

Karl Herbst

A VALÓDI JÉZUS

Egy teljesen más istenkép

ELPÍDIA KIADÓ

Karl Herbst
Der wirkliche Jesus
Das total andere Gottesbild
© Walter-Verlag AG, Olten 1988

Fordította:
GROMON ANDRÁS

Köszönet
a Walter-Verlag-nak,
amiért a magyar kiadás jogát
ingyenesen átengedte.

Hungarian translation © Garay András, Gromon András 1995

Tartalom

Az Olvasóhoz

5

Első rész

Jézus útja

11

Második rész

Jézus beszédei

91

Harmadik rész

A harc Jeruzsálemért

151

Negyedik rész

Húsvét – mi történt valójában?

206

Ötödik rész

Visszapillantás és kitekintés

245

Jegyzetek

257

A témák és a szentírási helyek áttekintése

A Szerző előszava a magyar kiadáshoz

Kedves magyar Olvasóim!

Van néhány barátom Magyarországon, akiknek ismerem a nevét, például Pannonhalmán vagy Nagymaroson; Budapesten pedig András, aki lefordította Nektek ezt a könyvet. De már NDK-s koromban sok magyar ember – akiket név szerint nem ismerek – lett barátommá szívbéli jósága és segítőkészsége révén, amellyel megajándékoztak egy idegen turistát. Amit ma ugyanúgy érzek, mint az első találkozásokkor, az nem más, mint a tudatalatti egy húron pendülés ezzel a földközeli, és tragikus történelme ellenére mégis belsőleg szabadnak megmaradt néppel.

Legszívesebben ellenadományként Nektek ajándékoznám ezt a könyvet. Arra tettem kísérletet benne, hogy a sajnós gyakran meghamisított evangélium-szövegekből kiássam a valódi Jézust. Ne riadjatok meg, ha a „Valódi” első pillantásra csekélyebbnek tűnik Számotokra az eddig „Magasba-Elképzeltnél”. A teológusok rendjeleitől megszabadított Jézus olyan valakinek mutatkozik, aki 1. szerény embertársunk, 2. megértő barátunk, 3. realista és ezért bizalomra méltó útikalauzunk Istenhez: Ő csak azt mondja Istenről, amit tényleg tud, mivel megélte azt; tanítványaitól csak azt kívánja, amit ő maga eléjük él; és „szárnyatlan hegyivezetőként” csak oda lép, ahol szilárd talaj van.

Barátaim! Jézusban meg lehet bízni, őt lehet követni – gyalog, ezen a rögs Földön. Az ő örömét kívánja Nektek

Düsseldorf, 1994. decemberében

Karl Herbst

Az Olvasóhoz

Köszönöm, hogy felütötte ezt a könyvet, amely a valódi Isten keresésének jegyében íródott. Arra szeretném kérni ugyanis, hogy segítsen ebben, föltéve, hogy Ön még nem „birtokolja” végérvényesen a maga Istenét. Ez a felhívás az együttkeresésre nem udvariassági formula, amint azt hamarosan érezkelni fogja. Térjünk ezért rögtön a tárgyra!

Abból indulunk ki, hogy nem ismerjük Istent.

Ezért ami Őt illeti, semmit sem feltételezünk adottnak; azt sem, hogy Jézusnak igaza van. Akinek igaza van, annak nincs szüksége vak helyeslésre.

Őszintébb dolog bevallani önmagunknak: „Én” mindenekelőtt egy „magam számára való Istent” keresek, aki illik hozzám és segít nekem. Ez az egocentrikus alapvetés természetes és ezért jogosult. – De! Itt van kereső akciónk első útelágazása: Egyúttal mások számára való Istennek is kell-e lennie? Ha nem, akkor tegye ismét félre ezt a könyvet!

Aki tehát továbbolvassa, az a MINDENKIÉRT VALÓ ISTENT keresi. Csakhogy itt kritikussá válik a helyzet, hiszen ez nem lehet a keresztények számára való Isten, aki kárhozatba taszítja a megkereszteletleneket; sem a zsidók számára való Isten, aki megszabadította az „Ő” népét Egyiptomból s kifejezetten megparancsolta neki, hogy irtsa ki Kánaán lakóit; sem az európaiak számára való Isten, akit az ázsiaiak csak akkor értenek meg, ha nyugati módon gondolkodnak és éreznek; sem a férfiak számára való Isten, akinek szemében a nők gyanúsak és másodrangúak; sem a filozófusok és teológusok számára való Isten, akit a gyerekek nem képesek megszólítani; sem az ünnepi hangulathoz való Isten, hiszen hatheted részben hétköznapi emberek vagyunk.

Összegzés: Arra az Istenre van tehát szükségünk és azt keressük, aki *minden* emberre odafigyel és *mindenkit* gyógyítani-üdvözíteni akar. – Kérem, legyen óvatos! Mert a „mindenkit” azt jelenti: a gonosz másikat is, az ellenségeinket is! Tényleg ellenségeink megmentőjét akarjuk keresni? Ez az utolsó útelágazás. Feltételezem azonban, hogy nem lesz kényelmesebb megtalálni a valódi „önmagam számára való Istent”, akire az embernek szüksége van és akit keres. Mert csak egy irreális „nemzeti-Istenhez” vagy „az én-Istenemhez” lehetne olcsóbban hozzájutni, mármint „gondolatban”.

Keresésünk módszeréről: Minthogy még nem nőttek szárnyaink, „gyalog” keressük Istent, azaz *jóváhagyott eszmék helyett megismerhető tényekhez igazodunk*. Itt vannak mindenekelőtt a teremtett világ tényei. „Vegyétek szemügyre”, mondja Jézus, a mezők liliomait, mint növekednek! Lehetőség szerint elektronmikroszkóppal, és fejünkben annak a tudásával, hogyan is fejlődtek az ősrobbanás óta! Csakhogy a teremtés félhomályos, sokértelmű, sok meghatározó jegyet, de egyetlen bizonyítékot sem szolgáltat egy „jó” Isten létezéséhez. Ehhez a *romlatlan* emberszív biztos érzékére lenne szükség. Ám melyikünk merne ilyen szívet tulajdonítani magának? Tehát a történelmi tényekben is azt keressük: Mikor tapasztalta meg egy ember szívével és értelmével különösen hitre méltóan Istent? Ezt nem lehet objektív módon kinyomozni, hiszen ki áll egyszerre Mózes, Buddha és Jézus fölött, hogy megítélhetné őket? Ezért egyáltalán nem akarok úgy tenni, mintha semleges lennék, hanem rögtön beismerem Önnek szubjektív „hajlamomat”. Miután mintegy két évtizeden át elmélkedtem az áthagyományozott jézusi ígékről, és a történet-kritikai módszer segítségével megpróbáltam megkülönböztetni a valódit a hamistól, a következő meggyőződésre jutottam (amelyet azonban holnap felül kell vizsgálnom, *ha* a tények ellene mondanak): A názáreti Jesua ben Mirjam *reálisabban és töretlenebbül* tapasztalta meg a keresett MINDENKIÉRT VALÓ ISTENT, a Teremtőt, a valódi Istent, mint az ószövetségi látnokok és gondolkodók előtte és üzenetének újszövetségi magyarázóit (Pál, a négy evangélium szerkesztői és a kora keresztény apokaliptikusok) utána. *Ezért nekem őhózzá kell igazodnom*.

Hogy (a mennyei Krisztus helyett) a földi Jézus nyomára bukkanjunk, arra van szükség, hogy elválasszuk az evangéliumokban az eredeti hagyományanyagot a későbbi „javításoktól”. E tekintetben természetesen nem érhető el abszolút biztonság, de kielégítő valószínűség igenis. A legfontosabb kritérium, hogy rákérdezzünk a mindenkori szerző „érdekére”. Ha Ön felismeri egy újságcikk olvasása közben, hová akar a szerző politikailag kilyukadni, akkor arra is képes, hogy az evangéliumok történelmi sorrendben (Márk – Máté – Lukács) történő figyelmes olvasása (lehetőleg görögül, mert a fordításokat gyakran már megfésülték) és összehasonlítása nyomán meg tudja különböztetni azt, ami a földi Jézus szituációjának és érdekhelyzetének felel meg, attól, ami csak a későbbi keresztény prédikátorok szituációjához és érdekhelyzetéhez illik:

1. Jézus egyszerű embereket akart megszólítani és rögtön gondolkodásuk átalakítására bírni. Ami tehát a galileai halászok és parasztok számára túl

bonyolult, túlságosan írástudói, az nem tőle származik. Istentapasztalata alapján valami újat kellett mondania Istenről s eközben a zsidó hagyománynak is ellent kellett mondania, hiszen tévtanítóként ítélték el. Ami tehát kortársainak Istenről alkotott elképzeléseitől eltér, az valószínűleg tőle származik.

2. A későbbi keresztény prédikátorok, akik mint evangélisták feldolgozták a jézusi hagyományt, egyrészt egyre inkább föl akarták magasítani Jézust (míg neki magának semmiféle Jézus-uralom nem járt az eszében, hanem csak Isten Uralma), másrészt pedig elfogadhatóvá akarták tenni őt a zsidók számára mint az Ószövetség töretlen beteljesítőjét és a kortársi apokaliptikus remények megvalósítóját. – A tartalmi kritériumok mellett gyakran a szöveg nyelvtani és logikai egyenetlenségei is segítenek felismerni a valódi és a hamis közti varratokat. De nem akarom most a módszertan bemutatásával fárasztani Önt, hanem majd esetről esetre megmagyarázom, miért tartom az egyik jézusi igét valódinak, a másikat hamisnak.

Azt szeretném, hogy a laikusok, azaz polgártársaink 99,99 %-a, akik véletlenül nem tanultak filozófiát és teológiát, megértsék ezt a könyvet, és mondatról mondatra ellenőrizni tudják; úgy, amint akkoriban a kézművesek és háziasszonyok képesek voltak megérteni Jézust, ha elfogulatlanul odafigyeltek. Mert az ő üzenete a MINDENKIÉRT VALÓ ISTENRŐL nem kivételezettek számára fönntartott titkos tudomány. – Mindazonáltal hálás vagyok a szakegzegetáknak, ha történeti-tárgyi pontatlanságokra mutatnak rá.

Azokat a hívőket és teológusokat, akiknek keresztényietlen dolognak tűnik a hit emberileg megismerhető tényekre történő alapozása, arra kérem, nyugodtan fontolják meg a következőket:

1. Mivel a keresztény hit, akárcsak a zsidó, nem mítoszokon, hanem eseményeken nyugszik („Történt, hogy János megkeresztelte Jézust...”), ezért először mégiscsak azt kell megkérdeznünk, mi történt, pl. maga Jézus mit mondott hangosan, hogy hallani lehetett és továbbmondani, ahelyett hogy abból indulnánk ki, amit később mások gondoltak róla.

2. Maga Jézus marad a végső mértékadó.

3. Ebből következik: Meg kell vizsgálni, hogy amit a kereszténység tanítói mondtak, Páltól és az evangélistáktól kezdve a maiakig, megfelel-e Jézus felismerhető üzenetének. Nem szabad vakon együtt hinni velük csak azért, mert a tekintélyek a megvizsgálhatatlan Szentlélekre (Pneuma – kérügma – dogma) hivatkoznak. Hiszen Isten Lelke nem mond ellent

önmagának. – Úgy vélem, ez három magától értetődő dolog.

A keresésben résztvevők számára jobb lenne, ha hívő zsidók is olvasnák ezt a könyvet és segíteni akarnának a jézusi igék megértésében. Hiszen a Názáreti Próféta elsősorban saját népét szólította meg s az idegeneket Keletről és Nyugatról Ábrahám köré akarta gyűjteni ahelyett, hogy elmélyítené a szakadékot zsidók és nem-zsidók között, amint ez sajnos történt.

Egyáltalán nem tudok tanítani, minthogy nem ismerem Istent. – Amit tudok és akarok:

a MINDENKIÉRT VALÓ ISTENT Jézus nyomában keresni,
„gyalog” (azaz realistán), gondolati röpték helyett,
kritikus olvasókkal közösen.

Jól van ez így, hogy többé nem prédikálhatok fölülről. Tehát alulról kell kérdeznem; jóhiszeműen, de makacsul továbbkérdezni, mint egy kisgyerek.

Ez a könyv (akárcsak „Mit akart Jézus maga?” c. művem két kötete) több éves levelezési közösségből keletkezett, amelyet NDK- és NSZK-beli barátaimmal tartottam fenn. A „Jézus üzenetének összehasonlító vizsgálatáról” szóló körlevelek három „levélkönyvvé” nőttek. Kétszínnyomásúak voltak, mivel a velem együttgondolkodók kérdéseit és korrektúráit „sárga oldalakon” hoztam. Egyes dolgok, amiket Ön itt olvas, ilyen baráti oldalba vágásokból erednek, pl. az a merészség, hogy a húsvéti történeteket a történeti maradványok szempontjából fésüljem át.

Ez a könyv, akárcsak istenkeresésünk, nincs készen. Továbbkeresésre kell ösztönöznie, ismét „levélkönyvként”. Konkrétan: Ha Ön valami helytelent talál benne, akkor nemcsak egy – a szokásos – lehetősége van, nevezetesen, hogy zsörtölődve félreteszi, hanem még egy másik is: Egy levélkével megválaszolhatja ezt a hosszú „levelet”, s a kiadón keresztül eljuttathatja a szerzőhöz. (Az illető szerencsés nyugdíjas, akinek kettős szerencséje van: szabad ideje a gondolkodásra és önmaga helyesbítésére, és szabadsága ahhoz, hogy gondtalanul kibeszélje magát.) S ha Önnek „nem fekszik” a vitatkozás, még mindig tehet valami értelmesebbet a morgásnál. Csak ne mosolyogjon elsietve egy öregember ódivatú nézetein! Nos, akkor még mindig egyszerűen kérheti Istent, akit keresünk, segítsen nekünk, hogy együtt bukkanjunk a helyes nyomra.

Düsseldorf, 1988 tavaszán

Karl Herbst

Aki Istent keresi,
annak nem szabad abbahagynia
a keresést,
míg meg nem találta.

Ha megtalálta,
össze fog zavarodni.

Miután összezavarodott,
csodálkozni fog...

A Tamás-evangéliumból

Első rész

JÉZUS ÚTJA

1. Ki volt Jézus?

Mk 1,4-9 (Mt 3,13-17/Lk 3,21)

Márk (Mk), a legrégebbi evangélium, Mátétól (Mt) és Lukácstól (Lk) eltérően még nem a fogantatása és születése körüli csodákkal és jövendölésekkel kezdi Jézus történetét, s nem is egy családfával, amely Dávid-fiúságát lenne hivatva bizonyítani. Az első beszámoló Jézusról szűkszavúan és józanul így hangzik:

János, a Keresztelő a pusztában volt, és a megtérés keresztségét hirdette a bűnök bocsánatára... És történt azokban a napokban, hogy Jézus eljött a galileai Názáretből, és János belemerítette (megkeresztelte) a Jordánba(n).*

Ez *tény*. Nem gondolhatták ki Krisztus-tisztelők, mivel kisebbíti Jézust, ahelyett hogy nagyobbítaná.¹ – A kérdésünk szempontjából, hogy ki volt Jézus valójában, az ő alapmotívuma a döntő. Mi célból zarándokol egy ács (Mk 6,2-3) a prófétához a pusztába? Hogy hallja, miként fűti be a poklot a bűnösök számára? Hogy felügyeljen, nem mond-e valami hamisat? Vagy egyszerűen azért, hogy megtanulja, mi többet tud Istenről? A válasz egyértelmű: Megkereszteltette magát. Ez azt jelenti: Hitte, amit János hirdetett, ti. hogy Isten haragos bíróként lejön és tűzben semmisíti meg a bűnösöket, mégpedig igen hamar, mert a szórólapát már a kezében van (Mt 3,10.12/Lk 3,9.17). Ezért kívánta a megtérés keresztségét. János mást nem tudott nyújtani. E keresztség feladata volt, hogy bűnbocsánatot és az ítélet tüzétől való megmentést eszközöljön ki. Jézus a halálig való alámerítésként értelmezte (Lk 12,50). Ebből következik: *A valódi Jézus egészen szerény és mindenre kész istenkereső volt.*

---

* A szerző és a fordító egyaránt tudatosan törekedett arra, hogy a lehető leghűségesebben adja vissza az evangéliumok eredeti görög szövegét, s így annak „darabosságát” is.

Egyes keresztények, akik később emberfeletti lényként tisztelték Jézust, nem voltak képesek vagy nem akarták ezt a tényt érvényben hagyni. Mt jámbor „úgy tenni, mintha”-vá értelmezte át. Máig is őt követi a legtöbb egzegéta.² A történeti Jézus keresésében itt már a legfontosabb váltoátállítással találjuk szemben magunkat. Az alternatíva mélyen megrázhatja a felelős teológusokat. De a félelmeknél és vágyaknál mélyebben gyökerezik a felelősség a Teremtővel szemben, aki értelmet adott nekünk, hogy tényekből egyszerű következtetéseket vonjunk le, s hozzá lelkiismeretet, amely minden elcsitítás ellenére tántoríthatatlanul őszinteségre ösztönöz. Ennek a felelősségnek az alapján az embernek nemcsak gondolnia szabad, hanem hangosan kimondania is: Jézus istenkereső volt. – Ez nem lefokozás. Ha ugyanis valaki nyugodtan végiggondolja, világossá válik számára: *Nem létezik nagyobb méltóságot kifejező cím valaki számára annál, hogy „szerény istenkereső”, és a legszerényebb lenne a leginkább bizalomraméltó útikalauz Istenhez.*

2. Jézus istenélménye

Mk 1,10-13 (Mt 3,16–4,11/Lk 3,21-22; 4,1-13)

Keresztsége előtt Jézus elhitte Jánosnak, hogy Isten haragos bíró; utána viszont egészen másképp beszélt Istenről. Mi hozta létre benne ezt a váratlan fordulatot?

És rögtön, fölemelkedve a vízből, látta az eget megnyílván és A LEHELETET („Isten Lelkét”) lejőve őbeléje. És egy hang az égből: Te a fiam vagy, Kedvesem. Benned tetszésemet lelem. És rögtön kiűzi őt A LEHELET a pusztába, és negyven napig volt a pusztában, próbára téve a Sátán által. És az állatokkal volt, és az angyalok szolgáltak neki.

Itt a forrás! – Jézus később „teljhatalommal” annyira új dolgokat hirdetett Istenről, hogy eretnekként elítélték. Honnan jutott az újdonságokhoz? Csak saját megfontolásából? Ha igen, akkor nem szükségképpen hamis ez az újdonság, de lehet, hogy az, mint minden emberi gondolat Istenről a vallástörténet folyamán. Jézus üzenete Istenről csak akkor biztosított, ha emberi törés nélkül magából Istenből ered, ha valódi és kipróbált istentapasztalásból folyik. Ennek megkeresztelkedése után és nyilvános fellépése előtt kellett megtörténnie. Vajon az-e az, amiről

Mk beszámol, vagy egy másik, számunkra ismeretlen?

Szinte minden mai egzegéta, akár katolikus, akár protestáns, krisztológiai konstrukciónak tartja a Mk-szöveget, főképpen két okból: Jézuson kívül nem voltak a történésnek tanúi – és a szöveget ószövetségi-messiási idézetekből komponálták meg.³ Mivel ebben a könyvben nem kitalált dolgokat akarunk továbbgondolni, hanem csak tényeket („gyalog”!) a lehető legegyszerűbben megfontolni, ezért előbb kissé fáradságosan le kell ásnunk, nem állunk-e Mk-kal mégiscsak történeti-szolid alapon.

1. Természetesen nem kell feltételeznünk, hogy Jézus a piacon teregette ki legszemélyesebb istenélményét (jóllehet a régi próféták pontosan ábrázolták vízióikat, és azokra alapozták tekintélyüket). Amikor felvetődött a kérdés, kitől vette Jézus az újdonságait, amiket Istenről teljhatalommal hirdetett, akkor öntudatosan és mégis tartózkodóan-általánosságban megmagyarázta, hogy mindent az Atya nyilatkoztatott ki neki mint Fiúnak (Mt 11,27/Lk 10,22). De a tanítványok között volt legalább egy, akinek nemcsak hinnie kellett, hanem amennyire lehetséges volt, biztosan megismernie is, kicsoda Jézus – nevezetesen Simonnak. Neki ugyanis az volt a rendeltetése, hogy Jézus félnivaló, eretnekként történő kivégzése után sziklaalapként (Péter) ismét összegyűjtse és megerősítse a tanítványokat. Ehhez „tudnia” kellett s nemcsak feltételeznie, mint a többieknek, kicsoda Jézus. Ezért Jézus megígérte a Jeruzsálembe vezető, halálos kockázatot hordozó úton a vele haladóknak: „Az itt állók közül egyesek előbb *lát*ni fogják, hogy Isten Uralma hatalommal eljött” (Mk 9,1). És hat nappal később magával vitt három tanítványt – köztük Pétert – egy magaslat magányába, ahol karizmatikus módon láthatták és hallhatták (amint ő maga a Jordánnál), hogy Isten Uralma valóban itt van már Jézusban, hogy ő a szeretett Fiú, s egyedül őrá kell hallgatniok. Miután maga Isten ily módon kinyilatkoztatta őt, Jézus is tovább erősítette Pétert a szent tisztelet és tapintat megsértése nélkül, állítván neki: az élményed nem buta álom volt, hanem annak megisméltődése, amit én a keresztségem után éltem át.

Ebben a történeti összefüggésben (feltételezve, hogy tudósok nem tagadják elvileg a karizmatikus tapasztalatok lehetőségét) egyáltalán nem tűnik már fantasztikusnak, hogy Jézus legalábbis Péterrel közölte a legszükségesebbeket a maga döntő istenélményéről. Ellenkezőleg, megfelel a szituációnak és a földi Jézus nagy érdekének, hogy tévtanítóként történő, küszöbön álló kivégzésének „szakadéka” fölött szilárd hidat verjen a jövőbe.

2. Ami az ószövetségi „idézetekeket” illeti: A Mk-szöveg, eltérően a későbbi Lk-tól, még nem tartalmaz valódi idézetet.⁴ Csak a képek és beszédfordulatok (ég, Lehelet, hang, fiam, tetszést lelni, Sátán) ószövetségiek. Beszélhetne-e másképp Isten Jézushoz és Jézus Péterhez, mint zsidó módra? Döntő azonban az új tartalom. Egy példa: A legegyszerűbb ígéretet: „Te a fiam vagy”, a szokásos kommentárok magától értetődően a messiási 2. zsoltárból kiindulva értelmezik. Ott azonban Izrael felkent királyának (a remélt messiás egyik képe ez) Isten azt mondja: „Vaspálcával töröd össze a népeket, agyagkorsóként vered szét őket.” Ahogyan a legtöbb nép Izrael körül misztikus-hatalmas istenfiának képzelte királyát. Nyilvánvaló azonban, hogy az effajta istenfiúságnak semmi köze Jézushoz.

Ha egy, az Írásokban jártas zsidókeresztény utólag formába akarta önteni Jézus istenélményét, hogy zsidókban fölkelte a lelkesedést iránta, akkor legalábbis meg kellett kísérelnie, hogy felülmúlja az Ószövetség meghívási látomásainak nagyszerű ábrázolásait. Ami azonban Mk-nál gyámoltalan koiné-görögben írva áll, az egyenesen szegényes. Jézus semmit sem lát a megnyílt égben, sem Istent, sem trónust, sem kerubokat. És ami a legrosszabb egy próféta számára: semmilyen megbízást nem hall arra vonatkozóan, hogy tegyen vagy hirdessen valamit. Tehát nincs szó prófétai teljhatalomról! Lehetetlen volt, hogy egy, az Írásokban jártas legendaköltő ezt elfelejtse. A szöveg e feltűnő szűkössege csak akkor válik érthetővé, ha Jézus maga nem közölt többet a szükségesnél egyik bizalmas tanítványával, ez pedig teljes tisztelettel arra törekedett, hogy a továbbmesélés során semmit se tegyen hozzá.

Azután pedig az a kívánatos, hogy ezt a döntő szöveget ne krisztologikusan elbonyolítva olvassuk, hanem amennyire csak lehetséges, „egyszerűen” hallgassuk meg és „egyszerűen” fontoljuk meg, mintha tanulatlan galileai halászok lennénk és először hallanánk; például így: Jézus kiemelkedik a vízből, amelybe János belemerítette, és ismét tud lélegezni. Közben azt látja, hogy az égboltozat megnyílik. A földkorongra ugyanis (az ókori elképzelés szerint) hétszeres kristályburok borul, hogy a „lenti” emberek ne kerüljenek túl közel a „fenti” Istenhez. Most tulajdonképpen az lenne várható, hogy Isten bíróként lejön, amint János meghirdette. De Jézus semmit sem lát az égben. (Egyáltalán, látható Isten?) Csak azt látja és érzi, hogy A LEHELET (*to pneuma*) lejön, az ő bensőjébe, de nem viharosan, hanem barátságosan, mint egy galamb, mint az a galamb, amely a vízözön után meghirdette az Isten és az ember közti békét. Mit jelent a „to

pneuma”? De hisz ezt minden zsidó és pogány tudja: A leheletre, a lélegzésre az élethez van szükség; az újszülött lélegezni kezd. A zsidók ezenfölül azt is tudják: Isten a földből alkotott Ádámba a maga leheletét, a maga életerejét lehelte bele, és így tette őt élővé. Tehát Isten új módon tette élővé ezt a Jézust is, aki éppen feljött a keresztség halálos vizéből. – Aztán a hang, amely a folyamatot értelmezi: A fiam vagy, kedvellek! Mit kell ezen még magyarázni? Hiszen minden fiatal anya ezt mondja újszülöttjének dadogó szavakkal és babusgató mozdulatokkal. A csecsemő megérzi ezt, és úgy tudja ezekből, hogy elfogadják (ahelyett, hogy csak eltűrnék, vagy pláne, hogy kitennék). Anyja és apja által ily módon szeretve a gyermek igazi, azaz szerető emberré tud felnőni. Ez is közismert.

Aki eddig elfogulatlanul, azaz anélkül, hogy kész krisztológiát tartogatott volna a fejében, odafigyelt, az megkérdezheti: Vajon Isten minden embernek atyja? Vajon már Ádámnak, s minden embernek is azt mondja: „Szeretett fiam vagy!”? Vajon mások csak *nem hallják* ezt a hangot? De mi különös volna akkor Jézusban?

A hang rögtön azt mondja: „Tetszel nekem.” Ezt Isten nem mondhatja mindenkinek, akkor sem, ha mindenkit atyaként szeret. A különleges tetszés oka nincs megjelölve.

Talán csak gyakori odahallgatás után tűnik fel, ami a beszámolóból egyébként hiányzik még: az „*atya*” szó, sőt az „*Isten*” vagy „*Úr*” név. Még nyitott kérdés, vajon a Névtelen, akiből ez a megelevenedő LEHELET és ez a barátságos HANG ered (s akinek azért aktív, érző személynek kell lennie), anya vagy apa-e. (Jézus „*anyai apaként*” fogja jellemezni Istent.)

Amit ez a szerény istenkereső karizmatikusan átélt, az tulajdonképpen kevés volt, „*csak*” Isten szerelmi vallomása – és mégis mindent tartalmazott, hiszen egy szerelmi vallomás teljesen meg tudja változtatni az embert.

Egzegéták és teológusok azon fáradoznak, hogy egyre pontosabban definiálják, mi az „*Isten fia*”. Kutatják az Ószövetség messiási szövegeit; keresik a választ a teológus Máténál és Lukácsnál, akik azt mondják, a Szentlélek hívta létre – egy érintetlen szűzre tett hatásával – Isten fiát; keresik a választ a teológus Jánosnál, aki azt mondja, Isten Logosza (Gondolata, Szava) – aki maga is Isten – lett húsból való emberré; keresik a teológus Pálnál, aki azt mondja, hogy Jézus a keresztre feszítése és feltámadása után lett hatalommal Isten Fiává beiktatva (Róm 1,4); keresik a korai zsinatok görög teológusainál, akik végérvényesen rögzítették, mit jelent az „*Isten Fia*”. S ekkor a gyalogteológusnak „*rendkívül zseniális*

ötlet” jut eszébe: Meg kellene kérdeznünk egyszer Jézust, mit mond ő Isten atyáságáról és az ember fiúságáról! Figyeljünk később erre!

A kipróbálás: „És rögtön kiúzi őt A LEHELET a pusztába, és negyven napig volt a pusztában, próbára téve a Sátán által.” – Saját akarata nélkül vagy annak ellenére űzte ki? Nem, a szél csak azt mozgatja, ami mozgatható. Így követte Jézus A LEHELET fújását, rögtön, az aggodalmaskodó megfontolás ellenállása nélkül. – Az „eremos” jelenthet élettelen sivatagot, de olyan pusztát is, ahol nem él ember. Amire az istenkeresőnek a döntési szakaszokban szüksége van és amit Jézus később is fölkeresett (Mk 1,35; 14,35), az az abszolút magány, még ha csak a bezárt kamrában is (Mt 6,6), ahol egészen egyedül Istennel szembesül. – A *Sátán* Jób 1,5-12 és Zak 3,1-7 szerint az istenfiak vagy a trónálló angyalok egyike, aki az Isten és ember közti igazságosság ügyvédjeként működik. Arra ösztönzi Istent, tegye próbára az embert, megérdemli-e a jót, és arra ösztönzi az embert, hogy követelje meg Istentől a maga jogát. Nem szükséges tudnunk, hogy ez (az ördögtől megkülönböztetendő) Sátán személyes vagy csupán a pszichén belüli realitás-e. A döntő az, hogy az ember kísértést érez arra, hogy korrekt igazságosságot követeljen Istentől, és ennek megfelelően Istent korrektnek-igazságosnak képzelje el. Ez az ősrégi teodiceai kérdés bizonyára „a” kísértés az ember számára. – Nem a sovány Mk-szöveg, hanem Mt/Lk hagyományozza át Jézus három hihető megkísértését, amelyek közül egy pontosan illik a pusztai szituációba: Ha Isten téged fiaként szeret és mégis ebbe a pusztába vezetett, akkor igazságosan arról is gondoskodnia kell, hogy itt éhen ne halj. Tehát (mivel Izrael hite szerint bármely csodát megtehet) meg kell adnia neked a hatalmat, hogy ezt a követ kenyérré változtasd. Vizsgáld meg, valóban jó-e hozzád Isten! – Csak Jézus helyes reakciója erre a félelmetes, mivel jámbornak tűnő kísértésre teszi sikeressé istentapasztalását. Hivatkozhatott kiválasztottságára. De szerényen megmaradt Isten alatt. Megbízott „a szóban, amely Isten szájából jön”, szeretetének ígéretében, anélkül hogy kételkedően megvizsgálta volna, anélkül hogy Istentől valamit követelt volna. Így ismerte fel már a pusztában, hogy a valódi Isten nem avatkozik be csodákkal. Később azt mondja majd, hogy Isten brutális emberi kezeknek is kiszolgáltatja az embert, anélkül hogy beavatkoznék. És a kereszten utolsó lehelletéig józanul-szerényen és egyúttal töretlenül bízva *megmarad majd Isten alatt.*

Isten, a Teremtő válasza: „És az állatokkal volt, és az angyalok szolgáltak

neki.” – Ezt a végsőig tömör Mk-szöveget is – eltérően Mt/Lk-tól⁵ – realista és a szituációnak megfelelő módon kell fölfogni. Hogyan maradhat életben egy ember a kenyér nélküli pusztában? 1. Csak addig marad ott, amíg az éhség vissza nem űzi. De Jézust valami arra ösztönözte, hogy tovább maradjon, valószínűleg negyven valódi „lelkigyakorlatos” napig. 2. Egy mélyen hívő zsidó számára, aki gyerekkorától fogva legendák százait hallotta Jahve megmentő csodáiról, és hitt is ezekben, ténylegesen kézenfekvő volt, hogy éljen Isten megígért szeretetével, hogy megkíséreljen egy kenyércsodát.

De Jézus átlátott ezen a gondolon, felfuvalkodottságnak és Istennel szembeni bizalmatlanságnak tartotta. Tehát csak az marad számára, hogy a pusztában bizalommal ráhagyatkozzék a Teremtőre. Ahogyan az állatok, amelyek „ösztönösen bíznak” Benne, hogy a pusztában is napról napra táplálja őket, mirákulumok (látványos csodák) nélkül. Az Istenben bízó ember ismét beleilleszkedik a teremtés rendjébe, amint ezt feltételezhetjük az állatközeli ősemberekről. Az ilyen ember szerényen „*az állatokkal van*”, ahelyett hogy azt hinné, „uralkodnia kell rajtuk” (Ter 1,28). Visszanyert természetességében – az állatokhoz hasonlóan – a szegényes környezetben is talál még a túléléshez elegendő ennivalót.

Hogy közben „*az angyalok szolgálnak neki*”, az éppoly természetes. Hiszen ezek nem olyan szellemek, amelyek végül mégiscsak varázsolnak oda kenyeret, ahogy Mt alapján tűnik; hanem arról a sok láthatatlan, de igen reális erőről van szó, amely áthatja a kozmoszt. Mivel ezeket mind a Teremtő küldi ki, a Biblia „követeknek” (*angeli*) nevezi őket. Látható kihatásaikat egyre világosabban ismerik fel a fizikusok, biológusok, pszichológusok és parapszichológusok. Hogy a személyesség játszik-e közben valamilyen szerepet s milyet, nem tudjuk, ezért elszietve nem tagadhatjuk, mintha tudnánk. Ahhoz, hogy félelem nélkül mozoghassunk a világban, elég annyit „tudnunk”, hogy minden teremtményi erő a Teremtőtől ered, a Teremtő viszont nem „az”, hanem „Ő”, a „mi Atyánk”. Hiszen Jézus, aki a pusztában olyan igénytelenül volt az állatokkal, hogy ezek az erők ellenállás nélkül szolgálhattak neki, később tapasztalatból mondja majd: Azok az angyalok, akik a kicsinyeket szolgálják, Isten trónasszisztensei (Mt 18,10). Ezzel kinyilatkoztatja Isten váratlan kozmikus házirendjét: Nem az erők uralma a gyöngéken, hanem minden teremtmény együtt-léte és másikért-léte, miközben az erők a gyöngéket szolgálják. Ennek felel meg a (szerintem valódi, de véletlenül a nem-valódi Mk-záradékba került) jézusi ige: Akik Istenben bíznak, kígyókat fognak a

kezükkel fölemelni (Mk 16,18), minden bizonnal azért, hogy megvédjék őket azoktól, akik még azt hiszik, Isten erejével „le kell taposniok” őket (91. zsolt.).

Jézus istentapasztalásának egész-volta és biztonsága: Dialógus volt: 1. Jézus egész szívvel kereste Istent, és ezért alámerítette magát a Jordánba mintegy meghalásként a szigorú bírónak hirdetett Isten előtt. 2. Isten váratlanul másképp válaszol neki: „Te a fiam vagy, igen kedvellek téged”, és bizonyos fokig új élettel tölti el őt LEHELETÉVEL. 3. Jézus teljes bizalommal reagál erre, hagyja, hogy Isten LEHELETE a pusztába űzze negyvennapos próbaidőre, ott ellenáll az ősrégi emberi kísértésnek, hogy Isten erejét és szeretetét mágikusan önmaga számára használja fel, és mindenek ellenére alázatosan Isten alatt marad. 4. Isten azzal válaszol erre a „teremtényiségben való bízó megmaradásra”, hogy Teremtőként és egyúttal Anyaként/Apaként a szűkös környezetben is csoda nélkül életben tartja őt, mint minden teremtményét.

Ennek az össztapasztalatnak az alapján (a régi vágyelképzelések helyett, miszerint egy jó Istennek csodákkal „kell beavatkoznia”) „teljhatalommal” képes hirdetni: „Isten valóban atyaként szereti az embert és gondoskodik róla, jobban, mint a verebokról és a hollókról – mirákulumok nélkül. Ezt nem kell vakon igaznak tartani. Meg fogjátok tapasztalni, ha elkezdtek bízni a valódi Istenben, a Teremtőben, mint egy jó apában.” Nézetem szerint a konkrét és kritikusan megvizsgált istentapasztalásból született *realizmus* képezi Jézus pecsétjét és belső teljhatalmát, eltérően az írástudóktól, akik csak ismételték azt a hagyományanyagot, amelyet senkinek nem volt szabad megvizsgálnia, és eltérően a korabeli apokaliptikusoktól, akik megvizsgálhatatlan vágylátomásokra hivatkoztak.

Jézus istentapasztalása karizmatikus volt – és mégis általánosan emberi, mivel csak azt tisztázta, amit az ember legbelül – félelmei ellenére – mindig is sejt és remél: hogy Teremtője jó hozzá, mint anya a gyermekéhez. Jézus istentapasztalása szétrobbantja Izrael bírói istenképét, főképpen az apokaliptikus Keresztelő Jánosét. *Egész-jellegű, mivel bevonja és kiállja azt is, ami számunkra homályos Istenben.* Egész-jellegű, mivel beilleszti a szerénnyé és ismét természetessé-emberivé lett embert a kozmikus rendbe, az állatok és az angyalok közé. Érthető a laikusok, sőt a gyermekek számára is (Jézus szerint a valódiságnak ez „a” kritériuma). – Prédikátorként és gyógyítóként csak ki fogja bontani új és mégis ősi emberi istentapasztalását, nem törődve a régiek szentté avatott „emberi

gondolataival”.

3. Az istenélménytől az Istenről szóló üzenetig

Mk 1,15 (Mt 4,17)

Jézus csak a *maga számára* hallotta a hangot: „Te a fiam vagy...” Hogyan jutott ettől a személyes élménytől oda, hogy a népnek hirdesse: Isten *minden embernek* szerető atyja? Izrael régi prófétái azt bizonygatták, Isten bízta meg őket, hogy ezt vagy azt mondják, sőt egyenesen diktálta nekik. Innen az állandó formula: „Így szól az Úr.” Igen meglepő a zsidó környezetben, hogy Jézus semmiféle ilyen közvetlen megbízást nem hallott. Bizonyára nem hallgatta volna el. Nem is mondja sohasem: „Arra lettem küldve”, hanem mindig csak azt: „Azért jöttem”, sőt „jöttem ki” (Mk 1,38), nyilván a pusztából a nyilvánosságra. Istentapasztalatával „megmaradhatott volna a maga számára”, mint korának remetéi. Vagy hagyhatta volna, mint János, hogy az üdvösségkeresők hozzá jöjjenek. Az, hogy istentapasztalatát igehirdetéssé tegye és vándorprédikátorként – egyetlen teológiai iskola tekintélyével sem felruházottan – közölje a néppel, faluról falura, városról városra egészen a központig, Jeruzsálemig, nem isteni kényszer volt, hanem Jézus saját, Isten előtti felelősséggel meghozott döntése.

Mikor és hogyan érett meg benne ez az elhatározás? Sajnos csak kevés és bizonytalan történeti fogódzópontunk van erre nézve. Mk – feltehetően a péteri hagyományra utaltan – csak Jézus galileai működéséről számol be. Tőle tudjuk: „Miután János kiszolgáltattott (Heródesnek), Jézus Galileába jött, és hirdette Isten jó üzenetét” (1,14). Tehát pusztai lelkigyakorlata után először a Keresztelő környezetében maradt, Júdeában. Azt illetően, hogy mit csinált, a 4. evangélium tartalmaz néhány utalást. A szerkesztő (János) ugyan elsődlegesen teológiai érdeklődésű, de feldolgoz történeti emlékeket is, amelyek éppen teológiailag jelentéktelen részletvolumokról ismerhetők fel (pl. „A tizedik óra volt”). Ilyen töredékeket nevezek meg itt anélkül, hogy értékelném őket, vagy Jézus valamelyik útjához kapcsolnám: János-tanítványok kapcsolatba léptek Jézussal (1,37). Jézusnak a közelben volt lakása (1,38-39). Köréje gyűltek olyan tanítványok, akik még kereszteltek, mint János, míg ő maga nem keresztelt (3,22; 4,2). Amikor János a Szálím melletti Enonban keresztelt, „vitára került sor a tisztulás kérdéséről” (3,23.25). Farizeusok arról beszéltek, hogy Jézus több tanítványt szerez,

mint János, és „erre föl Jézus ismét Galileába ment” (4,1-3).

Hogy korábban ténylegesen hosszabb ideig működött Júdeában, az nemcsak az oda elhelyezett jánosi történetekből derül ki, hanem azon Mk-beszámolókból is, amelyek szerint voltak hívei Betániában és Jeruzsálemben.

Hogyan vált a názáreti ácsból nagy prédikátor és gyógyító? – Annyi biztos: nem hirtelen, egy ellenállhatatlan karizmatikus lökés (istenmegtapasztalása) következtében, hanem fokozatosan. Valószínűleg így: Napról napra jó szívvel reagált az Istennel való, mindenkori találkozásokra. Emberek, akiket vonzott, keresték a közelségét: „Mester, hol lakol?” Teológiai problémák váltak akuttá. A „tisztulás kérdése” alapján véve a helyes istenkép kérdése. Mind világosabban élte meg, hogy János iskolájának istenképe mennyire összeegyeztethetetlen az övével; ugyanígy a farizeusok testvériségének és a mértékadó teológusoknak az istenképe is. Megegett a szíve a népen, amely immár pásztor nélküli nyájnak tűnt neki (Mk 6,34). Így érett meg benne a kockázatos elhatározás, hogy föllépjen Izraelben, világosan elhatárolódva Jánostól.

Hogy 12. és 30. életéve között Indiában tanult és tanított, az összeegyeztethetetlen a következő tényekkel: Názáretben úgy ismerték mint „a kézművest itt a szomszédban”. A Buddhához képest „alulfejlett” Jánosnál tanult. Semmi indiai dolgot nem tanított, hanem saját istentapasztalatának eredményeit tanította zsidó módon.

Mk így foglalja össze prédikációit:

**Beteljesedett a (várakozási) idő.
Elérkezett az Isten Uralma.
Alakítsátok át gondolkodástokat
és bízzatok (Istenben)
a Jó Üzenet nyomán (1,15)!⁶**

A korabeli apokaliptikusok azt hirdették, hogy Isten Uralma hamarosan eljön az égből – haragos ítéletként a bűnösök számára, és jutalomként az igazak számára. Isten már megragadta a fejszét, vélte tudni János. – Ezzel szemben Jézus, aki átveszi az „Isten Uralma” fogalmat, amelyet csak a végén értelmez „új szövetségként”, azt hirdeti: Isten Uralma már itt van, a jövőre várakozás ideje elmúlt. Ez örülten hangzott, mert hiszen semmi látványosat nem lehetett látni. Jézus csak azért állíthatott ilyesmit, mivel

keresztelése után maga megtapasztalta, hogy Isten hatékonyan eljött, és pedig mint Szerető Isten. Nem fog valamikor apokaliptikus robajjal betörni világunkba, hiszen (csendesén hatva, mint a kovász és a mag) már itt van, elsősorban Jézusban. És Jézus ezt meg fogja mutatni a maga új magatartása révén.

János azt prédikálta: Alakítsátok át a gondolkodástokat és tartsatok bűnbánatot, engeszteljétek bűneitekért és mossátok le őket a keresztséggel! Jézus ellenben: Alakítsátok át gondolkodástokat és bízzatok! A „*pisteuó*” nála általában azt jelenti: Istenben bízni. Nem elégséges „hinni”-vel fordítani, mivel ez a vallási nyelvben gyakran csak annyit mond: megvizsgálás nélkül igaznak tartani egy kijelentést, mivel régről hagyományozták át. Így értve Jézus igen hitetlen volt Izrael közepette. Amire ő szólít fel, az valami más: *Feltétel nélkül bízunk a Teremtő-Istenben – akinek működését látjuk, és akinek intését a lelkiismeretünkben halljuk –, hogy jó hozzánk!* Hiszen ennek a bizalomnak a segítségével jutott el maga az istenkereső Jézus is gondolkodásának átalakítására, arra, hogy áttájolódott János régi istenképétől a saját új istenképére.

4. Embereket ragad meg, hogy kövessék őt

Mk 1,16-20; 2,14 (Mt 4,18-22; 9,9/Lk 5,1-11; 4,27-28)

Galilea tavának partját járva látta Simont és testvérét, Andrást, akik hálókat vetnek a tóba, ugyanis halászok voltak. Akkor azt mondta nekik Jézus: Jöjjetek ide! Mögém! (És én azt teszem majd, hogy emberhalászok legyetek.) És rögtön elhagyták hálóikat, és követték őt. Kicsit továbbmenve látta Jakabot, Zebedeus fiát, és testvérét, Jánost, őket is a csónakban, akik hálókat foltoznak. És rögtön hívta őket. Ekkor hátrahagyták apjukat, Zebedeust a napszámosokkal a csónakban, és elmentek, mögötte...

(2,14) Elhaladva (a tó mellett) látta Lévit, Alfeus fiát a vámhelyen ülni, és azt mondta neki: Kövess engem! És ő felállt és követte őt.

Természetesen ezek a meghívási történetek a leglényegesebbre vannak visszametszve. S ez két dolog: 1. A megszólítottakat úgy megragadta Jézus, hogy *egészen* mellette döntöttek. Semmi habozó megfontolás, hanem „rögtön”. Semmi biztosítás hátrafelé: mindent elhagytak. Ilyen „őrültségek” csak ott lehetségesek, ahol személyek között szikra ugrik át és

feltétel nélküli bizalmat tesz lehetővé. 2. Jézus, mint egy felelősségtudattal bíró hegyivezető, ragaszkodik ahhoz, hogy „mögötte” járjanak, ahelyett hogy „jobb” utakat keresnének előtte. A részletezett követési igék ezt még meg fogják világítani.

Hogy ne essünk szentek legendáiba, realista módon látnunk kell, mi történt a továbbiakban: A kezdeti, bizalmat és követést eredményező lökés még nem szavatolta a mindvégig tartó „mögötte-jarást”. Példák: 1. Péter a saját „emberi gondolatai” szerint akarta korrigálni Jézust, és ismét, de már energikusabban kellett hallania: „Mögém!” (Mt 16,23). 2. Júdás kezdetben bízott benne, különben nem követte volna. De bizalma eltűnt. A végén eladta őt az inkvizíciónak. 3. A legerősebben a második tanítványi generáció teológusai korrigálták Jézust, pedig nekik is „mögötte” kellett volna járniok gondolkodásukban. Ehelyett föl-dicsérték őt a felhőkbe, és ott arany trónusra ültették. Így, nem zavartatva Jézus valódi üzenetétől, pasztorálisan hatékonyabban viresaftolhattak itt lenni. Csak egy példa: Állítólag az apokaliptikusan felmagasztalt Jézus megbízásából hirdették, hogy vérrel itatott ruhában szent háborút vezet majd, szájából előtörő éles karddal veri a népeket, az isteni bosszú sajtóját tapossa, és pedig „hamarosan” (Jel 19,11-15). Aki ezt „Jézus Krisztus kinyilatkoztatásának” hiszi, az durván korrigálja őt.

Ami tehát „Krisztus követését” illeti, mindmáig elengedhetetlen két dolog: 1. *A földi Jézust keresni, hogy engedhessük magunkat általa „megragadni”.* 2. *Mögötte maradni, azaz a földi Jézus szerint tájékozódni egy mennyei Krisztus helyett, akiről ténylegesen csak azt tudhatjuk, amit mások hittek róla.*

5. Belső teljhatalommal tanít

Mk 1,21-22.27 (Mt 7,28-29/Lk 4,31-32.36)

Bementek Kafarnaumba, és rögtön szombaton a zsinagógába ment és tanított. És magukon kívül lettek a tanítása miatt, ugyanis ő úgy szokta tanítani őket, mint akinek teljhatalma van, és nem úgy, mint az írástudók tanítottak... És mindnyájan úgy megrémültek, hogy egymás között vitáztak: Mi ez? Teljhatalomból fakadó új tanítás!

Újból és újból hasonlóról számoltak be vele kapcsolatban. Mi hozta ki – mai nyelven szólva – „ennyire a sodrukból a templomba járókat”?

Megszokták, hogy prédikátoraik felavatott írástudókként, de laikusok is vendégprédikátorként a Szentírásból érveltek. Példa: Szombaton gyógyítani önmagában véve tilos, és csak életveszélyben engedélyezett, mivel itt meg ott, ez meg az meg van írva. Ennek a tudása adta nekik a tudatlan néppel szemben a hatalmat, hogy saját mérlegelésük alapján lelkiismeretbeli kötelességként rakjanak rá vallási terheket. Erre bejön Jézus, és kertelés nélkül azt mondja, csak ez és ez a helyes, mivel „önmagában” ez Isten akarata. Példa: Megengedett szombaton bármely beteget meggyógyítani, mivel Isten az emberért rendelte a szombatot. És ez abból adódik, hogy *Isten minden emberhez jó. Erről az őسادottságról többé nem lehet Jézussal írástudói módon vagy teológiailag vitázni.* Ezt a maga új istentapasztalatából tudja. És ezzel vége!

Innen van „teljhatalomból fakadó új tanítása”, amely természetesen szétrobbantotta a régi kereteket, a régi rendszert, és mindenkit, aki a hagyományokhoz kötődött, „kereten kívülre vitt” („kihozott sodrából”, „ek-sztázisba ejtett”), különösen a rendszer hivatalban lévő őrzőit. Nem csoda, hogy Jézus hamarosan nem prédikált már a zsinagógákban, hanem magántelkeken, a tó partján, a pusztában.

6. Tisztátalan szellemeket hajít ki

Mk 1,23-26 (Lk 4,33-37)

Rögtön volt a zsinagógában egy meg–nem–tisztított életszellemmel bíró ember, és felkiáltott: Mi közünk nekünk hozzád, názáreti Jézus? Te azért jöttél, hogy tönkretegyél minket. Én ismerlek, hogy ki vagy: Isten Szentje! Akkor Jézus ráförmedt: Némulj el és menj ki belőle! Akkor megrázta őt, és hangosan kiáltva kiment belőle. Akkor mindnyájan magukon kívül lettek...

Anélkül, hogy ráfognánk Mk-ra egy bizonyos démonológiát, célszerű Jézusnak a legősibb evangéliumbeli sok exorcizmusa közül ezt az első példát egyszer pontosan nagyító alá venni, először is a szó szerinti fordítással. Volt ott a zsinagógában egy ember, aki meg-nem-tisztított (*a-katharton*) életszellemben (*pneuma*), ill. annak hatalmi területén leledzett. Lk korigál: „démoni szellemmel bírt”. Ez népies egyszerűsítés. A Mk-olvasónak abból kell kiindulnia, hogy az égből „*to pneuma*”, egyszerűen A LEHELET, a helyes, a tiszta életszellem jött le Jézusba.

Most, a zsinagóga – „teljhatalomból fakadó beszéde” miatt – magasfeszültségű légkörében, szembeszáll vele a meg–nem–tisztított, még zavaros és torz lélektudattal. Emez ösztönösen érzi az áthidalhatatlan ellentétet. Köztünk és közted nincs semmi közös. Te azért jöttél ide, hogy tönkretégy minket. Kik az a „mi”, amikor csak egy valaki beszél? Feltételezem, hogy az itt sodrúkból kijött templomba járók nevében beszél. Ugyanis amit tudattalanul mind érzékelnek, azt bögi el ő tudati ellenőrzés nélkül: Tudom, te vagy Isten Szentje. Ez igen ködös, de valamiképpen helyes, és mégis babonásan félreértelmezhető állítás. Jézusnak most döntenie kell, hogyan reagáljon itt (miután az égből szóló hangot felelősen-józanul megvizsgálta!) egy meg–nem–tisztított, zavaros pneuma mélyből jövő kiáltására. Kézenfekvő volt, hogy ezt a nem egészen hamis kijelentést propagandisztikusan kihasználja: Hallhatjátok, hogy Istentől jövök! Hiszen már akkoriban is tudták, hogy „a bolondok az igazat mondják”, amennyiben megsejtett valóságokat gátlástalanul kimondanak. De Jézus nekimegy a „tisztátalan szellemnek”: „Hallgass!” És kizavarja.

Ez az első ütközés a zsinagógával és benne a meg–nem–tisztított szellemmel, világossá teszi Jézus kettős alapmagatartását, amellyel istenmegtapasztalása után misszionálni kezdett: belső biztonság és egészséges józanság. Nem kíván megerősítést a tudattalan területéről, ahol vallásosan-sejtő, de zavaros vagy éppenséggel beteges „szellemek” lármáznak. „A meg–nem–tisztított pneumák, mihelyt megpillantották, elébe estek és kiabáltak: Te Isten fia vagy! És ő nagyon fenyegette őket, hogy ne tegyék őt nyilvánvalóvá” (Mk 3,11-12). A gerázai megszállott azt kiabálta: „Mi közöm neked hozzád, Jézus, a legfőbb isten fia (pogány szemszögből)? Istenre kérlek: Ne kínozz engem!”, azaz hagyj engem olyan, amilyen vagyok, és ott, ahol vagyok (Mk 5,7)! „Nem engedte beszélni a démonokat, mivel felismerték őt” (Mk 1,34), ami azt jelenti: mivel csak a maguk tisztátalan módján ismerték fel.

Vegyük tekintetbe ebben az összefüggésben: Tanítványai is részben csak zavarosan ismerték fel. Amikor azt mondták, ők pontosabban tudják másoknál, kicsoda ő, nevezetesen a Messiás, akkor nekik ugyanúgy megtiltotta, hogy róla beszéljenek (Mk 8,27-30). És amikor mesterük védelmében tüzet akartak lehívni az égből a barátságtalan szamaritánusokra, akkor azt mondta, „lelkesezésükben” nem tudják, miféle „szellem” mozgatja őket (Lk 9,54-55). *A karizmatikus Jézus józan maradt.*

7. Az első, egyszerű beteggyógyítás

Mk 1,29-31 (Mt 8,14-15/Lk 4,38-39)

A zsinagógából kijövén rögtön Simon és András házába ment Jakabbal és Jánossal. De Simon anyósa lázas betegen feküdt. És mindjárt beszélnek vele róla. Akkor odalépett hozzá, megfogta a kezét és talpra állította. Akkor elhagyta a láz, és szolgált nekik.

Nem volt tervbe véve. Így adódott. – Ha valaki belép a barátja házába, el fogják mesélni neki, hogy sajnós az anyós beteg, és ő oda fog menni és jókívánságait fogja kifejezni. Ez normális, emberi dolog. És ezt tette Jézus. Csak ezzel a finom különbséggel: „Egész lélekkel” tette, mint mindent, amit tett, nevezetesen éberén-tudatosan és Istenből kiindulva. Valóban akarom, hogy te most egészségessé légy! Ennek jeléül megfogja a kezét. Az anyós érzi, hogy Jézus komolyan gondolja, amint hallgatói érezték, hogy belső teljhatalommal beszél. Ha ez a jó, erős, Istenhez kötődő ember valóban azt akarja, hogy egészségessé legyek, akkor képes is vagyok rá. És habozás nélkül aktivizálja minden pszichoszomatikus ellenállóerejét a lázzal szemben, és legyőzi, hogy kiszolgálhassa vendégeit. Így éli meg Jézus, hogy az Istenbe vetett bizalom erejéből betegeket tud gyógyítani, még hozzá szombaton. Irgalmától hajtva később újból és újból hasonló módon fog gyógyítani. És tanítványait is arra fogja tanítani és azzal fogja megbízni, hogy ugyanezt tegyék, hogy Isten Uralmát helyesen hirdethessék. Ez azt jelenti: *hogy a Teremtő ereje és jósága ne csak a beszéd révén hihető, hanem a gyógyítás révén látható és boldogítóan megélhető is legyen.*

Ebben az első gyógyításban nyoma sincs a varázslásnak. Az ilyesmi minden betegágnál megtörténhetik. Az orvosok nevezhetik placébóhatásnak. A döntő a hatás, hiszen „aki gyógyít, annak igaza van”. Csak a bizalom, amely mozgósítja az öngyógyítás természetes erőit, itt nem egy tablettára vagy egy amulettre irányul, hanem minden életerő reális ősforrására, a jó Teremtő-Istenre. – De Jézus tisztelői, hogy nagyobbá tegyék őt, csodadoktorrá fokozták. Már Lukács helyesbít: „Megfenyegette a lázat”, mint egy démont. A végén – Jánosnál – Jézus állítólag egy már büzlő hullát tett elevenné. Ez egyértelműen varázslás ezzel az átlátszó szándékkal: „Elhiggyék, hogy te küldtél engem” (Jn 11,42).

8. A „meleg fészek” mint kísértés

Mk 1,35-39 (Lk 4,42-3)

Korán, amikor még igen homályos volt, fölkelt, kiment és elment egy magányos helyre, és ott imádkozott. És Simon utána sietett kísérelőivel. És megtalálták őt, és azt mondják: Mindenki téged keres. És ő azt mondja nekik: Menjünk máshová, a szomszédos városokba, hogy ott is hirdessem (az igét). Mert e célból jöttem ki. – És elment a zsinagógáikba egész Galileában, és hirdette (Isten Uralmát), és kihajította a démonokat.

A Keresztelő a helyén maradt, és az emberek odamentek hozzá. Jézus maradhatott volna Kafarnaumban a tó partján, hogy onnan kiindulva építsen föl egy gyülekezetet. Itt otthon volt (Mk 2,1 és másutt), volt már néhány tanítványa és sok tisztelője. „Egy jó plébánia” – hiszen itt elfogadták. „Mindenki téged keres!” – Miért választotta mégis a vándorprédikátorok fáradságos és kockázatos útját? *Mivel istenektetsőbb dolog a szívünk jó indítását követni, mint a siker megnyilvánulását,* és Isten felszabadító üzenetét – amelynek hatását Kafarnaumban megélte – minden embernek föl kínálni. A gyors, személyes siker kísértése nyomán ezzel ismét tisztába jött, amikor egészen magányosan belső beszélgetésbe merült az Atyával.

És azt tette, amit megkívánt a tanítványaitól: „Rögtön” elhagyta a meleg fészket.

Figyelemre méltó a csekély változtatás Lk-nál: „Nekem ... kell, mivel erre lettem küldve.” A Mk által megrajzolt történeti Jézus nem hivatkozik – mint a régi próféták – részletes isteni parancsokra. Azt mondja: „E célból jöttem ki” (a pusztából), *saját, Isten előtti felelősséggel meghozott döntésem alapján.* Így emberibb!

9. Egy leprás kockázatos meggyógyítása

Mk 1,40-45 (Mt 8,1-4/Lk 5,12-16)

Egy leprás jön hozzá, kiált neki és térdre esik, és azt mondja: Ha akarod, tisztává tehetsz engem. És részvétől indítva, kezét kinyújtva megérinti őt, és azt mondja neki: Akarom, légy tisztává! És rögtön

eltűnt a lepra, és tisztává lett. És ráförmedve rögtön kidobta őt, és azt mondja neki: Óvakodj attól, hogy bárkinek is mondj valamit, hanem menj el titokban, és mutasd meg magad a papnak, és vidd oda tisztulásodért, amit Mózes előírt, tanúságul nekik. De az kiment, és elkezdett sok mindent hirdetni és a beszédet erről terjeszteni, úgyhogy Jézus nem mehetett többé nyíltan a városokba, hanem kívül, magányos helyeken tartózkodott.

A leprások kultikusan tisztátalanoknak számítottak, mint akiket Isten megbüntetett. Kitzasztottak voltak. Senkinek sem volt szabad érintenie őket. Az, hogy egyikük merészelt Jézushoz közelíteni, mélységes szükségről s e gyógyító iránti még mélyebb bizalomról tanúskodik. Ekkor Jézus elővigyázatlanul ismét engedi, hogy a szíve vezesse. „Részvétől indítva”, tehát egészen spontánul kezével érinti a leprást. És a töretlen bizalomra: „Te képes vagy, ha akarod”, éppoly töretlenül válaszol: Igen, akarom (vö. ezzel szemben Mk 9,22-23!).

Ami most történt, az erőteljesen felülmúlta egy lázas beteg meggyógyítását. Aki nagyon akarja, túlzásnak tarthatja a beszámolót. *De egyetlen teológusnak és egyetlen pszichológusnak – aki nem gyógyít maga is karizmatikusan, vagy legalább nem foglalkozik ezzel eleget – sincs joga azt állítani, hogy a bizalom erejének ilyen kihatásai túllépik a teremtés rendjének határait.*

De Jézus váratlan reakciója mutatja e folyamat miatti saját megrendülését. Ő, aki épp az imént együttérzően megérintette a szegényt, most nyersen elzavarja. Mert hirtelen meglátja a veszélyt: Ha ez ismertté válik, csodatevőként tisztelnek majd, már csak csodákat kívánnak és többé nem figyelnek az üzenetre. Ezért az abszolút tilalom, hogy a leprás erről beszéljen és a közelében mutatkozzék (*hypagó*: titokban eltávolítani). De egyúttal megparancsolja, hogy azért jelenjen meg a papi egészségügyi hivatal előtt, és ne felejtse el a törvényes obulust, hogy gyógyultnak ismerjék el, és így ismét alkalmassá válják a társadalomba tartozásra.

De amitől Jézus félt, bekövetkezett. A gyógyult csodapropagandát csinált. Jézusnak ez elől ki kellett térnie, mivel a művének csak ártott. Lk lépten-nyomon enyhíti a konfliktust: A végén Jézus csak visszavonultan akart élni, hogy imádkozzék.

10. Bűnösöket gyógyítani állítólag istenkáromlás

Mt 9,2-8 (Mk 2,3-12/Lk 5,17-26)

És íme, egy hordágyon fekvő bénát hoztak neki, és amikor Jézus látta a bizalmukat, azt mondta a bénának: Bátorság, gyermekem! Megbocsáttatnak a te bűneid. És íme, egyes írástudók azt mondták magukban: Ez káromkodik. És Jézus, mivel ismerte megfontolásaikat, azt mondta: Milyen szándékkal fontolgattok gonoszt szívetekben? Mert mi kerül kevesebb fáradságba? Azt mondani: Kelj föl és járj körbe? / De hogy lássátok, hogy az embernek teljhatalma van a földön bűnöket megbocsátani – ekkor azt mondja a bénának: Kelj föl, vedd a hordágyadat és menj hamar a házába! És ő felkelt és elment a házába. És a néptömegek félelemben zuhantak és dicsérték Istent, aki az embereknek ilyen teljhatalmat ad.

A kérdés magja a teológusok szemszögéből: Szabad-e egy bűnöst, akit Isten betegséggel büntet, szenvedéseitől megszabadítani, és azt állítani, hogy Isten ingyen megbocsát neki? Ez nem az igazságos Isten káromlása-e, és nem a vallás elkötyavetyélése-e?

A folyamat: Jézus látja a beteghordók bizalmát, és egyúttal érzi a beteg szorongását, amely fizikailag is megbénította. A jámbor zsidó félelme ez attól az Istentől, aki igazságosan megbünteti titkos bűneit, vagy elődeinek bűneit. Jézus nem beszéli ki belőle a büntudatot, mint bizonyos modern pszichológusok, hanem megszabadítja őt az Istennel szembeni félelemtől. Átáramoltatja Isten jóságát a saját szívére keresztül a betegre: Gyermekem! Bátorság! És mivel ismeri Istent, nyugodt biztonsággal mondhatja: Isten megbocsátja bűneidet, és nem bosszulja meg szenvedésekkel.⁷ Ő nem akarja, hogy beteg légy. Ha a béna ezt elfogadja, máris föloldódik pszichikai görcse. De Jézus tudja, hogy a jelenlévő teológusok, ha nem mondják is ki, az ilyesmit Isten igazságossága elleni káromlásnak tartják. Őket gondolkodásuk átalakítására szeretné bírni. Ezért a lelkiismereti kérdés: „Hina-ti”, azaz „hogyan valami” (a végén kijöjjön), (miért) teologizáltok így? Azt akarjátok, hogy Istent tiszteljék és szeressék, vagy alapjában véve azt akarjátok, hogy emberek verést kapjanak?

„Mert mit könnyebb kimondani”, hogy Isten bűnöket bocsát meg, vagy hogy Isten betegeket állít talpra? Természetesen egyiknek a kimondása sem okoz fáradságot. Ezt *ironikusan* gondolja. De ezt olyan biztonsággal mondani, hogy a bűnösben és a betegben gyógyító kihatása legyen, csak annak számára lehetséges, aki ismeri Istent (mint fiú az apját). És aztán megmutatja Jézus, hogy nem emberi gondolatokat mond ki Istentől, hanem Isten valóságát, azaz Isten valóban megbocsátó, félelmet oldó, és valóban

gyógyító, bénult tagok görcsét megszüntető jóságát: „Egeire”, egyenesedj föl, légy (Isten által) fölegyenesítve!

Akik ezt ott átélték, félelemben zuhantak, mivel hitük régi alapja (Istennek igazságosnak kell lennie!) ingadozott, *de aztán dicsérték a jó Istent, aki az embereknek, és nemcsak Jézusnak ad ilyen teljhatalmat, hogy jóságát hatékonyan kimondják.*

11. Bűnösökkel eszik

Mk 2,15-17 (Mt 9,10-13/Lk 5,29-32) Lk 19,2-10

És az történik, hogy (Lévi) házában asztalhoz fekszik, és sok vámos és (más) bűnös feküdt Jézussal és tanítványaival az asztalnál. És a farizeusi irányzathoz való írástudók látták, hogy bűnösökkel és vámosokkal eszik, és azt mondták tanítványainak: A vámosokkal és bűnösökkel eszik? És Jézus hallja ezt, és azt mondja nekik: Nem az egészségeseknek van szükségük orvosra, hanem a betegeknek. Én nem azért jöttem, hogy igazakat hívjak meg, hanem bűnösöket.

A bűnbánatot prédikáló János, az írástudók és a farizeusok is törődtek a bűnösök lelkével, csak más módon. Azt kívánták: Először térjetelek meg! Akkor majd jót tesz veletek az igazságos Isten. – Jézus tudja, hogy Isten önmagától szeret minden embert, gonoszokat és jókat, előfeltétel nélkül (Mt 5,45). Ezért először Isten jóságát kínálja fel az Istentől elfutottaknak – a saját, vidám asztaltársaságának alakjában; remélve, hogy erre föl megtérnek. Eközben sohasem tünteti föl ártalmatlan színben a bűnt, mondjuk a szegények brutális kizsákmányolását a rómaiak szolgálatában álló vám- és birtokbérlők részéről. A bűnösök Jézus szemében *betegek, akiket belülről akar meggyógyítani*; mint pl. Jerikóban:

(Lk 19,2-10) És íme, egy Zakeus nevű férfi, aki fővámos és gazdag volt... És amikor Jézus arra a helyre jött, fölnézett⁸ és azt mondta neki: Zakeus, sietve szállj le, mert ma a te házában kell időznöm. És sietve leszállt, és örömmel fogadta be őt; és mindazok, akik ezt látták, morogtak egymás között: Bűnös férfihez ment be, hogy megpihenjen. Zakeus azonban odalépett, és azt mondta az Úrnak: Íme, Uram, vagyonom felét a szegényeknek adom, és ha valakiből kizsaroltam valamit, négyszeresen adom vissza. Jézus pedig azt mondta rá

vonatkozóan: Ma megmentés érte ezt a családot, mert ő is Ábrahám fia. Az emberfia ugyanis azért jött, hogy keresse és megmentse, ami elveszett.

A jóság ingyenes felkínálása Jézus részéről ez alkalommal gazdag termést hozott egy még meg nem tért bűnös életében. Az ilyen bizalomelölözés persze kockázatos, mint a magvetés, amikor is az ember nem tudja, jó földbe hullik-e. Mindazonáltal ez marad Jézus térítő módszere: Míg az „emberfeletti emberek” erőszakkal akarják megtéríteni a bűnöst, vagy ki akarják hajítani, az egyszerű „ember” számára (ezt jelenti az „emberfia”, ld. 32. és 33. fej.) az *(Istentől) elfutott, bűnös embertárs is olyan értékes, hogy szeretné keresni és megmenteni.*

12. Isten közelségének ismertetőjegye az öröm

Mk 2,18-19 (Mt 9,14-15/Lk 5,33-34); Mt 11,16-19 (Lk 7,31-35)

A János-tanítványok és a farizeusok szoktak böjtölni. Ekkor emberek jönnek, és azt mondják neki: Miért böjtölnek a János-tanítványok és a farizeusok tanítványai, akik viszont a te tanítványaidnak számítanak, nem böjtölnek? Akkor azt mondta nekik Jézus: Hát böjtölhetnek-e „a lakodalmas terem fiai”, ha a teremben együtt van velük a vőlegény?⁹

A kultikus böjtölés Izraelben mindig két dolognak a jele volt: egyrészt a szomorúságé, hogy Jahve elfordult népétől, másrészt a könyörgésé, hogy ismét forduljon vissza hozzá. Egyúttal engesztelés volt a nép bűneiért, amelyek kiváltották igazságos haragját. A jámbor zsidók így böjtöltek, János különösképpen. Ezért a nagy kérdésselvetés: Ti miért nem böjtöltök épp így?

Jézus velős válasza: Mivel Isten velünk van. Ezt Isten szeretetének egyik csodálatos képével magyarázza meg, amely minden zsidó számára ismerős volt: Jahve mintegy Izrael vőlegénye lesz (Iz 54,5; 61,10-11; Jer 2,2 skk; Ez 16; Oz 2,18). Most „beteljesedett a várakozási idő”! Isten itt van! De nem mint haragos Bíró, ahogyan János hirdette, hanem mint szerető, örömet sugárzó Vőlegény. Mi benn vagyunk a lakodalmas teremben (Isten Uralmának terében). Lehetetlen, hogy tovább szomorkodjunk és böjtöljünk. (Kimondatlanul benne cseng ebben a meghívás: Gyertek már be ti is!)

De az az öröm, amelyet egy szerető Isten terjeszt maga körül, nem

csupán szellemi öröm, amely az aszkétáé is lehet, nem félöröm, hanem a teremtés rendjének megfelelő, teljes öröm, amely a testet és a lelket egyaránt felüdíti. Együnk tehát nevetve, és igyunk bort, nem azért, mert a Felügyelő-Isten éppen félrenéz, hanem mert a szerető Isten jelen van!

Isten közelségének és a testi örömnek töretlen összekapcsolásához azonban – hogy a kettő egyszerre legyen jelen gondolkodásunkban és érzéseinkben is – radikális belső fordulatra van szükség. És Jézus korában Izrael még nem volt kész erre:

(Mt 11,16-19) Ez a nemzedék azokhoz a gyerekekhez hasonlít, akik a piactéren ülnek, és odakiáltják egymásnak: Füttyültünk nektek, és ti nem táncoltatok. Panaszdalba fogtunk, és ti nem vertétek a melleteket. – Mert eljött János, nem evett és nem ivott, erre azt mondják: Démona van. Az emberfia (én) eljött(em), evett és ivott, erre azt mondják: Nézzétek, (csak) egy ember, aki zabál és bort vedel, a vámosok és bűnösök cimborája! És (azt mondta): A bölcsességet művei igazolják.

Ahogy az éretlen gyerekek, akik csak a mindenkori hangulatukhoz kötődnek és azt rá akarják erőszakolni másokra (Táncoljatok velünk! – Nem, szomorkodjatok ti mivelünk!), úgy ítélték meg a kortársak a próféta Jánost és a próféta Jézust. Az egyik túl démoni volt számukra aszkéta magatartása miatt, a másik túl emberi volt normális magatartása miatt. De Jézus egyáltalán nem szabadkozik. *Humorral veszi tudomásul a vádat, hogy csak egy ember, aki szívesen eszik és örül a bornak. A hallgatói által elvárt „bölcsesség”, azaz ami Isten előtt helyes, nem bizonyítható elméleti úton. Kihatásaiban mutatkozik meg (amint a prófétákat gyümölcseikről lehet felismerni). Aki elfogadja Jézus gyermekien vidám életstílusát, aki „hálát adva” (eukharistias) és rossz lelkiismeret nélkül vele élvezzi a föld javait, amelyeket az Atya ad neki, az Istennek tetszően él, egyszerre jámborul és vidáman, már a Földön.*

A félreértést elkerülendő, emlékezzünk itt arra: Az Atya ugyanezen jóságából – amelyet gondtalanul élvezhetünk – következik az is, hogy készek vagyunk kenyerünket „megtörni”, hogy megosszuk az éhezőkkel. *Így terjed Isten öröme (Mt 25,40).*

13. Hogyan változtatja a vizet borrá az Istenben való öröm

Jn 2,1-10

Ami itt következik, az csak feltételezés. Kérem, ne vegyék túl komolyan! Az Olvasó vizsgálja meg egy csipet humorral, aztán vesse el, vagy akár fogadja el!

In alkalmilag történeti emléktöredékeket közöl, amelyeket azonban teológiailag átdolgoz. Hogy a „kánai menyegző” ezek közé tartozik, amellet a következő megfigyelések szólnak: a jelentéktelen helységnév; Jézus oda nem illő vitája anyjával; a vizeskorsók nem-szimbolikus hatos száma. Próbáljuk meg egyszer a szöveget követve felismerni, mi illik Jézus új stílusához:

Lakodalom volt a galileai Kánában, és Jézus anyja ott volt. De Jézust és tanítványait is meghívták a lakodalomba. Amikor a bor elfogyott, azt mondta Jézus anyja neki: Nincs több boruk. (Normális esetben ez azt jelenti: Most már menjetek!) Jézus azt mondja neki: Mi közöm neked hozzád, asszony? Az én óráim még nem jött el. (Normális esetben ez azt jelenti: Mit gyámkodol még mindig fölöttem? Én tudom, hogy mikor kell mennem.) ... Volt azonban ott hat, kőből való vizeskorsó, a zsidók tisztálkodási szertartásának megfelelően... Jézus azt mondta a szolgáltnak: Töltsétek meg a korsókat vízzel! És ők karimáig töltötték őket. Ő azt mondta nekik: Most merítsetek és vigyetek!... (Itt feltehetően hiányzik a döntő jézusi szó, amely azonban nem illik az evangélista mirakulózus értelmezéséhez.) Amikor azonban megízlelte a borra vált vizet az, aki felelős volt az ünnepi lakomáért,... odakiáltott a vőlegénynek és (tréfálkozva) azt mondta: Mindenki először a jó bort szolgálja föl, és csak ha a vendégek megittasodtak, akkor a kevésbé jót. Te mindedig visszatartottad a jó bort.

Ha Jézus nem az anyagot akarta elvarázsolni, hanem embereket akart megváltoztatni, ha ezeket a szegény embereket, akiknek elfogyott a boruk, az Istenben való öröme akarta megtéríteni, akkor nem volt másra szüksége, mint hogy közölje velük saját, Istenben való örömét. Mondjuk így: Minek a bor? Hogy Isten valóban olyan jó hozzánk, mint egy kedves apa, hogy nekünk ajándékozza ezt a drága vizet, barátaim, ez mégiscsak csodálatos! Ez jobb, mint a gazdagok bora. Tehát egészségtekre, barátaim! – És felszabadító nevetés terjed szét, koccintanak a vízzel, az ételmester tréfálkozik, és valamennyi résztvevő átalakult, mivel érzik: Isten valóban jó hozzánk, az ember észreveszi ezen az új emberen, Jézuson.

Az emberek ezen átalakulása persze csak azért volt lehetséges, mivel

Jézus „teljhatalommal” hirdette és egyúttal kisugározta Isten jóságát. – Nos, mit javított ki a Jn-szerkesztő a maga beszűréseivel és kihagyásaival?¹⁰ Jézust varázslóvá magasította, aki „kinyilatkoztatta dicsőségét”, hogy „tanítványai higgyenek benne”. De egyetlen varázslótanítvány sem tudná őt úgy „követni”, ahogyan pedig megkívánja. *Mindazonáltal a valódi Jézustól még mi is – akiknek alkalmilag szintén „elfogy a boruk” – meg tudnánk tanulni, hogyan igyunk borként vizet; vidáman és hálásan a mi jó Teremtőnk színe előtt.*

14. Ne keverjétek össze a régit és az újat!

Mk 2,21-22 (Mt 9,16-17/Lk 5,36-39)

A farizeusok és a János-tanítványok közül való istenkeresőknek hajlamuk lehetett arra, hogy „bizonyos” dolgokat átvegyenek Jézustól, pl. igehirdetésének emberbaráti módját, de nem mindent (pl. az ellenségszeretetet). Nekik mondja Jézus:

Senki sem varr egy darab frissen szőtt kelmét régi kabátra; különben az új darab elszakítja az egészet a régitől, és a szakadás még rosszabb lesz.

Ez azt jelenti: A „Jó Üzenet” (az „evangélium”) valami új dolog, mint a frissen szőtt kelme. Ez alkalmas arra, hogy új kabátot készítsenek belőle, de arra nem, hogy egy régi, elkopott kabátot megfoltozzanak vele. Ha ti csak „egy kis jézusit” akartok átvenni, szét fogja tépni vallási rendszereteket (pl. a nem-bőjtölés nem illik a ti Bíró-Istenetekhez). Ha nem akarjátok következetesen Isten egész üzenetét elfogadni, akkor jobb, ha következetesen megmaradtok régi vallásosságotokban!

Az írás- és jogtudósok is – akiknek dolga a szent hagyományok őrzése volt – mérlegelhették, nem illeszthető-e bele Jézus igehirdetésének jó morálja – amely messzemenően egybecseng „a Törvénnyel és a Prófétákkal” – a hagyomány biztos kereteibe; természetesen nem minden, pl. törvény- és templomkritikája nem. Nekik mondja Jézus:

Senki sem tölt fiatal bort régi tömlőbe; különben a (forrásban lévő) bor szétszakítja a tömlőt, és a bor meg a tömlő is tönkremegy. Inkább az érvényes: Fiatal bort új tömlőbe!

Ez azt jelenti: Ahogyan az erjedő mustnak, a „mozgásban lévő bornak” rugalmas kecskebörtömlőre van szüksége tartályként, úgy van szüksége Jézus friss istentapasztalatának és Istenről szóló üzenetének rugalmas edényre. Elhagyva a képet, ez két dolgot mond el: 1. Hogy ne folyjék szét privát tetszőlegességbe, szüksége van egy foglalatra, „az összes tanítványokból álló gyülekezetre”, egyházra (*kahal, ekklésia*). 2. De az új gyülekezet alaprendjének az új tartalomhoz kell igazodnia. (Majd látni fogjuk, milyen modellt alapított meg maga Jézus a tanítványi körében: a körülötte összegyűlt testvéri asztalközösséget, amelyben „megtörik a kenyeret”, azaz megosztják egymással, stb.) És ennek az alaprendnek nem szabad megmerevednie egy ráhúzott jogrend alatt, hanem – hogy megőrizze a tartalmat – a megváltozott helyekhez, időkhöz és helyzetekhez kell igazítani. Nem szabad bekövetkeznie annak, hogy kínaiaknak római módon kelljen viselkedniük, vagy a mai embernek középkori módon kelljen gondolkodnia ahhoz, hogy Jézus mindent átfogó asztalközösségében még jusson neki egy helyecske. Bizonytal ezt jelenti: A forrásban lévő bort töltsétek rugalmas kecskebörtömlőbe! Akinek azonban ez az új bor túl kockázatos, az maradjon inkább a maga régi boránál, amint Jézus – valószínűleg fájdalmas missziós tapasztalata alapján – megállapította: „Aki régi bort iszik, nem akar újat, mert azt mondja: Jólesik a régi” (Lk 5,39).

Meg kell még kérdeznünk, vajon 2000 év múltán elég öreggő vált már Jézus bora, úgyhogy már beleillik egy mozdulatlan (sőt 1870 óta korrigálhatatlan) egyház foglalatába? A válasz, hogy a képnél maradjunk, a bor fajtájából, Jézus Istenről szóló üzenetének sajátosságából következik. Már Izrael régi prófétáit olyan „mozgásban lévő Isten” ragadta meg, aki nem akarta, hogy bezárják egy kőből épült házba, hanem népe előtt akart vonulni (2 Sám 7,4-7). Jézust aztán igencsak egy „lélegző” Isten ragadta meg, aki LEHELETÉVEL új életre keltette őt, és űzte előre, tapasztalatról tapasztalatra. Isten műveiből is világosabban olvashatjuk ki ma, mint korábban, hogy Ő az ősröbbanás óta dialogikus mozgásban van teremtésével; nem idegesen-kaotikusan, hanem eltántoríthatatlanul haladva végső célja felé. *Ha azonban Isten maga mint a SZERETŐ „mozgásban marad”, akkor az embernek (és semmilyen emberi vallási közösségnek) sem szabad – sem húszévesen, sem kilencven évesen – felhagynia azzal, hogy mozgékonyan keresse Istent.*

15. A szombat van az emberért

Mk 2,23-24.27-28 (Mt 12,1-8/Lk 9,1-5)

Mk 3,1-6 (Mt 12,9-14/Lk 6,6-11)

Minden szombatkonfliktus háttére ez volt: „Jahve megparancsolta: Hat napon át szabad dolgozni. A hetedik nap legyen előttek szent, a tökéletes nyugalom napja, szent Jahve számára! Mindenki, aki ezen munkát végez, halállal bünhődjék! Szombaton még tüzet sem gyújthattok házaitekban.” Így van szentül rögzítve a Kiv 35,1–3-ban. S ha a törvénytánítók megpróbálták is magyarázataikkal emberivé tenni Jahve kérlelhetetlen parancsát, senki sem bátorkodott kétségbe vonni a szombat megszentelésének vallási bázisát: Jahve tabuvá tette ezt a napot, kivonta az emberi használatból, szent az Jahve számára. – És pontosan ezt az elvet, ezt az istenképet vitatja Jézus:

Szombaton gabonaföldeken vándorolt keresztül, és tanítványai kezdték (azt tenni, amit korábban nem tettek) útközben tépdetni a kalászokat. Akkor a farizeusok így szóltak hozzá: Nézd, mi meg nem engedettet tesznek szombaton!... És ő azt mondta nekik: A szombat lett az emberért és nem az ember a szombatért alkotva (Isten által). Ezért érvényes: Úr az emberfia a szombaton is.¹¹

(Mk 3,1-6) Ismét bement a zsinagógába, és volt ott egy béna kezű ember. És szemmel tartották őt, vajon meggyógyítja-e szombaton, hogy bevádolhassák... És ő azt mondja az elszáradt kezű embernek: Kelj föl és gyere ide középre! És azt mondja nekik: Megengedett-e (Isten részéről!) szombaton jól tenni vagy gonoszat tenni, életet menteni vagy ölni? Ők azonban hallgattak. – Akkor körülnézett telve haraggal és részvétet érzett szívük elszáradása miatt, és azt mondja az embernek: Nyújtsd ki a kezedet! És ő kinyújtotta, és helyrejött a keze. – És a farizeusok kimentek, és hamarosan tanácskozást tartottak ellene a heródiánusokkal, hogyan tudnák elpusztítani.

Jézus frontális támadást intézett a megkövesedett szombattörvény mögötti megkövesedett istenkép ellen: Az élő Isten az ember javára rendelte a pihenőnapot, ezért *az embernek* szabad azt ebben az értelemben használnia (a „szombat uraként”), szabad Isten korlátozása nélkül jól tennie, segítenie, gyógyítani; ezt a kezet is itt: rögtön, jóllehet a szombat

elmúltával éppúgy meg lehetne gyógyítani. Az istenkép e megdöntéséhez Jézusnak nincs bizonyítéka, érve az Írásból, hanem csak szívének bizonyossága, amelyet istenmegtapasztalása óta áthatott A LEHELET: Isten szereti az embert. Ebből adódik minden. De nemcsak a próféta Jézus, hanem minden vallásilag iskolázatlan gyerek, minden ember *mint ember* tudja a választ erre az egyszerű kérdésre, szabad-e szombaton jót tennie embertársával. Csak a szent hagyományokon iskolázott jámborok „hallgattak”. Nem gonoszságból, hanem mivel szívük (borzasztóbban, mint ama kéz) elszáradt, béna volt. Felismerték, hogy ez a laikus prédikátor szétrombolná hitük alapját, az istenképüket, amelyet a Bibliához való hűség folytán egyedül igaznak kellett tartaniok; ezért mentek bele, hogy politikai és vallási ellenfeleikkel, a heródespártiakkal azt fontolgassák, hogy lehetne Jézust eltávolítani az útból.

Jézus harcossága és egyúttal anyai magatartása: 1. Támad. Ő maga hívja a férfit a zsinagóga közepére, és cselekszik vele törvényellenesen mindenki szeme láttára. Haragosan tekint körben lesben álló és elővigyázatosan hallgató ellenfeleire. 2. De mélységesen megindítja őt a részvét, nemcsak e beteg, hanem még inkább teológiai ellenfelei iránt, mivel teológiájuk révén szívbetegek lettek, bensőjük kiszáradt. Gyermekien egyszerű kérdésével, megengedi-e Isten, hogy szombaton is tegyünk jót, gondolkodásuk átalakítására akarta ösztönözni őket, hogy térjenek át egy emberies istenképre, és így felengedjen a szívük. Hiába.

Lk két további szombati gyógyítást hoz, a 13,10–17-ben egy 18 éves meggörnyedt asszonyét a zsinagógában, a 14,1–6-ban egy vízkóros férfiét az egyik farizeus házában. Jelentős Jézus „Biblia-előtti”, tisztán emberi motivációja: „*Ki az közületek, akinek ha fia (vagy akár csak az ökre) szombaton beleesik a kútba, nem húzza ki rögtön?*”, és: „*Nem oldja-e el mindegyikőtök az ökrét vagy szamarát szombaton is, hogy megitassa?*” Ez mindkét alkalommal azt jelenti: *Isten bizonyára legalább annyira jó, mint egy ember. Ez Jézus cáfolhatatlan gyermeki teológiája.*

16. A követek kiválasztása és küldése

Mk 3,13-15 (Mt 10,1/Lk 6,12-13);

Mt 9,36-38 (Lk 10,2);

Mt 10,5-6; 8,11 (Lk 13,29)

Jézus három szakaszban bővítette misszionáriusi művét: 1. A pusztából visszatérve (rögtön vagy fokozatosan) elvált János iskolájától, és saját tanítványok kis csoportját gyűjtötte össze. 2. Imádságban elhatározta, hogy elhagyja kafarnaumi „székhelyét”, és helységről helysére vándorol velük, hogy egész Galileában hirdesse üzenetét. 3. Ismét imádságban (Lk 6,12-13 szerint) eldöntötte, egyes tanítványokat úgy készít fel, hogy saját felelősségükre, mellette és később nélküle, követeiként (apostolaiként) legyenek képesek működni, és pedig egész Izraelben. Ezért kiválasztott tizenkettőt, megfelelően Jákob fiai biblikus számának, akik egész Izraelt reprezentálják.

A következőkben Jézus erre vonatkozó útmutatásait szedtük rendbe, amelyeket először Mk, aztán Mt/Lk hagyományozott át.

És fölmege a hegyre (Lk: hogy imádkozzék), és magához hívja azokat, akiket saját maga akart, és azok elmentek (a többiektől) őhozzá. És tizenkettőt rendelt, hogy vele legyenek és hogy (ige)hirdetésre küldje őket, és teljhatalmuk legyen kiűzni a démonokat (Mt: és minden betegséget és minden gyöngeséget meggyógyítani)...

Következik a 12 név listája. Ezt a tizenkét elhivatottat arra kötelezte, „hogy vele legyenek”, azaz állandóan vele éljenek. Így nemcsak nyilvános beszédeit ismerték meg, hanem gondolkodását, érzelmeit és magatartását is mint a beszédek hiteles kommentárját. Az ilyen „együttjárás révén való ismerést” (később) az apostoli hivatal elengedhetetlen feltételének érezték; ez megmutatkozott, amikor megválasztották Mátyást Júdás pótlására (ApCsel 1,21-22). Annál megdöbbentőbb, hogy Pál közvetlenül Isten által (és ezzel ellenőrizhetetlenül) kiválasztott „apostolnak” nevezte magát, és ráadásul mereven elzárkózott attól, hogy legalább Jézus üzenetét „megtanulja” az apostoloktól (Gal 1). Aki ma „szubdelegált apostolként” működik, annak – mielőtt valamit hirdetne – legalább utána kell kutatnia, mit is mondott és tett Jézus valójában.

(Mt 9,36-38) Amikor látta a néptömegeket, elragadta őt a részvét irántuk, mert agyonhajszoltak és leterítettek voltak, mint a pásztor nélküli juhok. Akkor azt mondta tanítványainak: Az aratás nagy, de a munkás kevés. Kérjétek tehát az aratás Urát, küldjön munkásokat aratásába!

Nem Isten kultikus tisztelete, hanem a népen való könyörület az

elsődleges missziós motívuma annak, aki egy szerető Istentől jön. Ezért látja meg az aratás tágas területét: Annyi agyonhajszolt és a zsinagóga léte ellenére tájékozódni képtelen embernek van sürgősen szüksége az ő felszabadító és boldogító üzenetére Istenről. Nyomasztja az alkalmas követek csekély száma. De bízunk abban, hogy Isten, akié voltaképp az aratás, küld majd munkásokat. *Mert Ő az, aki embereket „animál”, aki nekik adja A LEHELETET, hogy befogadják és továbbmondják a szeretetéről szóló üzenetet.*

(Mt 10,5-6) Ezt a Tizenkettőt küldte Jézus, és megparancsolta nekik: Ne menjetek el a más népekhez vezető útra és ne menjetek a szamaritánusok városaiba! Hanem először menjetek Izrael házának juhaihoz, akiket tönkretettek!

(Mt 8,11) Mondom nektek: Sokan jönnek majd el napkeletről és napnyugatról, és ünnepi lakomához dőlnek Ábrahámmal, Izsákkal és Jákobbal az Isten Uralmában.

Jézus szándéka, hogy „először” (*mallon* azt jelenti: inkább, különösen, kiváltképpen) egész Izraelt gyűjtsék Isten Uralma alá, történeti, mivel utólag nem található ki.

Jézus hitt népének az egyes próféták által már megsejtett (Iz 2,1-4; 25,6-8; 49,12; 59,19; 60,1-10; Mik 4,1; Zak 2,15) üdvtörténeti küldetésében. Ha majd egyszer Izrael mint nép, és nem csupán mint egyedek összege elfogadja és láthatóan bemutatja Isten Uralmát, akkor a népek mintegy odavonzva egy erős mágnes által, maguktól jönnek el Isten Uralmához, amely egy Isten által készített, ünnepi asztalközösséghez hasonlít. Ezért állt ellent Jézus annak a kísértésnek, hogy a saját „házában” növekvő ellenállás elől kifelé térjen ki, és a pogányok vagy a szamaritánusok között keressen sikerebb missziós területet. Izraelre korlátozta magát, és hogy az egészet megnyerje, a végén még a rendkívül veszélyes harcot is meg kellett kockáztatnia Izrael szellemi központjáért, Jeruzsálemért. Ugyanezt parancsolja meg a 12 követnek: Nehézségek esetén ne menjetek ki (az országból), menjetek először be, és belül is először azokhoz, akiknek a legnagyobb szükségük van rá! – Az újra feléledt Jézus másként hangzó, világgraszoló missziós megbízását később vesszük majd szemügyre (131. fej.).

Jézus nagy várakozása, hogy Izrael elfogadja majd Isten Uralmát, és a népek eljönnek, nem teljesebben. Pontosabban: még nem. Mert mit

számít két évezred az emberiség történetében?

Ennek ellenére: a zsidósággal való, Pál óta feszült kapcsolatunk normalizálása szempontjából Jézus prófétai látása marad a mértékadó: Ábrahám, Izsák és Jákob Isten Uralmában vannak, tehát nem kell nekünk misszionálnunk vagy pláne krisztianizálnunk őket. Ez azt jelenti: Izrael vallástörténeti gyökere „Isten előtt helyes”; Ábrahámhoz hasonlóan az az eredetien vallásos zsidó, akit nem másított meg teljesen a később kialakult és Jézus által elutasított törvényeskedés, már Isten Uralmában van. Ezért nem kellett Jézusnak az igazakat, tehát az Isten előtt helyesen élőket meghívnia, hanem a bűnösöket, a „kifordultakat”, akik közé az önmagukat igaznak tartók éppúgy beletartoznak, mint az igaztalan vámbérlők. Jézus sohasem kívánta népétől, hogy zsidótlanná legyen, hanem hogy eredetien zsidó legyen, levette a törvényeskedés Ábrahámtól idegen páncélját.

Ez az alapállás ma is mértékadó marad eme üdvtörténetileg egyedülálló, a keresztények által ismételten letaposott és mégis továbbélő néppel szembeni viselkedésünket illetően; a zsidósággal folytatott őszinte, és nem csupán udvarias vagy csupán Auschwitz által megjellegzett vallási beszélgetésünket illetően; arra vonatkozóan, hogy tisztelettel lemondjunk a zsidók kívülről történő misszionálásáról; és nem titkolt kívánságunkat illetően, *bárcsak ismerné fel Izrael a saját őseredeti prófétáját a történeti Jézusban (tisztán megkülönböztetve őt a kereszténység Krisztusától!).*

17. Isten Uralmát Istennek tetszően hirdetni

Mt 10,7-9.12-14.16; Mk 6,8-9.12-13; Lk 10,7.9

Menjetek és hirdessétek: Elérkezett az Isten Uralma! Gyógyítsatok betegeket, ébresszetek föl halottakat, tegyetek tisztává leprásokat, űzzetek ki démonokat!¹²

(Lk 10,9) Gyógyítsatok a város betegeit, és mondjátok nekik: Hozzátok elérkezett az Isten Uralma!

(Mk 6,12-13) Kimentek és hirdették, hogy az emberek alakítsák át gondolkodásukat, és sok démonot űztek ki, és sok beteget kentek meg olajjal és meggyógyították őket.

Jézushoz hasonlóan követeinek is kettős módon kell hirdetniük Isten Uralmát: 1. El kell mondaniuk, hogy az elérkezett; hogy a jó, belülről kifelé gyógyító Isten jelen van és működik. 2. Az ebbe az Istenbe vetett bizalom

erejéből végzett gyógyításokkal be kell mutatniuk, hogy amit mondanak, úgy van. Hiszen az ilyen bemutatás nélkül az elmondás „talán–igaz” lenne, és vakon kellene elhinni. – De nemcsak a karizmatikus gyógyítás számít az elékezett Isten Uralma bemutatásának, hanem mindenfajta, szeretetből történő segítség, gyógyítás és talpra állítás is, pl. az „olajjal megkenéssel” történő orvosi gyógyítás is, vagy kenyereink megosztása az éhezőkkel. Mindenesetre a realista Jézus szerint Isten „kihatásának” bemutatása elengedhetetlenül hozzátartozik az Istenről szóló hiteles beszédhez.

(Mt 10,8-9) (Hirdessétek és gyógyítsatok...) Ingyen kaptátok, ingyen adjátok! Ne szerezzetek vele se aranyat, se ezüstöt, se rézpénzt az övetek zsebébe!

(Mk 6,8-9) Megparancsolta nekik, hogy semmit se vigyenek magukkal az útra egy vándorboton kívül; se kenyeret, se tarisznyát a tartalékoknak, se pénzt az övük zsebében, de szandált vegyenek föl, és: ne öltsenek két ruhát!

(Lk 10,7) Maradjatok ugyanabban a házban (amelybe betértek), egyétek és igyátok, amit elétek tesznek, mert megéri a munkás a maga táplálékát. Ne járjatok házról házra!

Mindezeket a különös utasításokat – belső szükségszerűségből fakadóan – az „ingyen” elve határozza meg. Mivel az az Isten, akit most hirdetnek, Ajándékozó (és nem Leszámoló, ahogy idáig féltek tőle), ezért követeknek „könnyelműen”, azaz könnyed lelkülettel, könnyed érzülettel tovább kell ajándékozniuk mindkét ingyen kapott adományukat: prédikálással és gyógyítással soha sem szabad pénzt keresniük! Sohasem szabad azzal a félelemmel útra kelniük, hogy útközben nem találnak jó embereket, és ezért tartalék kenyeret és pénzt, meg a szabadban éjszakázáshoz második ruhát magukkal vinniük. Ugyanakkor csak semmi szükségtelen „áldozat”! A könnyebb vándorlás érdekében vigyenek botot és szandált! És fészélyezettség nélkül fogadják el, amit nekik ajándékoznak! És titokban se áldozzák fel az isteni gondtalanságot, kikémlelvén, hol lakik a leggazdagabb paraszt, és oda fészkelvén be magukat!

Mindezeknek a szó szerinti utánzása itt és ma lehetetlen. *De az „ingyen”, ill. az Istenbe vetett bizalomból fakadó „könnyed lelkület és könnyű csomag” elve kötelező marad Jézus minden követe számára; akkor is, ha ebből másfajta (vagy semmilyen!) pénzügyi rendszer (sem) adódnék az egyházak számára.*

(Mt 10,12-14) Ha beléptek egy házba, kínáljátok fel neki a (béke-)köszöntést. És ha a ház közössége méltó rá, békétek rájuk száll. Ha nem méltó rá, békétek visszatér hozzátok. És ha nem akarnak befogadni titeket, és szavaitokra nem akarnak hallgatni, kimenve abból a házból vagy abból a városból, rázzátok le a port lábatokról!

De hogyan kezdjük prédikációnkat? – Egészen egyszerűen. Mondjátok: Jó napot! Csak gondoljátok is őszintén! Jó szívvel kívánjatok jót az embereknek! (Lk: Mondjátok először: Béke ennek a háznak!) – Így válik egy udvariassági formula, amelyet Jézus bizonyára nem csupán mint ilyet említett volna, Isten jóságának felkínálásává. Ha azok az emberek érzékenyek a jóságra, akkor a békétek (*salóm* = átfogó üdvösség), amely Istentől van bennetek, rájuk fog szállni, ha nem, akkor békétek visszaszáll rátok. Mint az első a Bárka három galambja közül, amely még nem talált leszállóhelyet (Ter 8,8-12). Akkor pedig menjetek tovább, ne kényszerítsétek rá senkire az üzeneteket! „Kimenéskor” (szó szerint így hangzik) rázzátok le lábaitokról a port, s a kedvezőtlen tapasztalat miatti bosszúságotok magától lehullik, *ti pedig tehermentesen tovább tudtok tevékenykedni.*¹³

(Mt 10,16) Nézzétek, én ellenben úgy küldelek titeket, mint juhokat farkasok belsejében. – Legyetek eszerint okosak, mint a kígyók, oly egyszerűekké válván, mint a galambok!¹⁴

A hamis próféták, akiktől Jézus óv, kívülről olyanok, mint a juhok, de belül, mint a ragadozó farkasok (Mt 7,15). Ezzel szemben Jézus (hangsúlyos *egó*) megfordítva küldi követeit: kívülről farkasoknak tűnnek, mivel szétrombolják a szent hagyományokat; de a szívükben, belül (a görög szöveg „közepén”, „közepében”, és nem „közé”, „közepébe”) olyanoknak kell lenniük, mint a juhok: békéseknek és fegyverteleneknek, védteleneknek. – És éppen emiatt van szükségük újfajta okosságra. Ez (ismét paradox kép következik, mint a farkasok belsejébeli juhok képe) nem a szokásos ravaszságban és alattomoságban áll, hanem az „*a-keraios*”-létben, tehát abban, hogy keveretlenek vagy egyszerűek vagy egyfélék, mint a galambok. Példa erre Jézus egyszerű, s a törvénytánítók okosságát mégis felborító kérdése: *Megengedi-e Isten, hogy szombaton jót tegyünk? Ne a butasággal egyenlő együgyűség-egyszerűség, hanem az egyenességgel egyenlő együgyűség-egyszerűség legyen követeinek okossága.*

18. Ördöginek minősítik

Mk 3,22.28-29 (Mt 12,24.31-32/Lk 11,15; 12,10)

Azok az írástudók, akik Jeruzsálemből jöttek le, azt mondták: Beelzebul van benne, és a démonok fejedelmének segítségével úzi ki a démonokat.

A Jeruzsálemből lejött írástudók a legfőbb hittani hatóság, a Szinedrium teológusai voltak, akiknek meg kellett vizsgálniuk ezt a galileai elhajlót és nyugtalanságkeltőt. – Egyetlen vizsgálóeszközük az „Írás” volt, a megszilárdult hagyomány, amely Isten saját szavának számított. A jó és rossz eredeti vizsgálóeszköze, „a szív” már nem funkcionált bennük, mivel elszáradt a rengeteg, a Szentírással kapcsolatos tudományoskodástól. Minthogy Jézus nyilvánvalóan tudatosan eltért az Írástól mint Isten szavától (példa a szombatkonfliktus, 15. fejj.), úgy ítélték meg: Jézus Isten álcázott ellenfele; Beelzebul (a démonok fejedelme) van benne. Az ellenérvet, hogy mégiscsak Isten segítségével úz ki démonokat, így erőtlenné tették: Nem Isten, hanem a démonfejedelem adja neki a hatalmat hozzá. – A mértékadók e megsemmisítő ítélete alighanem sokkolóan hatott Jézusra, hiszen mostantól tudta, hogy a nép minden meghallgatási készsége ellenére az inkvizícióval való halálos konfliktus felé tart. De saját sorsánál jobban izgatta a félelmetes szakadék bíráinak szívében, ahonnan ez a megfoghatatlan hibás ítélet előjött. (A védekező beszéd a 24-27. versekben valószínűleg szerkesztői munka.) A döntő az amen-ige:

(Mk 3,28-29) Amen, mondom nektek: Minden bűn és káromlás meg fog bocsáttatni az emberek fiainak, bármennyit káromoljanak is. (Mt: Ha valaki az emberfia ellen szól is, meg fog bocsáttatni neki.) Annak azonban, aki a Szent Pneumát káromolja, sosincs esélye („ouk ekhei”) a megbocsátásra, hanem mindig megmaradó bűn tartja fogva („enokhos”).

Teljesen váratlan szó annak a szájából, aki Isten korlátlan szeretetét hirdeti! Hogyan értelmezhető Jézus alapján és az ő bírásra vonatkozóan? Ő maga mint „a szeretetet” tapasztalta meg a Szent Pneumát, a LEHELETET, a Teremtő életerejét és alapérületét (szellemét, gondolkodásmódját, érzelmét). Csak ettől hajtva segített az embereken, tekintet nélkül Isten állítólagos parancsaira, gyógyított szombaton, és gyógyított bűnösöket,

akik nem „érdemelték” meg. Aki ezt a maga teológiája miatt az ördög műveként káromolja, az alapjában véve Isten mindenkire irányuló szeretetét káromolja. Aki viszont ezt a szeretetet elutasítja, azt nem lehet megmenteni. Miért? Megszűnik-e Isten valaha is bűnösöket menteni? Nem! A válasz az irgalmatlan szolgáról szóló példabeszédben rejlik. *Isten nekünk ajándékozott szeretetét elfogadni és továbbajándékozni – ez az egyetlen lehetséges köté, amellyel Isten ki tudja húzni az embereket kölcsönös bűneik kusza hálózatából.* Aki ezt a kötelet nem ragadja meg, az „megmarad a bűnben”.

19. Elvállik anyjától

Mk 3,21.31-35 (Mt 12,46-50/Lk 8,19-21)

Amikor hozzátartozói ezt hallották (hogy állítólag az ördög szállta meg), kivonultak, hogy hatalmukba kerítsék, mert azt mondták: (Csak) elment az esze. ... Ekkor jönnek anyja és testvérei. Kint állva maradva, valakit hozzá küldtek, hogy hívja ki. Körülötte sokaság ült, és szóltak neki: Íme, anyád és fivéred és nővéred itt kint keresnek. És válaszol nekik: Ki az én anyám? Kik az én fivérem? És körültekintve azokra, akik körülötte ültek, azt mondja: Íme, itt az én anyám és fivérem! Aki azt teszi, amit Isten akar, az fivérem és nővérem és anyám.

A tudósok ítéletét, hogy Jézus megszállott, természetesen elterjesztették a nép között, hogy visszatartsák azt tőle. Amikor családjának fülébe jutott ez a szóbeszéd (és nem a nagy csődületről szóló híresztelés, amint a 20-21. vers kompozíciójából tűnik), úgy reagáltak, amint várható volt: Nem, az ördöggel nem paktál a mi Jézusunk, csak elment az esze. Rögtön haza kell hoznunk, szükség esetén erőszakkal, hogy megvédjük az inkvizíciótól, és itthon kigyógyítsuk. (Hiszen elmeógyógyintézetek nem léteztek még.)

Jézus átlát ezen a „jószándékon”, és azt is látja, hogy ez ellentmondásban van azzal, amit Isten akar tőle. Igen keményen ragál: *Itt van most az én családom.* Aki velem együtt Isten akaratát teszi, az fivérem, nővérem és anyám. De hozzátartozói nem mennek be, hogy tanuljanak tőle és ily módon szellemi rokonaivá is legyenek. Ezért elszakítja a családi köteléket, amely csak akadályozná abban, *hogy egészen engedelmeskedjék Istennek. Ugyanezt kívánja meg tanítványaitól.*

Tragikus, hogy jóakarátú emberek is összeütköztek vele, mivel *a maguk módján* akartak jók lenni hozzá: Elszakadt azoktól, akik Kafarnaumban meg akarták kötni – hogy aztán helységről helysége vándoroljon. Azoknak, akik hálásan mint csodadoktort akarták propagálni, hallgatást parancsolt. Tanítványainak, akik rajongva messiásként akarták hirdetni, szigorúan megtiltotta ezt. Péternek, aki jámborul ki akarta verni a fejéből az eretnekként történő kivégzés veszélyét, azt kellett hallania: Mógém, Kísértő! Buzgó szálláscsinálóinak, akik mégiscsak az ő kedvéért akarták megbüntetni a gonosz szamaritánusokat, azt mondta, nem tudják, miféle szellem mozgatja őket. De a hozzá közelállók közül bizonyára senki sem szenvedett tőle annyira, mint az édesanyja. Hiszen ki kötődne bensőségesebben az emberhez, mint saját anyja? És Máriának hallania kellett tőle – akit pedig csak védeni akart – a keserű szót: Ki az én anyám? – Mindazonáltal:

Meghívás realista Mária-tiszteletre. Mária nagysága ebben áll: Noha „kint állva maradt”, amíg nem volt képes megérteni Jézusát, nem keseredett el. Mihelyt lehetségessé vált számára, „bement”. Ez még nem nagypénteken történt, ugyanis a Jn 19,25-27 összevetve Mk/Mt/Lk-csal krisztológiai konstrukciónak bizonyul. Hanem húsvét és pünkösöd között történt, ahogyan erről az ApCsel 1,14 tanúskodik. – Nem zavartatva magunkat az istenanya-dogmától és a Mária-kultusztól, szabad tisztelnünk ezt az asszonyt. Ő szenvedett a legjobban Jézustól, amíg vérrokonából szellemi rokonává válhatott. Éppen ezért áll különösen közel hozzánk, akik lassan és fáradságosan kíséreljük meg megérteni és követni a valódi, de gyakran nehezen megérthető Jézust. – És miért ne lenne szabad kérnünk őt, segítsen nekünk ebben a számára lehetséges módon? Ez egyáltalán nem lenne evangéliumellenes, hiszen Mária él Istennél, ahogyan „minden elhunyt neki él” (Lk 20,38). Tehát Mária is megszólítható, mint mindenki, aki már Odaátra ment. (Egyébként mit jelentenének a „felébredni” és „élni” jézusi igék?) *Hiszen valamennyien, élők és elhunytak, egyetlen kozmikus nagycsalád vagyunk az egy Atya szárnyai alatt.* – Túl kevés ez? Vagy túl sok? Nézetem szerint jézusi.

20. Nyugalma a veszélyben

Mk 4,36-38.40

Magukkal vitték, úgy, ahogy volt, a csónakban, és más csónakok velük

mentek. Ekkor heves bukószél támadt, és a hullámok becsaptak a csónakba, úgy, hogy már megtelt vízzel... Akkor így szólnak hozzá: Mester, nem érdekel téged, hogy elpusztulunk? ... Akkor azt mondta nekik: Miért félték ennyire? Hogy lehetséges, hogy (még mindig) nincs bizalmatok?

Az iménti szöveg utólagos kitalálása ellen szól a tanítványok még nem „keresztényiesített”, durva hangneme: Nem érdekel téged? S az a teológiai jelentéktelen körülmény is, hogy más csónokok mentek velük. Amit fentebb kihagyunk, az betoldásnak ismerhető fel: 1. Irreális, hogy aludt és fel kellett kelteni, miközben a csónak már megtelt vízzel a viharban. 2. Állítólag megszólította a vihart, és hatalmi szavával megkötözte. Hogy képes volt-e erre, hogy eddig terjednek-e a parapszichológiai erők – most figyelmen kívül hagyhatjuk. A döntő az a kérdés, akarta-e; akarta-e ilyen önhatalmú módon, a természetnek paranormálisan parancsolva – ahelyett, hogy a Teremtőt kérné – megmenteni önmagát és övéit? Magatartásának egésze ez ellen szól. Már kezdetben Istennel szembeni bizalmatlanságként utasította el azt a gondolatot, hogy paranormális kenyércsodával mentse meg magát a pusztában. Csodahívó tanítványainak megmagyarázta, hogy Isten emberi kezeknek szolgáltatja ki az emberfiát. És a végén így imádkozott, bízva és egyben józanul: Atyám, *ha* lehetséges...

Ugyanezt a magatartást mutatja a főntebb ábrázolt életveszélyben. Ez a szövegben még megőrzött jézusi szóból derül ki. Szemrehányást tesz a tanítványok önmagában érthető féltékenységéért. Az ok: Hogyan lehetséges (*pós*), hogy nincs bizalmatok? A „*pistis*” azonban Jézusnál mindig az Istenbe vetett bizalmat jelenti, és sohasem az ember saját paranormális „képeségeibe” vetett bizalmat (vö. 37. fejj.). Ugyanis már rég meg kellett volna tanulniuk tőle az Istenbe vetett bizalmat.

Egy időjáráscsináló Jézus, ahogy a Mk-szerkesztő bemutatja őt, mit sem használ nekünk. Mert nem fogjuk megtanulni (hála Istennek!) az időjáráscsinálást. *De az Istenbe vetett bizalmat meg tudjuk tanulni tőle. Ez adná nekünk azt a belső biztonságot, hogy minden viharban az Atya kezeiben vagyunk és maradunk, még ha felborulna is csónakunk.* És ebből a biztonságból fakadna az a nyugalom és erő, amellyel meg tudnánk tenni a most szükségeset és itt lehetségeset annak érdekében, hogy „lehetőleg” ne boruljon fel. Ez elég lenne.

21. Nem akar csodapropagandát

Mk 5,18-20 (Lk 8,38-39)

Mk 5,1-17 beszámolója szerint Jézus a gerázai megszállottból egy légió démont űzött ki, és kérésükre egy sertéskondába küldte őket, amely aztán a tóba rohant. Aligha lehetséges, és nem is szükséges, hogy minden ördögűzési történetben tisztán megkülönböztessük a következő három összetevőt: 1. Ami valóban történt. 2. Amit már a szemtanúk hozzágondoltak. 3. Amit a későbbi prédikátorok színezték ki. – Itt csak a zárójelenetet vegyük szemügyre:

Amikor beszállt a csónakba, a korábban megszállott kérte őt, hogy vele lehessen. De nem engedte meg neki, hanem azt mondta: Menj vissza a házádba a tiedhez! Nekik jelentsd, milyen nagyot tett veled az Úr, és milyen nagyon megkönyörült rajtad! De ő elment, és hírnökként kezdte hirdetni a Dekapoliszban, milyen nagyot tett vele Jézus, és mindnyájan csodálkoztak.

„Vele lenni” azt jelentette, fölvetetni ama tanítványok korlátozott körébe, akiket Jézus az Izraelhez szóló küldetésre készített föl. De ő azokat választotta, „akiket maga akart”, és e nem-zsidót bizonyára alkalmatlannak tartotta erre a feladatra. Helyette hozzáillőbb feladatot adott neki. A hozzátartozóihoz menjen vissza, és mint pogány a pogányoknak mondja el és mutassa be a Jó Üzenetet: Ilyen jó „az Úr”, a pogányokhoz is. Jézus magától értetődően nem önmagát jelölte ezzel a kifejezéssel, hanem Istent, minden népek Urát. – De a meggyógyított valami mást hirdetett (*kérüссó*: heroldként kikiáltani): „milyen nagyot tett vele *Jézus*”. És mindnyájan csodálkoztak; nem Isten jóságán, hanem *Jézus csodáján*. *Amivel ez az ember elhibázta hirdetési feladatát, és a hallgatók semmit sem nyertek* (vö. 9. fej.).

22. Megkönyörül a babonás nőn

Mt 9,20-22 (Mk 5,25-34/Lk 8,42-48)

Íme, egy asszony, aki tizenkét éve vérfolyásban szenvedett, hátulról megközelítette és megérintette köntösének bojtját. Mert azt mondta

magában: Ha csak a köntösét érintem is, egészséges leszek. De Jézus megfordult, ránézett és azt mondta: Bátorság, leányom! A bizalmad megmentett téged. És attól az órától fogva egészséges lett az asszony.

A szenvedő asszony nem merészelte megszólítani a „csodatevőt”. Ezért titokban érintette meg a köntösét, remélve, hogy gyógyító erő árad ki belőle. *Jézus mégsem rója meg ezért.* Jó hozzá és talpra állítja. Leányom! Légy bátor! És egyidejűleg józanul kijavítja babonáját: (Nem ez a ruhadarab, hanem) a te bizalmad az, ami megmentett. Ettől kezdve egészséges lett.

23. Beteggyógyítás vagy halottfeltámasztás?

Mk 5,22-24.35-43 (Mt 9,18-19.23-26/Lk 8,40-42.49-56)

Az egyik zsinagógai előljáró eljön, és mihelyt meglátja, lábaihoz borul és igen kéri őt: Kislányom egészen rosszul van. Bárcsak eljőnnél és rátennéd a kezedet, hogy megmeneküljön és éljen! És elment vele, és egész sokaság követte, és szorongatták őt... (Ide van betoldva a vérfolyásos asszony története.) Miközben még beszélt, emberek jönnek a zsinagógai előljáró házából és azt mondják: A lányod meghalt. Miért terheled még a Mestert? De Jézus meghallotta, miről beszéltek, és azt mondja a zsinagóga-előljárónak: Ne félj! Csak bízzál! És nem engedte, hogy más is továbbmenjen vele, csak Péter, Jakab és annak testvére, János. És a zsinagóga-előljáró házába érnek, és ő megnézi magának az összevisszaságot, a hangosan síró és sok mindent összekiabáló asszonyokat. És bemegy és azt mondja nekik: Mit kiabáljátok rekedtre magatokat, és sírtok? A gyermek nem halt meg, csak alszik. Akkor azok kinevették őt. Ő azonban mindenkit (= minden siratóasszonyt) kidobott, és csak a gyerek apját és anyját, és kísérőit viszi magával, és bemegy, ahol a gyermek volt. És erőteljesen megfogta a kislány kezét, és azt mondja neki: Talita kumi! Ez lefordítva azt jelenti: Leányka, mondom neked, ébredj föl! És azonnal fölállt a kislány, és körbejárt. Tizenkét éves volt... És azt mondta, adassék neki enni.

Ha egy ártatlan gyerek megbetegszik, vagy még meg is hal, akkor Jahve igazságossága szerint a szülőknek bűnösöknek kell lenniük. Ami egy zsinagóga-előljáró úr esetében különösen kínos. A siratóasszonyok tehát

már ott ólálkodtak, lesve, mikor jut odáig a dolog, hogy világgá kiálthatják „mély együttérzésüket”. Mihelyt a gyermek tehetetlenségének első jele mutatkozott, gyorsan jelentették az apának, késő már az orvosi segítség. És amikor Jézus, aki jól ismerte honfitársainak viselkedését, mégis bátorságot öntött az apába, s aztán a házban megállapította, hogy a gyermek nem halott, akkor ez egyáltalán nem illett bele a szívszaggatóan siránkozó koncepciójába. Ahelyett, hogy örültek volna, kigúnyolták. Ő viszont kidobta őket.

Figyelemre méltó, milyen realista módon gyógyított Jézus. Az, hogy a kislány rögtön körbejárt, meg az itt értelmetlen hallgatási parancs alighanem későbbi toldalék, mint ami egy gyógyítási történethez hozzátartozik. De az orvos Jézus józanságára két mozzanat utal: 1. Erőteljesen megragadta a kislány kezét, mint annak idején Péter anyósáét, holott Jairus csak a kézzátétel áldó gesztusát kérte. 2. A végén még azt mondja, hogy adassék enni a lábadozónak. Annyira elképedtek a szülők, hogy megfélekedtek erről? Valószínűbb, hogy azt rendelte el, *mit* adjanak immár a gyerekek. Ha ez helytálló, akkor Jézus járatosabb volt a korabeli gyógyítási művészetben, mint a „csodabeszámolók” sejtetik.

Hogyan „javította ki” Mt/Lk a Mk-szöveget: Mk: „Kislányom egészen rosszul van” (*eskhatós ekhei*). Mt: „Leányom éppen meghalt. De jöjj, és tedd rá a kezedet, akkor élővé lesz.” Lk: „Egyetlen leánya volt, körülbelül tizenkét éves, és ez éppen meghalt.” Lk: „Akkor kinevették őt, tudván, hogy éppen meghalt... Gyermek, kelj föl! És az életszelleme visszatért.” – A tendencia nyilvánvaló. Aki azonban azzal szeretne érvelni, hogy a „Nem halott, csak alszik” diagnózissal Jézus a halál alvására utalt, az fontolja meg, hogy Jézus itt nem teológusokkal vitázik a halál nézőpontjairól, hanem siratóasszonyokat dob ki, akik a „nem halott”-on mindenképp csak azt érthették: „még élő”. Vagy tudatosan becsapta volna őket.

A halottfeltámasztási történetek célja: A naimi ifjú felébresztése után mindnyájan megvallják: „Nagy próféta támadt köztünk” (Lk 7,11-17). A négy napja halott Lázár fölkelésekor Jézus így imádkozik: „Atyám, én tudtam, hogy mindig meghallgatsz engem. De a körülöttem álló sokaság miatt mondtam, ugyanis hinniük kell, hogy te küldtél engem” (Jn 11,41-42). Látványos csodáknak kell tehát Jézus küldetését igazolniuk és őt magát megdicsőíteniük. – Ez egyértelműen ellene mond a valódi Jézus szándékának. Amikor az Istenbe vetett bizalom erejéből betegeket gyógyít, megtilt minden, személyének szóló propagandát. Csak az Atya szeretetét – amely őt mozgatja és amelyet hirdet – akarja az embereknek felmutatni,

amikor szenvedőket állít talpra. *Ezzel szemben visszahozni akarni azokat, akik már Odaátra mentek s többé nem szenvednek, hogy aztán ismét meghaljanak – ez ellene mondana a teremtés rendjének.* Hiszen Isten föl fogja ébreszteni őket Odaát.

24. Szülőfalujában elvetik

Mk 6,1-6 (Mt 13,53-58/Lk 4,16-24)

Elment onnan és szülővárosába ér, és tanítványai követik őt. És a sokak, akik hallották őt, megrémültek és azt mondták: Honnan vett ez a férfi ilyeneket, és miféle bölcsesség az, amely ennek adatott? És (mások azt mondták): Honnan vannak ezek az erőtettek, amelyek a keze által történtek? Nem a kézműves ez, Mária fia és Jakab, József, Júdás és Simon fivére? És nővérei nincsenek itt köztünk? És megbotránkoztak rajta. – És Jézus így szólt hozzájuk: Sehol sem vetik meg a prófétát, csak szülővárosában, rokonai között és a családjában. – És nem volt képes ott semmilyen erőtettet művelni... És csodálkozott bizalmatlanságukon.

Ha Jézus úgy prédikált volna, „ahogy illik”, minden jól alakult volna. De ő teljhatalommal annyira újat hirdetett, hogy a hallgatók „megrémültek”. Egyesek megéreztek benne a bölcsességet, és azt kérdezték, honnan szerezhette (mivel teológiát sem végzett, és Indiában sem járt). Mások sajátos erőtetteire utaltak (amelyekről a jeruzsálemi tudósok azt állították, az ördög művei). Istentől nem származhat ez, hiszen csak egy egészen mindennapi ember ő: az asztalos a Suszterek utcájából, Mária fia (sértés volt valakit nem az apjáról megnevezni). És a fivérei meg a nővérei... Hiszen ismerjük őket!

Itt várható lenne, hogy Mk megemlíti Jézus valamiféle kapcsolatát a családjával; mondjuk, hogy az védelmébe vette őt, vagy legalább, hogy felkereste az édesanyját. De csak Jézus fájdalmas felismeréséről számol be, hogy a prófétát a saját családjában is félreismerik (amit Lk ismét elhagy).

Jézus csodálkozik a bizalmatlanságukon, mivel az, amit mond és tesz, mégiscsak bizalomra méltó, egyszerű és belátható. *De ők komikus módon úgy vélik, egy prófétának messziről kell jönnie, idegen lényként, emberfeletti emberként.* Hogy egy egyszerű ember keresheti Istent, és Isten megragadhatja őt, ezt a magától értetődőséget nem akarják elfogadni.

Később tudatosan „embernek” nevezi majd magát (ld. 32. és 33. fej.).

25. PihenjeteK meg egy kicsit!

Mk 6,31-32

Azt mondta nekik: Gyertek, ti egyedül, egy magányos helyre, és pihenjeteK meg egy kicsit! Ugyanis sokan voltak, akik jöttek-mentek, úgyhogy még enni sem volt idejük. És elmentek a csónakban egy magányos helyre, csak magukban.

Ez a jelenet, amelyet Mt/Lk jellemző módon elhagy, teológiailag jelentéktelen, és egy Krisztus-tisztelet szempontjából inkább káros. Éppen ezért történetileg hiteles részlet, hogy megismerjük a valódi, még be nem aranyozott Jézust. Aki a pasztorális nagyüzem közepette elfáradt munkatársainak azt mondja: „PihenjeteK meg egy kicsit!”, az nem hullákon gázoló fanatikus, hanem egy emberien érző, egyszerű ember: *nem egy eszme megszállottja, hanem egy emberies Isten mozgatja őt.*

26. Ti adjatok nekik enni!

Mk 6,34-39.41-44 (Mt 14,15-21/Lk 9,12-17);

Mk 8,1-10 (Mt 15,32-38); Mk 8,14-21 (Mt 16,5-12)

Kezdte sok mindenre tanítani őket. És amikor már késő lett, hozzáléptek tanítványai és azt mondták: A környék puszta, és már késő van. Bocsásd el őket, hogy a környékbeli tanyákra és falvakba menjenek, és valami ennivalót vegyenek maguknak! De ő azt felelte: Adjatok nekik enni, ti magatok! Ők így szólnak hozzá: Elmenjünk, vásároljunk 200 dénárért kenyeret, és így adjunk nekik enni? Ő azonban azt mondja nekik: Hány kenyeretek van? MenjeteK gyorsan, és nézzeteK utána! Ők megállapítják és azt mondják: Öt, és hozzá két hal. Akkor megparancsolta az embereknek, mindenki feküdjön le a zöld fűre evéshez, és pedig külön-külön asztaltársaságokban... És fogta az öt kenyeret és a két halat, feltekintett az égre, és Isten dicséretét mondta (asztali imaként), és széttörte a kenyereket és a tanítványainak adta, hogy ezek tegyék az emberek elé. A halakat is elosztotta

mindenki számára. (43. v.): És ők fölvtették a széttördelt darabokat, teli tizenkét hordeszközzel, a halakból is. (42. v.): És mindannyian ettek és jóllaktak. – És akik az (öt) kenyérből ettek, ötször ezer (ötször „sok”) férfi volt.

Itt esedékes egy szó a módszerről. Nem törődve a teológiai divatokkal, amelyek szerint pl. az összesen hat (szinoptikus) kenyérszaporítási történet magától értetődően nem történeti, hanem csak kerygmatis jelentőséggel bír, minden Mk-szöveghez ezzel az előlegezett bizalommal közelítek: megélt események visszaadásának tartom, amíg be nem bizonyosodik az ellenkezője, azaz amíg lehetetlenségre nem bukkanok, amit egyelőre zárójelbe kell tennem.

A fenti szövegben csak három nagytakar lehetetlenséget: 1. Honnan az 5000 férfi (Mt: plusz nők és gyerekek), ha olyan városoknak, mint Kafarnaum és Betsaida, csak 2-3000 lakosuk volt? 2. Értelmetlen, hogy a korábban éhes emberek a megmaradt kenyeret otthagyják heverni. De csak Mt/Lk beszél „maradékról”. És honnan a 12 kosár a pusztában? Az ellentmondások megoldódnak, ha a 43. verset a 42. elébe állítjuk, és a „*kophinos*”-t „valamit a hordozáshoz”-ként („hordeszközként”) értjük (ami a pusztai szükséghelyzetben a köntös sarka), amibe a Tizenkettő fölveszi (*hairó*) s így az emberekhez viszi a Jézus által megtört kenyérdarabokat, ahelyett hogy a végén a földről összeszedné. 3. Az „asztaltársaságok” (*sümposion*) nem ötvenes és százas részlegek a katonai századoknak megfelelően, hanem csoportocskák, amelyek az asztalnál együtt esznek. A hallgatóság asztaltársaságokká átrendezésének célja: most osszák meg ők is tartalékaikat, hiszen ebben a helyzetben lehetetlen elnézniük, hogy asztalszomszédjuk éhesen marad. – Az „*5x1000*” jelenthet „ötször igen sok”-at is (a ThWNT szerint; Lohse). – Az eseményt *eredetileg nem csodaként* mesélték el, hiszen hiányzik a csodatörténetek szokásos befejezése, a csodálkozás és az istendicséret. – Ezért az eredeti Mk-szöveg felelősséggel érthető *beszámolóként*, például így:

Jézus, aki Isten Uralmát – Isten konkrét kihatását az emberi szívekben – nemcsak elhítenni akarta, hanem megmutatni is, azt mondja tanítványainak: Adjatok ti enni az éhes embereknek! Nem pénzt a kasszából, hanem saját útravalótokat, most! Éspedig az egészet! – Ahelyett, hogy megköszönné nekik vagy engedélyt kérne tőlük, feltekint az égre, és dicsőíti azt, aki végső soron mindent ad. Istentől van felhatalmazása (és ez a különbség az emberi jogigényre épülő kommunizmussal szemben) arra, hogy ezeket a

lepénykenyereket a tulajdonjogra való tekintet nélkül „megtörje” (*kata-klaó*), hogy jóllakassa az éhezöket, ahogy minden ember Atyja akarja. *A Tizenkettőnek ebből meg kellett tanulnia a radikális kenyértörést = kenyérmegosztást, és a tömegnek sem az volt a dolga, hogy passzívan hagyja magát megetetni, hanem asztaltársaságokba kellett csoportosulnia, ahol is a testek enyhe érintkezése közepette az ember testvériesen megosztózik a másikkal.* Ez volt Jézus tetteiben megnyilvánuló, egyszerű prédikációja, amelyet egyszerű emberek a közös átélés során közvetlenül, teológiai kommentár nélkül is képesek voltak megérteni, s amelyhez semmiféle mirákulumra nem volt szükség.

A konkrét eredmény: Mindannyian ettek és jóllaktak. Függetlenül attól, hogy harmincan vagy százan voltak, függetlenül attól, hogy másoknál is volt-e valami ennivaló és éppúgy megosztották-e, mindenesetre mindenkinek jutott valami harapnivaló. Bármilyen kevés lehetett is ez, megszűnt a gyomor korgása és az elégedetlenség morgása. Elégedett, sőt vidám testvéri társasággá váltak Jézus körül. – A végeredmény Jézus tanítványai számára: A kenyérszaporítást sohasem fogjuk megtanulni. Mesterünket mint titokzatos, vagy éppen szentségi kenyéradót messze fölmagasztalni annyi, mint a megfoghatatlanba menekülni, s ez senkit sem tesz jóllakottá. Kenyerünket félelem nélkül megosztani az éhezőkkel – ezt megtanulhatjuk és meg is kell tanulnunk tőle.

(Mk 8,1-11) Azokban a napokban, amikor ismét sok ember volt ott, akiknek nem volt mit enniük, magához hívta a tanítványokat, és azt mondta nekik: Szánom az embereket, mivel már három napja kitartanak mellettem, és nincs mit enniük. És ha éhesen bocsátom haza őket, útközben ellankadnak, mivel közülük egyesek messziről jöttek. Tanítványai azt felelték neki: Hogyan fogja valaki megoldani, hogy ezek jóllakjanak itt kenyérral a puszta környékbe bele (ti. hogy az ember nélküli tájakon keresztül hazajussanak)? Ő azonban megkérdezte őket: Mennyi kenyerek van? Azt felelték: Hét. Akkor megparancsolta az embereknek, üljenek le a földre. Fogta a hét kenyeret, elmondta a hálaadó imát, megtörte őket és a tanítványoknak adta, hogy azok tegyék az emberek elé, és azok eléjük tették. És csak kevés haluk volt. És ő megáldotta azokat, és azt mondta, hogy ezek is tétessenek eléjük. És ettek és jóllaktak... Mintegy négyszer ezren voltak. És hazabocsátotta őket, és azonnal belépett a csónakba a tanítványokkal, és Dalmanuta vidékére ment.

Nézetem szerint ez nem ugyanannak az ételosztásnak variálós elbeszélése, hanem az „ismét”-tel bevezetett beszámoló egy hasonló eseményről. A legendaképződés ellen szól a „leszállás” ötezerről négyezerre is. A színtér nem a puszták, hanem egy olyan helység, ahol a messziről jöttek „három napig mellette maradhattak”, és ahonnan szállhatott a csónakba. Ez a hely bizonyára a háza Kafarnaumban. Csak Mt változtatja a „puszták környékbe bele” kifejezést „puszták környéken”-re. – Nincs mit csodálkozni azon, hogy Jézus megismételte a kenyér megsztásának fontos „tananyagát”.

(Mk 8,14.16-17.19-21) Elfelejtettek kenyeret magukkal vinni, és csak egy volt náluk a csónakban... És egymással ellenkezve vitatkoztak, mivel nincsen kenyérük. Ő észreveszi, és azt mondja nekik: Mit vitatkoztok, mivel nincs kenyéretetek? Még mindig semmit sem vesztek észre és nem értetek? Megkövesedett szívetek van?... Amikor öt kenyeret törtem szét az ötezerre (ötször sokra), hány teli hordesköznyi („kophinói”) széttört darabot vettetek föl? Azt mondták neki: tizenkettőt. Amikor a hét kenyeret törtem szét a négyezerre (négyezer sokra), hány fonott kosárával („spüridai”, amelyek a háztartáshoz tartoznak) teli széttört darabot vettetek föl? Azt mondják: Hetet. És ő azt mondja nekik: Még mindig nem fogjátok föl?¹⁵

Mi mást jelent ez: A két gyakorlati oktatás ellenére még mindig nem fogtátok föl, hogy szükséghelyzetben az ember darabokra tör egyetlen kenyérlepenyét és sokfelé osztja, ahelyett hogy azon vitatkozna, kinek a tulajdona? („Vigasz” ez számunkra, akik kétezer évvel később és messze távol a Mestertől szintén még mindig nem fogtuk fel?)

27. Vízen járt-e?

Mt 14,26-31

Amit Mk 6,48-52 és ennek megfelelően Mt/Lk Jézusnak a tavon járásáról elmesél, az PSZI-erők bevetésével lehetséges. De a megadott motívum jézusellenes: Úgy csinál, mintha el akarna menni a szorongatott helyzetben lévő tanítványok mellett; csak megmutatja nekik, mi mindenre képes, mivel a kenyércsodából még nem ismerték föl (Mk 6,48.52). – Ezzel szemben igencsak lehetséges, hogy Mt 14,26-31 Péter egyik álmát adja vissza (az

ApCsel 10,10–16-hoz hasonlóan), amely egy rejtett vagy elfojtott valóságot tudatosított benne, s fontos útmutatást adott számára:

Amikor a tanítványok látták őt a tavon járni, megrémültek, és mondták: Kísértet!, és félelmükben kiabáltak. Azonnal szólt hozzájuk Jézus: Bátorság! Én vagyok az. Ne féljete! Péter azonban azt felelte neki: Uram, ha te vagy az, parancsold meg, hogy a vízen hozzád menjek! Ő pedig azt mondta: Gyere! És Péter kiszállt a csónakból, és a vízen járt és Jézushoz ment. Amikor azonban észrevette a szelet, félelem fogta el, és süllyedni kezdett, és hangosan kiáltott: Uram, segíts nekem! Jézus pedig rögtön kinyújtotta a kezét, megragadta őt, és azt mondta neki: Túl kevésbé bízol. Hová („eis ti”) visz téged a kételkedésed?

Igaz és megragadó álom! Alighanem ezért mesélte tovább Péter. Később csodatörténet lett belőle.

28. Ami valóban tisztátalanná tesz

Mk 7,1.5-7.14.18-20; Mt 15,12-14

A farizeusok és egyes Jeruzsálemből jött írástudók együtt mennek hozzá... És kritikusan megkérdezik őt: Miért nem cselekszenek tanítványaid a régiek hagyománya szerint, hanem (kultikusan) tisztátalan kézzel eszik a kenyeret? De ő azt mondta nekik: Jól jövendölt rólatok, színészekről, Izajás, amint írva van: Ez a nép ajkaival tisztel engem, de szíve messze távol tartózkodik tőlem. Ám hiába tisztelnek engem, amennyiben emberi parancsokat tanítanak szent tanokként... És mint korábban, ismét magához hívta a tömeget, és azt mondta: Rám hallgassatok mindnyájan, és értsétek is meg!... Hát nem veszitek észre, hogy mindaz, ami kívülről jut be az emberbe, nem képes tisztátalanná tenni, mivel nem a szívébe megy, hanem a gyomrába, és a félreeső helyre megy ki? Ezzel minden ételt tisztának nyilvánított. Viszont, mondotta, ami az emberből kijön, a gonosz fontolgtások, az teszi tisztátalanná az embert.

A jeruzsálemi felügyelők számára nem a higiénéről van szó, hanem a zsidó vallásosság alapjáról, a szent hagyományhoz való hűségéről.

Udvariasan nem a mestert vádolják, hanem a tanítványait. Csak el kellene határolnia magát tőlük. De ő közvetlenül ragadja meg ellenfeleit, és megtérésre akarja indítani legbensőjüket. Színészeknek nevezi ezeket a teológusokat. Ezek nem gonosz szándékú képmutatók, hanem olyan emberek, akiknek nem szabad spontán módon cselekedniük, hanem hivatásszerűen egy számukra előírt szerepet kell fölmondaniuk. Az írástudóknak, akik nem hisznek neki, az Írás egyik szavát idézi, amelyből felismerhetik torz mivoltukat: Szívük messze távol van Istentől, mivel emberek által csinált parancsokat Isten akarataként tanítanak.

A népet pedig ismételten magához hívja, hogy megszabadítsa a kigondolt isteni parancsoktól. A népnek népiesen magyarázza meg, miért nem jelent az égvilágon semmit a kultikus tisztátalanság: Amit esztek, nem szennyezheti be a szívet, hiszen a gyomron keresztül a félreeső helyre kerül. Csak a szív tisztátalan szándékai tesznek tisztátalanná Isten előtt. Minden galileai halász és paraszt rögtön megérti ezt. Nevet egyet, és hirtelen megszabadul régi félelmeitől. – De:

(Mt 15,12-14) Akkoriban odamentek tanítványai és így szóltak hozzá: Tudod, hogy a farizeusok, amikor az igét hallották, megbotránkoztak rajta? De ő azt felelte: Minden növény, amelyet nem mennyei Atyám ültetett, gyökerestől kiszakíttatik majd (Átala). Hagyjátok őket (botránkozni)! Vakok ők és vakokat vezetnek.

Amit Jézus itt „magától értetődőként” oly hajthatatlanul hirdet, az vallástörténetileg valami rettenetes. Minden vallásban vannak tisztulási szertartások. De minek még János keresztsége, és minek még a keresztényeknek a Felébresztett szájába adott keresztsége, amelyről a szentségtan azt mondja, önmagától hatóan (ex opere operato) megigazulttá teszi és megszenteli a bűnös embert, ha egyszer *Jézus ősegyszerű teológiája szerint csak a szív tiszta szándéka tesz tisztává Isten előtt?* A vallási szertartások önmagukban véve jók, hasonlóan a szeretet gesztusaihoz. De ahol az a rendeltetésük, hogy a „religio” pótlékai legyenek, ott babonává válnak, nem-ültetett gyommá, amelyet ki kell tépni.

29. A szív legyőzi a tervet

Mk 7,24-29 (Mt 15,21-28)

Mk 10,46-52 (Mt 20,29-34/Lk 18,35-43)

Onnan fölkelve elment Tírusz vidékére. Bement egy házba, és azt akarta, hogy ezt senki se tudja meg, és mégsem tudott ismeretlen maradni. Hanem inkább azonnal hallott róla egy asszony, akinek a leánykájában meg–nem–tisztított szellem volt, és odajött és lábaihoz borult. De az asszony pogány volt, eredetét tekintve szír-föníciai. Kérte őt, űzze ki lányából a démont. – (Betoldás:) Ő azt mondta neki: Hagyd előbb a gyermekeket jóllakni, mert nem helyes elvenni a gyerekek kenyerét, és a kiskutyák elé dobni. – És az asszony azt mondja neki: Bizony, Uram, a kiskutyák is esznek az asztal alatt a gyerekek morzsáiból. És ő azt mondta neki: Ennek a szónak a kedvéért menj, a démon kiment a lányodból.

Lehetetlen, hogy ugyanaz a Jézus, aki istenmegtapasztalása után oly szabadon kínálja fel vámosoknak és bűnösöknek Isten meg nem szolgált jószágát, aki félelem nélkül hirdeti, hogy csak a szív tisztátalan szándékai tesznek tisztátalanná Isten előtt, egy pogány anyának, aki gyermekéért a lábai elé veti magát, a szemébe vágja: Ti, pogányok, csak kutyák vagytok Isten előtt; mi, zsidók, vagyunk a gyerekei. Ezenfelül egyenesen bárgyú lenne az az elképzelés, hogy egy pogány meggyógyítása valamit elvenne a zsidóktól. Ezzel szemben valószínű, hogy a nagy zsidó gyógyító előtti alázatosságában a pogány asszony mondta Jézusnak: Bizony, (a ti szemetekben) mi csak kutyák vagyunk, de mégis...! És a későbbi elbeszélők Jézus szájába adhatták az asszony szavait.

Nem mondja meg a szöveg, mi indította Jézust arra, hogy átmenetileg eltűnjék az ország határain kívül. Az ezzel kapcsolatos találgatásoknál jobb, ha beismerjük, hogy Jézus külső és belső „történetének” ismerete hézagos marad számunkra. – Ám jelentős Jézus mozgékonyága egyik szituációból a másikba. Azt tervezte, hogy rejtve marad. De részvéte e könyörgő anya iránt erősebben húzta őt, mint saját terve. *Ahová a romlatlan szív „most” űzi az embert, azt akarja Isten „most”, még ha oktalanságnak tűnik is.* – Hasonlóan „oktalanul” cselekedett Jerikóban:

(Mk 10,46-52) Amikor tanítványaival és elég sok néppel elhagyta Jerikót, Tímeusz fia, Bartímeusz, egy vak koldus ült az úton. Amikor meghallotta, hogy a názáreti Jézus az, kiabálni kezdett: Dávid fia, könyörülj rajtam! Ekkor sokan (a tanítványok közül) dorgálták őt, hogy hallgasson. Az azonban még jobban kiabált: Dávid fia, könyörülj rajtam! Akkor Jézus megállt és azt mondta: Hívjátok ide! És ők hívják a vakot, és azt mondják neki: Bátorság, kelj föl! Hív téged! Az pedig

felugrott, közben a földre ejtette köntösét, és Jézushoz ment. És Jézus (a kiáltására) azt felelte neki: Mit akarsz, hogy tegyek neked? De a vak azt mondta neki: Kedves Mester, hogy föltekinthessek! És Jézus azt mondta neki: Menj csak! A bizalmad megmentett téged. És rögtön föltekintett, és követi őt az úton.

Már a (Jeruzsálemhez közeli) Jerikó koldusai is tudták, hogy Jézust Dávid fiának tartják. Ez viszont azt jelenti: Ő a nép által vágyott harcos-politikai messiáskirály. Ezt itt hangosan szétkürtölni buta, mivel igen veszélyes dolog volt. Ezért kellene a vaknak hallgatnia. Az nem értette meg, és még hangosabban kiáltott: Dávid fia! Jézus bizonyára nem akarta ezt a félrevezető propagandát, de segíteni mindig akart, bárhol bíztak is benne beteg emberek. Így meggyógyítja itt a vakot, noha okosabb lenne megtiltani vagy hallatlanra venni veszélyes messiási ovációját. *Jézus nem taktikázik.*

De józanul meg is mondja a meggyógyítottnak, mi az, ami valójában megmentette: nem egy mirakulózus Dávid-fia, hanem „a saját bizalmad”.

30. Csak karizmatikusan gyógyít?

Mk 7,32-34; 8,22-25

A legtöbb gyógyítási történet azt a benyomást kelti, hogy Jézus fáradtság nélkül, parancsszavával gyógyított. Így nagyobbak tűnik a csodatevő. Csak Mk-nál található még néhány korrigálatlan elbeszéléstörődék, amely emberi fáradozásra, módszerekre és eszközökre utal:

Odahoznak neki egyet, aki süket és nehezen beszél, és kérik őt, tegye rá a kezét. És ő (ehelyett!) félrevonta őt a tömegeből, és ujját a füleibe dugta, és (ujjára) köpött és megérintette a nyelvét. És az égre tekintve sóhajtott: Ephphata! Ami azt jelenti: Nyíljon hát meg!

(8,22-25) Odahoznak neki egy vakot, és kérik őt, érintse meg. És ő (ehelyett!) megfogta a vak kezét és kivezette őt a faluból, nyálat tett a szemeire, rátette a kezét, és megkérdezte: Látsz valamit? És feltekintve azt mondta: Látom az embereket; mint fákat látom őket járkalni. Erre föl ismét rátette a kezét a szemeire. Akkor az pontosan odanézett, helyreállt és mindent egészen világosan látott.

Itt még hozzá kell tennünk, hogy Jairus kislányának meggyógyítása után meghagyta, adjanak neki valamit (különöset?) enni; hogy tanítványainak olajjal kellett megkenniük a betegeket (Mk 6,13); hogy az epileptikust is ellenállás közepette gyógyította meg (Mk 9,26-27). Ezekből az igen hiányos, és a tanúk meg elbeszélők „orvosi felfogásával” színezett emléktöredékekből még mindig kiolvashatók a következők: 1. Jézus gyógyítási módszere, amelyet az evangélisták általában mirakulózussá fokoznak, valószínűleg hasonlított az akkor szokásoshoz. Az orvosi és pszichikai terápia még egészen természetesen egymásba folyt. Jézus módszerének már azért is elérhetőnek kell lennie „emberek”, és nemcsak kivételes emberek (karizmatikusok) számára, *mivel Isten Uralmának minden követétől megkívánja, hogy gyógyítson, mint ő*. 2. Gyógyító szándéka és ezzel gyógyító ereje volt az, ami őt a kortárs terapeutáktól megkülönböztette és szokatlanul sikeressé tette: töretlen bizalma és erős akarata, hogy a Teremtő természetes módon adott életereje lehetőség szerint akadály nélkül kifejtse hatását a beteg emberben. A beteg tagokat érintve, felsóhajt *az égre*: Nyílj meg hát!

31. Megtagadja a csodabizonyítékokat

Mk 8,11-13 (Mt 16,1-4); Lk 11,29-30.32 (Mt 12,38-41)

A farizeusok kivonultak és kezdtek vele vitázni, miközben csodajeleket követeltek tőle, mégpedig az égből. Akkor felnyögött szellemében, és azt mondja: Miért követel ez a nemzedék csodajeleket? Bizony, mondom nektek: Lehetetlen, hogy ennek a nemzedéknek csodajel adatik (Istentől!) És otthagya őket...

Égből való jelnek kell lennie. Csak Isten látványos beavatkozása, egy mirákulum tudná meggyőzni ezeket a jámbor embereket, hogy ezt a jámborság nélküli, törvényt és hagyományt semmibe vevő prédikátort mégis Isten küldte. Mert mindazt, amit eddig mutatott, a gyógyításait még mindig lehet földi, sőt talán démoni módon magyarázni.

Jézus megrendülten és teljesen tehetetlenül áll e fal előtt, amelyet a farizeusi vallásosság a maga védelmére felépített. Szó szerint azt mondja: „Ha ennek a nemzedéknek csodajel adatik!” Ezt a „ha”-t ki kell egészíteni: Akkor büntessen engem Isten! Egy feltételes önátkozási formulát használ itt, amelyet a nép az abszolút bizonyosság kifejezésésként alkalmazott.

Hiszen ki akarná egy bizonytalan állítással az üdvösségét kockáztatni? Ilyen abszolút bizonyossággal jön lelkének mélyéből („felnyögött szellemében”) és istenmegtapasztalásának világosságából („amen”-ige: Bizony, mondom...) az állítás: Lehetetlen, hogy Isten ezeknek az embereknek, akik nem bíznak Benne, csodabizonyítékot adjon. Jézus tapasztalatból tudja: A valódi Isten sohasem varázsol. Hanem a teremtés rendjének megfelelően cselekszik, és ebben élük meg gondoskodását azok, akik bíznak Benne. – Ezzel szemben ezek a teológusok azt állították: *Istennek csodát kell tennie, hogy katekizmusunk érvényben maradjon.*

(Lk 11,29-30.32) Ez a nemzedék gonosz nemzedék. Csodajelel követel, de nem fog adatni neki (Istentől) semmilyen jel, csak Jónás jele. Mert amint Jónás jellé lett a niniveiek számára, úgy lesz az emberfia is e nemzedék számára... A ninivei férfiak e nemzedékkel együtt fognak fölállni az ítéletre és gonoszként fogják megítélni, mivel ők már Jónás prédikációjára megtértek. És íme, itt több van Jónásnál.

Jónás semmilyen csodát nem művelt Ninivében. Hírnöki kiáltása (*kérüγμα*): „Térjete meg!” – elég jel volt a lakosoknak a megtéréshez. Így Jézus is csak üzenete révén tekinti magát az Istentől Izraelnek adott jelnek. Megtérésre kész embereknek csak azt kell megvizsgálniuk, hogy egy üzenet helyes-e, mindegy, hogy ki által jön. (Egy gyerek azt mondhatja szüleinek: Legyetek ismét jók egymáshoz!, és ezzel Istennek tetszően beszél.) Aki azonban nem akar megtérni, az azt követeli a megtérésre hívótól, hogy előbb igazolja magát a törvényhez való hűsége vagy csoda révén.

Sajnos már Mt 12,40 az ellenkezőjére fordította Jónás jelét: eszerint Jónás jele a cethal gyomrában tartózkodása lenne; Jézus nagy csodája pedig háromnapos tartózkodása lesz a föld belsejében. Tehát mégiscsak mirákulum révén történő bizonyítás! Figyeljük csak meg egyszer, hogyan kapcsolhatja ki a lelkesedés egy teológus eszét: *Ami a Földközi-tengeren történt, az semmilyen csodabizonyítékot nem jelenthetett a Tigris partján élő embereknek! Ami a jövőben a sírboltban, senkitől sem látva (!) történni fog, annak kellene most csodabizonyítéknak lennie Jézus hallgatói számára!*

32. Mi vagyok én? – Egy ember!

Mk 8,27-31 (Mt 18,13-21/Lk 9,18-22)

Jézus és tanítványai továbbmentek Cezárea Philippi falvaiba. Az úton megkérdezte tanítványait: Mit mondanak az emberek, ki vagyok én? Azok azt felelték neki: Keresztelő János, mások szerint Illés, de mások azt mondják, te egyike vagy a prófétáknak. És ő maga megkérdezte őket: Ti azonban, ti mit mondtok, ki vagyok én? Akkor Péter felelt neki: (Mi azt mondjuk:) Te vagy a Messiás. Akkor nyomatékosan intette őket, hogy egyáltalán ne beszéljenek őróla. És kezdte tanítani őket, hogy neki mint egyszerű embernek („emberfiának”) sokat kell szenvednie...

Jézus megélte, hogy egyesek ördöginek tartják, mások pedig istenítik. Mivel mindkettő árt az üzenetének, mindkét bolondsággal szembeni józansággal akarta felvértezni követőit. Ez a célja a tanítványok fenti oktatásának.

Kérdésére, mit mondanak róla az emberek, három válasz következik lépcsőzetesen. A *fantasztikus*: a visszatért Keresztelő vagy Illés; a „de”-vel bevezetett és *valamiképpen-helyes*: egyike a kortárs prófétáknak (Jézus óvott a hamis prófétáktól); végül a *látszólag pontos-helyes*: te vagy a Messiás. – De a Messiást mint Izrael reményeinek hordozóját részint prófétai, részint (Qumránban) papi alaknak képzeltek el, többnyire azonban „Dávid fiának”, és ez azt jelenti: harcos és politikai szabadítónak, aki Istentől küldve megszabadítja Izraelt a római-pogány igtól. Mivel a „messiás” cím többértelmű volt, Jézus nem mondhatott rá egyértelműen igent vagy nemet, jóllehet a tanítványok s még inkább a későbbi Krisztus-tisztelők csak igent vártak. Ennek ellenére legalább Mk – noha könyvének címe Jézust messiásnak nevezi – szépítés nélkül áthagyományozta Jézus két józan reakcióját Péter hitvallására:¹⁶

1. A *személyéről* egyáltalán ne beszéljenek! Istenről szóló *üzenetét* kell továbbmondaniuk, és nem Jézusról alkotott véleményeiket. – Sajnos már Pál – aki Jézust nem ismerte – elkezdte hirdetni a *Jézusról* mint Dávid fiáról és Messiásról/Krisztusról szóló evangéliumot, amelyet az „én”, „Istentől nekem kinyilatkoztatott evangéliumomnak” nevezett. És gyakorlatilag őt követte a keresztény teológia.

2. „Mostantól kezdte” tanítványait felvilágosítani arról, hogy önmagát annak tartja, aki valójában. Míg tisztelői emberfeletti embernek (Übermensch), ellenfelei pedig emberalatti embernek (ördögnek – Untermensch) tartják, ő „embernek” nevezi magát, akinek, mivel ember, számolnia kell a szenvedéssel. „Az ember fia” (így áll szó szerint) Jézus

arám anyanyelvében nem jelent mást, mint „egyszerű embert”, és a vallási nyelvezetben (8. zsoltár és Ezekiel) az önmagától tehetetlen, de Isten által gondoskodóan körülvelt ember melléköngéjét kapja. Jézus honfitársai csak így érthették a kifejezést kommentár nélkül. Az „emberfia” önmegjelölés lehetséges volt az „egy közülünk” értelmében, de ez nem volt általánosan szokásos. Jézus kiélezetten és provokálóan használta; mint amikor egy professzor rejtett *humorral* ismét egészen letről kezdve kezdi oktatni szuperokossá vált hallgatóit: Az egy annyi, mint egy; nem több és nem kevesebb!

Sajnos „Jézusnak ezt az elemi leckéjét Jézusról” a teológusok hamarosan ismét az ellenkezőjére fordították: Jézus önmegjelölését az apokaliptikus „Emberfiaként” értelmezték. Ez egy titokzatos, hatalmas, emberfeletti ember (Übermensch); Dániel 7. fejezetében még nem, de nagyon is a Jézus előtti században keletkezett *Hénoch-irodalomban*. Eszerint Isten a homályos ősidők óta az égben tartogatja az Emberfiát, de „az ő napján le fog jönni”, és mint a világ bírója „dicsőségének trónján” végrehajtja Isten bosszúját a gonoszokon. De Jézus már csak azért sem gondolhatott *erre* az „Emberfiára”, mivel a falusiak – akiknek meg kellett őt érteniük – ezzel nem tudtak volna mit kezdeni. Ugyanis az „emberfia” szó *ezzel* a jelentéssel csak az apokaliptikusok irodalmában bukkan fel, amelyet a nép elől eltitkoltak. Hogy Jézus maga olyan komplikációmentesen használta ezt a szót, mint a nép, mutatja Mk 3,28 – ahol „emberek fiait” mond „emberek” helyett.¹⁷

(Csak a Jézustól idegen, apokaliptikus félreértelmezés elhárítására engedem meg magamnak, hogy a valódi jézusi igékben gyakran „egyszerű emberrel” fordítsam az „emberfia” kifejezést, ámbár még ez sem adja vissza elég szabatosan annak jézusi értelmét.)

33. Emberként embereknek kiszolgáltatta

Mk 10,32-33 (Mt 20,17-18/Lk 18,31-32);

Lk 9,43-45; Mk 9,31-32; 8,32-33 (Mt 16,22-23)

Mihelyt Jézus eldöntötte, hogy Jeruzsálemet mint Izrael központját meg akarja nyerni a maga üzenetének, halálos konfliktust kockáztatott az inkvizícióval, és erre föl kellett készítenie tanítványait. Mk/Mt/Lk egyaránt három ilyen tanítást hoz, ezeket azonban részben részletes jövendölésekké „javították ki”. Íme a legfontosabb szövegek:

De ők úton voltak föl Jeruzsálembe, és Jézus előttük ment. Ők megrettentek ezen, és akik követték, féltek. És ismét félrevonta a

Tizenkettőt, és kezdte nekik mondani, mi van készülóban, ami vele történni fog: Íme, fölme gyünk Jeruzsálembe...

(Lk 9,43-45) Mindnyájan magukon kívül lettek (az epileptikus meggyógyítása után) Isten nagysága miatt. Mindazonáltal miközben mindnyájan csodálkoztak azon, amit tett, így szólt tanítványaihoz: Ti helyezétek füleitekbe ezeket a szavaimat, mert (másképp áll a dolog, mint ahogy ti gondoljátok): az egyszerű emberre, mint én, az vár, hogy emberek kezeibe szolgáltatattatik ki. – Ők azonban nem értették meg ezt a beszédet, és el volt rejtve előlük, úgyhogy nem vették észre a tartalmát: Félték is, hogy erről a kijelentésről kérdezzék.

(Mk 9,31-32) ... Az ilyen egyszerű embert, mint én, meg fogják ölni, és a megölt három nap múltán ismét fel fog állni (Mt-Lk: fel fog ébresztetni). Ők azonban nem értették meg a kijelentést, és félték őt megkérdezni.

Amit Jézus annak érdekében mond, hogy tanítványait felkészítse Jeruzsálemre, önmagában véve egészen egyszerű, mert egyszerre fakad józan szerénységéből és Istenbe vetett bizalmából: Bár az embernek a legrosszabbal kell számolnia, anélkül hogy Isten beavatkoznék, de Isten (aki szereti az embert!) odaát ismét fel fogja ébresztetni, már „három nap múltán”. Ez a beszéd mód azt jelenti: Igen hamar a halál után, és nem csupán „az utolsó napon”, ahogy az apokaliptikusok vélik.¹⁸ Természetesen mindkét dolog éppúgy vonatkozik a tanítványokra is, akik Jézussal a halálos veszedelemben mennek. – De az ilyen szavak számára nincs hely a fülükben, mivel fejük csordultig van messiási illúzióikkal. Úgy vélik, a Messiással semmi sem történhetik.

(Mk 8,32-33) Akkor Péter magához vette őt, és kezdte nyomatékosan inteni. (Mt: Ő jóindulatú hozzád, Uram! Semmiképp sem fog ilyesmi érni téged.) Ő azonban megfordulva és tanítványaira nézve, nyomatékosan intette Pétert: El innen! Mögém! Sátán! (Mt: Csapdám/kísértésem vagy.) Mivel nem az jár az eszedben, ami Istené, hanem ami az embereké.

Péternek annyira lehetetlennek tűnik, hogy Isten ezt a Jézust embereknek szolgáltassa ki, hogy veszi a bátorságot a Mester kioktatására; nem nyilvánosan, hanem bizalmasan; magához veszi őt. Érve: Isten jóindulatú

hozzád (*hileós soi*), ezért nem érhet ez téged.¹⁹ A Kísértő érve ugyanez volt a pusztában: Ha Isten fiaként szeret, akkor csodával kell megmentenie téged az éhenhalástól. Jézus számára itt az Egészsről van szó, az ő új, realista istenképéről. Ezért a mély fölindulása, amelyben kemény, pattogó szavak röpködnek. Egyszerre szólnak három címzettnek: Péternek, akitől elfordul (Mögém!); a tanítványi csoportnak, amelyet végigmér és tanít; a Sátánnak, akit név szerint megszólít. Nem azt mondja és gondolja, hogy Péter sátán, hiszen ő egyetlen embert sem minősít ördöginek. (Ezt csak Jn 6,70 és 8,44 fogta rá.) Jézus tulajdonképpen ellenfele a Sátán, aki Jóbot és minden embert megkísért, hogy Istentől a jogát követelje, ahelyett hogy bízna Benne. – *A régi teo-„logikával” (Istennek ... kell!) a tanítványok kudarcot fognak vallani a realitással szemben, a nagypéntek küszöbön álló szakítópróbáján el fogják veszíteni Istenbe vetett bizalmukat és ezzel megértési képességüket.*

34. Követésének kockázata

Mk 8,34 (Mt 16,24/Lk 9,23); Mt 10,38 (Lk 14,27)

Összehívta az embereket tanítványaival együtt önmagához, és azt mondta nekik: Ha valaki mögöttem akar járni, tagadja meg önmagát és vegye föl kivégzőkeresztjét, aztán kövessen!
(Mt 10,38) Aki nem fogadja el kivégzőkeresztjét és nem követ engem, az nem illik hozzám.

A „kereszt”, amelyre Jézus konkrétan gondol, és amelyet az összegyűltek így is értenek, a vízszintes gerenda, amelyre a rómaiak felakasztják a halálra ítélteteket. Aki most még tovább akar menni vele, annak a lázadók halálát kell kockáztatnia. Ha ezt nem akarja, maradjon otthon. – Ahelyett, hogy bebeszélné nekik, Jeruzsálemben semmi rossz nem történhetik (ahogyan Péter vélte), ellenkezőleg, azt kívánja tanítványaitól, de a szimpatizánsoktól is (*okhlos*): Számítsatok eleve a legrosszabbra, függetlenül attól, bekövetkezik-e vagy sem! Mondjatok nemet önfenntartási ösztönötökre (tagadjátok meg magatokat) és kövessetek olyanokként, akiknek már nincs mit veszíteniük, mivel már megfeszítésre ítélték őket, és fölverték a gerendájukat. Aki azonban nem akar olyan elszántan, mint én, mögöttem járni, hanem csak addig, amíg túl veszélyessé nem válik számára a dolog, az nem alkalmas az én célkitűzésem számára

(ti. Jeruzsálem „meghódítására”). – Ilyesmit csak az követelhet, aki pontosan tudja, mit akar tőle Isten ebben a történelmi órában (*kairos*): Izrael népének *most* felkínálni Isten Uralmának esélyét.

Lk a keresztények későbbi szituációjára akarta átvinni a keresztfelvétel jézusi igéjét, amikor betoldotta a „mindennap” szócskát. De ezáltal akaratlanul felvizezte, sőt *meghamisította* a mondás értelmét. A mindennapi szenvedéseket elviselni valami más dolog, mint az Isten ügyéért való elköteleződésben a lázadók halálát okoztatni. Azonkívül Jézus egyáltalán nem fogadta el Isten akarataként az emberek hétköznapi nyomorúságait, a betegséget, az éhséget stb., hanem kiküszöbölte, ahol csak tehette. Még kevésbé gyűjtögetett és misztifikált aszkéták módjára mindennapi keresztcskéket. – De Jézus határozottsága mértékadó marad mindazok számára, akik szerinte tájékozódnak. *Aki világosan felismeri, mit akar tőle Isten, más szavakkal: mi az, ami itt és most helyes és szükséges, az* (pl. Friedrich von Speehez vagy Martin Luther Kinghez és sokakhoz hasonlóan) *többé nem kérdezi, mibe kerül ez neki.*

35. Megvilágítás és megerősítés a Tábor hegyén

Mk 9,1-8 (Mt 16,28-17,8/Lk 9,27-36)

A Jeruzsálembe indulás félelmetes megterhelést hozott Jézus és a vele haladók számára. A galileaiak kedvelték mint gyógyítót és prédikátort, és noha spiclik figyelték, nem volt akut veszélyben. Jeruzsálemben viszont számolnia kellett az eretnekként történő kivégzéssel. Annak, hogy szétrombolta tanítványainak messiási illúzióit, és ehelyett a borzalmas lázadóhalálra való készséget követelte meg tőlük, úgy kellett hatnia ezekre a férfiakra (hozzánk hasonló emberekre!), mint valami bénító sokknak. Természetesen a levegőben lógott a kétség: Ha Jeruzsálemben nem jön el Isten Uralma, minden hiába.

Azt mondta nekik: Bizony („amen”), mondom nektek: Vannak néhányan az itt állók közül, akik semmiképp sem kóstonak meg a halált addig, míg nem látták, hogy Isten Uralma *eljött*, mégpedig erőben (ti. Istenében). És hat nappal később Jézus magával viszi Pétert, Jakabot és Jánost, és őket egyedül fölviszi egy magas hegyre.

A görög szöveg körülményes fogalmazása: „egyesek az itt fölálltak

közül” az „egyesek közületek” helyett, és a keserű meghalás szépítő körülírása a szituációra utalnak: a menetre az életveszélyes Jeruzsálemben. Ott kell eljönnie Isten Uralmának. De egyesek saját szemükkel fogják látni, hogy már „*eljött*” (participium perfectum!), hogy Isten erejében már itt van és csak nyilvánvalóvá kell lennie. Ezt ígéri meg Jézus belső bizonyosságából fakadóan egy „amen”-mondattal, mindenesetre csak egyeseknek, mivel karizmatikus „látásról” van szó. És ehhez hat nappal később a magányba vezeti három legbensőbb barátját. Hogy a hegyet Tábornak hívták-e, jelentéktelen.

Azok az egzegéták, akik „tudják”, hogy a Tábor-történet csak egy később megformált húsvéti történet lehet, elválasztják (az egyértelmű Mk-szöveg ellenére!) a megelőző „amen”-mondattól. Ezt a mondatot ezek az egzegéták, akik éppúgy „tudják”, hogy Jézus csak apokaliptikus lehetett, úgy értelmezik, mint Jézus téves jövendölését arról, hogy Isten Országa már egyes tanítványok élete során „el fog jönni”. Ahelyett, hogy előbb egyszer kibetűznék a Mk-szöveget!

(9,2b–4) És elváltozottá lett előttük (Mt: arca ragyogott, mint a Nap; Lk: miközben imádkozott), és ruhái ragyogókká váltak, igen fehérré, amilyen fehérré egyetlen földi kelmefestő sem tudja tenni. Aztán megjelent nekik Illés Mózesrel, és beszéltek együtt Jézushoz.

Amit a három tanítvány saját szemeivel lát: Jézus belülről fakadóan világít. Isten – általa mindig is hitt – boldogító jelenléte itt testileg-lelkileg megélethetővé válik számára, és a tanítványok látják ennek visszfényét.²⁰ Aztán „megjelenik” (*óphthé*) nekik Illés, a próféta, és magával hozza Mózesrel, a törvényadót. Ketten együtt folyamatosan beszélnek Jézushoz. Miről?

(9,5-6) És Péter válaszolva azt mondja Jézusnak: Rabbi, jó, hogy mi itt vagyunk. Csináljunk hát három (lomb-) sátrat, neked egyet, Mózesnek egyet és Illésnek egyet! Ugyanis nem tudta, mit válaszoljon, mert igen féltek.

Bizonyára nem Jézustól. Tehát Illéstől és Mózesrelől. A tőlük való félelem miatt nem tudta Péter a helyes választ. Úgy vélte, jó megoldást javasol a vitás kérdésre (Ki legyen mértékadó?): Ők, Jézus apostolai, ahelyett hogy csak egy sátrat építenének Jézusnak, vagy egy nagyobbat hármójuk számára, mindegyiknek külön fognak egyet csinálni. Akkor Jézus és Mózes

és Illés egymás mellett itt maradhatnak, természetesen mint Izrael együttesen mértékadó tanítói. – Ez a „törvény és a próféták” vallási tekintélyeitől való félelem és egy békés egymásmellettség ebből kinövő eszméje megfelel egy jámbor zsidó szorult lelkiismereti helyzetének, aki szeretné elfogadni Jézus új üzenetét, de érzi, hogy az nem egyeztethető össze azzal a hatalmas hagyománnyal, amelyhez még kötődni érzi magát. A helyes válasz csak karizmatikus istenmegtapasztalásuk révén jut nekik osztályrészül:

(9,7-8) Akkor felhő képződött, amely beárnyékolta őket. És egy hang jött a felhőből: Ez itt az én fiam, az én kedveltem. Őrá hallgassatok! És hirtelen, körülnézve, senki mást nem láttak meg, csak Jézust velük egyedül.

A felhőből, Isten jelenlétének jeléből Istennek ugyanazt a Jézushoz intézett, mindent eldöntő ígérését hallják, amelyet Jézus maga hallott keresztsége után. Immár karizmatikus-közvetlen módon tudják, és már nem kell csupán feltételezniük, kicsoda Isten kedvelt fia. Ebből adódik az egyértelmű útmutatás Jézus követői számára: *Őrá hallgassatok!* És ez azt jelenti: ahelyett hogy más tekintélyekre hallgatnátok! Ezek a mások ebben a pillanatban eltűntek, ahogy félelemkeltő álmoképződmények foszlanak szét felébredéskor. Így a három tanítványnak szabad volt „*en dūnamei*”, Isten erőbizonyítéka révén megtapasztalni, hogy Isten Uralma valóban már „eljött” az Istennel telt és Isten által igazolt Fiúban. *És egyúttal hallották Isten világos parancsát, hogy Jézus új üzenetét nem szabad összevegyíteniük Mózesével vagy Illésével, ahogyan Jézus maga is elhatárolta magát mindkettőjüktől.*

Isten sikertelensége: 1. Ez a három apostol sem állta ki Jézus passióját, amint az várható volt. 2. A kereszténység mégis hozzáadta Jézus evangéliumához a mózesi törvényeskedést és a mózesi tanítást Isten igazságosságáról. És úgy viszonyult, olyan harciasan ellenfeleihez, „ahogyan Illés is tette” (ti. az ellenfelek megsemmisítésével).

Ennek megfelelően már Mt/Lk megváltoztatta, harmonizálta a Tábor-történetet: Mózes és Illés az „Illés Mózesel” helyett; dicsőségben jelennek meg; beszélnek Jézussal, jeruzsálemi haláláról; a tanítványok álmittasan látják Jézus dicsőségét és a kettőt mellette állni; hogy ezek ne menjenek el, Péter három sátrat akar építeni, mivel nem tudta, mit mondjon (a „válaszoljon” helyett); a felhő kelt félelmet bennük, nem a két alak.

Így aztán templomi képeink is úgy ábrázolják a megdicsőült Jézust, amint jóra valóan körülveszi őt Mózes és Illés. A félelmet és kétséget kiváltó ütközés a Régi Szövetség és az Új Szövetség között, valamint a „hang” egyértelmű döntése „egyedül Jézus” mellett – mindez eltűnt a tudatból.

36. A jövődő gyűjtőhely sziklája

Mt 16,16-18

A tanítvány Simonnak valószínűleg két különböző messiási hitvallása volt, ebben a sorrendben: Először csak azt mondta, Jézus a Messiás, és bizonyára a nép által várt, Dávid példája szerinti messiásra gondolt. Ezt Jézus elutasította. A Tábor hegyén karizmatikusan látta és hallotta, hogy Jézus az élő Isten szeretett fia, és hogy egyedül őrá kell hallgatniuk. Erre föl jutott el a korrigált (második) messiási hitvalláshoz: „Te vagy a Messiás, az élő Isten fia(ként)”, azaz: *mivel te „a Fiu” vagy, ezért egyedül te vagy „a mértékadó”*, tehát a Messiás. Ezt elfogadta Jézus, és Simont Péterre tette, jövődő tanítványi gyülekezetének fundamentumává. – Mt áthagyományozza ezt a második messiási hitvallást, de összeköti az elsővel, és hozzátoldja a későbbi egyházrend egyik elemét.

Simon Péter azt mondta: Te vagy a Messiás, az élő Isten fia. Válaszolva azt mondta neki Jézus: Boldog vagy, Simon Barjóna, mivel ezt nem hús és vér leplezte le előtted, hanem Atyám az égben. – És én azt mondom neked: Te Péter vagy, és erre a sziklára fogom építeni ekklésziámat, és akkor a Hádesz kapui nem fogják legyőzni.

Nem test és vér, nem emberi fáradozás, tanulás és gondolkodás, hanem *Isten maga* (konkrétan: a karizmatikus Tábor-élmény révén) juttatta el Pétert erre a felismerésre: Jézus valóban az élő, működő és érezhetően önmagát közlő, nem csupán kigondolt Isten fia, és ezzel a Messiás. – Erre az Istentől adott alapra építhetett *Jézus* a jövőben. Hiszen a Jeruzsálemben vezető úton félnie kellett attól, hogy az őt fenyegető, eretnekként történő kivégzés megsemmisíti a művét is: Izrael összegyűjtését Isten Uralmába. A holtak birodalmának kapujából (*püilai hadou*) nincs visszatérés a földre. De most látja gyűjtőmunkája halálán túli folytatásának esélyét: *Ekklésziáját* (= *sünagógé* = *qahal* = Izrael 12 törzsének gyülekezete és gyűjtőhelye) erre a

tanítványra fogja építeni, akit Isten maga adott neki sziklaként a hullámok közepette. Mert ez a Simon, aki először félelemből három sátrat akart építeni három egymás melletti tekintélynek, maradhat ugyan gyöngye és ingadozó a jövőben is, de egy biztos: soha többé nem lesz képes nem-hinni azt, amit a Tábor hegyén maga látott és hallott, ti. hogy Jézus a szeretett Fiú, akire hallgatniuk kell. És a nagypéntek katasztrófája után Péter ténylegesen újból összegyűjtötte a menekülő tanítványokat, és a Felébresztett eltávozása után elkezdte Jeruzsálemben az új gyülekezet összegyűjtését. A Sziklaember nélkül Jézus és üzenete feledésbe merült volna, miután Jézust tévtanítóként kivégezték.

A megbízás, hogy saját megtérése után erősítse meg és gyűjtse össze a testvéreket (Lk 22,32), és ily módon működjék sziklaként, amelyre *Jézus maga* akarja építeni ekklésziáját, először csak Simon tanítványnak szólt. Hogy utána ki gyakorolja ezt a funkciót, azt Jézus nem határozta meg előre. De három adat biztos ebben a vonatkozásban: 1. A megerősítés és az összegyűjtés (= a vezetés) péteri szolgálata mindenkor szükséges, a helyi gyülekezetben és a tanítványok világot átfogó gyülekezetében egyaránt, mégoly demokratikus struktúra esetén is. Ez a szociológiai realitás józan követelménye. Az an-archia ténylegesen nem felszabadulás lenne, hanem pán-archia: Mindenki pápává teszi magát. 2. Semmilyen „pápa” nem lehet (még „papíron” sem) „mértékadó”, hanem Jézusnak magának kell az „egyedül mértékadónak” maradnia Jézus tanítványainak közösségében; nem elvileg, hanem konkrétan és *ellenőrizhetően*. 3. Ezért a péteri hivatal az uralkodásnak semmilyen formáját nem igazolja; testvéri szolgálatnak kell maradnia, amint Jézus ezt nyomatékosan megparancsolja (Lk 22,26-27).

De Mt hozzáfűzi a 18,19-ben: „Neked fogom adni az Isten Uralmának kulcsait. Amit meg fogsz kötni a földön, megkötött lesz Istennél”, és a 18,17–18-ban ezt az útmutatást: „Ha (a bűnös testvér) a gyülekezetre sem hallgat, olyan legyen számodra, mint a pogány és a vámos” (azaz kizárt, kiközösített). A gyülekezeti tagok efféle kötelezésének vagy feloldozásának, vagy az üdvközösségből történő kizárásának rettenetes eszméje (hogy a jogi aktus még Isten számára is érvényes) Jahve szentségének és egyedül-kiválasztott népe ennek megfelelő szentségének ószövetségi elképzeléséből ered (*kados* azt jelenti: elkülönített!): Minden tisztátalan legyen elkülönített, a bűnösöket ki kell küszöbölni.

A Jézus által hirdetett „anyai atya” alapszándéka ennek pontosan az ellenkezője. Mivel minden gyermekét szereti, rendületlenül keresi az

elveszetteket, a bűnösöket meg akarja gyógyítani szeretetének ingyenes felajánlásával. Így viselkedik Jézus a bűnösökkel és a végén Júdással, akinek még odanyújtja az Új Szövetség kelyhét.

Mindazonáltal a Mt által betoldott jézusi mondat valódinak bizonyul, mihelyt önmagában nézzük: „Amen, mondom nektek: Amit a Földön meg fogtok kötni, megkötött lesz Istennél, és amit a Földön föl fogtok oldani, föloldott lesz Istennél.” Ugyanis ez a tartalma a Miatyánk egyik kérésének is: „És oldozd fel tartozásunkat, ahogyan mi is feloldozzuk adósaink tartozását!” De ez konkrétan azt jelenti: *Ha Feri eladósodik Jóskánál, akkor Jóskától, és nem a hivatalviselő Pétertől kell feloldozást kérnie: csak ekkor oldozza fel őt Isten is.*

37. Gyógyíts, ha „tudsz”!

Mt 9,17-18. 22-24; Mt 17,19-20 (Lk 14,37 skk)

Mester, mondtam a tanítványaidnak, úzzék ki (a démont a fiamból), és ők nem voltak elég erősek... De ha te tudsz valamit, könyörülj meg és segíts rajtunk! De Jézus azt mondta neki: Ez a „Ha tudsz!” Minden lehetséges annak, aki bízik. Azonnal kiáltott a fiú apja: Én bízom! Segíts a bizalmatlanságomon!... (Mt) Amikor egyedül voltak, a tanítványok odamentek Jézushoz, és azt mondták: Mi miért nem tudtuk kiűzni? Ő pedig azt mondja nekik: A csekély bizalmatok miatt.

A tanítványok bevetették pszichikai energiájukat (amint valószínűleg mi is tennénk, ha tanulás nélkül karizmatikus módon kellene gyógyítanunk). De az nem volt elég erős, véli az epileptikus fiú apja, és reméli, hogy a mester többre képes. Akkor bosszús felkiáltásával: „Ez a Ha tudsz!” – Jézus megmutatja nekik, hogy valamennyien, az apa is, a tanítványok is hamis nyomon gondolkodnak. Egyáltalán nem a „képességről”, az emberi erőről van szó, hanem egyedül az Istenbe, a tulajdonképpeni gyógyítóba vetett bizalomról. *Aki eltakarítja a pszichikai barikádokat, pl. a félelmet, a kételkedést és a „magam-akarom-csinálni”-t, az lehetővé teszi, hogy A LEHELET, a Teremtő éltető ereje akadálytalanul kifejtsse hatását az emberben.* – Ebben rejlik a titok, Jézus, a nagy gyógyító „módszere”.

38. Valami jót tenni az Úristennek

Mk 9,36-37 (Mt 18,2-5/Lk 9,47-48)

Fogott egy gyereket, közéjük állította, karjaiba zárta és azt mondta nekik: Aki e gyerekek egyikét miattam befogadja, az engem fogad be. És aki így befogad engem, az nem engem fogad be, hanem azt, aki engem küldött.

A valószínű szituáció: A gyerekek, nők és rabszolgák nem számítanak semmit. Ha a nagyra becsült Jesua rabbit valahová meghívták enni, alighanem rajta csüngtek ezek az örökké éhes utcagyerekek, hogy odabent pár morzsához jussanak. Tehát be kellett engedni Jézust, és a gyerekhadat gyorsan kizárni, hogy ne terhelje az előkelő vendéget. – Ekkor Jézus udvariatlanul feltárja a valóságot. Előbb egy jellel: Középre állít egy ilyen szegény ördögöt, hogy megnézzék. Aztán karjaiba veszi, úgyhogy senki sem választhatja el tőle. Ezután következik a fenti magyarázó mondat. Azonosítja magát a kicsikkel. És Isten, aki arra küldi őt, hogy jóságát hirdesse, azonosítja magát vele és azokkal, akiket karjaiba zár. – Talán túlságosan antropomorfol vagy éppen örülten hangzik, de az ember ténylegesen tehet még valami jót a látszólag mindent birtokló Úristennek, mégpedig amikor jót tesz az Ő gyermekeivel. *„Amit e legkisebbek közül egynek tettetek...”* (ld. 68. fej.).

39. Aki gyógyít, az értünk van

Mk 9,38-40

János azt mondta neki: Mester, láttunk valakit, aki nem követ minket, a te nevedben démont kiűzni, és mi akadályoztuk őt, mivel nem követ minket. De Jézus azt mondta nekik: Ne akadályozzátok őt,²¹ hiszen aki nincs ellenünk, az értünk van!

A tanítványok szándéka szűklátókörűen a „mi egyesületünkre”, a „mi egyházunkra” irányul, amely „egyedül üdvözítő”, és amelyet ezért megillet a gyógyítás monopóliuma. – A Mester szándéka megegyezik a Teremtő szándékával: *Az emberek gyógyuljanak meg, mindegy, hol és hogyan.* Aki megérti a Mestert, az megválnak minden presztízs-gondolkodástól és

irigység nélkül örül, ha azt látja, hogy az ő egyházán kívül is segítenek az embereken. *Akik segítenek, azok a dolog természeténél fogva „értünk vannak”.*

40. Az istenakarta szexualitás

Mt 19,3-9 (Mk 10,2-12)

A korabeli zsidóság körében nem Isten teremtésbeli szándéka, hanem Mózes törvénye határozta meg, mi az, ami férfi és nő között jogszerű. A MTörv 24,1 szerint a férfinak szabad volt elbocsátania feleségét, „ha nem találta meg tetszését”; természetesen a nőnek sohasem volt szabad elbocsátania férjét. És ez Isten saját szavának számított (MTörv 26,17). A jogtudósok csak azt vitatták, vajon súlyos oknak kell-e fennállnia (így Sammai), vagy bármely tetszőleges ok elegendő (így Hillel), pl. „ha az asszony odaégeti a levest”.

Farizeusok jöttek oda, akik meg akarták őt vizsgálni, és azt mondták: Megengedett-e, hogy a férfi bármely tetszőleges okból elbocsássa feleségét? Ő azonban azt felelte: Nem olvastátok: A Teremtő kezdettől férfivá és nővé alkotta az embert. És azt mondta: E tény miatt az ember el fogja hagyni apját és anyját, és feleségével fog egyesülni, és a kettő így egy testté lesz. Ennélfogva már nem ketten vannak, hanem egy test. Amit tehát Isten maga szerkesztett egybe, azt az embernek nem szabad szétszakítania.

Nem törődve a törvényekkel, Jézus magasabbra, és mégis realistábban értékeli a szexualitást, mint a modern szexológusok és morálteológusok. A jó Teremtő-Isten férfivá és nővé formálta az embereket. Ő maga, és nem valami ördög tette oly erőssé az élvezethangsúlyú szexuális ösztönt, hogy a férfi és nő képes elszakítani a szüleikhez kapcsolódó fészekkötődést, hogy egyesüljenek. Jézus totálisnak látja ezt az istenakarta egyesülést: Mostantól kezdve olyanok, mint egyetlen test. Nemi partner nélkül az ember nélküli a teremtés rendjének megfelelő egész-voltot. Ezért senki embernek nem szabad (még egy Mózesnek mint törvényadónak sem) ismét szétszakítania a férfit és a nőt. Ez a jézusi, a teremtés rendjének megfelelő maxima, minden kazuisztikát megelőzően. – Csak hát a konkrét ember nem romlatlan teremtmény, mint a növény és az állat. Beteges és bűnös elemek

törlik meg; így szexualitását és házasságát is. És Jézus azért jött, hogy a töröttet meggyógyítsa, ahelyett hogy elvetné.

(Mt 10,7-9) Azt mondják neki: Minek parancsolta meg Mózes, hogy válólevelet adjunk az asszonynak és elbocsássuk? Ő azt mondja nekik: A szívetek megkérgesedésére való tekintettel engedte meg nektek Mózes, hogy elbocsássátok feleségeteket. De a (teremtés) kezdetétől nem így van. Én pedig azt mondom nektek: Bárki elbocsátja feleségét – kivéve feslettség miatt – és másikat vesz feleségül, az házasságtörést követ el.

Mózes is segíteni akart, amikor a válólevél-szabályozással gátat emelt a teljes önkény elé. Ezt csak a szívetek megkérgesedése miatt tette, de a teremtés alapján ez nem helyes. – Jézus szerint, aki ismeri a Teremtőt, nem szükségszerű, hogy az ember szíve és szeretőképessége valaha is kiszáradjon, sem kölcsönös megszokás, sem kölcsönös csalódás révén. Miért van ez így, azt üzenetének egészében mondja el Jézus: *Az istenadta, de elsődlegesen természetes-egocentrikus erotikát túlhaladva, az embernek meg kell érnie Isten magas eroszára, az önzetlen szeretetre, amely sohasem fárad el, amely a bűnt megbocsátja, ahelyett hogy megbosszulná, amely csak szolgálni és gyógyítani akar, anélkül hogy megkérdőzné, érdemes-e rá a partner.* Jézus tudja, hogy ez az isteni erosz lehetséges minden olyan ember számára, aki hagyja, hogy a Teremtő LEHELETE megragadja őt.

A következőképpen: A Teremtő nem ad semmiféle engedélyt arra, hogy felmondjuk az embereknek a nekik ígért szeretetet, és így semmiféle engedélyt arra, hogy egy házassági köteléket megszüntessünk. Aki bármilyen okból is (egyet kivéve!) elbocsátja feleségét, az házasságtörést követ el, istenellenesen cselekszik. – Kivéve, ha a szétválás „feslettség” miatt történik (Mt 5,32; 19,9)! Ez a rövidített és ezért félreérthető megfogalmazás Jézus etikájának keretében magyarázható meg. Lehetetlen, hogy megengedje a partner kitesztését *büntetésül* vétségéért. Ha azonban a „*porneia*” (ami tág fogalom) úgy értendő, hogy házassággellenes magatartása miatt a partner már kívül van és egyáltalán nem akar visszatérni, akkor nem kell őt külsődlegesen, törvényes úton visszatartani. Kiengedni őt egy belülről halott házasság börtönéből már nem az ő kitesztése, nem a bosszú, vagy a szeretet megtagadásának aktusa, hanem inkább segítség számára az élethez. Az így értelmezett „kivétel” nem szünteti meg az „önzetlen szeretet” jézusi elvét, hanem alkalmazná.

41. A rejtélyes eunuch

Mt 19,12

Vannak eunuchok, akik az anyaméhtől fogva lettek ilyenek. És vannak eunuchok, akiket az emberek tettek azzá. És vannak eunuchok, akik önmagukat tették azzá az Isten Uralma miatt.

Ez a mondat, amelyet itt a valószínűleg szerkesztői keret nélkül idézünk, az első pillantásra Jézustól idegennek tűnik. A nehézség: Ha Isten maga akarja a férfit és a nőt feloldhatatlan egységgé összekötni, akkor hogyan tehet az Isten Uralma házasságra alkalmatlanná egyes embereket?

De a háromrészes mondás mégsem kitalált, ugyanis az „*eunuch*” a zsidók szemében gonosz gúnyszó volt. Egyetlen keresztény sem adhatta ezt Jézus szájába tanítványainak megjelölésére. Ám ő maga „felkapta” a szemébe vágott gúnyneveket, és *humorral* helybenhagyta azokat, s a tanítványainak is ezt ajánlotta: „Ha miattam szidnak titeket, és neveteket mint valami undorítót kiköpik, nevesetek rajta és táncoljatok tovább” (Lk 6,22)!

Példák: „*Te idióta!*” Helyes; hiszen Isten a „*népios*”-oknak, az éretleneknek nyilatkoztatja ki magát, és nem az okosoknak. – Ő csak „*közönséges ember*”, a vámosok ivócimborája, nem aszkéta és próféta, mint János! Helyes; „egy ember” vagyok. De a tetteim fogják megmutatni, mi a bölcs, mi az Istennek tetsző. – Így reagálhatott az „*eunuch*” szidalmazásra is: Helyes; de én magamat tettem eunuchhá az Isten Uralma miatt. Tehát jézusi szóképpel van dolgunk.

De mit jelenthet? Jézus biztosan nem értette szó szerint (mint pl. Órigenész, aki férfiatlanítván magát, gyakorolta is). Ő, aki tudatosan „nem böjtöl”, biztosan nem parancsol szexuális aszkézist az Isten Uralmába történő bebocsátás „kiérdeklése” érdekében. Ez idáig én is azt hittem, mint a legtöbb magyarázó, hogy Jézus a házasságról való lemondásról beszél, hogy az ember osztatlanul elkötelezhesse magát Isten Uralma terjesztésének. Viszont a házasság csak akkor akadály az apostol számára, ha felesége „nem megy vele” (vö. 1 Kor 9,5-6). Az aszkéta Pált leszámítva, ténylegesen valamennyi apostolt támogatta missziós munkájában hívő felesége, nevezetesen „a többi apostolt, az Úr testvéreit és Pétert” (uo.). Ha az ember egyszer komolyan veszi Jézus képszerű beszédmódját, akkor megmutatkozik: az „*eunuch*” *nem lemond* a házasságról, *hanem képtelen* a házasságra. Itt csak ösztönözni szeretnék arra, hogy ezen a nyomon

továbbkérdézzünk, mindenekelőtt Jézust: Isten Uralma miatt „eunuchhá tette-e önmagát”, azaz belsőleg képtelenné arra, hogy egy embert „egész szívvel” szeressen? Ha valaki úgy találkozik Istennel, a Szeretővel, mint Jézus, és hozzá hasonlóan nemcsak értelmével, hanem „egész szívével” szereti Istent, akkor nem szerethet egy embert „is” „egész szívével”. Ez irreális lenne, hiszen az embernek csak egyetlen, és pedig emberi szíve van, érzelmeinek csak egyetlen centruma.

Rögtön felvetődik két kérdés: 1. Egyáltalán szerethet-e az ember a szívével egy láthatatlan Istent? Vagy pedig ez, józanul szemlélve, túlzott követelés? *Válasz:* Jézus képes volt erre, és tanítványaitól is elvárta (ld. 108. fej.). 2. Egyáltalán valóban és közvetlenül szeretheti-e az ember embertársait, ha egész szívével szereti Istent? Vagy ekkor csupán az „ügynevezett” és közvetett szeretet számára marad hely, amely a konkrét ember fölött Istenre tekint? *Válasz:* Jézus sem nem mellékesen, sem nem közvetve, hanem egész, Istennel eltelt szívéből, mondhatjuk: Isten szívével, Isten LEHELETÉVEL, közvetlenül szerette az embereket; testeket is gyógyított, nemcsak lelkeket. Egy „anyai atyától” inspiráltan – aki minden gyermekét meg akarja menteni – képes volt az emberileg korlátozott „felebaráti szeretetet” (ami eredetileg a „legközelebb állók szeretetét” jelenti) totálisan határtalanítani az ellenségszeretetig menően, ami még mindig valódi szeretet marad.

Ha jézusszerű az „eunuchnak” mint „önzetlen embernek” ez az értelmezése, akkor a következő, éppoly paradox eredményhez vezet: Aki „Isten Uralma miatt eunuchhá tette önmagát”, az Isten Uralmának szelleméből fakadóan akkor is „ön-(ze)tlenül” szeretni fogja feleségét, ha annak bája elrepült már, sőt akkor is, ha teherré, vagy éppen ellenségévé lett. – Mindennek semmi köze sincs a cölibátushoz.

Az „Isten Uralma miatti eunuch” rejtélye az Istenről szóló új üzenet kereteiben oldódik meg: A nemi szeretet gyökerében megkívánó, Isten erosza ezzel szemben anyaian ajándékozó szeretet. Aki Isten Uralmát úgy fogadja el, mint Jézus, aki hagyja, hogy A LEHELET, a Teremtőnek az ember iránti szeretete *egészen* átalakítsa, az olyan lesz, mint Isten: Ő elajándékozta önmagát mindenkinek (ld. 82. és 114. fej.: a kenyérajándék), ahelyett hogy irigyen szeretne vagy erotikusan uralkodna. Akik aztán nem ismerik Isten eroszát, úgy vélik: „eunuchhá” teszi magát.

42. Isten Uralma csak gyerekeknek való

Mk 10,13-16 (Mt 19,13-15/Lk 18,25-17)

Gyerekeket hoztak neki, hogy érintse őket. De a tanítványok szidták őket. Viszont Jézus, amikor ezt látta, nem viselte el, és azt mondta nekik: Engedjétek hozzám jönni a gyerekeket és ne akadályozzátok őket! Mert az ilyeneké Isten Uralma. Amen, mondom nektek, aki nem úgy fogadja Isten Uralmát, mint egy gyermek, bizonyára nem fog bemenni. És karjaiba vette őket és megáldotta, kezét rájuk téve.

Jézusnak ismét el kell háritania tanítványai túlbuzgóságát. Azok meg akarták spórolni neki ezt a megterhelést. A látszólag jelentéktelen idill kinyilvánítja viselkedését és istenképét.

1. Van szíve a gyerekek, főként a hátrataszított gyerekek számára, és úgy becézgeti őket, mint egy normálisan érző ember. Akár a rosszkedvét juttatja kifejezésre, akár a kicsiket veszi a karjába, mindig spontán marad.

2. Ahogyan ő viselkedik természetes-anyai módon a gyerekekkel, úgy viselkedik az ő Istene az emberekkel. Az ilyenekért van itt az Isten Uralma. Belső bizonyosságból fakadóan (Amen!) fogalmazza meg a következtetést: *Csak az jut be Isten Uralmába, aki úgy fogadja el, ahogyan a kisgyerekek fogadnak el valamit. Ezek még semmit sem tudnak kiérdemelni. Csak bizalommal megajándékozhatnak magukat. Ez az egyedül helyes alapmagatartás Isten előtt, a felnőtt ember részéről is.*

43. Nincs térdhajtás Jézus előtt!

Mk 10,17-19 (Mt 19,16-17/Lk 18,18-20); Lk 11,27-28

Amikor útnak indult, valaki odafutott hozzá, térdre esett előtte és megkérdezte tőle: Jó Mester, mit kell tennem, hogy a túlvilági életet jogszerűen örököljem? De Jézus azt mondta neki: Mit nevezel engem jónak? Senki sem jó egy valakin: Istenen kívül. A parancsokat (Istenéit) pedig ismered...

Isten egyedül az önmagától Jó. Ezért az ember számára csak az a mértékadó, amit Isten parancsol, és nem amit Jézus mondjuk önmagából kiindulva parancsol. *Ezért a haragja, ha valaki úgy tiszteli őt, mintha isten*

lenne! Csak Istenhez vezet.

(Lk 11,27-28) Miközben így prédikált, a tömegből egy asszony fölemelte a hangját és így szólt hozzá: Boldog a test, amely téged hordozott, és a mellek, amelyeket szoptál! Ő azonban azt mondta: Nem úgy! Hanem boldogok azok, akik Isten szavát hallgatják és követik.

E lelkes asszony dicsérete Jézus személyének szólt. Szokás volt egy híres férfit azzal megtisztelni, hogy gratuláltak az anyához, aki őt megszülhette. Jézus elutasítja az ilyen személyi kultuszt, ahogyan elutasította a térdhajtást és a „Jó Mester!” megszólítást is. Mert mindkét esetben csak egy a fontos számára: Isten maga. Akik Isten akaratát hallgatják és megteszik, azok boldogok.

Vegyük észre azt is, hogyan felekezettmentesíti itt Jézus az ő ekkléziáját, tanítványi gyülekezetét: Nem az igazhitűeket mondja boldognak (a zsidókat, katolikusokat, protestánsokat stb.), hanem azokat, akik dogmatizált emberi szavak helyett Isten szavát hallgatják és ezt a szót nemcsak helyesen értelmezik, hanem meg is cselekszik.

44. Bebocsátás csak „csomag” nélkül

Mk 10,23.25-27 (Mt 19,20-26/Lk 18,21-27)

Lk 13,23-24 (Mt 7,13-14)

Miután valaki megkérdezte őt, hogyan „örökölhethé” (*kléronomeó*) jogszerűen a túlvilági életet (ld. előző fej.), Jézus azt felelte: „Isten ismert parancsainak” teljesítésével, amelyek az emberek kölcsönös viselkedését jogilag szabályozzák: Nem ölni, nem lopni stb.

Ő azonban így szólt: Mester, mindezt fiatalságomtól fogva megtartottam. Amikor Jézus megnézte őt, megkedvelte és azt mondta neki: Egy még hiányzik neked. Menj el azonnal! Amid van, add el, és add a szegényeknek! És kincsed lesz az égben (Istennél). Gyerünk, aztán kövess engem! Az azonban szomorú lett e szó miatt, és fájdalomtól mozgatva elment onnan, ugyanis sok vagyona volt. – Akkor Jézus körülnézett, és azt mondja tanítványainak: Gyermekeim, milyen nehéz a gazdagok számára bejutni Isten Uralmába!... Könnyebben jut át egy teve a tű fokán, mint egy gazdag az Isten

Uralmába be. Mértéktelenül megrettenve így szóltak egymáshoz: És ki menekülhet itt meg? Jézus rájuk néz és azt mondja: Embereknek lehetetlen, de nem Istennek.

Az igazságos viselkedés túlvilági igazságos fizetséget is kap a teremtés rendjének megfelelően: úgy, hogy az igaz ember megelégedett lesz önmagával. – De ez még nem a nagy boldogság, az Isten Uralmának „kincse”, amely végső soron a szeretet. *Ezt a kincset nem lehet kiérdemelni, hanem ajándékba adatik. De csak annak lehet odaajándékozni, aki résztvesz az ide- és odaajándékozás isteni játékában.* Aki elajándékozta a birtokát, az ezzel semmit sem „érdemelt ki”; csak elég szegény és üres lett ahhoz, hogy Isten mindent neki ajándékozhasson. És Isten önmagát fogja neki ajándékozni.

Ez az új üzenet belátható és csodálatos. De realizálható is? Mindenki, vagy csak kiválasztott karizmatikusok számára? Már a földön, vagy csak az égben? Ha nem, akkor a jó üzenet illúzió. – Jézus olyan Istent élt meg és hirdetett, aki minden embert szeret és meghív Isten Uralmának ünnepére. A totális ajándékozás mint bebocsátási feltétel tehát „valamiképpen” mindenki számára lehetséges. Mégis miképpen?

Jézus bizonyára nem kívánta, hogy tanítványai egy tulajdonra és a javak cseréjére alapozott gazdasági rendben hirtelen mindent elajándékozzanak az utolsó ingükig. Ez káoszhoz vezetne. Legalábbis megtúrta a közösségi kasszájukat. De amikor éhes embereket kellett megetetni, akkor elvette az utolsó tartalékukat is, öt kenyeret és két halat, és elajándékozta. Tehát a birtoktól való belső elszakadást kívánja, összekötve ezt azzal a *valódi* készséggel, hogy szükség esetén *ténylegesen* is odaadjuk. – Ez a gazdag nem volt kész erre. Tulajdona annyira „tulajdonává” vált, mint a tevének a púpja. Ilyen csomaggal soha sem jut át a tú fokán. Mert az ajándékozás isteni világába csak vékony, csomótlan fonálként jut át az ember: tulajdonjog nélkül.

Nem csoda, hogy e „lehetetlen” bebocsátási feltétel hallatán a tanítványok „mértéktelenül megrettentek”. Egyáltalán megmenekülhet-e így valaki? Jézus válasza: Egyedül emberi fáradozásból tényleg lehetetlen a tulajdonigényt, ill. a tulajdonnélküliségtől való félelmet mint valami szükségtelen hátizsákot levetni. Hiszen az embernek naponta szüksége van kenyérre az élethez. És élnie kell. De az Istennel való kapcsolat lehetővé teszi; az az egyszerű bizalom voltaképpen, hogy Isten valóság: valóság *mint Teremtő*, aki csodák nélkül táplálja a hollókat, és valóság *mint Atya*,

aki gondoskodással veszi körül gyermekeit, nemcsak majd az égben, hanem már most a földön. Ezzel a realizmussal az ember képes félelem nélkül belsőleg elszakadni a birtokától, hogy púp nélkül átjusson a tűfokán, vagy csomag nélkül benyomakodják a szűk ajtón.

(Lk 13,23-24) Valaki azt mondta neki: Uram, kevesen vannak-e, akik megmenekülnek? Ő azonban azt felelte neki (anélkül, hogy válaszolt volna a számokra irányuló kérdésre!): Küzdjete azért, hogy bejussatok a szűk ajtón keresztül! Mert, mondom nektek, sokan fognak keresni (egy széles ajtót), hogy bejussanak, és nem fog nekik sikerülni.²²

45. Mit kapunk érte?

Mk 10,28-30 (Mt 19,27-29/Lk 18,28-30)

Akkor Péter kezdte mondani neki: Mi itt, mi mindent elhagytunk és követtünk téged. (Mt:) Miben lesz hát részünk? – Jézus azt mondta: Nincs olyan, aki elhagyott házat vagy fivéret, vagy nővéret, vagy anyát, vagy apát, vagy gyerekeket, vagy szántóföldeket miattam és a jó üzenet miatt, aki e mostani időben nem kap százszorosan fivéret és nővéret, és anyát, és gyerekeket és szántóföldeket, üldözések ellenére – és az eljövendő (túlvilági) eónban eóni életet.

Nem elegáns dolog ajándékozáskor az ellenajándék iránt érdeklődni, de a Mester türelmes „tanítványaival”. Két nyereséget említ meg nekik: Aki elszakad családi klánjától és hátrahagyja földbirtokát (a feleség elhagyásáról nincs szó!), hogy őt kövesse s aztán üzenetét hirdesse, mindent százszorosan kap vissza az új tanítványi közösségben; már ebben a „*kairos*”-ban, Isten Uralmának most beteljesült korában. *Jézus kétségtelenül azt akarta, hogy követői nagycsaládként gondoskodjanak egymásról.* (Figyeljünk föl: Bár százszorosan vannak benne anyák, de egyáltalán nincsenek apák!)

Ez az ígéret kiegészíti a megelőző követelményt, hogy birtokunkat ajándékozzuk a szegényeknek, és realizálhatóvá teszi azt, csodák nélkül. Aki a tanítványi gyülekezetben az Atyában bízva és a testvérekben bízva elszakad tulajdonától és rendelkezésre bocsátja azt, annak egyáltalán nem

kell nyomorognia, mivel a többiek ugyanúgy gondoskodnak róla. Tehát nyoma sincs az aszkétizmusnak. Természetesen a szántóföldeket nem kell egyszerűen odaadni, hanem továbbra is meg kell művelni, csak éppen nem a tulajdonos számára, hanem a közösség számára, amely őt is hordozza.
Jézus kommunizmusa bizalomra és szeretetre alapoz.

46. Nincs Krisztus-uralom!

Mk 10,35-40 (Mt 20,20-23)

Jakab és János, Zebedeus fiai odamennek hozzá és azt mondják neki: Mester..., add meg nekünk, hogy egyikünk a jobboldon, a másikunk a baloldon üljön dicsőségben (Mt: királyi országodban). De Jézus azt felelte nekik: Egyáltalán nem tudjátok, mit kértek. Tudtok inni abból a kehelyből, amelyből én iszom...? Azt felelték neki: Tudunk. Akkor azt mondta nekik Jézus: Abból a kehelyből, amelyből én iszom, inni fogtok... De a jobboldon és baloldon ülést megadni nem áll módomban (hanem azok kapják meg, akiknek készítve van).

Még a Jeruzsálembé vezető úton is Jézus ügyének ez a nagy félreértése, korlátolt becsvágygal vegyítve! „Egyáltalán nem tudják”, miről van szó Jézus számára, mivel nem tudnak megszabadulni régi elképzelésüktől, miszerint a „*basileiá*”-nak („Isten – királyi – Uralmának”) a Messiás-Krisztus diadalmas királyi uralmának kell lennie, amelyben e Messiás-Krisztus osztja ki a díszhelyeket vagy miniszteri posztokat. – A hideg zuhany: Semmiféle trónusokat nem tudok osztogatni. Azaz: Nem vagyok Krisztus-Király. Isten (aki egyedül jó) az egyedüli király a „*basileiá*”-ban, és egyedül Ő az illetékes az ülések elosztásában. *Aki azonban különösen közel akar hozzám ülni, annak különösen hűségesen kell engem követnie; annak késznek kell lennie, hogy kiigya velem a szenvedések kelyhét is.*

Azzal, hogy egyszerűen ráirányult Isten felismert akaratára, Jézus egyedül állt környezetében, amely ugyan vallásos volt, de a megkeményedett hagyomány elhajlította (Isten akaratától). Az ellenfelekkel folytatott harcnál fájdalmasabban mutatkozott meg ez a magány abban a konfliktusban, amely a hozzá különösen közelállókkal érte: „keresztapjával”, Jánossal, aztán názáreti családjával és három barátjával a Tizenkettő köréből: Péterrel, Jánossal és Jakabbal. Ez a három részesült a karizmatikus Tábor-élményben, és a testvérpár most az első

helyekre tolakszik (igen valószínűen Péter ellenében), mintha Jeruzsálemben nem Isten Uralma lenne a tét, hanem egy illuzórikus messiási uralom, tehát mégiscsak emberi uralom. Évekig tartó „vele levés” ellenére és a Tábor-élmény ellenére semmit sem értettek meg! *Ez Jézus magánya.*

47. Helyesbíti Izajást

Lk 4,16-22

Szokása szerint bement szombaton a zsinagógába, és felállt, hogy fölolvasson. Izajás próféta könyvét nyújtották neki. Kinyitotta, és arra a helyre talált, ahol ez van írva: Az Úr szelleme van rajtam, mivel ő kent föl engem, hogy jó üzenetet vigyek a szegényeknek, és gyógyítsam a megtört szívűeket. Ő küldött engem, hogy a szolgaságban élőknek a szabadon bocsátást és az elvakítottaknak az újrálátás képességét hirdesse, szabadon bocsássam azokat, akikkel elbántak, és heroldként (követként) meghirdesse az Úr kedves esztendejét (az elengedés évét). És összetekerte a könyvet, visszaadta a szolgának és leült. A zsinagógában minden szem szilárdan részegeződött. És kezdte nekik mondani: Ma teljesezett be ez az írás a fületek hallatára. És mindnyájan (egyetértő vagy elutasító) tanúi voltak, mert csodálkoztak a kegyelem szavain, amelyek szájából jöttek.²³

Jézus kikeresi a prédikációjához illő prófétai szót Iz 61,1 skk-ből, és háromszorosan megváltoztatja: 1. Az isteni megbízáshoz hozzáfűzi az újrálátás képességének hirdetését az elvakítottak számára. Ez azt jelenti: Ne csak hallják és hinniük kelljen, hanem lássák és legyen szabad megélniük, hogy Isten jó az emberekhez. 2. Feltűnő a felesleges megjegyzés: „összetekerte a könyvet”. Az összevetés Izajás szövegével megmutatja, mit jelent ez. Ott az áll írva: „Kikiálttam az Úr kegyelmi esztendejét, és a bosszú napját Istenünk számára.” *Iszonyatos dolog, hogy a felolvasás során megfelezi a próféta kanonizált kijelentését, egyszerűen elhagyván az Isten bosszújáról szóló kiegészítő félmondatot!* 3. Azt állítja, hogy ez a csak Isten jóságáról szóló ige többé nem a jövő, hanem beteljesedett, és pedig „ma” (az ő új üzenetével Istenről).

Érthető, hogy a hallgatóság csodálkozott „a kegyelemnek ezeken” az így még nem hallott „szavain”. Azt írja Lk: Tanúi voltak (*martüreo*), mint egy

eretnekperben; hogy pro vagy kontra, azt nem mondja meg.

48. Egy pogány bizalma

Mt 8,5-10.13 (Lk 7,1-10)

Amikor pedig bement Kafarnaumba, odalépett hozzá egy százados, és kérte őt: Uram, a fiam/szolgám bénán fekszik otthon és nagy kínokat szenved. Ő azt mondja neki: Én menjek és gyógyítsam meg? De a százados azt felelte: Nem vagyok méltó, hogy házába jöjj. De mondd csak egy szóval, és az én ifjam meg fog gyógyulni... Amikor Jézus ezt hallotta, csodálkozott és azt mondta kíséreinek: Mondom nektek, Izraelben senkinél sem találtam ilyen bizalmat... És azt mondta Jézus a századosnak: Menj csak! Ahogyan bíztál, úgy történjék neked! És az ifjú abban az órában egészséges lett.

A hangsúlyosan az élre állított „egó” jelenti be a kérdést: Én, a zsidó menjek a pogány házába? Jézus vagy habozott, hogy átlépje-e itt az illendőség parancsát, vagy csodálkozott, hogy a római megszálló hatalom egyik tisztje olyan szerény, hogy a házába kéret egy zsidót. Az utóbbi a valószínűbb.

Kíséreihez intézett, minden bizonnyal később mondott szavából kiviláglik, mennyire boldoggá teszi Jézust az emberek bizalma, mivel lehetővé teszi számára, hogy segítsen nekik. Nos, Názáreten kívül mindenütt nagy bizalomra talált a zsidóknál. A különleges ebben a pogányban a szerénysége volt: „Nem vagyok méltó...”, és az a tény, hogy magától feltételezte Jézusról a távgyógyítás képességét is.

Jézus tud csodálkozni és újat tanulni: *Az Istenbe vetett bizalomból fakadó gyógyulás (üdvösség) minden ember számára fennálló ajánlat, pogányok és zsidók számára egyaránt.*

49. Béke helyett szakadás

Mt 8,19-20 (Lk 9,57-58); Mt 10,34-36 (Lk 12,51-53);

Lk 9,59-62 (Mt 8,21-22)

Egy írástudó jött hozzá és azt mondta: Mester, követni akarlak,

bárhová méz. Akkor azt mondja neki Jézus: A rókáknak barlangjuk van és az ég madarainak fészük. Nekem azonban, egy egyszerű embernek, semmim sincs, ahová lehajthatnám fejemet.

Nem minden teológus utasította el Jézust. Ez például tanítványa akart lenni. Jézus megnevezi az árat, amelyet egy írástudónak fizetnie kell, amint annak a gazdagnak is, aki követni akarta őt, megnevezte a maga sajátos árat, nevezetesen, hogy szabaduljon meg minden birtokától. Hogy egy vándorprédikátornak a tanítványaival együtt nincs kötött lakása, ezt Jézusnak nem kellett előzetesen elmondania. Ezt mindenki tudta, s ez a kérelmező amúgy is számolt ezzel. Jézus, aki szívesen beszél képekben, bizonyára szellemi otthontalanságára gondol itt. Nincs biztonságban, nem kap védelmet valamely iskola fejének tekintélyétől vagy valamelyik tekintélyes csoportban, mint amilyen például a farizeusok testvérisége vagy az esszénus szerzetesek Qumránban. Ő csak egy egyszerű ember, aki Istenre hallgat. *Ez a „fészket nem birtoklás” lesz az ifjú teológus kockázata.*

(Lk 9,59-60) Azt mondta egy másiknak: Kövess engem! Az azonban azt mondta: Engedd meg nekem, hogy előbb elmenjek, hogy eltemessem apámat! De ő azt mondta neki: Hagyd a holtakat, hadd temessék el halottaikat! Te menj el, és hirdesd az Isten Uralmát!

Ezt az ígét gyakran félreértik. Értelmetlen lenne és ellentmondana Jézus magatartásának, aki elfáradt tanítványainak pihenő szünetet biztosít a „nagyüzem” közepette (ld. 25. fej.), ha egy fiúnak nem engedné meg, hogy eltemesse éppen elhunyt apját. Itt sokkal többről van szó. A követésre meghívott alapvető feltételt állít: Nagyon szeretném, de várni akarok, míg apám meghal (ez az értelme a szófordulatnak), mivel ő nem engedi meg nekem, hogy kövessék. Ezt a családi kötődést Jézus szigorúan elutasítja. *Hagyd a szellemileg halottakat, hadd temessék halottaikat! Nekünk az életet kell szolgálnunk. Hirdesd az Isten Uralmát!*

(Mt 10,34-36) Ne gondoljátok, hogy azért jöttem, hogy békét hozzak az országba. Nem azért jöttem, hogy békét hozzak, hanem a kardot. Mert azért jöttem, hogy az embert elválazzam apjától... Az ember ellenségei saját lakótársai!

A családapa a hagyomány őrzője. És Jézusnak el kell szakítania az

embert a tévesnek felismert hagyománytól. Ez az a békétlenség, amelyet Izrael országába visz. Tapasztalatból tudja (ld. 19. fej.), hogy mindenekelőtt saját családja szeretné a hagyományhoz kötözni azt az embert, aki elfogulatlanul akarja keresni Istent. Ezért a család „az ellenfél”.

Az antik, és sajátosan a zsidó családi kötődés nálunk szinte teljesen eltűnt. Az a kívánság, hogy gyermekeink ne vessék el keresztény örökségüket, érthető. Mindazonáltal: Nem elégséges, hogy a szülők kedvéért higgyenek olyan dolgokban, amelyeket nem vizsgáltak meg. Jézus azt akarja, hogy az ember saját, éber lelkiismeretét követve tegye azt, amit Isten akar tőle. Tehát mondjuk meg a családból kirepülő fiataljainknak világosan, mit akar Isten; *de ne a családi hagyományra történő hivatkozással mondjuk, hanem meggyőződésből*. Utána hadd válasszanak, és legyenek felelősek választásukért.

Jézus kemény szava az „elválasztó kardról béke helyett” minden ökumenikus fáradozás számára is irányadó. *Az fog minket előre vinni a középpont felé, és ezzel a csak-egyetlen Mester körüli egyesülés felé*, ha protestáns és katolikus teológusok együtt fogják keresni, mit tanított Jézus, és ettől „elválasztják” azt, amit később mondtak hozzá mértékadóvá lett teológusok, mint pl. Pál vagy Máté, Luther Márton vagy Aquinói Tamás stb., nem pedig a Jézus tanításához szükségtelenül hozzágondoltak körüli vita, vagy a barátságosságból kötött béke.

(Lk 9,61-62) Egy másik azt mondta neki: Követni foglak, Uram. De előbb engedd meg nekem, hogy elváljak azoktól, akik házamhoz tartoznak. De Jézus azt mondta neki: Senki sem alkalmas az Isten Uralmára, aki kezét az ekére teszi és visszanéz.

A búcsúvétel (feltéve, hogy nem Lk betoldása) itt sem jelentheti az emberiesség minimumát: azt, hogy az ember istenhez adot mond és közli, hová megy. Ilyesmit csak egy fanatikus tilthatna meg. – Amit Jézus nem tűrhet, az a békés elválás mint feltétel: Jövök majd, mihelyt a klánomnak nem lesz ellenvetése. Ez azt jelentené: visszafelé nézve szántani. *Aki beveti magát az Isten Uralmáért, az nem tájékozódhatik a múlt felé*, annak nem szabad engedélyért folyamodnia azokhoz, akik a hagyományhoz kötődnek. Különben görbe sorokat fog szántani.

50. Megmagyarázza elválását Jánostól

Mt 11,2-9 (Lk 7,18-28); Lk 16,16-17

Jézus először hitte a Jordán-menti próféta üzenetét, és ezért kereszteltette meg magát vele. Majd – saját istenmegtapasztalása után – elvált tőle és tanítványi körétől, és Isten gyógyító jóságát hirdette: asztalközösséget tartott a bűnösökkel. János ellenben tovább prédikálta Isten szigorúságát, és – Jahve igazságosságának mártírjaként – szenvednie kellett a bűnösöktől (Heródestól és Heródiástól).

De amikor János a börtönben hallott Krisztus műveiről, megmondatta neki tanítványaival: Te vagy az Eljövendő? Vagy más valakire várjunk? És Jézus azt felelte nekik: Menjetek el és jelentsétek Jánosnak, amit láttok és hallotok: Vakok ismét látnak és bénák járnak, leprások megtisztulnak és süketek hallanak, és halottak felébresztetnek és jó üzenet hirdettetik a szegényeknek. És boldog, aki nem botránkozik meg bennem.

Amit János üzen, azt Mt nem nevezi kérdésnek, és nem is az, hanem kérdés formájába öltöztetett kritika: Te akarsz az Eljövendő (Messiás) lenni? Mert Jézus zárszava szerint János nyilvánvalóan megbotránkozott benne, bizonyára másfajta istenképe miatt.

Jézus válaszát nem szabad félreérteni, mintha gyógyítási sikereivel büszkélkedne. A próféta Izajás képi nyelvén mondja el a próféta Jánosnak, mit tesz Isten most: Szellemileg elvakított, béna, leprás, megsüketült és elhalt embereket Isten ismét talpra állít. Ez jó üzenet a szegények számára. Lássátok saját szemetekkel, és mondjátok el neki! A zárszó a régi mesterhez, Jánoshoz intézett meghívás: Ahelyett, hogy megkeserednél, boldog leszel, ha nem botránkazol meg rajtam (az egykori novíciuson), ha elismered, hogy Isten nem bosszúálló bíró, hanem mindenkit szerető Atya.

(Mt 11,7,9.11) Miközben pedig ezek elmennek, elkezdett Jézus Jánosról beszélni a tömegnek. Minek mentetek ki a pusztába? Szélben ingadozó nádat látni? Vagy minek mentetek ki? Hogy puha ruhába öltözött embert lássatok? Íme, azok az emberek, akik puha ruhákat hordanak, királyi palotákban élnek. Vagy minek mentetek ki? Hogy prófétát lássatok?... Amen, mondom nektek: Az asszonyok szülöttei között nem támadt nagyobb Keresztelő Jánosnál. – De aki a legkisebb az Isten Uralmán belül, az nagyobb, mint ő.²⁴

Jézusnak meg kellett magyaráznia viszonyát Jánoshoz, és pedig azok előtt, akik korábban ugyanúgy, mint ő maga, Jánoshoz zarándokoltak, hogy

nagy prófétát lássanak, és most elbizonytalanodva Jézust összevetették Jánossal (ld. 12. fej.), vagy a két mozgalom békés kiegyezésében reménykedtek. Közben mintapéldáját adja annak, hogyan kell alapvető vallási különbségeket gyűlölködés nélkül feltárni. Elismeri, ami Jánosban jó és nagy: szilárdságát „királyokkal” szemben és keménységét önmagával szemben, s hogy mindkettőt Istenért tette. „A sivatagban kiáltó” „novíciátusában”, amely a halálhoz hasonló alámerítetést célozta meg, tanítványai megtanulták, hogy Istent és a Tőle elfordulást halálosan komolyan vegyék, és maradéktalanul megtérjenek.

De a tulajdonképpeni kérdést, vajon János-e az Istentől küldött próféta, Jézus (eltérően az evangélistáktól) nem válaszolja meg közvetlenül, hanem két sarokadatot nevez meg, amelyek alapján a hallgatók maguk fogalmazhatják meg a választ maguknak: 1. Az asszonyok szülőitei között, azaz mint ember ő a legnagyobb. Senki sem vetette be úgy a maga emberi erejét (mindazt, amire „hús és vér” képes, vö. 36. fej.), mint ő, hogy Istenének szolgáljon, ahogy ő volt képes szolgálni. 2. De a Jézus által megélt és hirdetett Isten Uralmán kívül mozog. Isten (a valódi Isten!) területén nem az emberi erőfeszítés a nagyság mértéke. Itt lehet valaki csekély és gyöngy, mint egy gyermek, de ha bement, akkor Isten előtt nagyobb, mint az erős nagyok, akik kint maradnak.

Ez paradoxul hangzik, és első látásra rejtély, de nem Jézus tanítványai számára, akik megtanulták tőle, mit jelent Isten Uralma: Isten szeretetének mindenki számára nyitva álló erőtere, amelybe a legnyomorúságosabb ember is beléphet, ha egészen-bízva elfogadja ezt a szeretetet, és éppúgy továbbajándékozza a többi nyomorúságos embernek, el egészen a vele ellenségesekig és a gonoszokig. *De gyakran éppen az erősek és igazak nem akarnak belépni egy ilyen térbe, ahol pl. zenével és tánccal ünneplik egy semmirekellő hazatérését* (ld. 84. fej.).

Ugyanerről a két istenkép közötti, mély konfliktusról beszél Jézus vallástörténeti visszapillantásában:

(Lk 16,16-17) A Törvény és a Próféták Jánosig érnek (Mt 11,13: jövendöltek). Ettől kezdve az Isten Uralmáról szóló jó üzenet hirdettetik, és (mégis) mindenki erőszakosan lép föl ellene. (Mt 11,12: erőszakosak rabolják el.) Könnyebb (mondják ők!), hogy ég és föld elmúlják, mint hogy egy vesszőcske elveszék a Törvény szövegéből.

A már Mt/Lk-nál uralkodó tendencia, hogy Jézust Jánossal, és az

Ószövetséget az Evangéliummal harmonizálják, azt eredményezte, hogy ezt a jézusi ígét különösen otrombán félreértelmezték. Hiszen mégiscsak egyszerűen lehetetlen, hogy ugyanaz a Jézus, aki gondtalanul átlépi a szombattal, a megtisztulással, a válással stb. kapcsolatos törvényeket, azt állítsa, hogy egy betűnek a vesszőcskéje sem szabad, hogy elveszék a Törvény szövegéből (amit Mt 5,18-ban ráfogtak egy amen-igével). Csak az lehetséges itt, hogy ellenfeleinek abszurd állítását idézi.²⁵ A Törvény fanatikus őrzői erőszakosan lépnek föl az ő, Isten jóságáról szóló, felszabadító üzenete ellen, és így elrabolják az emberektől Isten Uralmának boldogságát.

Ez az, amin Izrael történelmére való tekintettel Jézus elcsodálkozik, és ami csalódást okoz neki: A Törvény és a Próféták a nagy jövőre irányultak. Most viszont, amikor ez a jövő jelenné vált, amikor eljött Isten Uralma, akkor elvetik mint alkalmatlant, és a Törvény fegyverével harcolnak ellene.

51. Nők a kíséretében

Lk 8,1-3; 10,38-42; Mk 15,40-41; 16,1

Történt aztán, hogy városról városra és faluról falura vándorolt, és prédikált és hirdette a jó üzenetet Isten Uralmáról. És a Tizenkettő vele volt és néhány asszony, akik gonosz szellemektől és betegségekből gyógyultak meg, a Magdalainak nevezett Mária, akiből hét démon ment ki, és Johanna, Kuzának, Heródes egyik intézőjének felesége, és Zsuzsanna és sokan mások, akik mind a vagyonukkal szolgáltak nekik. (Mk 15,40-41) De asszonyok is szemtanúk voltak (a keresztre feszítéskor), közöttük Mária, a Magdalai, és Mária, a kis Jakab és József anyja, és Salóme, akik követték őt, amikor Galileában volt, és szolgáltak neki, és sok más asszony, akik fölmentek vele Jeruzsálembe. (Mk 16,1) Mária, a Magdalai, Mária, Jakab anyja és Salóme illatszereket vásároltak, hogy elmenjenek és megkenjék...

Történetileg kétségtelenül hiteles, hogy Jézus asszonyokkal a kíséretében vonult keresztül az országon, mivel ilyesmit zsidókeresztények nem találhattak ki. Ez teljesen zsidótlan dolog volt. Nemcsak a templomban („asszonyok udvara”), hanem a zsinagógában is szigorúan elválasztották a nőket a férfiaktól. Taníthatatlanul butáknak számítottak: „Aki lányát a Tórára oktatja, idétlenségre oktatja” (Szota 3,4). A bíróság nem fogadta el

őket tanúnak. (Csak ezért nem tehetette őket Jézus „apostolokká” Izraelben!) Jozé ben Jochanán azt mondja: „Ne beszélj sokat az asszonnyal; a férfinek az ő asszonyával folytatott szükségtelen beszélgetése miatt számon fogják kérni a férfit halála óráján” (Abot 1,5). A farizeusi irányultságú rabbinátus úgy gondolta: A nőt, aki csábító nemi lény, nem kell az utcán köszönteni; az étkezéseken nem vehet részt a vendégekkel, kivéve a húsvéti vacsorát; az ember nem szolgáltatja ki magát egy nővel.

Ebben a milióban vonul Jézus egy kb. húsz fős csoporttal faluról falura, és a következő, izgalomba ejtő újdonságokat hozza: 1. Belső teljhatalommal azt mondja, amit a valódi Isten akar, tekintet nélkül a megszentelt törvényekre. 2. Nemcsak beszél arról, hogy minden ember egyenértékű mindenek Atyja előtt, hanem egyenértékűen kezeli a nőt, nyilvánosan mutatkozik velük. 3. Nemcsak beszél Isten jóságáról, hanem betegeket gyógyít az Istenbe vetett bizalom erejéből. 4. Nemcsak beszél Isten mindenkit megmenteni akaró szándékáról, hanem együtt eszik és iszik a bűnösökkel. Röviden: Minden botrányt megkockáztat, csak hogy megmutathassa a valódi Istent.

Lássuk meg azt is, hogyan hatott már a nők folyamatos jelenléte is Jézus és csoportjának „teológiájára”: Ha „a nők is emberek”, akkor Isten nem lehet „csak-férfi”! És ez az egész-jellegű Isten aztán ismét meghatározza követének magatartását: A harcos férfi, Jézus, anyaként zár karjaiba egy gyereket, hogy senki se választhassa el tőle (ld. 38. és 42. fej.).

Azt, hogy a kereszténység a férfi és nő jézusi-elfogulatlan együttlétéből hamarosan ismét visszaesett a régi férfiuralomba, mindenekelőtt Pálnak köszönhetjük.

De mi dolguk itt a nőknek? – Rögzítsük először, *mit tettek*: 1. Jézussal voltak, Galileában és Jeruzsálemben. 2. Szolgálták a csoportot, a vagyonukkal. 3. Csak ők maradtak Jézus mellett a keresztnél, a sírnál, miközben a tanítványok biztonságba helyezték magukat. (Hogy a „szeretett tanítvány” Jézus anyjával ott állt a keresztnél, az jánosi teológia.) Ezek a tények valóban elegendőek ahhoz, hogy díszhelyet biztosítsunk a nőknek Jézus kíséretében.

De kérdezzük csak meg, *mi dolguk itt!* De se Pált ne kérdezzük, aki úgy véli, hogy „hallgatniuk kell”, se egy bizonyos emancipációs divatot, amely úgy véli, „beszélniük és uralkodniuk kell”. Csak a Mestert kérdezzük meg! A millió következménye volt az, hogy nem küldte őket hivatalos követekként (apostolokként). Ez lehetetlen volt Izraelben. Ahogyan nem tehetett egy pogányt apostollá zsidók számára, hanem „övéihez” küldte őt

(21. fej.). A döntő csak ez: Ő, aki tanítványai testvérének és szolgájának nevezte magát, mindegyiküknek szigorúan megtiltotta, hogy másokon uralkodják. A csoportban minden tevékenységnek csak szolgálatnak szabad lennie, akár a szükséges vezetésről, akár a prédikálásról, a gyógyításról vagy a kenyér szétosztásáról van szó. Ahol belsőleg elfogadják *a szolgálás jézusi elvét*, ott magától feloldódik a nemek közötti hatalmi kérdés régi görcse a világban és az egyházban egyaránt. *Aki jobban tud levest főzni, az szolgáljon szakácsként, aki jobban tud gyülekezetet vezetni, az szolgáljon plébánosként! Közben teljesen mindegy marad, férfi-e az illető, vagy nő.* Mert egy Pápa asszony egy milliméterrel sem lenne nagyobb, mint egy Szakács úr. Ami nagyobbá tesz, az egyedül a nagyobb szolgálatkészség, mondja a Mester. – De azt is megmondja józanul – ha a Mária-Márta epizód nem legenda –, hogy a „konyhai szolgálatnak” nem szabad egészségtelen nyüzsgéssé fajulnia. A háziasszonynak is joga van szabadidőre. Íme a kis asszonytörténet, kommentár nélkül:

(Lk 10,38-42) Vándorútján egy faluba ért. Egy Márta nevű asszony befogadta a házába. Volt egy Mária nevű nővére. Ez leült az Úr lábaihoz, és hallgatta a szavát. Mártát azonban teljesen igénybe vette a sok asztali szolgálat. Odalépett hozzá, és azt mondta: Uram, nem törődöl azzal, hogy nővérem egyedül hagy felszolgálni? Mondd meg ezért neki, hogy velem együtt lásson neki! De az Úr azt felelte neki: Márta, Márta, sok dologért vagy gondban és izgalomban, pedig csak kevés a szükséges.

(A „vagy csak egy” hozzáfűzése és a „jó részről” szóló mondat alighanem az evangélista épületes kommentárja.)

52. Nem fizet templomadót

Mt 17,24-26

Amikor Kafarnaumba értek, a dupladrachma (a templomadó) beszédői Péterhez léptek, és azt mondták: A ti mesteretek nem fizeti a dupladrachmát? Az azt mondta: Dehogynem! Amikor bement a házba, Jézus megelőzte és azt mondta: Mit gondolsz, Simon? Kitől szednek a föld királyai vámot vagy adót? Fiaiktól vagy az idegenektől? Amikor ő azt felelte, az idegenektől, azt mondta neki Jézus: Tehát a fiak

mentesek.²⁶

Amit Jézus elutasít, az az adókötelezettség a templommal szemben. Ha az általa hirdetett Isten Uralmában Isten az apa, és mi a fiak, akkor családot alkotunk. A családban nincs vám és adó, hanem szabad, kölcsönös szolgálatkészség. – Egy szervezett vallásnak azonban, akár a zsinagóga az, akár az egyház, törvényesen biztosított gazdasági bázisra van szüksége, mivel pl. épületeket kell fenntartania és alkalmazottakat kell fizetnie, s még inkább: *hogyan magát fenntartsa*. – Ezek szerint Jézus nem-szervezett vallást akart, amelynek gazdasági bázisa nem az adókötelezettség, hanem az Atyába és a testvérekbe vetett bizalom? A misszióra felhívó mondatok erre utalnak (ld. 17. fej.).

53. Nincs „szent háború”!

Lk 13,1-4

Ugyanabban az időben volt ott néhány ember, akik beszámoltak neki azokról a galileaiakról, akiknek vérét Pilátus egybemosta áldozati állataik vérével. És ő azt felelte nekik: Ti úgy vélitek, hogy ezek a galileaiak bűnösök voltak, ellentétben minden más galileával, mivel ezt szenvedték el. Nem. Mondom nektek: Ha viszont ti nem tértek meg, ugyanígy fogtok mind elpusztulni.²⁷

A folyamat: A galileaiakat gyakran azonosították a zelótákkal, akik vallási buzgóságból meg akarták szabadítani Izraelt a pogány idegenek uralmától, és pedig terrorista módszerekkel („késes férfiak”). Ilyen galileaiakat mészárolt le Pilátus őrsége a templomudvaron, miután éppen leölték áldozati állataikat. Azoknak a véleménye, akik tájékoztatták erről Jézust, az volt, hogy Isten csak azért engedhetett meg ilyesmit, mivel ezek a zelóták bűnösök voltak. Jámor zelótákkal ilyesmi nem történhetnék.

Jézus itt is, mint Istenről szóló egész üzenetében, világos nemet mond arra a megtorlágondolatra, amelyet belevittek az istenképbe. Ezért a szóban forgó jézusi ige nem jelentheti ismét azt: Ha nem tértek meg, Isten megbünteti titeket. Hanem realista módon feltárja e véres mészárlás valódi okát: Ha ti (akik büntelen galileaiaknak-zelótáknak tartjátok magatokat) nem tértek meg galileai zelótizmusotokból, akkor éppúgy el fogtok pusztulni, éppúgy konfliktusba fogtok keveredni Pilátussal, és ő le fog

mészárolni titeket is.

Ugyanezt mondja az őt megsirató asszonyoknak (124. fej.). Istenben bízván nincs szüksége semmilyen konfliktusra Rómával, hogy megvalósítsa Isten Uralmát Izraelben. *Nem akar „szent háborút” Isten és az ő népének ellenségeivel szemben*, ahogy ezt akkoriban e jámbor zsidók elvárták egy Dávid mintája szerinti messiástól, és ahogy ezt jámbor keresztények gyakorolták Mohamed előtt és után.

Második rész

JÉZUS BESZÉDEI

54. Isten Uralma a nyomorultakért van itt

Lk 6,20-21 (Mt 5,3.6.4)

Szerencsétek van nektek, szegényeknek, mivel tiétek az Isten Uralma. Szerencsétek van nektek, akik most éhesek vagytok, mivel jól kell laknotok.

Szerencsétek van nektek, akik most sírtok, mivel nevetni fogtok.

A „*makarios*” Jézus ajkán mindig azt jelenti: Valakinek szerencséje van, mivel olyan kincset talált, amelyet nem „szolgált meg”. Ha Isten Uralma a szegényekért van itt, akkor ez azért van, mert Istennek „van szíve a szegények számára”. Tehát Isten egyoldalú? Teljesen természetes, hogy nem, de mint bármely anya, először a leggyöngébb gyerekeiről gondoskodik.

Jézus nem szellemiesít el (mint Mt: a szellemben szegények, az igazságosságra éhezők), hanem olyan emberekre gondol, akiknek nincs kenyérük, és olyanokra, akik sírnak a fájdalomtól.

De nem kell itt szegénynek maradniok, hogy odaát gazdaggá lehessenek. A mátéi „Mennyek országa” fogalmazás az „Isten Uralma” helyett ilyen vigasztalgatáshoz vezet. Itt és most kell az éhezőknek jóllakniuk, kell a nevetésnek szétterjednie, mivel a jó Isten, aki az égben úgyis uralkodik, a földön (is) uralomra jut, azaz működik; természetesen embereken keresztül. Ezért ehhez nincs szükség apokaliptikus mirákulumokra. Azok az emberek, akiket Isten LEHELETE lelkesít, meg fogják osztani kenyérüket az éhezőkkel, és az Istenbe vetett bizalom erejéből betegeket fognak gyógyítani, úgyhogy a sírás körös-körül nevetéssé változik. *Jézus szerint ugyanis nem a félelem és a szomorúságot kifejező böjtölés, hanem az életöröm a jele annak, hogy a valódi Isten jelen van.*

55. A szelídek fognak győzni

Mt 5,5.7.9.38-41 (Lk 6,29)

Szerencsájuk van a szelídeknek, mivel ezek fogják az országot örökségbe kapni.

Szerencsájuk van az irgalmas szívűeknek, mivel ezek irgalmat fognak találni.

Szerencsájuk van a békét teremtőknek, mivel Isten fiainak fogják hívni őket.

Vegyük már egyszer konkrétan Jézus szavait, mielőtt szellemiesítenénk őket! Az országról volt szó, Izrael országáról, amelyet a rómaiak megszálltak. Tehát politikáról volt szó! – A Jézus által megszólítottak gondolkodásában ez volt a kontrasztháttér: Mégiscsak Jahve maga ígérte örökségül népének ezt az országot. Tehát népének végső jogigénye van a birtoklására. De Józsuének a meztelen karddal kellett meghódítania, miközben a „Seregek Ura” csodás beavatkozásokkal segített neki. Tehát Jahve, aki jóságos Izraelhez, félelmetes harci isten az idegen népekkel szemben. Nem irgalmat parancsol, hanem Jerikó és a többi meghódított város minden élőlényének lemészárlását (így tizenkétszer „kegyelem nélkül” Józs 6–11. fejezetében), nem békét megegyezés révén, hanem alávetést. A zelóták tehát Isten gondolata szerint járnak el, amikor terroristaként harcolnak a megszállók és cinkosaik ellen. A népnek tehát igaza van, amikor „Dávid fiát” várja istenküldötte messiásként, azaz egy Dávid-stílusú harcost és uralkodót.

Minderre azt mondja Jézus: Nem! A valódi Isten másmilyen! Ezt abból tudja, hogy A LEHELET szelíd galambként áthatotta őt. Istennek nem a harcos a vérrokona, hanem a békés ember az Ő fia.

Jézus biztosan nem ígért népének egy darab országot a túlvilágon. (Bárki állíthat ki váltót, ha nem neki kell beváltania!) Konkrétan gondolta: A zsidók egyre szabadabban és békésebben fognak élni országukban, ha lemondanak a zelótizmusról, és rendületlenül Atyjuk érzületével közelednek a rómaiakhoz is, noha azok jogtalanságot követnek el velük szemben. De hol marad itt az igazságosság? Jézus válasza:

(Mt 5,38-41) Hallottátok, hogy mondatott (Isten más szószólói által): Szemet szemért és fogat fogért (Kiv 21,24). Én viszont azt mondom

nektek: Ne álljatok ellenségesen szembe a gonosz emberrel! Hanem ha valaki megüti a jobb arcodat, annak fordítsd oda a másikat is! És annak, aki bíróság elé akar vinni és el akarja venni alsó ruhádat, engedd át a köntösödöt is! És aki téged egy mérföldnyi munkaszolgálatra akar kényszeríteni, azzal menj mindjárt kettőre!

A példák a nép akkori helyzetét érintik: A megszálló hatalom munkaszolgálatra kényszerített; a rómaiak jobb kézfejjel ütöttek a jobb arcra, ami a zsidók számára tilos volt; az adóbérlők még az ember ruháját is zálogba vehették. Ez Jézus durva-konkrét beszédmódja. Nem szó szerinti utasításokról van szó, hiszen meztelenül a bíróság elé menni tilos lenne, egy csomagot a rendeltetési helyén túlra vinni értelmetlen lenne. Mit jelentsenek tehát az effajta követelmények? Jézus a maga „Én pedig mondom”-ját akarja ily módon drasztikusan megvilágítani. Mózes azt mondta, Isten maga (Kiv 21,1) rendelte el a korrekt megtorlást: „pofonért pofon”. Ez hamis. *Annyira meg kell szabadulnotok a megtorlás gondolkodásmódjától, hogy többé nem álltok ellenségesen szemben (anti-sténai) azzal, aki gonoszat cselekszik veletek.*

„A gonosszal (a gonosz cselekedettel) nem szembeszállni” fordítás, összekapcsolva a „másik arc” szó szerint értett „odatartásával” jézusidegen. Ő pl. energikusan szembeszállt a törvénytanárok gonosz cselekedeteivel, de nem bosszúvágyból, hanem az ő Istene példáját követve szeretetből: hogy a népet a szükségtelen terhektől, a törvénytanárokat pedig megkérgesedésüktől megszabadítsa.

A Hegyi Beszéd konkrét politikába történő átültetésére szükség van. De közben gondosan ügyelni kell Jézusnak a „szavak mögötti” alapszándékára.

56. Úgy szeressetek, ahogy Isten: az ellenséget is!

Mt 5,43-45 (Lk 6,27-28); Lk 6,35-36 (Mt 5,48)

Igazságosnak maradni, akár az ellenséggel szemben is, racionális-korrekt dolog, mint a nem-lopás. De az ellenséget valóban szeretni önmagától nem lehetséges az emberi szív számára. Ezért az ellenségszeretet irreálisnak tűnik, s a fáradozás érte görcsös igyekezetnek. – De a realista Jézus megalapozza és lehetővé teszi egy tágabb és erősebb realitás alapján:

Hallottátok, hogy (Isten más szószólói által) mondatott: Szeresd felebarátodat és gyűlöld ellenségedet. Én pedig azt mondom nektek: Szeressétek ellenségeiteket és imádkozzatok üldözőitekért!

Az Ószövetségben nem található meg az ellenség gyűlöletét előíró parancs, de a qumráni szerzetesek irodalmában nagyon is. Gyülekezeti szabályzatuk így kezdődik: „Istent egész szívvel keresni... és a Világosság összes fiait szeretni... és a Sötétség összes fiait gyűlölni, mindegyiket bűne szerint, Isten bosszújával” (1 QS I,1-11). Isten bosszújának az ellenségre történő lehevítéséhez elegendő imaformulával rendelkeztek; pl. „Átkozott vagy te, kegyelem nélkül... (Isten) haragjától sújtva az örök tűz kárházában” (1 QS II, 5-9). A gyűlölet eszerint nem emberi gyengeség lenne, hanem Isten akarata. A pusztai szerzetesek (és a pusztából jövő Keresztelő János?) e hamis, Istenről szóló üzenetét „hallottátok”. Ez ellen lép föl Jézus prófétai teljhatalommal. Nemcsak megköveteli az ellenségszeretetet, hanem meg is alapozza Istenből:

(Mt 5,45) Szeressétek ellenségeiteket... hogy Mennyei Atyátok fiaivá legyetek! Hiszen Ő fölkelte Napját gonoszokra és jókra, esőt ad igazaknak és igaztalanoknak.

Ez az egyszerű tény szétszakítja az Isten igazságosságáról és haragjáról szóló régi spekulációkat, amelyekkel beszótták Őt. Megrázó dolog: Minden gyerek láthatja, hogy a Nap éppúgy süt a gonoszok, mint a jók számára. De az okos felnőttek ezt nem akarják látni és elfogadni, mivel nem illik bele a rendszerükbe. Ezért e tény „mögé” gondolnak valamit, amit ugyan nem lehet látni, de aminek lennie kell, hogy a végén kijöjjön az ő „igazságosságuk”, nevezetesen: Isten valamiképp meg kell, hogy fizessen a gonoszoknak – titokban, evilágon vagy a túlvilágon. De a naív-realista gyermek Jézus (hasonlóan a császár új ruhájáról szóló Andersen-mese gyermekéhez) csak azt mondja, amit lát: Az az Isten, aki fölkelte Napját jókra és gonoszokra, minden emberhez egyformán jó. És minden fondorlat nélkül arra következtet ebből: Mivel ez a Teremtő a mi Atyánk, nekünk éppúgy jónak kell lennünk minden emberhez, a gonoszokhoz is. Itt szétfűjt kártyavárként omlik össze minden komplikált konstrukció Isten igazságosságáról (legyen az a harag apokaliptikus ítélete, vagy helyettesítő engesztelő áldozat vagy rituális megtisztulás révén történő megigazulás). S ami e romokból kiemelkedik, az nem más, mint a megmaradó alapparancs: Úgy szeretni, ahogyan Isten szeret, hogy Isten fiaivá legyünk, hogy

boldogok legyünk.

De hogy el ne vesszünk a gyerekmesék birodalmában, azt is feltétlenül meg kell itt fontolnunk, hogy Jézus ugyanilyen realista módon látja Isten sötét oldalát is! A minden embert szerető Isten az a Teremtő, aki felelős azért, hogy teremtményeinek meg kell enniük egymást, sőt hagyja az embert (gonosz) emberek kezébe esni. És mégis: A Magasságbeli legmélyebb mozgatórugója valami olyasmi, mint az ivadék gondozás vagy az anyaiság:

(Lk 6,35-36) Szeressétek ellenségeiteket... és fiaik lesztek a Magasságbelinek, mivel Ő jó a hálátlanok és gonoszok iránt. Válgatok anyáivá (irgalmassá), amint a ti Atyátok anyái (irgalmas)!

Az „*oiktirmon*” szótó az Ószövetség görög fordításában anyaiságot, anyáölet jelent. Jézus, aki kedvelte a paradox képeket és megfogalmazásokat, itt minden bizonnal olyan tömören, és mégis olyan átfogóan ábrázolta Isten lényegét, amennyire csak lehetséges. Mert mi történik abban az élőlényben, aki „anyáivá” válik? Kívülről nézve valami ostoba dolog: ahelyett, hogy továbbra is önmagáról gondoskodnék, minden fáradtságát arra pazarolja, hogy más tehetetlen lényekről gondoskodjék, a fészeképítéstől az eleség előteremtéséig és ivadékaik megvédéséig. Ez az anyái lény egyáltalán nem képes számolgatni, vajon ezek a „mások” kiérdemelték-e jóságát, vagy hogy nem fognak-e „hálátlanná és gonosszá” válni. Ki kell élnie, és ki akarja élni anyáiságát. E látszólag irracionális önzetlenség biológiai értelme: *hogy élet legyen*. – Így a Jézus által megélt és hirdetett Isten egyszerre *apá és anyá*, csak hogy nem egymás mellett, hanem egymásban: *Isten az apában létező anyá: a „ti Atyátok anyái”*. Ezzel az is érthetővé válik, miért szólítja Jézus „*Abbának*” Istent (Mk 14,36 – ld. 120. fej.; vö. Róm. 8,15; Gal 4,6), ami tulajdonképpen becézó szó, és „kedves apá”-val kellene fordítani. Ezt az istenképet példabeszédekben fogja részletesen megfesteni.

A „*válgatok*” olyanná, amilyen Isten, Jézus szájában nem jelentheti azt: Morális erőfeszítésekkel tegyétek nagyobbá magatokat, mint amilyenek vagytok! Hiszen ez azt jelentené: Hordjátok fenn az orrotokat; csináljátok úgy, mintha szeretnétek a gonoszokat, jóllehet a szívetek ebben nincs benne! Ez ismét csak jámbor színészkedés lenne, ami annyira ellenére van. Mert hogyan „válik” egy eleinte tisztán egoista kisleány anyáivá? A pubertáson és a partnerkapcsolaton keresztül az anyasághoz vezető

természetes érés révén. Így kell Jézus tanítványának elfogadnia és akadálytalanul érne hagynia Isten anyaiságát mint a saját bensőjében eleve adott csírákat.

Az első lépés: Bízatok Benne (*pisteuó*)! Ez azt jelenti: Értelemmel és szívvel fogadjátok el a jóságát! Hisz könnyű megérteni, hogy az, aki Mindenek Anyja, nemcsak „engem” szeret, hanem minden gyermekét, tehát az ellenségeimet is. És romlatlan szívvel az ember „utánaérezheti” Isten szívének érzését; azt, hogy Ő inkább megmenteni és megérlelni szeretné az én gonosz szomszédomat, mint megsemmisíteni. Az effajta ellenségszeretetet nem gyöngeség, sem elfojtott gyűlölet, sem mesterségesen csiholt szimpátia; csupán határtalanított anyaiság, amely szükség esetén ahhoz is elég bátor, hogy keményen korrigálja a gonoszt (ahogyan Jézus tette).

A második lépés a türelmes érni-hagyás, mint minden természetes fejlődési folyamatban. Hogy az istenszerű, az emberbe belehelyezett és Jézusnak az Istenről szóló üzenete által csak újra fölébresztett anyai szeretetet sohase akadályozzuk a régi, megtorlási gondolkodásmódhoz történő ragaszkodással. Hogy hetvenszer hétszer megbocsássunk! Ahogyan a tojásból és a csirkéből fokozatosan ivadékaikat gondozó tyúk *válik*, úgy kell Isten „gyermekének” a szeretetben való érés révén Mennyei Atyjuk „fiaivá” és „lányaivá” *válniuk*.

Ez Jézus egyszerű magyarázata az „Isten fiáról”, akinek ő szólított a nyitott égből, és akivé minden embernek „válnia” kell: Istennek, mindenki atyjának szellemi rokonává.

57. Úgy szeressetek, ahogy Isten: ingyen!

Lk 6,33-35. 37-38 (Mt 5,46-48); Lk 14,12-14

Sem a fiókáit etető fecske, sem az emberi anya nem kérdezi: Mi hasznom van ebből? – Így a következő jézusi mondatok már nem igényelnek kommentárt.

Hiszen ha azokkal tesztek jót, akik veletek jót tesznek, miféle szívjóságotok (charis, gratia) van ekkor? Ugyanezt a bűnösök is megteszik. És ha azoknak kölcsönöztök, akiktől visszareméltok, miféle szívjóságotok van ekkor? A bűnösök is kölcsönöznek bűnösöknek, hogy ugyanazt ismét megkapják. Ti ellenben szeressétek ellenségeiteket,

tegyetek jót és kölcsönözzetek anélkül, hogy valamit visszavárnátok, és (akkor) nagy lesz a „fizetségetek”: A Magasságbeli fiai lesztek. (Lk 14,12-14) Ha reggelit vagy vacsorát adsz, ne hívd meg barátaidat, sem testvéreidet, sem rokonaidat, sem gazdag szomszédaidat, különben ők is meghívják téged, és (így) megkapod megfizetésedet! Ha lakomát adsz, hívd meg inkább a szegényeket, nyomorékokat, bénákat és vakokat! Akkor szerencséd lesz, mivel nem tudják neked visszafizetni.

A „visszafizetés” bekövetkezik, noha nem követeljük:

(Lk 6,37-38) Ne ítéld meg, és ne fogd meg ítélni! Ne ítéld meg, és ne fogd meg elítélni! Mentsetek fel másokat, és fel fogtok menteni! Adjatok, és adatni fog nektek!... Túlcserélt mértéket adnak majd öletekbe, hiszen azzal a mértékkel mérik majd ismét nektek, amellyel ti mértéket.

58. Hogyan ismerheti meg az ember Istent?

Mt 5,8; 11,25-27 (Lk 10,21-22)

Mt 13,12 (Mk 4,25)

Minden teológiai fázis előtt meg kell állapítani: Ha az ember számára valóban szükséges az üdvösséghez Isten akarátának elemi észlelése, akkor ehhez gyerekségtől fogva meg is kell, hogy legyen a természetes képessége. Isten helyes észlelése – a helyes légzéshez hasonlóan – *nem lehet „túl komplikált”*.

Szerencsésük van azoknak, akik romlatlan szívűek, mivel ezek látni fogják Istent.

Amit Jézus ígér, az a földön teljesedik be, ha nem teszi hozzá kifejezetten: az égből. „Istent látni”, ahelyett hogy csak hallanánk róla, eszerint azt jelenti: észlelni, hogyan viselkedik és mit akar Ő, és pedig *a szívünkkel. De ehhez ennek az érzékszervnek „tisztának”, azaz még romlatlannak kell lennie.* Példa: Egy gyerek, akit a törvénytanárok még nem iskoláztak félre, minden további nélkül belátja: Isten azt akarja, hogy mindig gyógyítsuk az embereket. A jogtudósok azt mondják: „De... nem a bűnösöket; nem szombatot!” Vakká lettek az isteni számára, mivel

látószervük, a „szívük” megkérgesedett. – Jézus azt mondja, a még romlatlan szívűeknek „szerencsájük” van (*makarioi*). Tehát ez nem érdem.

(Mt 11,25-27) Dicsőítelek téged, Atya, ég és föld ura, hogy ezt elrejtetted a bölcsek és okosak elől, és kinyilvánítottad az éretleneknek. Igen (így helyes ez), Atya, mivel így tetszik neked!

Eszerint az okosok számára rejtett titok olyan egyszerű, hogy közölhető az éretlenekkel. „Éretlenek” (kiskorúak: *népioi*: feltehetően Jézus és tanítványai egyik gúnyneve) azok az emberek, akik – mint a kisgyerekek és a gyengeelméjűek – nem képesek racionálisan ítélni. De az ilyen éretlenek képesek érezni a számukra legfontosabbat, nevezetesen hogy valaki jó vagy gonosz hozzájuk. Ilyen *racionalitás előtti módon* nyilatkoztatja ki magát Isten az embernek, valószínűleg már az állatokhoz még közelálló ősembernek is, aki érzi: Az a nagy Valaki, aki fölöttem áll, jó hozzám, mivel fölkelte a Napot, növeszti a búzát és levegőt ad nekem. Alapjában véve Jézus sem tapasztalt mást a keresztsége után, csak hogy karizmatikus világossággal és biztonsággal: A Teremtő fiaként szeret engem.

A bölcsek és okosak számára mégis rejtve marad Isten „primitív”, eredeti önközlése az emberek felé, *mivel túl sokat „tudnak már” Istenről*, pl. hogy a katekizmusuk szerint Istennek elsősorban korrektnek-igazságosnak kell lennie és így tovább.

(Mt 11,27) Minden Atyámtól adatott át nekem. – Senki sem ismeri meg a Fiút, csak az Atya, és senki sem ismeri meg az Atyát, csak a Fiú, és aki azt akarja, hogy a Fiú kinyilvánítsa neki.²⁸

Az első mondattal bizonyára azt a fontos kérdést válaszolja meg, amely kimondatlanul mindenütt a levegőben lógott: Honnan vette ez mindazt az újdonságot, amit nem-teológusként Istenről hirdet? „Istentől magától, aki nekem Atyám.”

De miről lehet felismerni, hogy éppen Jézus „a Fiú”, és nem a Tábor-hegy alakjai, Mózes és Illés, vagy Keresztelő János? Nem lehet egy Isten és Jézus közti semleges álláspontból felismerni vagy csoda által bebizonyítani. Csak Isten maga tudja, ki az, aki szellemi rokona. Innen ered Jézus tehetetlensége, amikor olyan embereknek kell bizonyítania, hogy megegyezik Istennel, akik nem ismerik valóságosan Istent.

De hát melyik ember ismeri Istent? Kérdés: Ki ismeri Mozartot? Válasz: 1. Mozart. 2. Aki úgy érez, gondolkodik, muzsikál, mint Mozart. Így a

valódi Istent is csak az ismeri, aki szellemi rokona, aki fia. Így felel ez meg az Új Szövetségnek: „Bensejükbe fogom helyezni az én (élet-) törvényemet” (Jer 31,33). Aki tehát meg akarja ismerni Istent, annak bizalommal ahhoz az emberhez kell mennie, akiről érzi, hogy „Isten fia” – hogy az kinyilvánítsa neki Istent mint az Atyát.

És *hogyan* „érzi meg” valaki az istenszerűt egy emberben, mielőtt racionálisan is valamivel világosabban megismeri Istent? Az éretlenek érzékszervével, *a tiszta, tehát a hamis gondolkodás által még meg nem rontott szívvel:*

(Mt 13,12) Aki ezt (a befogadó- és érzékszervet) birtokolja, annak adatik majd, és fölöslegben fog birtokolni; aki azonban nem birtokolja, attól az is elvételik majd, amit birtokol.

Azaz: Isten közölni akarja önmagát, túláradóan; de csak akkor tudja közölni magát, ha az ember szabadon megnyílik Számára, ha birtokolja „azt”, a fogékony szívet. Mert személyek között csak így lehetséges szeretet. De az evangélisták az ellenkezőjére „korrigálták” Jézusnak ezt a szerencseüzenetét.²⁹

59. Ne féljetek emberektől!

Lk 6,22-23 (Mt 5,10-12); Mt 10,28 (Lk 12,4)

Mk 3,27 (Mt 12,29/Lk 11,21-22)

Szerencsétek van, ha az emberek gyűlölnék titeket, ha kizárnak titeket közösségükből és gyaláznak titeket, és kiköpik a neveteket mint valami undorítót emiatt az egyszerű ember miatt. Azon a napon legyetek vidámak és táncoljatok, mert nézzétek, a ti fizetségetek nagy az égben. (Mt:) Szerencsénk van azoknak, akiket az igazságosság miatt üldöznek, mert övéké az Isten Uralma.

(Mt 10,28) Ne féljetek azoktól, akik megölik a testet, de a lelket nem tudják megölni!

Aki ezzel az egyszerű emberrel, Jézussal tartott – aki még csak írástudó sem volt, aki bűnösökkel evett és ivott, és áthágta a törvé-nyeket –, annak számolnia kellett azzal, hogy kiközösítik a tisztességesek közösségéből. Az ilyen embereket üldözik „az igazságosság miatt”, tehát az „Isten törvényei”

iránti buzgóságból, amelyeket ők áthágnak. De a valóságban a kitzasztítottak azok, akik összhangban vannak Istennel és benne vannak Isten Uralmában. Ez az ő „fizetségük”. Ennek a tudása teszi őket gondtalaná, ettől táncolnak és nevetnek; ez a tudat még a halálfélelemtől is megszabadítja őket, mivel lelkük, azaz a tulajdonképpeni életük Isten kezében marad.

(Mk 3,27) Senki sem tud behatolni az Erős házába és eszközeit nem tudja elrabolni, ha előbb meg nem kötözi az Erőset. Akkor kirabolhatja házát.

Ez a képi fele egy humoros példabeszédnek, amelynek tárgyi fele Jézus gondolata szerint bizonyára így egészítendő ki: Ti Isten tulajdona vagytok. Tehát senki sem vihet ki titeket akarátotok ellenére erőszakosan Isten területéről, senki sem képes titeket Istentől elhagyottakká tenni. Hiszen előzőleg meg kellene kötöznie „az Erőset”. Tehát ne féljete a zsarnokoktól!

„Az Erős” (ÉL, ÉLI-ÉLI!) régi istennév, amellyel Jézus különösen passiójában szólítja Istent (ld. 124. fej.). De ezt az elszigetelten áthagyományozott logiont már Mk érvként használta ama vád ellen, hogy Jézus Belzebúbbal úzi ki a démonokat. Lk ennek megfelelően kiszínezte. Ennek következtében tévesen így szokták értelmezni: az Ördög az erős – a megszállottak az ő jogos tulajdonai – de az erősebb Jézus képes őt megkötözni – Jézus képes az Ördög birtokát „elrabolni”. Mindezek a képi elemek jézusidegenek és irreálisak.

60. A régi és az új só

Mk 9,50; Mt 5,13 (Lk 14,34-35); Mk 9,49

A só valami jó dolog. Ha azonban sótlanná válik a só (Mt: megbolondul), mivel fogjátok ismét felújítani (Mt 5,13b)? Semmire sem alkalmas már...

Jézus természetesen arra utal a só képével, amire minden további magyarázat nélkül zsidó hallgatói is gondoltak, nevezetesen a Tórára, amelynek az volt a rendeltetése, hogy megőrizze Izrael népét a romlástól, a Jahvétól való elpártolástól. Hogy a Tóra önmagában véve jó, azt a Mk 10,19-ben is kimondja, ahol az Életre vezető útként utal a Tízparancsolatra.

De a Tóra mint tabuizált hagyománykomplexum sótlanná, sőt „bolonddá” (ostobasággá) lett azáltal, hogy istenellenes emberi véleményeket (pl. az embernek szabad bosszút állnia, feleségét elbocsátania stb.) elválaszthatatlanul összekeverték valódi isteni parancsokkal. *Egy ilyen komplexumot, amelyben minden leírt szó Isten saját szavának számít, nem lehet többé felújítani.* Ezt mutatták a törvényt magyarázó szörszálhasogatásai (korbán; a szombatot megtehető út stb.). Izraelnek másik, új „sóra” van szüksége:

(Mk 9,49.50b) Mindenkit tűzzel kell megsózni... Legyen bennetek magatokban a só, és egymás között tartsatok békét!

(Mt 5,13a) Ti vagytok a só az Ország (Izrael) számára.

Isten tüze az új, a rothadástól megőrző erő. Jézus itt biztosan nem a János által meghirdetett és a Mk 9,48-ban így értett ítélet tüzére gondol, hanem arra a tűzre, amely őbenne magában égett és amelyet „az Országba (Izraelbe) akart hozni” (Lk 12,49).

Ez az ő tüze: Az Istenért, a jó Atyáért lelkesedés tüze. Effajta sónak kell lennie követeiben, hiszen immár nekik kell az Izrael számára való sónak lenniük.

„De legyetek békések egymással!” *Isten iránti lelkesedéseiteknek nem szabad emberekkel szembeni fanatizmussá fajulnia!* Konkrétan: Nem szabad megtiltanotok a gyógyítást idegen ördögűzőknek; nem szabad tüzet lehívnotok az égből az ellenséges szamaritánusokra; sohasem szabad Isten ügyéért való buzgóságból gyűlölnötök ellenfeleiteket! Ez az új „só”.

61. Ne rejtőzzetek el!

Mt 5,14-16 (Lk 11,33)

Lehetetlen egy hegyen fekvő várost elrejtteni.

És az ember nem gyújt lámpát és nem teszi véka alá, hanem a lámpatartóra. Akkor mindenkinek világít a házban. Így világítson a ti világosságotok az emberek előtt, hogy lássák jótetteiteket és dicsérjék mennyei Atyátokat.

(14a vers:) Ti vagytok a világosság a világ számára.

Jézus számára Isten Uralma olyan reális és olyan domináns, mint egy

hegy tetején fekvő város. Az ember egyáltalán nem is lenne képes elrejteni. – És nem szabad elrejtenie, mivel mindenkiért van itt. Isten Uralmáról szóló üzenetével Jézus világosságot gyújtott meg, amelynek mindenkinek kell világítania a házban (Izraelben). Ezt a világosságot nem szabad gabonavéka alá állítani, félvén, hogy egy léghuzat kiolthatná. Éppilyen félelemmentesen és küldetéstudattal bíróan kell tanítványainak is munkához látniuk.

Figyelemre méltó, hogy a „ti világosságotokon” itt a „ti jótetteiteket” érti. Az ő új, jézusszerű viselkedésükről kell (hatékonyabban, mint a prédikációjukról) fölismerniük az embereknek Atyjuk viselkedését és dicsérniük Őt.

A magyarázat úgy cseng, mintha a Felébresztett egyik búcsú- és küldetést adó igéje lenne: Immár ti vagytok a világosság, nemcsak Izrael háza, hanem a világ számára is. *Rajtatok* fordul, világítani fog-e Isten a népek világában (ld. 131. fej.). *Ő csak embereken keresztül világít.*

62. A Törvénytől Isten szándékához

Mt 5,17.20-22.27-28.33-34.37.48

Ne gondoljátok, hogy azért jöttem, hogy felbontsam a Törvényt és a Prófétákat. Nem azért jöttem, hogy felbontsam, hanem hogy betöltssem őket... Ugyanis mondom nektek: Ha a ti igazságosságotok messze fölül nem múlja az írástudókét és farizeusokét, nem fogtok bemenni Isten Uralmába.

(1.) Hallottátok, hogy mondatott a régieknek: Ne ölj! Aki azonban öl, az ítélet alá fog esni. Én pedig azt mondom nektek: Mindenki, aki gonoszat akar testvérének, ítélet alá fog esni...

(2.) Hallottátok, hogy mondatott: Ne törj házasságot! Én pedig azt mondom nektek: Mindenki, aki megkívánóan megnéz egy asszonyt, szívében már megtörte vele a házasságot...

(3.) Továbbá hallottátok, hogy mondatott a régieknek: Ne esküdj hamisan, hanem tartsd meg az Úrnak esküidet! Szavatok legyen inkább igen az igenre, nem a nemre. Ami ezen túl van, az a Gonosztól van.

Ti tehát legyetek egészek, ahogyan mennyei Atyátok egész!

Aki írástudói módon kötődött a leírt parancsokhoz, az szemére vethette

Jézusnak, hogy szétrombolja a Törvényt. De ő csak betölteni-feltölteni akarja. Az ember ethosza legyen „egész”, ahogyan Isten, az ő Atyja „egész”. Azaz: a szív titkos szándékától a külső cselekvésig egyenesvonalú, töretlen (ld. 66. fej.)! Erre mond példákat: Nemcsak a végrehajtott ölés, hanem már az embertárssal szembeni elkomorodás is istenellenes. Nemcsak a végrehajtott házasságtörés, hanem már a „Szeretném!” is olyan tisztátalan, mint a cselekedet. Nemcsak az eskü alatt kimondott szónak kell igaznak lennie; nincs fokozása az igaztól az igazabbig, ahogyan az egésztől az egészebbig sincs. A száj minden igenjének a szívből kell jönnie töretlen igenként. Mindaz, ami ettől az egyenességtől és egész-jellegtől eltér, istenellenes, „a Gonosztól van”. Ebből természetesen következik, hogy Isten fiainak belülről kívülig egészsé kell válniuk, ahogyan Atyjuk egész.

Jó, hogy legalább Mt áthagyományozta Jézusnak ezeket a szavait. Kár, hogy toldásaival ellenkezőjére fordította Jézus szándékát. „Mert igazán mondom nektek: Amíg az ég és föld elmúlik, egyetlen i betű vagy hangsúlyt jelző vesszőcske sem múlik el a Törvény szövegéből, míg minden (így leírt) meg nem történik. Aki tehát e legcsekélyebb parancsok egyikét is felbontja és így tanítja az embereket, azt a legcsekélyebbnek fogják hívni Isten Uralmában” (Mt 5,18-19). Állítólag így értette Jézus a maga törvénybeteljesítését, noha folyamatosan és tudatosan áthágta a szombat-, tisztasági- és egyéb törvényeket, hogy betölthesse Isten valódi akaratát! Ennek megfelelően bővítette ki Mt legalista módon a „testvérre haragvást” is: Aki tökfeknek nevezi, az a Főtanács ítélete alá esik, aki bolondnak mondja, az a Pokol tüzére kerül. Egy korakeresztény törvénytanító jámbor buzgósága ismét „kijavította” Jézust.

63. Először a testvérrel kell kiengesztelődni!

Mt 5,23-24; Mk 11,25-26; Mt 5,25-26 (Lk 12,58-59);
Mt 18,23-35; 6,12 (Lk 11,4)

Az ember minden számunkra ismert vallásban arra tesz kísérletet, hogy az Istenség előtti adósságát kerülő utakon egyenlítse ki; vagy engesztelő áldozatokkal – akár saját bűnbánati teljesítményével, akár helyettesítő bűnbakok megölésével –, vagy mágikusan ható tisztulási szertartásokkal. Ahol Isten már nem él a tudatában, ott megpróbálja kibeszélni magából a vétket (ma gyakran a pszichológia segítségével). Jézus megmutatja az Istennel és az emberekkel való békéhez vezető, *egyenes utat*:

Ha adományodat odavitted az áldozati oltárhoz, és ott eszedbe jut, hogy a testvérednek valamije van ellened, hagyd ott adományodat az áldozati oltáron, és előbb menj el, és engesztelődj ki a testvéreddel! Aztán gyere, és áldozd fel adományodat!

Ez *viccel fűszerezett* prédikáció: ugyanis egyáltalán nem megengedett az áldozati cselekmény félbeszakítása. Egyáltalán nem lehetséges egy levágott bárányt néhány napig a jeruzsálemi oltáron feküdni hagyni (míg az ember visszatér galileai útjáról), hogy csak aztán áldozza fel, mivel ekkor már bűzlik. Amit Jézus ezzel mondani akar: Az Istennel való kiengesztelődéshez csak a testvérrel való kiengesztelődésre van szükség, *egyébként semmire*.

(Mk 11,25-26) Ha már fölálltatok az imádsághoz, előbb bocsássátok meg a vétket, ha valaki ellen van valamitek, hogy mennyei Atyátok is elengedje nektek a ti hibázásaitokat. Ha azonban ti nem bocsátotok meg, akkor mennyei Atyátok sem fogja megbocsátani (az imádság ellenére sem!) a ti hibázásaitokat.

A földön (az úton) történő kölcsönös kiengesztelődés alternatívája az igazságos megfizetés az utolsó fillérig. Amit könnyen elfeledünk Jézusnak az anyaian szerető Istenről szóló üzenetének tudatában, azt itt egy amen-igével kimondja egész-jellegű istenismeretének alapján: Istennek mindaddig kegyelem nélkül meg kell majd fizetnie a túlvilágon, amíg az ember kegyelem nélkül ragaszkodik jogigényéhez, *mivel* az ilyen megkeményedés képtelenné teszi az embert arra, hogy kegyelmet fogadjon be.

(Mt 18,23-35) Ezért úgy áll a dolog az Isten Uralmával, mint azzal a királlyal, aki el akart számolni szolgálival. Amikor megkezdte az elszámolást, elébe állítottak egyet, aki 10 000 talentummal³⁰ tartozott. Minthogy nem tudott fizetni, az úr megparancsolta (az akkori jog értelmében), hogy adják el őt, feleségét, gyerekeit és egész vagyonát, és így egyenlítsék ki az adósságot. Akkor a lábaihoz borult a szolga, és azt mondta: Légy türelemmel irántam, mindent meg akarok neked fizetni. Ekkor megkönyörült az úr azon a szolgán, szabadon bocsátotta és nekiajándékozta az adósságot. Amikor azonban elment az a szolga, találkozott egyik szolgatársával, aki 100 dénárral tartozott neki. Megragadta, fojtogatta és azt mondta:

Fizesd meg, amivel tartozol! Szolgatársa leborult a lábaihoz és kérte: Légy türelemmel irántam, mindent meg akarok neked fizetni! Ő azonban nem engedett, elment és börtönbe vettette, míg meg nem fizeti adósságát. Amikor ezt szolgatársai látták, nagyon felháborodtak rajta, és mindenről tájékoztatták urukat, ami történt. Akkor az úr magához hívatta őt, és azt mondta neki: Te gonosz szolga! Elengedtem neked ama egész adósságot, mivel kértél engem. Nem kellett volna neked is könyörülettel lenned szolgatársad iránt, ahogyan én megkönyörültem rajtad? És telve haraggal, átadta őt az ura a kínzóknak, míg meg nem fizeti az egész adósságot.

Így fog eljárni mennyei Atyám is veletek, ha szívből meg nem bocsátotok, mindenki a testvérének.

Ebben a példabeszédben igen világossá válnak az Isten és ember közti alternatív magatartásmódok: vagy igazságosság, vagy irgalom. 1. A kiindulási alap az igazságosság. *Az adósnak* be kell vallania adósságát és el kell ismernie a visszakövetelés (a megtorló büntetés) jogosságát. Semmilyen kegyelmi út nem menthet fel minket a túlvilági ítélet ezen első aktusa alól, annak felismerése és bevallása alól, hogy „tartozom Istennek ezzel az összeggel”. 2. De *Isten*, aki szeret, nem megtorolni akar, hanem megbocsátani, éspedig istenien-egészen (10 000 talentum!). Meg is teszi, mihelyt ez önmagában lehetséges, azaz mihelyt meghajlik az adós, és először is kegyelmet kér önmaga számára. 3. De a már megígért megbocsátás csak akkor válhatik hatékonyá, *ha* a megkegyelmezett *éppúgy megbocsát* adóssainak. „A továbbajándékozás e belső szükségszerűségét” az emberi szív spontánul felismeri: ezt mutatja a szolgatársak felháborodása, s az úr haragja: Nem „kellett” volna megkönyörülnöd?

Nem, az igazságosság síkján nem létezik kötelezettség 100 dénár elajándékozására; amint nincsen jogi kötelezettség arra, hogy az ember megetessen olyan éhezőket, akiknek semmivel sem tartozik. Ám a szeretet életterében lehetetlenség a jóságot csupán elfogadni, anélkül hogy továbbajándékoznánk; aki ezt teszi, az ezáltal önmagát helyezi át az igazságosság terébe, ahol korrektül meg *kell* fizetni neki.

Jézus sok képpel mondja el: Isten Uralma a szeretet ünnepe; kívül van a sötét tér, ahol a makacsul a jogaikra áhítózó fogukat csikorgatják. Az igazságosság nem gonosz dolog, mint a kaotikus igazságtalanság; tiszteletre méltó alternatívája a (látszólag kaotikus!) ajándékozásnak és

megbocsátásnak. De a mennyei Atya a szeretet mellett döntött. És így döntenek fiaik is.

(Mt 6,12) Ti tehát így imádkozzatok: Atyánk, ... bocsásd meg hibásainkat, ahogyan mi is megbocsátottunk azoknak, akik hibáztak velünk szemben.

Ebben áll Jézus egész megigazulástana, amelyet folytonosan előimádkozik a kereszténység. És micsoda megigazulási teóriákat konstruáltak (kezdve Pállal) és micsoda igazgató módszereket praktizáltak! Példaként szolgáljon ez az amen-ige: „Amit megkötök a földön, meg lesz kötve a mennyben is, és amit feloldok a földön, fel lesz oldva a mennyben is” (Mt 18,18). Jézus üzenetének keretében ez csak azt jelentheti: Ahogyan egymást megkötözték vagy feloldják, kölcsönösen megfizetést követeltek vagy elengedték az adósságot, ugyanúgy jár el veletek Isten. De már Mt 16,19; 18,15-18 és Jn 20,21-22 kontextusában úgy tűnik, mintha az apostolok (és utódaik) különleges teljhatalommal rendelkeznének arra, hogy saját ítéletük szerint bűnöket bocsássanak meg, sőt mintha Péter még a kulcsok hatalmával is rendelkezne, hogy kötéssel vagy oldással valakit beengedjen a mennyországba vagy kizárjon onnan. A vége többek között egy olyan gyónási gyakorlat, melyben A, aki rosszat tett B-vel, ezt titokban meggyónja a felhatalmazott C-nek, és C feloldozza őt. De A-t csak B képes feloldozni! Ezt akarja Isten. *Mivel ő „A szerető”, és ezért Isten Uralma csak az egymásnak megbocsátók közössége lehet.*

64. Ne vigy rá másokat bizalmatlanságra!

Mk 9,42 (Mt 18,6/Lk 17,1-2)

Jézus tapasztalatból tudja, hogy az embert csak egy *olyan* Istenbe vetett bizalom képes hordozni (fönn tartani), aki mindenkit szeret. Ahogyan az ember csak úgy képes fönn tartani magát a vízen valami gerenda nélkül, ha „bízik” abban, hogy a hullámok hordozzák őt. Ezért hágzik így Jézus első és folyamatos felszólítása: Bízatok Istenben! Ezért a legrosszabb, amit az ember egy másik ember ellen elkövethet, hogy lerombolja Istenbe vetett bizalmát. Ezt Jézus a következő képpel mutatja meg:

Ha valaki egyet e kicsik közül, akik Istenben bíznak (a bizalmatlanság) tévút(já)ra visz, akkor ez számára (a tévútra vivő számára) olyan, hogy

jobb lenne, ha malomkövet kötnének a nyakára és így a tengerbe vetnék.

Mert egy malomkövel a nyakában még mindig könnyebben fönnmaradhat valaki a vízen, mint ahogy egy ember Istenbe vetett bizalom nélkül helyesen élhet. Jézus kedveli képeiben az ilyen groteszk túlzásokat. Példa: Könnyebben megy át a teve a tű fokán... A malomkő képével azt demonstrálja, *mit követnek el a bölcsek és okosak a maguk okosságával „e kicsik” ellen, akik úgy bíznak Istenben, mint gyermekek az apjukban – amikor Istennel szembeni, saját bizalmatlanságukat súlyként kötik a nyakukba.*³¹

65. Válaszd a „kisebb rosszat”!

Mk 9,45 (Mt 18,8-9)

Ha lábad csapdában tart, vágd le! Jobb számodra az életre jutni, ha sántikálva is, mint mindkét lábad birtokában a gehennára (a gödörbe) vettetned.

Azt mondják, ha a róka a mancsát becsípő csapdába esik, lerágja a mancsát, hogy legalább sántikálva tovább éljen. Az élet töretlen akarásának és az ösztönös okosságnak ezt a képét használja föl Jézus egy példabeszédhez. De ez csak annak első fele, a képi kijelentés (ahogyan...). A második, a tárgyi kijelentés (úgy...) hiányzik. Ám könnyen kiegészíthető, minthogy ismeretes, mit jelent Jézus számára az „élet”: *Éppígy határozottan el kell hagynod vagy le kell vágnod azt, ami megakadályoz abban, hogy Isten Uralmába juss; legyen az a vagyonhoz, a becsvágyhoz vagy a hagyományokhoz kötődés, vagy bármi más. A csapdába fogott láb képe egyúttal kizárja az aszketikus félreértést: értelmetlen lenne szükség híján levágni a lábat, hogy ezzel Isten Uralmába jussunk; hanem akkor elengedhetetlen, ha...*³²

66. Csak színészeknek van szükségük tapsra

Mt 6,1-6.16-18

Őrizkedjétek attól, hogy igazságosságotokat az emberek előtt gyakoroljátok, hogy megbámuljanak titeket; különben nincs fizetségetek mennyei Atyátok részéről.

A jézusi ethosz egészéhez hozzátartozik a töretlen célra irányulás, amelynek tárgya Isten (ld. 62. fej.). Ennek a belső megegyezésnek, összhangnak a megélése a szerető és szeretett Istennel – itt még árnyékban, odaát már fényben –, ez a szeretet boldogító „fizetsége”. *Ezért nincs oldalra sandítás más fizetség, például taps után*, amire a színészek természetyszerűleg vannak ráutalva. Jézus a három szokásos „jócselekedetet” nevezi meg példaként: alamizsna, imádság, böjt. Ezek nem igényelnek kommentárt.

- 1. (6,2-4) Ha tehát te alamizsnát adsz, ne kürtölj magad előtt, ahogy a színészek teszik... az utcákon, hogy az emberek megtapsolják őket. Amen, mondom nektek: akik így cselekszenek, azoknak már megvan a fizetségük. Te azonban, ha alamizsnát adsz, ne tudja a bal kezed, mit tesz a jobb, hogy ily módon rejtekben maradjon az alamizsnád, és Atyád, aki a rejtekben (a szívben) lát, vissza fogja adni neked.**
- 2. (6,5-6) És ha imádkoztok, ne legyetek olyanok, mint a színészek! Mert ők előszeretettel... állnak a főutak sarkaira, hogy elmondják (megnyitó) imájukat, hogy az emberek jól láthassák őket. Amen, mondom nektek: Akik így cselekszenek, azoknak már megvan a fizetségük. Te azonban, ha imádkozol, menj be az éléskamrádba és reteszeld be az ajtót, hogy a rejtekben imádkozzál Atyádhoz. És Atyád, aki a rejtekben lát, vissza fog adni (válaszolni fog; a németben szójáték: ant-worten) neked.**
- 3. (6,16-18) De ha ti böjtöltök, ne vágjatok komor képet, mint a színészek. Ők ugyanis eltorzítják arcukat, hogy böjtölőknek tűnjenek az emberek előtt. Amen, mondom nektek: Akik így cselekszenek, azoknak már megvan a fizetségük. Te azonban, ha böjtölsz, kend meg a hajadat és mosd meg az arcodat, hogy az emberek előtt ne tűnj böjtölőnek, hanem csak Atyád előtt a rejtekben, és Atyád, aki a rejtekben lát, vissza fog adni neked.**

A kedves Olvasó maga is észreveheti *Jézus humorát* sok képes beszédben, ha elfogulatlanul olvas. Így itt is: Jézus megfigyel egy komédiás csoportot, amely helységről helysére vándorol. Trombitások csalogatják ki a népet. Hiszen mit érnének a színészek nézők nélkül? Mert

hát a nézők tapsaiból és adományaiból élnek. Természetesen olyan helyet keresnek előadásuk számára, ahol jól láthatók, és ez a legszélesebb útkereszteződés. Ott állnak föl a kötelező megnyitó-imádsághoz. Jól kell sminkelniük is magukat, hogy a nézők könnyen fölismerjék az ábrázolt típusokat. Ez itt, például, a sötét, eltorzult arcával egy jámbor aszkétát, böjtölőt mímel.

Ezzel Jézus nem akarja szidalmazni ezeket a szegény komédiásokat, akiknek így kell megkeresniük mindennapi kenyerüket, kiszolgáltatva közönségük kegyének. Ő, a nagy példabeszédköltő csupán néhány vonással megrajzolja őket, hogy aztán tükörként tartsa hallgatói elé ezt a képet. Hogy nevetve valami fontosat mondjon nekik: „Te azonban” nem szorulsz rá semmilyen nézőközönségre mint kenyéradóra, hiszen van Atyád, aki szeret téged. És még Ő sem szemléli kívülről, mit csinálsz. Sokkal közelebb van hozzád, a legrejtettebb bensődben; Ő a szívedben lát. A mutogatás helyetti elrejtésre irányuló groteszk útmutatásait is csak szemhunyorítással adhatta: Ne tudja a bal kezed! Menj be az éléskamrádba! Végy mosdóvizet és hajkenőcsöt (korom helyett)! A háromszor hangsúlyosan a végére helyezett „kifizetés” éppígy *humor* annak a szájában, aki az ajándékozást prédikálja új életelvként.

Jézusnak ezek és más szavai azt mutatják: *Aki a valódi Istennel olyan bizalmas kapcsolatban van, mint Jézus, az hol nevetve, hol mérgesen beszélhet az emberek torz istenkapcsolatáról, de soha savanyúan és szeretetlenül.*³³

Sajnos a Krisztus-prédikátorok jámbor buzgósága gyakran ismét elfedte a *humort*. Így itt is. A „zsinagógákban” helymegjelölés a Mt 6,2.5-ben nyilvánvalóan későbbi betoldás, ugyanis összetöri a képet. Az országon keresztülvonuló komédiások nem trombitálnak a zsinagógákban, és nem állnak fel a zsinagógákban imádkozni. Jézus képi kijelentése itt ismét vegyítve van az evangélista gondolta tárgyi kijelentéssel: Természetesen a gonosz farizeusoknak kell lenniük azoknak, akik a zsinagógákban kikürtölik alamizsnáikat, és az utcasarkokra odaállnak imádkozni. Konkrétan tekintve mindkettő értelmetlen, és mindkét állítás rágalom. De a korakeresztény hitviták szolgálatában állt: A „farizeus” megjelölés (mindmáig!) a „rosszindulatú képmutató” szinonimája lett; a „*hüpokrités*” szót, amely magában véve hivatásos színészt jelent leértékelő hangsúly nélkül, (a mai egységfordításig menően) látatlanul a „képmutatóval” adják vissza. Az így „kijavított” jézusi mondások másokkal szembeni maró gúnyvá válnak. Pedig ő azt akarta, *hogy felszabadultan nevéssünk saját*

(„Te azonban!”) Isten és emberek előtti színészkedő hajlamunkon, amelyre egyáltalán nincs szükség.

67. Ahogyan a gyerekek beszélnek az apjukkal

Mt 6,7-8; Lk 11,1-4

Ha azonban ti imádkoztok, ne motyogjatok blablákat, mint a pogányok. Ők ugyanis azt vélik, hogy sok beszédük révén nyernek meghallgatást. Ne hasonljatok hozzájuk! Hiszen tudja a ti Atyátok, mire van szükségetek, már mielőtt kéritek.

A pogányok azért ejtenek olyan sok szót, mivel nem *Abbájukat* látják Istenben, hanem egy idegen Urat, akit túlbeszéléssel kell meggyőzni (a németben szójáték: über-reden). Ha azonban egy éretlen (a németben ismét szójáték: un-mündiges: „szájjal nem rendelkező” = rendesen beszélni még nem tudó) gyerek az orrára bukik, egyszerűen azt kiabálja: „Mama!”, ahelyett hogy azt deklamálná: „Igen tisztelt, kegyelmes Kovácsné, veszem a bátorságot, hogy közöljem Önnel: távollétében a következő történt velem...” Ugyanígy tesznek Isten gyermekei is. Sok blabla helyett azt kiáltják: „Abba”! (Mk 14,36; vö. 56. és 120. fej.).

(Lk 11,1-2) Jézus egy (kieső) helyen imádkozott. Amikor abbahagyta, egyik tanítványa azt mondta neki: Uram, taníts minket imádkozni, ahogyan János is tanította imádkozni tanítványait! Ő azt mondta nekik: Ha ti imádkoztok, ezt mondjátok: Atyánk, a Te (Atya-)nevednek feltétlenül tiszteletben kell részesülnie, a Te királyi uralmadnak feltétlenül el kell jönnie!

Bizonyára észre lehetett venni Jézuson, hogy imádkozásból tér vissza. Így válik érthetővé a tanítvány kérése, aki maga János köréből jött. Hogy miképpen imádkozott János és miképpen tanított imádkozni, nem hagyományozták ránk. De alapkívánsága kiolvasható prédikációjából: Igazságos Bíró, jöjj hát hamar, hogy elválaszd a búzát a konkolytól! – Jézus kívánságát és imáját Jánosétól eltérő istenmegtapasztalása óta az új istennév foglalja össze: Abba, kedves Apa. *Ez az Isten olyan elbűvölő, hogy feltétlenül (aoristos imperativus) meg kell dicsőülnie, és uralomra kell jutnia, érvényesülnie kell a földön.* – Ez legyen a tanítványok első és

folyamatos kívánsága is.

Jézus aligha minden mellékkívánság előadására szolgáló imádságként fogalmazta meg a számunkra ismerős Miatyánk-szöveget. Mert egyfelől fontos imaszándékok hiányoznak belőle, pl. a hálaadás, a bizalmunk megerősítésének kérése, a beteggyógyításért végzett ima stb., másfelől ismét csak balblázássá válnék az imádság, ha nem vonatkoznék a konkrét helyzetre. Akkor kell kenyeret kérni, ha valóban hiányzik a kenyér, stb. – A három további Miatyánk-kérés valószínűleg Jézus alkalmi imára ösztönzéseiből származik, amelyeket később kapcsoltak össze a fenti *alapimádsággal*:

(Lk 11,3-4) Ha ti imádkoztok, mondjátok: Atyánk... a mára való kenyerünket add meg nekünk ma!

Ha ti imádkoztok, mondjátok: Atyánk... bocsásd meg vétkeinket, ahogyan mi is megbocsátottunk az ellenünk vétkezőknek!

Ha ti imádkoztok, mondjátok: Atyánk... ne vígy minket szakítópróba!

A kenyér-kérés szerény és megfelel a madarak Teremtőjükbe vetett „bizalmának”: Ma csak a mára való kenyeret! Jézus iskolájában ehhez természetesen hozzájön az, amit itt nem mond ki külön: Add meg nekünk, ahogyan mi továbbadjuk!

A megbocsátás-kérés kimondja ezt az kölcsönös összefonódást. Ez világosabbá válik, ha megfordítjuk: Nem kell megbocsátanod nekem, mivel én sem bocsátok meg a gonosz szomszédomnak.

Az utolsó kérés igen szerény, semmi heroizmus nincs benne. Nem felel meg a pogány „Sok ellenség, sok dicsőség!” jelszónak, sem a páli szenvedésvágynak (Fil 3,10), sem Péter vitézségének, aki úgy „vélte”, el fog menni Jézussal a halálba. Az a kérés, hogy Isten, *ha lehetséges*, takarítsa meg nekünk a szakítópróbát (aoristos coniunctivus), Jézus józanságának felel meg.

68. Ahol a kincsed, ott a szíved

Mt 6,19-21 (Lk 12,33 skk); Mt 25,34-45; Lk 16,1-6.9

Jézus realista módon ott szólítja meg az embert, ahol áll. Tudja, hogy rendületlenül a nagyobb boldogságot keressük. És igenli ezt, hiszen a

boldogságvágyat, akárcsak az éhséget, a Teremtő ültette belénk az élet motorjaként. De hol van a „nagyobb”? – A gazdagság már csak azért sem lehet, mivel a halállal véget ér, míg az ember továbbél Istennél. Jézus ezt drasztikusan mutatja meg annak a jóllakott parasztnak a butaságán, akihez Isten így szól: „Te ostoba, ezen az éjszakán számon kérik a lelkedet. És ki fogja megkapni, amit felhalmoztál? Így jár az, aki kincseket gyűjt magának, de nem gazdag Isten előtt” (Lk 12,20-21). – A megmaradó boldogság, az „Isten előtti gazdagság” nem a harácsolás, hanem az ajándékozás, mivel Isten szeretet. Miképpen szerzi meg az ember egyszerűen a nagy kincset, a szív zavartalan örömét, azt Jézus a következő képekkel mutatja meg:

Ne gyűjtsetek magatoknak kincseket a földön, ahol a molyok elcsúfítják, és ahol a tolvajok betörnek és lopnak! Gyűjtsetek magatoknak kincseket a mennyben... Mert ahol a kincsed, ott lesz a szíved is.

Ilyen gorombán és mégis nevetve tudott Jézus gazdag vámosokkal beszélni, valószínűleg bor mellett. Látja egyik asztalszomszédja drága köntösén a molyrágta lyukakat, és hallja egy másik panaszkodását valami lopás miatt. És megesik a szíve ezeken a szegény gazdagokon, mivel elveszítik a kincseiket; ezért biztosabb tőkebefektetést tanácsol nekik. – Lk közvetlenül kimondja: „Adjátok el vagyonotokat és adjatok alamizsnát” (12,33). De Jézus, a költő és pedagógus, valószínűleg vaskos zsványtörténetbe csomagolta ezt e hétpróbás csirkefogók számára, s ők mosolyogva lenyelték, mielőtt észrevették volna, hogyan akadtak horogra saját maguk:

(Lk 16,1-6.9) Volt egy gazdag ember, akinek volt egy intézője, és ezt bevádolták nála, hogy elkótyavetyéli a vagyonát. Akkor hívatta őt és azt mondta neki: Mit hallok rólad? Adj számot a vagyonkezelésedről! Nem maradhatsz tovább az intézőm. Akkor az intéző azt mondta magában: Mit tegyek, amikor uram elveszi tőlem a vagyonkezelői állást? Kapálni nem tudok, koldulni szégyellek. Tudom, mit teszek majd, hogy az emberek befogadjanak házukba, amikor elbocsátanak az intézőségből. És magához hívatta urának adósait, egyiket a másik után, és azt mondta az elsőnek: Mennyivel tartozol uramnak? Az azt mondta: 100 bath (kb. 3600 liter) olajjal. Akkor azt mondta neki: Vedd adósleveledet, ülj le és írd gyorsan ötvenet!... Én is azt mondom nektek:

Szereztek magatoknak barátokat a hamis mammonnal, hogy amikor elfogy, ők befogadjanak titeket az éóni lombstrakba.³⁴

Ez Jézus humoros módszere, hogy elmondja a gazdagoknak (akik egyébként nem rosszabbak, mint azok a szegények, akik ugyanúgy szeretnének harácsolni, csak nem tudnak), amit mindenki számára hirdet Isten követelményeként: Osszátok meg a sajátotokat az éhezőkkel! Isten előtt nincs jogigényetek rá, jogtalan „birtok” az, mert minden csak „kezelésre” van rátok bízva, Isten ajándékozta nektek, hogy továbbajándékozzátok.

De Jézus itt – belemelve hallgatói kapitalista gondolkodásmódjába – megnevezi e „biztosabb külföldi bankba történő tőkesíbolás” haszonhatását is: Az emberek, akikkel jót tettetek evilágon, a túlvilágon barátaikként fogadnak be titeket. Vajon abban áll a mennyországunk, hogy emberek fogadnak be minket a közösségükbe, holott mi sokkal többet reméltünk, ti. hogy „a Főnök” fog minket befogadni? Igen, elvileg a jövő éónokban is érvényben marad, hogy az ember boldogsága az embertől emberig érő ajándékozó szeretet. Isten nem harmadikként jön hozzá a túlvilágon, hanem csak azt fogja nyilvánvalóvá tenni, hogy mindig és mindenütt, amikor és ahol szeretetet ajándékozunk vagy megtagadjuk a szeretetet, már benne van, már részese a dolognak. Ezt mutatja meg Jézus az Isten meglepő ítéletéről szóló példabeszédben, amelyet később a kép és a krisztológiai értelmezés összekeverésével átdolgoztak. Itt a még felismerhető képi elemeket idézzük a valószínű betoldások nélkül:

(Mt 25,34-45) Akkor a király azt mondja majd a jobbán állóknak: Gyertek be!... Mert éhes voltam és ennem adtatok, szomjas voltam és innom adtatok, idegen voltam és befogadtatok a családotokba!... Akkor azok azt felelik majd neki: Uram, mikor láttunk éhesen és tápláltunk, vagy szomjasan és adtunk inni? Mikor láttunk idegenként és fogadtunk be a családotokba?... És a király azt fogja felelni nekik: Igen, mondom nektek: Amit egynek tettetek e legkisebb testvéreim közül, azt nekem tettétek. – Aztán azt mondja majd a balján állóknak: Vándoroljatok tovább, el tőlem!... Mert éhes voltam és nem adtatok ennem, szomjas voltam és nem adtatok innom, idegen voltam és nem fogadtatok be a családotokba. ... Akkor ezek is azt felelik neki: Uram, mikor láttunk éhesen vagy szomjasan, vagy idegenként... és nem szolgáltunk neked? Akkor azt fogja válaszolni nekik: Igen, mondom

nektek: Amit egynek nem tettetek meg e kicsik közül, azt nekem sem tettétek meg.³⁵

A kép kiegészítéséhez: Egy királyt fölismer az ember. Amikor keresztülutazik az országon, mindenki dicsőségének tartja, ha befogadhatja. Itt azonban a királyi család tagjai utaztak inkognitóban, és részben jó, részben rossz tapasztalatokat szereztek. Mindazokat, akikhez bekopogtattak, most a királyhoz hivatják, s ott vár rájuk a nagy meglepetés (a képi rész poénja): De hát ezt nem tudtuk!

Amit Jézus a példabeszéddel el akart érni: Most már tudjátok! Egy amen-igében fogalmazza meg: Ami szeretetet egy embertársatoknak ajándékoztok vagy megtagadtok, azt Istennek magának ajándékozzátok vagy tagadjátok meg. S közben még csak jogtalanságról sincs szó. Mert nincs jogi kötelezettség arra nézve, hogy idegeneket fogadjunk be vagy éhezőket lakassunk jól. Ennek megfelelően a király reakciója sem jutalmazás vagy büntetés, hanem ellenajándék vagy annak megtagadása. Gyertek be! Úgy fogadlak be titeket, ahogy ti fogadtatok be „engem” (*sünagó*: valakit a saját házukba befogadni családtagjaink közé). Vagy: Menjetek tovább, el tőlem! Nincs tehát különbség, *mindegy, hogy a szerető emberek egymást vagy Istent fogadják-e be*. És nincs különbség, *mindegy, hogy a túlvilágon olyan emberek fogadják-e be őket, akikkel jót tettek, vagy maga Isten*.

69. A nem-zavaros érzékszerv

Lk 11,34-36; Mt 7,4-5; 13,12.14-15; 15,12-14; 23,23-26

A test fény(szerv)e a szemed. Ha a szemed egyszerű-romlatlan, akkor egész tested is világosságban van. Ha azonban rossz, akkor tested is sötétségben van. Ügyelj rá tehát, hogy a fényszerv elsötétedett ne legyen benned! – Ha immár egész tested megvilágosodott és nincs már sötét része, akkor minden világos lesz, mintha villámfénnyel világítana meg téged a világosság.

Természetesen példázatról van szó: Amilyen a szem – olyan az Isten-Világ összefüggéseinek észlelésére szolgáló lelki érzékszerv, amelyet Jézus más helyen „szívnek” nevez. Ennek csak „tisztának” kell lennie vagy meg kell tisztítani, hogy érzékelje Istent, és így a szellemi szemnek is csak

„egyszerűnek, egy-félének” (*haplous*: egyszerű, normális) kell lennie. Ahogy az érzés tisztasága, úgy a látás egyszerűsége is az akarattól függ. A rossz (*ponéros*) szem a rosszindulatú odanézészt jelenti. Ezért a felszólítás: Ügyelj rá, hogy... Az embernek csak *akarnia* kell, hogy az egész valóságot lássa, hogy ne hagyja figyelmen kívül, ami számára nem illik a képbe, hogy ne fantáziálja hozzá a vágyait, hogy semmit se lásson félelemből vagy bosszúságból feketének. Akkor megvilágosodik számodra, ami sötétnek és zavarosnak tűnt, akkor „egész tested világosságban van”. És a végén, ha benned és belőled kiindulóan környezeted valóságában sincs már semmi elfedve és elsötétedve, akkor a tulajdonképpeni fényforrás (ami csak Isten lehet) mintegy villámfénnyel fog téged megvilágítani, és az Egészet (Isten) fény(é)ben fogod látni.

Két példa erre: 1. Mindenki láthatja, hogy Isten Napja a gonoszoknak is világít. De akinek a rendszerébe ez nem illik bele, az elfedi ezt aényt a maga sötét gondolataival: Isten majd megfizet nekik! Aki Jézushoz hasonlóan egyszerűen látja és hagyja érvényesülni a valóságot, annak számára villámszerűen megvilágosodik az Isten-Világ-viszony: A valódi Isten valóban minden embert szeret! 2. Az elsőként szegődtetett szőlőmunkások morgolódnak, mivel az utolsók is teljes napi bért kapnak. Mivel gonosz (*ponéros*) a szemük, sötétben látják a valóságot, nevezetesen: nem veszik észre, hogy nem történik velük igazságtalanság, és hogy a szegények ajándékot kapnak, aminek az egyszerű szem és a jó szív örülne (Mt 20,15).

(Mt 7,4-5) Hogyan mondhatod testvérednek: Testvér, várj, ki akarom húzni szemedből a szálkát, miközben nem veszed észre a magad szemében a gerendát? Te színész! Húzd ki először a gerendát a te szemedből, aztán meglásd, hogyan húzod ki a szálkát testvéred szeméből!

Eltávolítani a szálkát testvérünk szeméből, segíteni neki, hogy világosan lássa a valóságot – jó cselekedet. Jézus a végén felszólít rá. De elengedhetetlen, hogy előbb saját magunkat vizsgáljuk meg lelkiismeretesen, valóban világosan látunk-e, *vajon nincs-e rajtunk „szemellenző”, anélkül hogy észrevennénk*. Vallási vonatkozásban ez lehet egy „magától értetődően helyes” ideológia vagy egy „egyedül üdvözítő” hagyomány. (Hogy csak egy példát említsünk: Istennek igazságosan meg kell fizetnie.) Aki gerendával a szemében akar megtanítani másokat látni, az olyan, mint a hivatásos színész, aki csak mímeli a szemorvos szerepét.

Ez a kemény szó talán egy olyan teológusnak szólt, aki barátságosan (Várj, testvér!) meg akarta szabadítani Jézust az eltévelyedésétől. De Jézus látta ellenfelének nagy vakságát:

(Mt 13,12.14-15) Aki (az Isten valósága iránti romlatlan érzékszervet) birtokolja, annak adatik majd (istenismeret). És aki nem birtokolja, attól az is elvételik majd, amit (állítólag) birtokol... És beteljesedik majd rajtuk Izajás próféciaja: Megfeszülten fogtok figyelni és mégsem fogtok érteni, megfeszülten nézni és mégsem fogtok látni. Mert eltompult e nép szíve.

Nem azért nem veszik észre, mit akar Isten, mivel túl kevésbé figyelnek oda, túl kevésbé néznek, túl kevésbé tanulmányozzák az Írást, hanem *mivel érzékszervük (az embertársak iránt érzékeny szív) tompa és merev lett.* Pontosan ez az, amit Jézus újból és újból teológiai ellenfelei szemére vetett: „Menjetek el és tanuljátok meg (ti, akik másokat tanítotok), mit jelent az: Irgalmasságot akarok és nem áldozatbemutatást” (Mt 9,13; 12,7)!

(Mt 23,23-26) Ti vak vezetők, akik megszűritek a szúnyogot és lenyelitek a tevét! (Alamizsnaként) egy tizedet számoltok le mentából, kaporból és köménymagból, és elhagyjátok a legfontosabbat a Törvényben, nevezetesen (Isten) ítéletét, az irgalmasságot és a bizalmat... Megtisztítjátok a pohár és a tányér külsejét, de belülről tele vannak rablott holmival és mértéktelenséggel. Vak farizeus, tedd előbb a pohár tartalmát tisztává (Isten előtt), hogy így a külseje is tiszta legyen!

(Mt 15,12-14) A tanítványok azt mondják neki: Tudod, hogy a farizeusok megbotránkoztak, amikor ezt a szót hallották (a kultikus tisztítgatások hatástalanságáról)? De ő azt felelte: Hagyjátok csak őket! Vakok ők és vakokat vezetnek. Ha azonban vak mutatja vaknak az utat, mindketten gödörbe fognak esni.

És ezt akarta Jézus elkerülni: Ne vezessék tovább félre a népet olyan szellemi vezetők, akik szívük megkeményedése miatt maguk sem látják már az Atyához vezető egyszerű utat. De őt se kövesse ugyanolyan vakon a nép, ahogyan korábban a törvénytanárokat követte. Hanem tanulja meg, hogy maga lásson. Ezt világítja meg a következő jézusi ige.

70. Ítéletek magatok!

Lk 12,54.56-58

De a néptömegnek azt mondta: Ha felhőt láttok nyugaton fölszállni, spontánul azt mondjátok: Eső jön; és úgy is történik... Ti színészek, a föld és az ég kinézetét meg tudjátok ítélni, de a kedvező órát (ezt a „kairos”-t) nem ítéletek meg. Hogy lehetséges ez? Miért nem ítéletek meg éppúgy magatoktól, mi a helyes?

Miért nem ítéletek meg magatoktól, mi az, ami (Isten előtt) helyénvaló? Amíg ellenfeleddel úton vagy az uralkodóhoz, vedd a fáradságot, hogy megszabadulj tőle, amíg útközben vagy vele, különben a bíró elé fog cipelni...

Lk úgy helyezte el a „magunk ítéljük” felhívását, hogy a megelőző „idők jeleire” és a rákövetkező „bíróhoz menésre” egyaránt vonatkozhatik. Mindkét esetben találó, mivel a felszólítás arra, hogy „magunk ítéljük” ahelyett, hogy „szajkóznánk”, megfelel Jézus tanítási módszerének. Példabeszédeivel ismételten azt mondja: 1. *Jól nézzetek oda* (hogy növekednek a virágok; mit tesz egy paraszt, akinek ökre gödörbe esik; hová süt a Nap; mit ad egy normális apa a gyerekének, stb.)! 2. *Következtessetek jól* arra, hogyan viselkedik Isten és hogyan kell viselkednetek nektek! – Ezzel ellentétben az írástudók módszere: Így helyes, mivel itt meg ott, így és így van megírva.

Miben állt hát az a „színészkedés”, amelyet Jézus a néptömegnek is szemére vetett? Megvan az egészséges paraszti eszük (ld. időjárásjóslás!), de „úgy tesznek, mintha” nem lenne meg, amikor azt kell fölismerni, mit akar Isten tőlük „most”. Akkor ugyanis megvárják, mit adnak eléjük a tekintélyeik. És ha azok kijelentik, hogy szombatot nem szabad gyógyítani, vagy hogy Jézus tévtanító, akkor ezt lenyelik. Nem azért, mivel túl buták, hanem mivel – butának-jámbornak tartatván generációk óta – *nincs már bátorságuk, hogy „saját maguktól ítéljenek”*. – Ugyanez vonatkozik az ítéltre menésre, amelyet Isten tart majd minden ember fölött a halála után. Hogyan kell egy, a szomszédal keletkezett konfliktust már az úton helyesen (azaz emberiesen és egyúttal Isten akarata szerint) megtisztítani, ezt nem mondja meg nekik semmilyen jogtudós (aki csak a korrekt megfizetést ismeri), hanem a romlatlan emberi szív: közeledni kell egymáshoz; meg kell vallani a bűnt; lehetőség szerint jóvá kell tenni;

bocsánatot kell kérni és meg kell bocsátani.

Jézusnak a néphez (!) intézett felszólításából, hogy maguk ítéljenek, összekapcsolva azzal az útmutatással, hogy vizsgálják meg a prófétákat (73. fej.), *két hallatlan következmény adódik: 1. Jóllehet belső teljhatalommal beszél, megvizsgálhatja üzenetének helyességét; mindenestre nem „teológusokkal” egy áthagyományozott teológiai rendszer alapján, hanem „emberekkel”, mivel Isten érzékszervet adott nekik aziránt, mi a helyes, a teremtés rendjének megfelelő és Isten akarata szerinti. 2. Nem akarja, hogy a tekintélytől való félelemből, vakon kövessük. Erre nincs szüksége! Tehát nem azért kell követni ezt a mestert és senki mást, mivel „az embert” egyszer megkeresztelték, mivel „az ember” (a harmincéves háború kimenetelének megfelelően!) Dél-Németországban katolikus, Észak-Németországban pedig evangélikus módra hisz; hanem azért kell követnem ezt a mestert és senki mást, mivel „én” meggyőződtem üzenetének helyességéről, ahogyan erre „én” képes voltam.*

71. A vagyontól elszakadás elengedhetetlen

Mt 6,24 (Lk 16,13); Mt 6,25-33 (Lk 12,22-31)

Senki sem tud két úrnak szolgálni. Mert az egyiket gyűlölni fogja és a másikat szeretni, vagy az egyikért fáradozni fog és a másikat el fogja hanyagolni. Nem tudtok Istennek szolgálni és a Mammonnak.

Jézus itt elengedhetetlennek nyilvánítja az elszakadást a vagyontól, ahogyan a „tű fokán átmenő teve” képével is. Noha egy rabszolga – mint valami használati tárgy – képes volt két úrnak szolgálni, de az Isten és Mammon „urak” esetében ez nem megy, mivel mindegyik az ember egyetlen „szívét” kívánja. Az a döntő, merre hajlik a szeretet. Aki Jézushoz hasonlóan ismeri Istent, az csak „egészen” képes szeretni Őt. – De szembenáll ezzel az a kemény szükségszerűség, hogy naponta ennünk kell, azaz: vagyonnal kell rendelkezünk. Irreális tehát a magas követelmény? Erre válaszol a Teremtőben bízó, realista Jézus:

(Mt 6,25-33) Ne legyetek szorongó gondban az életért, mit egyetek, sem a testért, mibe öltözzetek! Mert az élet (amelyet a Teremtő ad) több a tápláléknál és a test több a ruhánál. – Vegyétek pontosan szemügyre a

hollókat! Még csak nem is vetnek, nem aratnak, mivel sem csúreik, sem magtáraik nincsenek, és Isten mégis táplálja őket. Mennyivel értékesebbek vagytok ti (Számára), mint a szárnyasok! De ki képes közületek szorongó gondban levésével hozzátenni egy könyöknyit testméretéhez? Ha e tekintetben a legcsekélyebbre sem vagytok képesek, miért vagytok szorongó gondban a többi miatt? – Vegyétek pontosan szemügyre a liliomokat! Nem fonnak és nem szőnek. De mondom nektek, még Salamon sem volt minden pompájában úgy felöltözve, mint egy ezek közül. Ha azonban Isten így öltözteti a mezei zöldféléket, amely ma virít és holnap kemencébe vetik, akkor mennyivel inkább titeket. Túl kevésbé bíztok Benne. – Ti se keressétek, mit fogtok enni és inni, felpöffeszkedvén! Mert minderre a pogányok törnek a világban (akik nem ismerik Istent). Nektek azonban van Atyátok. Ő tudja jól, hogy ezekre a dolgokra szükségetek van. Inkább arra törekedjétek, hogy Ő uralomra jusson, és ezek a dolgok majd hozzáadnak nektek (Általa).

Jézusnak ezt a prédikációját könnyen félre lehet érteni a „munka helyett imádkozzunk” értelmében. Akkor valóban irreális lenne, csak egy jámbor mese. De kortársaitól eltérően Jézus éppenséggel nem hitt egy olyan Istenben, aki szükség esetén varázsol. Az ő Istene nem változtat köveket kenyérré. Az ő Istene hagyja, hogy az ember emberek kezébe essék. Jézus a reális Istenben bíz, és ez azt jelenti: a Teremtőben, akinek működése látható. Mindenki megfigyelheti, hogyan eteti a madarakat. Természetesen „dolgozniok” kell, össze kell vadászniok a zsákmányukat. De a Teremtő úgy rendelte egymáshoz ösztönrendszerüket és környezetüket, hogy képesek élni (és meghalni, amikor idejük lejárt).

Ha az ember – ahogyan Jézus a pusztában, istenmegtapasztalása után – Teremtőjében bízva, szerényen „az állatokkal van”, akkor képes lesz élni, ahogyan amazok. „Természetszerűen” vetni fog és aratni, és így nyeri táplálékát. – Csak ha természetellenesen „felpöffeszkedik” (a *meteoridzomai*-t általában így használja az Ószövetség görög fordítása), ha úgy tesz, mintha ő lenne a Teremtő, mintha magának kellene mindenről gondoskodnia és testméretét is képes lenne 46 cm-rel meghosszabbítani, ha több akar lenni, mint ami, és többet akar birtokolni, mint amennyire szüksége van, akkor teszi magát esze-veszetté, elhajlottá, el-mozdítottá (a németben szójáték: ver-rückt). Akkor nem ösztönösen-értelmesen fog táplálékot keresni, mint a madarak, hanem aggodalmaskodva (*merimnaó*:

ide-odarándulva a rossz lehetőségeket mérlegelni). Az alternatíva tehát nem: dolgozni vagy imádkozni, hanem: *idegesen ide-oda hadonászni vagy bizalommal megtenni a szükségeset*. – Hiszen tudjátok, hogy e világ, a liliomok és a hollók Teremtője nektek gondoskodó Atyátok. *Engedjétek tehát, hogy egészen áthassa életeteket (=Isten Uralma!), akkor minden további adódik, ill. Ő adja.*

Jézusnak ezen alapkövetelménye szerint tájékozódva nagyon is lehetséges egy milliós tételekkel dolgozó nagyüzemet értelmesen, szociális felelősséggel és sikeresen „kezelni”; jól aludva, szívinfarktus nélkül. De egyetlen forintot sem „birtokolhat” az ember tőke gyanánt anélkül, hogy az – Mammon ellenistenként – „megszállottá” ne tenné.

72. Az apák csak jót adnak

Mt 7,7.9-11 (Lk 11,9-13)

Közületek ki az az ember, aki ha kenyeret kér tőle a fia, mégis követ nyújt neki? Vagy ha halat kér tőle, kígyót nyújt neki? Ha tehát ti, akik (Istenhez mérten) gonoszak vagytok, tudtok jó adományokat adni gyermekeiteknek, mennyivel inkább ad majd jót mennyei Atyátok azoknak, akik kérik Tőle.

Ilyen egyszerűen és beláthatóan közvetíti Jézus Isten ismeretét: Isten legalább olyan jó, mint egy normális ember. Ha egy emberből – még ha rossz emberből is – apa lett, és gyermeke bizalommal kéri őt, akkor sehogy sem képes arra, hogy saját testét és vérért rosszindulatúan becsapja. Nem lenne képes pl. kígyót nyújtani neki, amely csak olyan, mintha angolna lenne. (Ezzel szemben egy tudatlan és bizalmatlan gyerek képes lenne kígyónak tartani az angolnát!) Ha tehát egy emberi apa már természeténél fogva (a veleszületett ivadékogondozó ösztön miatt) legalább a gyerekeinek jót ad, akkor a ti mennyei Atyátok csak igazán!

Ebből a normalitásból hallatlan következmény fakad: Mivel a Teremtő nemcsak úgy általánosságban Atya, hanem egészen konkrétan az „én” Atyám is, és személyesen gondoskodik rólam, mindent szabad Tőle bizalommal kérnem (butaságomban akár valami haszontalan dolgot is, pl. „egy számmal nagyobb” cipőt). Amit aztán isteni gondviselésével nyújt nekem (nem azt, ami után én önfejlően kapkodok), az minden esetben jó nekem. Akkor is, ha pillanatnyilag csalódást vagy félelmet kelt bennem,

mivel a kenyér kőnek, a hal kígyónak tűnik.

Mivel Jézus a Jordánnál és pusztában Istenről szerzett tapasztalataiból tudja, hogy a Teremtő olyan, mint egy apa, ezért jó üzenete („euangelion”) nem vágygondolkodásból fakad. Pontos és kivitelezhető:

(7,7) Kérjétek (Istentől), és adatik majd nektek! Keressétek (Istent), és találni fogtok! Zörgessetek (Istennél), és megnyitják majd nektek!

73. Leplezzétek le a hamis prófétákat!

Mt 7,15-16

Őrizkedjétek a hamis prófétáktól, akik báránybőrben jönnek hozzátok, belül azonban ragadozó farkasok! – Gyümölcsceikről fogjátok felismerni őket. Szüretelnek-e tövisekről szőlőt vagy bogáncsról fűgét?

A prófétáknak olyan üzenetet kell közölniök a néppel, amelyet Isten nyilatkoztatott ki nekik. Hogy beszédük valóban Istentől származik-e vagy saját belsejükből, ez dönti el, engedelmeskedni vagy ellentmondani kell-e nekik. De hogyan képes ezt fölismerni a nép, hiszen sem a valódi, sem a hamis próféták szívébe nem lát bele?

Erre adja Jézus a meghökkentően egyszerű választ, ismét egy képpel: Gyümölcséről lehet felismerni a fát. A szőlő és a füge azonban olyasmi, amit nem csupán Isten művel rejtetten, hanem amit az emberek képesek megkóstolni és értékelni. Ha tehát az, ami egy prófétából kijön, „jó” üzenet, boldoggá teszi, megszabadítja és talpra állítja a nyomorultakat (ami nem jelenti azt, hogy mindenkinek igazat ad és senkinek sem okoz fájdalmat), akkor a próféta valódi. Mert akkor belőle a valódi Isten szól, aki minden embert szeret. A nép ilyen egyszerűen tehetne különbséget prófétái és prédikátorai között. Bármely ember képes lenne erre, ha felmutatná a félelemmentes gondolkodáshoz való bátorságot.

Jézusnak konkrét indítékból kell óvnia a hamis prófétáktól. Az öt megelőző 200 és az öt követő 100 évben mindenféle próféták léptek fel Izraelben, akik apokaliptikájukkal félelembé kergették, vagy fanatizálták, vagy illúziókban ringatták az embereket. Közös kinyilatkoztatásuk ez volt: Jahve vagy az Ő messiása hamarosan haragos bosszúítéletre jön (hasonlóan

a Keresztelő és a János-apokalipszis prédikációjához, a Mk/Mt/Lk-nál hamisan Jézus szájába adott apokaliptikus beszédekhez és a páli levelek apokaliptikus szakaszaihoz, amelyeket ugyanaz a lelkület határoz meg, mint az egész apokaliptikus irodalmat az említett három században: a qumráni szövegeket, Salamon zsoltárait, a Jubileumok könyvét, az etióp és szláv Hénok-könyvet, Ezdrás 4. könyvét stb.). Az effajta próféták „báránként jönnek hozzátok”, nevezetesen rendkívül jámboran, főként aszkézisükkel. De belül, talán anélkül, hogy tudnák, farkasok. Miért? Ők azok, akiktől „hallottátok: Szeresd felebarátodat és gyűlöld ellenségedet”. A harag és a megsemmisítés szándéka a benti gonoszokkal és a kinti idegenekkel (nem-választottakkal) szemben: bizonyítottan ez *minden* apokaliptikus írás kimondott vagy kimondatlan ethosza. Jézus számára azonban, aki minden ember Abbájaként tapasztalta meg Istent, a szeretet totális határtalanítása a kulcsszó, a csálhatatlan ismertetőjegye annak, hogy egy üzenet a valódi, vagy csupán egy kigondolt Istentől jön-e. Ahogyan szülő csak szőlőtőről származik, úgy a mindenki számára jó üzenet csak olyan Istentől jön, aki mindenkihez jó. És mivel az apokaliptika csak az igazaknak ízlik, mivel a gonoszoknak mint ki-nem-választottaknak nem hagy reményt, a jókat pedig keménnyé és szeretetlenné teszi, *ezért, és nem csupán tévedései miatt, az apokaliptika igen jámbornak tűnő, mégis önmagában hamis prófécia.*

74. Jézus, a próféta igénye

Mt 7,21.24-25.28-29 (Lk 6,46-49)

Nem mindaz, aki azt mondja nekem: „Uram, Uram!”, fog bemenni Isten Uralmába, hanem aki megteszi mennyei Atyám akaratát.

Szerényen megbízója mögé lép vissza. Semmiféle Jézus-uralom, hanem Isten Uralma! Csak aki megteszi, amit *Isten* akar, az fog bemenni oda. És ha valaki *valóban* megteszi, amit Isten akar, legyen az pogány vagy zsidó, annak nincs szüksége semmiféle pótlólagos tanításra, megvilágosodásra vagy megváltásra, hogy elérje az üdvösséget, Isten Uralmát.

De Jézus azzal az igénnyel lép föl, hogy ő prófétai biztonsággal tudja és hirdeti, mit akar Isten:

(24-25) Mindaz, aki ezeket a szavaimat hallja és megteszi azokat,

hasonlít ahhoz az emberhez, aki házát sziklaalapra építette. Akkor zuhogni kezdett az eső, jött az áradat, viharosan fújta a szél: rárontottak a házra, de az nem omlott össze, mert sziklára volt alapozva...

(28-29) A néptömegek magukon kívül lettek a tanítása miatt, mert úgy tanította őket, mint akinek (Istentől) teljhatalma van hozzá, és nem úgy, mint az írástudóik (akik csak a leírtakat magyarázták).

De már az 1. században a felhők fölötti „Úrrá” magasztalták Isten akaratának e hírnökét, miközben lent a földön többé nem „hallgatták és tették meg e szavait” egyértelműen, hanem jézusidegen szavakkal vegyítették és elfedték őket, így elsőként Pál teológiájával, amelyet ő az „én evangéliumomnak” nevez, azután az evangéliumok krisztológiai korrektúráival és különösképpen az apokaliptikával.

75. Minden nyitott lesz Isten és ember között

Mk 4,22 (Lk 8,17); Lk 12,3; Mt 10,27

Semmi sincs (Istenben) elrejtve, kivéve hogy láthatóvá tétessék. És semmi sincs (az emberek által) egészen elrejtetté téve, hanem napvilágra kell jönnie.

Ez a jézusi ige összefoglal minden Isten és ember közti rejtett dolgot, mind Isten érzületét-felfogását, amelyet mindenkivel közölni akar, mind az emberek gondolatait, amelyeket szeretnének elrejteni Isten és egymás elől. – Ilyen totális nyitottság idegenek között nem kényszeríthető ki. Mindenkinek megvan a joga, hogy ne tegye nyilvánvalóvá bensőjét. De minél inkább a bizalom és a szeretet határozza meg a kölcsönös viselkedést az igazságosság helyett, annál természetesebben fogunk megnyílni egymás előtt, s mutatjuk meg titkos sebeinket is. Nos, az Isten Uralma viszont testvérek és nővérek családja, amelyet a mindenkit szerető Atya LEHELETE hat át. Egészen természetesen uralkodik itt tiszta, kölcsönös átlátszóság. Ebből két dolog következik:

(Lk 12,3) Ezért mindazt, amit sötétben mondtatok, a világosságban fogják hallani.

Mindazt, amit valamely ember valamikor is titokban jót vagy rosszat

gondolt, nemcsak „az Atya, aki a rejtekben van” fogja észlelni, hanem az egész emberiség is. Mivel mindaz, amit az egyén gondol vagy tesz, valamiképpen érinti az emberiséget. Mivel nemcsak biológiailag és mélypszichológiailag alkotunk globális szövetet, hanem Isten, az Atya előtt is egyetlen család vagyunk, amelynek tagjai egymást kell, hogy segítsék, hogy együttesen menjenek be Isten Uralmába. Ezért az egyének túlvilági átvilágítása nemcsak igazságos büntetés azok számára, akik gonoszságukat továbbra is tagadni akarják, hanem hozzátartozik a természetes („csopordinamikai”) érési folyamathoz is a közösségen belül, amelynek az egyén beteg tagja. Mert nem elégséges, hogy Isten feloldozzon engem. Azoknak az embereknek kell átlátniok rajtam és feloldozniok engem, akikkel szemben a Földön nyíltan vagy titokban gonosz voltam, hogy boldogan élhessek velük (és nem csupán Istennel).

(Mt 10,27) Amit sötétben mondok nektek, mondjátok el a világosságban! És amit fülbe súgva hallotok (tőlem), hirdessétek a háztetőkről!

Ennek az ellentéte az apokaliptikusok titok-kalmárkodása. Ők – állítólag – elragadtatásaik (mennyei utazásaik) során olyan titkos üzeneteket hallottak, amelyeket különben semmilyen halandó nem tudhat meg, s amelyeket csak kiválasztottnak és beavatottnak szabad elmondaniok. A legtöbb vallás papjai és sámánjai is őrizték az állásukkal járó titkos tudást, pl. azt, hogyan kell az Istenséget rituális áldozatokkal kiengesztelni.

Jézus semmilyen isteni titokról nem tud, amit ne kellene mindenkinek tudnia ahhoz, hogy megérjen, és amit ezért ne lenne képes megismerni. Csak amit minden emberi szív „ösztönösen” mindig is sejt, de kétségekkel és emberi gondolatokkal ismételtelen eltakar, azt tudja Jézus teljes világossággal istenmegtapasztalása óta, és töretlen bizalommal el is fogadja: Ez pedig az az őسادottság, hogy Isten egészen jó az emberekhez, azzal a következménnyel, hogy az embereknek egészen hasonlóvá kell *válniok* Hozzá, hogy boldogok lehessenek. Jól megnézve ez valódi közhely, amelyet csak elfelejtettünk és „okosságok” kacatjaival elfedtünk. Ezt kell most a háztetőkről szétkiáltani; gondtalanul.

76. Minden megtisztul majd: így vagy úgy

Mt 12,36; 5,25-26 (Lk 12,58-59)

A régi indiai karma-tan azt mondja: Az örök törvény szerint – amelynek a Teremtő és a teremtmények egyaránt alávetettek maradnak – minden jó és rossz tett kiegyenlítődik jutalmazás vagy büntetés révén, ha nem ebben az életben, akkor korábbi vagy későbbi újjászületések során. – Jézus tanítja a bűnök bocsánatát. De ezzel nem kerül meg a karma-tan tulajdonképpeni igényét, minden helytelen magatartás végérvényes helyesbítését. Mert a büntetés elengedése, amikor ezzel megajándékoznak, csak második fele lehet a bűnök evilági vagy túlvilági megtisztításának. Az elengedhetetlen első fél: a bűn fájdalmas felfedése, ill. bevallása:

Mondom nektek: Minden haszontalan szóról, amit az emberek kimondanak, számot fognak adni az ítélet napján.

A-ergon (nem-hasznos) az a szó, amely nem, vagy nem helyesen végzi el a dolgát, amely egy kicsit hazudik vagy szükségtelenül sért. – „A helyreigazítás napján” Jóska meg kell, hogy vallja Ferinek: „...és akkoriban a hátad mögött gúnyoltalak. Ez nem volt helyes. Bocsáss meg nekem!” És ha Feri megbocsát Jóskának, akkor mindkettőjük számára megoldódott a csomó, megtisztult a „karma”. *Igazságos büntetés nélkül, de sohasem valódi megtérés és a szív önmegtisztítása nélkül.* Amíg azonban Jóska a túlvilágon is túl büszke ahhoz, hogy feltárja földi életének összes rosszait a legkisebbekig, és az érintettektől bocsánatot kérjen, addig szenvedni fog büntudatától (nevezhetjük ezt tisztítótüznek vagy pokolnak), anélkül hogy ez a szenvedés szerető, és általa Isten előtt igaz emberré változtathatná őt. De Feri – akivel itt a rossz történt – sem jut odaát békességre mindaddig, amíg meg nem bocsát Jóskának. – Sok jézusi ige szerint ez Isten „karma-törvénye”. Ennek felel meg a következő amen-ige is:

(Mt 5,25-26) Légy gyorsan kész az ellenfeleddel való kibékülésre, amíg úton vagy vele! Különbén ellenfeled át fog adni a bírónak, és a bíró a bírósági szolgának és börtönbe kerülsz. Amen, mondom neked: Biztosan nem jössz ki onnan addig, amíg az utolsó fillért is le nem fizeted.

Súlyosan félreértenénk Isten szeretetét, ha azt feltételeznénk Róla, hogy nagyvonalúan lemond bűneink totális megtisztításáról. Így vagy úgy: vagy bűneink kölcsönös beismerése és megbocsátása révén, vagy igazságos bűnhődés révén.

77. Az Istenről szóló üzenet magereje

Mk 4,3-9 (Mt 13,3-9/Lk 8,5-8); Mk 4,26-28

Jézus sosem érvelt Jahve *bibliai* csodatetteivel! Ehelyett arra tanított, hogy pontosan figyeljük meg és hívő módon fontoljuk meg a Teremtő *mindennapos* „csodáit”; hogyan táplálja a hollókat, öltözteti a liliumokat, ad napvilágot a gonoszoknak is, stb. Bizonyára különösen kedvelte „a mag” csöndes, nagy „csodáját”:

Nézzetek ide (rám): A magvető kiment vetni. Miközben szórta a magot, az egyik az útra esett... a másik köves talajra... ismét másik a tövisek közé... és a másik jó talajra és termést hozott. Kikelt, felnőtt és harmincszoros, hatvanszoros és százszoros termést hozott. – És azt mondta: Akinek hallásra alkalmas fülei vannak, hallja meg (az üzenetemet)!

Mindenki magyarázat nélkül is felismerhette, hogy Jézus itt a saját prédikációs tevékenységéről beszél. Közben két mozzanatot hangsúlyoz a képi kijelentés eltúlzása révén: 1. Ez a magvető olyan tervszerűtlenül szórja szét drága magjait, mint a szél, ahelyett hogy gondosan-takarékosan csak szántóföldjét vetné be. *Jézus mindenkinek felkínálja* üzenetét, a hallásra készeknek és a nehézfüلűeknek is. Szántóföldje a világ. A mindenkori hallgató határozza meg, hogyan hat az üzenet. 2. Az általa vetett magnak *hallatlan életereje van*, akár százszoros termést hoz. Bárki fogadja is be ezt az üzenetet készséges szívvel (kövek nélkül, tövisek nélkül), a megelevenedés csodáját fogja megtapasztalni. – Ezért nyissátok ki a fületeket!

(4,26-28) Úgy van az Isten Uralmával, mint amikor egy ember magot vet a földbe, aztán lefekszik és fölkel, éjszaka és nappal, és a mag kihajt és felnő, hogy maga sem tudja. Magától hoz termést a föld, először szárát, aztán kalászt, aztán itt van a teljes búza a kalászban!

Mt/Lk elhagyja ezt a példabeszédet. Alighanem túl veszélyes volt számukra, mivel „alvásba” vihette volna a misszionáriusokat. – De Jézus itt inti a követeket, hogy ne akarjanak túl sokat „csinálni”. Csak az a dolgotok, hogy eljuttassátok a magot a földbe, az üzenetet az emberek füléhez. Az összes többi már nem a ti dolgotok. Mert az Istenről szóló üzenet által

megtermékenyített emberi szív „ön-tevékenyen” (*automatikus*) fejleszti ki természetét. *Tartsátok tiszteletben hallgatóitok saját dinamikáját! És legyetek türelmesek!*³⁶

78. Isten Uralma csöndben hat

Lk 13,20-21 (Mt 13,33); 17,20-21;

Mk 4,31-32 (Mt 13,31-32/Lk 13,18-19)

Mihez hasonlítsam Isten Uralmát? Hasonlít a kovászhoz, amelyet fog az asszony és elvegyít három véka liszttel, míg az egész átkovászosodott.

A bevezető mondat úgy hangzik, mintha Jézus fohásza lenne: Hogyan tegyem még világosabbá számotokra (akik János és más próféták alapján apokaliptikus látványosságot vártok), hogy Isten Uralma csöndesen érik meg? Hasonlít a kovászhoz, amelyet mindnyájan ismertek. Ez kenyéértészttá válogtatja a liszttömeget. *Nem mechanikusan, hanem biológiailag, nem „hórukk-szerűen” és lármásan, hanem fokozatosan és csöndesen. Így alakítja át Isten Uralma normális módon az embereket.*

(Lk 17,20-21) Megkérdezték a farizeusok, mikor jön el Isten Uralma, s ő azt felelte nekik: Isten Uralma nem úgy jön el, hogy az időpontot jelekből föl lehetne ismerni. Ami a helyet illeti, arra sem lehet mondani: Íme, itt van, vagy ott! Mert nézzetek ide, Isten Királyi Uralma bennetek magatokban van (ha beengeditek Őt).

Azoknak, akik azt kérdezik, mikor tör be végre Isten csodás hatalommal a világba, hogy rendet csináljon (amit az Ószövetség szerint korábban oly gyakran megtett), Jézusnak csalódásukra el kell mondania, hogy hiába várnak; hogy ezen az apokaliptikus módon sosem jön el Isten Uralma. *A valódi Isten a Számára szabadon megnyíló emberi szívek „ben” akar uralkodni a szeretet hatalma révén.* Ilyen egyszerűen, ilyen „természetesen”, azaz a teremtés rendjének megfelelően jön el Isten Uralma. Lárma nélkül válik naggyá:

(Mk 4,31-32) Isten Uralma olyan, mint a mustármag, amely amikor

elvetik, kisebb minden más vetőmagnál, de az elvetés után felnő és nagyobb lesz minden veteménynél.

Itt megnyilvánul Jézus optimizmusa, amelyet semmilyen sikertelenség nem képes megkötni. Mivel ő maga a mustármag, Isten Uralmának minimális újakezdése, tudja, hogy csak „a szeretet országa” felel meg mind a Teremtő alapszándékának, mind az ember megmaradó boldogságvágyának, és ezért érvényre fog jutni; nem „feltehetőleg, remélhetőleg”, hanem a végén „biztosan”. Ő csak ennek a jelentéktelen magnak arról az erejéről beszél, hogy képes a legnagyobb veteménnyé válni, de nem nevez meg időpontokat, mint az apokaliptikusok. Az „e nemzedékkel” kapcsolatos csalódásait tekintve aligha számolt évekkkel, hanem a teremtés dimenziójában gondolkodott, evilági és túlvilági éónokkal. Ami semmiképpen sem csökkenti felhívásának sürgető voltát, hogy „most” lépünk be Isten Uralmába.

79. Mit ér Isten Uralma?

Mt 13,44-46

Isten Uralma hasonlít a szántóföldben elásott kincshez, amelyet egy ember megtalál. Újból elásza, és örömeiben elmegy, eladja mindenét, amije van, és megveszi azt a szántóföldet.

Másfelől úgy van Isten Uralmával, mint azzal a kereskedővel, aki igazgyöngyöket keres. Amikor egy különösen értékes gyöngyöt talált, elment, eladta mindenét, amije volt, és megvásárolta.

Egyszer a véletlen, máskor a célzott keresés vezet a kincs megtalálásához. De Isten Uralmának „fel-fed(ez)ése” (a hirtelen felgyulladó bizonyosság, hogy Isten mindenkihez egészen jó) mindig olyan elsőprő örömet vált ki, hogy az ember spontánul *mindent odaad, hogy ehhez az Istenhez közelebb kerüljön. Nem kevesebbet, mint mindent!* Egy ilyen felfedezőt nem kell többé parancsokkal pórázon tartani vagy bosszúállással (megfizetéssel) fenyegetni. Spontánul, a szívéből fakadóan reagál, oly oktalanul, mint egy fülig szerelmes valaki, és éppen ezáltal olyan értelmesen, mint egy kereskedő, aki meg akarja szerezni a „kincsét”. Ahogyan maga Jézus reagált a Jordánnál szerzett, lenyűgöző istenmegtapasztalására, kockáztatván minden fáradságot és minden

konfliktust az eretnekként történő kivégzésig menően.

80. Isten Uralma mindenki számára van itt

Mt 13,47-48; 12,30 (Lk 11,23)

Isten Uralma egy halászhálózhoz hasonlít, amelyet a tengerbe vetettek és mindenfajta halat összefogott. Csak amikor megtelt, akkor húzzák partra, ülnek neki és válogatják a jókat edényekbe, a használhatatlanokat azonban ismét kidobják.

A példabeszédet olyan tanítványoknak mondta, akik értettek valamit a halászhálózhoz, és akiknek immár az a dolguk, hogy minden embert – jókat és rosszakat – mint valami halászhálóval, összegyűjtsenek Isten Uralmába. Ők tudják, hogy értelmetlen lenne már a halászás során kiválogatni a használhatatlan halakat. Ez csak „a parton” lehetséges. Isten majd kiválogatja a túlvilág küszöbén, ami nem illik Isten Uralmába. Nektek azonban nem szabad senkit időnek előtte kidobnotok a gyülekezetelekből (*qahal, ekklesia, communio*), aki *hozzátok* nem illik. – A halászok számára ténylegesen csak a túl kis halak használhatatlanok. És ezeket a parton történő válogatás során nem dobják el gondatlanul, hanem ésszerűen ismét visszadobják a tengerbe, hogy tovább növekedjenek.³⁷

(Mt 12,30) Aki nincs velem, az ellenem van. És (hiszen) aki nem gyűjt velem, az feldarabol.

Jézus először egész Izraelt, azután minden embert Isten Uralmába akart gyűjteni. De mellette a zelóták, a farizeusi testvériség, a qumráni szerzetesek, a jánosi iskola is gyűjtött híveket. Mindezek csak a legjobbakat akarták fölvenni, hogy velük elitsoportokat alkossanak, és ezek aztán egyedül-igaz izraelitákként harcoltak egymás ellen. Így földarabolták a népet.

Jézus – akit egy olyan Isten üzött, aki mindenkit meg akar menteni – mindenkit össze akart gyűjteni, jókat és gonoszokat egyaránt, és különösen „Izrael házának elveszett juhait”, a vámosokat és bűnösöket akarta ismét begyűjteni. Ezért a *lumpen* elemek gyűjtőjeként vonult keresztül az országon.

Aki azonban a lumpeneket, ill. a használhatatlan halakat időnek előtte

kiválogatja, kiközösíti, az Jézus ellen van, mivel elitcsoportokra darabolja az ő gyűjtőmozgalmát.

81. Istenellenes vallásosság: a korbán

Mk 7,9-13 (Mt 15,3-6)

Nagyszerű, ahogyan elvetitek Isten törvényét, hogy saját hagyományotokat őrizzétek meg. Hiszen Mózes azt mondta: Tiszteld apádat és anyádat!... Ti azonban azt mondjátok: Ha valaki apjának vagy anyjának kijelenti: „Korbán”, azaz ami örökségemből javadra válhatnék, legyen áldozati adomány (a Templomnak!), akkor nem engeditek, hogy valamit tegyen még apjáért vagy anyjáért. Ily módon Isten szavát hatályon kívül helyezitek a ti hagyományotokkal, amelyet ti magatok tettetek hagyományá. És sok effajta dolgot tesztek.

Finoman kiokoskodták: Az ember a Templomnak ajándékozhatta atyai örökségét. Aztán tovább használhatta ugyan egész élete folyamán, de semmit sem adhatott belőle másoknak, pl. a szüleinek. A logika: Isten fontosabb, mint az emberek. Tehát helyesebb az örökséget Neki ajándékozni (konkrétan: a Templomnak, még konkrétan: Isten papjainak!), mint az idős szülőkről gondoskodva elpocsékolni. A szív nélküli teo-logika tragédiája!

A zárómondat, akár Jézustól származik, akár Márk tette hozzá, komoly lelkiismeretvizsgálatra ösztönöz minket, papokat és laikusokat: *„És sok effajta dolgot tesztek.”* Az *„áthagyományozott hagyomány”* tautológiájával *föltárja, hogyan tabuizálják a teológiatörténet során az emberi véleményeket.* Azzal, hogy megvizsgálatlanul továbbmondjátok nemzedékről nemzedékre azt, „amit a régiek mondtak”, szent hagyományá teszitek. És a végén a morálteológiátok azt helyezi hatályon kívülre, amit katekizmus nélkül, a lelkiismeret hangja révén, a jó és rossz iránti romlatlan érzék révén maga a Teremtő mond minden embernek, pl.: Törődj idős szüleiddel!

82. Az „én”-ünket létrehozni

Lk 17,32-33 (Mk 8,35/Mt 10,39; 16,25)

Gondoljatok Lót feleségére (aki habozva visszanezett és ezért megmerevedett)! Ha valaki arra törekszik, hogy „psükhé”-jét (az Énjét, az életét) megtartsa a maga számára, az tönkre fogja tenni. De ha valaki elveszíti (elpazarolja önmagát), akkor életre fogja hívni a „psükhé”-jét.

Itt több mondatik, mint a hasonlóan hangzó „üldöztetési logionokban”, amelyek a „miattam elvesztésre” vonatkoznak, és csak a „psükhé” „megmentéséről”, ill. „újra megtalálásáról” szólnak (Mk 8,35; Mt 16,25; Lk 9,24). Paradoxnak és ezért túlzottnak tűnik a „*dzoógoneó*” kifejezés: életre hívni (nemzeni). Mert hogyan hívhatja az ember létre önmagát? Azzal, hogy őszintén szeret, elkezd elfelejteni önmagát, széttépni aggodalmaskodó kötődését saját „én”-jéhez (ellentétben Lót feleségével), azaz széttörni egoizmusának páncélját, hogy örömmel áradjon szét mások felé. És *csak ebben a maga-szétárasztásban ébred fel* (Istenéhez hasonló) elevenségére az emberi Én legbensőbb magva. Mert Jézus szerint az ember arra hivatott, hogy hasonlóvá váljék Istenhez. És az az Isten, akit Jézus megélt, nem úgy viselkedik, mint egy, a saját dicsőségét óvó keleti fejedelem (így gondolták a régiek), hanem úgy, mint egy „anyai apa”. Azaz: *Isten „én”-je páncélozatlan, lényege, vitalitása tiszta szeretet, amely szétárad a teremtésre.* Csak így képes az ember legbenső, Istenhez hasonló „én”-je is kiszabadítani, megszülni (a németben szójáték: ent-binden) önmagát.

83. Nagyok szolgálják a kicsiket

Mt 18,10

Vigyázzatok, hogy e kicsik egyikét se vegyétek semmibe! Mert, ezt mondom nektek, követeik a mennyben mindenkor látják mennyei Atyám arcát.

A keleti udvari szertartásrend szerint csak a legfőbb miniszterek *állhatnak* a trón mellett, akik az uralkodó személyes bizalmasai, csak ők nézhetnek a szemébe és szólíthatják meg közvetlenül. Jézus ebből a képből indul ki, és döntően változtat rajta. Isten e legfőbb szolgálói, személyszerű hatalmak, akik a Teremtőből kijöve áthatják a teremtést, egyúttal szolgálják „ezeket a kicsiket”, akiket ti megvettek. Ugyanis Istennek az emberekhez

küldött követeiként (*angeli*) dolgoznak. (Kozmoszbeli szolgálatukat szinte a szervezet idegrendszeréhez hasonlíthatnánk, ha nem lenne féltő, hogy ezt a képet panteista módon félreértik!)

Ami Jézus számára a lényeg: Felforgatta a régiek által kigondolt, hierarchikus jellegű Isten-Világ-viszonyt. Az Úr-Isten az embereket szolgálja angyalaival, annál gondosabban, minél gyöngébbek! Mivel a valódi Isten nem pátriárkaként trónol és bíraskodik, hanem *Abbaként* érez és szereti gyermekeit. És ezt Jézus istenmegtapasztalása óta tudja: Ő az „én mennyei Atyám”.

Ha azonban igaz az, hogy az Úr-Isten engem szolgál..., akkor nekem ugyanúgy „kell” a legkisebbeket szolgálnom, hogy közelebb kerüljek ehhez az elbűvölő Istenhez.

84. Az Atya anyai

Lk 15,11-14.17-32

Egy embernek (!) két fia volt. A fiatalabbik azt mondta apjának: Add oda nekem az örökség engem illető részét! Akkor elosztotta köztük vagyonát. Néhány nap múlva a fiatalabbik fiú mindent összecsomagolt és távoli országba költözött. Ott züllött étellel eltékozolta vagyonát. Amikor pedig mindent elpocsékol, éhezni kezdett... De magába szállt és azt mondta: Apámnak hány napszámosa bővelkedik kenyérben, miközben én itt felfordulok az éhségtől. Fölkelek, apámhoz megyek és azt mondom neki: Apám, vétkeztem... ellened, és nem vagyok már méltó, hogy a fiadnak nevez. Tarts a napszámosodnak! És fölkereskedett és apjához ment. – Amikor még messze távol volt, apja megpillantotta őt, és elfogta a részvét, és futott és a nyakába borult és csókolta. Ám a fiú azt mondta: Apám, vétkeztem... ellened és nem vagyok méltó, hogy a fiadnak nevez. De az apa azt mondta szolgálainak: Gyorsan, hozzátok elő a legjobb ruhát és húzzátok rá... vezessétek elő a hízlalt borjút és öljétek le... És elkezdtek vidám ünnepet ülni. Idősebb testvére azonban a mezőn volt. Amikor hazajött és közeledett a házhoz, zenét és táncot hallott. Hívott egy szolgát, és megkérdezte, mit jelentsen ez. Az azt mondta neki: Megjött a testvéred, és apád leölette a hízlalt borjút, mivel egészségesen visszakarta. Akkor haragos lett és nem akart bemenni. – De apja kijött és a szívére beszélt. De ő azt felelte apjának: Látod, annyi éve szolgállok

neked, és sosem hágtam át parancsaidat, de nekem sosem adtál egy kecskegidát sem, hogy barátaimmal ünnepelhettem volna. Amikor azonban megjött ez a te fiad itt, aki kurvákkal verte el a javaidat, akkor leöletted neki a hízlalt borjút! De az apa azt mondta neki: Gyermezem, de hiszen te mindig velem vagy, és mindaz, ami az enyém, amúgy is a tiéd. De most mégiscsak ünnepelnünk és örülnünk kellett, mivel ez a te testvéred mintegy halott volt, és ismét feléledt. Elveszett, és ismét megkerült.³⁸

A történet „egy emberről” szól, de Istent írja le, olyan részletesen, mint egyetlen más példabeszéd sem: Isten „anya az apában”.

1. *A női elemek:* Egy atya-úr, még hozzá egy keleti, nem rohan elfutott, semmirekellő fia után. Hanem megáll és visszafütyüli, és ha kegyelmes, akkor illő feltételek mellett ismét visszafogadja a hazatérőt. De ez az apa úgy viselkedik, mint egy anya, aki annyira csüng gyermekén, mintha az része lenne neki (amint testének gyümölcsként az is). Egy anya folytonosan figyel, amíg gyermekét messziről meg nem pillantja, elébe fut és a szívére szorítja. – Aztán az örömkítőrésnek ez az irracionális túlcsondulása, ami egy férfinak nem is fekszik, nem is illik, de az érzelemhangsúlyú nőnek megengedett: ünnepi ruha és ünnepi lakoma, zene és tánc. Az idősebbik fiú joggal érezte ezt a szeretet egyenlőtlen elosztásának. – A nagy lelkesedésben végül teljesen semmibe vész az igazságosság kérdése, amelyre a büntudatos hazatérő beállítódott. Aki így el van foglalva csókokkal és tánccal, az nem képes egyidejűleg adósságot leszámolni és erkölcsi prédikációt tartani. És nincs is szüksége rá. Mert a vétkes szívbeli megtérése után nincs is már értelme a büntetésnek. Hiszen amit az anyai lény szándékolt, az nem egy tárgyi-jogi helyzet kiigazítása volt (amire a bíró törekszik), hanem *a megelevenítő újraegyesülés saját testének gyümölcseivel*. És ez a megelevenedés megvalósult, ha a gyermek szíve ismét az anya felé fordult. Ezért világítja meg Jézus a példabeszéd végén, hogy az „elveszett” és „megkerült” nem egy tárgyi tartalomra vonatkozik, hanem az életre. Testvéred (aki hozzád is tartozik!) halott volt (mint egy, az életáramtól elvágott tag) és újra elevenné vált. – *Nem „dolgot”, hanem „életet” létrehozni és spontánul a sajátunkként gondozni – ez az anyaiság.*

2. *A férfi elemek:* Az az ember, akit csak az anyai ösztön vezet, nem fogja „elengedni” gyerekeit. Hajlik arra, hogy megtartsa őket a fészek védettségében, a bébiállapotban, a függőségben. (Az állatvilágban ezért

tűnik el periodikusan az anyai ösztön.) Az anyának nem természetes, hogy gyermekét kiengedje a valódi kockázatok világába, azaz hogy kitegye gyermekét annak a veszélynek, hogy teljesen eltéved. Egy „csak-anyai” lény, amilyen hál' Istennek nem létezik, nem lenne képes saját testének gyümölcsét felszabadítani-megszülni (ismét az „ent-binden” szójáték!) arra a szabadságra, amely nélkül nem lehetséges az ön-akaratú és szemben-álló Én-né érés. A Jézus által megrajzolt apának van bátorsága, hogy noha anyai szeretet fiát, hagyja őt elmenni „egy messze távoli országba”, a veszélyes világba. Biztosítékok nélkül! Kivéve azt az egyet, hogy mindig nyitva marad számára a megtérés lehetősége ehhez az apához.

A teodícea örök kérdéséhez („Hogyan engedheti meg Isten?”): *A Teremtőnek kockáztatnia „kell” teremtményei szabadságát, és pedig annak minden következményével, a legfélelmetesebbekkel is, mivel a jó és rossz melletti valódi döntési szabadság nélkül önmagában véve lehetetlen a személyes érés.*

A csak-anyai emóció az igazságosság elemének sem felelne meg, mivel az belső távolságtartást és racionális tárgyilagosságot kíván meg. Egy anya képes jól védelmezni a gyereket, de nem képes jól megítélni. A példabeszédbeli apa felismeri és megérti idősebbik fiának baját, aki úgy érzi, igazságtalanul bántak vele. Korrektül feltárja neki az igazságot: Nem történik veled jogtalanság, hiszen mindaz, ami az enyém, mindig is a tiéd volt. Észre kell azonban vennünk, hogy *az idősebbik fiúval éppoly anyaián viselkedik, mint a fiatalabbal.* Neki is elébemelegy, a szívére beszél, „gyermekemnek” nevezi, megindokolja számára (szinte bocsánatkérően), miért kell most ünnepelni. Tehát csak semmi „hideg” igazságosság!

3. *A prédikáció szándéka:* Amikor Jézus új módon beszél Istenről, mindig arra akarja indítani hallgatóit, hogy átformálják irányulásukat e szerint az Isten szerint. Itt azokat célozza meg, akik természetesen a tisztességes fiúval azonosulnak. Nem a bűnösöknek akarja azt mondani, hogy nem olyan nagy baj, hogy elfutottak Istentől, hanem az igazaknak szól prédikációjának befejezése: Ne váljatok keménnyé és szeretetlenné igazságosságotokban! Elvesztett testvéreitekről gondolkodjatok és érezzetek úgy, mint a ti Atyátok, ne bíróilag, hanem anyaián! Az igaz testvér „nem akart bemenni” erre az ünnepre, nem akart bekapcsolódni a szeretet irracionális körtáncába a hazatért semmirekellővel. Ezt mindenki megérti. Mindazonáltal, amíg a korrekt ember meg nem tér az ingyen is megbocsátó irgalmasságra, *megmarad kívülállónak „az igazak” maguk választotta, „hideg poklában”.* Ott kinn természetesen „bögni fognak és fogukat

csikorgatják” Isten „igazságtalansága” miatt. De a szeretet ünnepét ezért nem fogják lefűjni (vö. 93. fej.).

85. Anyaiság: A megmentés öröme

Lk 15,8-10; Mt 18,12-14 (Lk 15,3-7)

Melyik asszony – akinek csak tíz drachája van, és egyet elveszít belőlük – nem gyújt világosságot, söpri ki a házat és keresi gondosan, míg meg nem találja? És ha megtalálta, összehívja barátnőit és szomszédasszonyait, és azt mondja: Örüljetek velem, mivel megtaláltam az elveszett drachmámat! – Mondom nektek: Éppen így örülnek Isten angyalai egyetlen bűnösnek, aki megtér.

Jézus nem szégyelli, hogy Istent egy szegény asszonnal hasonlítsa össze. Megrázó ez a kép, mivel azt mutatja: A látszólag mindent birtokló és mindenre képes Istennek keresnie kell valamit, amire sürgősen szüksége van, *de amit nem képes maga előállítani!* Ez pedig nem más, mint *az ember szabad és bizalomteli megtérése Hozzá.* Ha kikényszerítené, akkor ez nem a szív szabad újra-odafordulása lenne, hanem csak egy távirányított gép mozgása. Ebben az esetben Isten élvezhetné ugyan funkcionáló teremtményei fölötti hatalmát, *alapjában véve mégis magányos maradna.* Isten, akinek Jézus szerint szíve van, csak akkor *érezheti* a kölcsönösen ajándékozott szeretet örömét, ha szabad lények megajándékozzák (!) Őt a bizalmukkal. És ez az öröme kitör és betölti a mennnyt: Barátaim, a mi Jóskánk ismét itt van!

(Mt 18,12-14) Mit gondoltok? Ha valakinek száz juha van, és egy közülük eltéved, nem hagyja-e ott a hegyen a kilencvenkilencet és megy-e el, hogy megkeresse az eltévedtet? (De Isten ezt teszi!) És ha sikerül megtalálnia, amen, mondom nektek: akkor jobban örül ennek, mint az el nem tévedt kilencvenkilencnek. – Ilyen (erős) mennyei Atyátok akarata, hogy egy se vesszen el e kicsinyek közül.

Jézus az elveszett drachma példabeszédétől eltérően használja itt ezt a paradoxont. (Sajnos Mt elmosza, Lk pedig teljesen feloldja: Ki ne tenné ezt meg közületek?) Ezt ugyanis egyetlen józanul számító juhász sem teszi meg. De Isten, „Izrael pásztora”, nem racionálisan reagál, mint egy

kereskedő, hanem *emócionálisan, mint egy anya*. Míg a papok és törvénytánítók Izrael hivatalos pásztoraiként kizárták a bűnösöket, hogy csak az igazakat tegyék még igazabbakká, Jézus az *Abba feltétlen* akarataként ismerte fel: Egyetlen elfutott gyermekének sem szabad elvesznie. És Isten öröme az újra-megtaláltak miatt nemcsak nagy, hanem (a számítók számára váratlanul) sokkal nagyobb, mint az el nem vesztettek miatt. Ilyen egészen más, ilyen anyai Jézus Istene.

Abszurd, nem: dühítő és egyúttal elszomorító, hogy keresztény apokaliptikusok mindmáig ráfoghathják Istenre, hogy pokolba veti a bűnösöket, ahonnan *soha többé nem térhetnek meg*; hogy Pál bibliahűen taníthatta, hogy Isten maga keményítette meg a főbűnös fáraó szívét – hogy *igazságosságát és hatalmát demonstrálja rajta*; hogy egy lázadó, *de túlságosan bibliahű* Luther sem fedezte föl az ilyen nyilvánvaló ellentmondásokat Jézus üzenetével.

E dühkitörés után engedjenek meg nekem egy kis humoreszket: Vascsooda, az óriás nemrég figyelmetlenül egy rozsdás szögbe nyúlt, és a kisujja elgennyesedett. Ahelyett, hogy meggyógyította volna, levágta és eldobta. Mert azt mondta magában: Mit számít ez? Csinálok magamnak új ujjat. Ilyen nagyszerű Vascsooda, az óriás. És ez a titka: Sem az ujjának az elgennyesedése, sem annak levágása „*nem fáj neki*”, mivel bensőjében nem ódivatú szív van, mint közülünk bárkinek, hanem egy tökéletes komputert, amelynek gyártási éve 2001. Nem lenne ez tökéletes Isten, aki mindent csinál és mozgat, de őt magát *semmi sem mozgatja*, ahogyan *Arisztotelész* gondolta, és aki emóciók nélkül *önmagában nyugszik*, ahogyan *Buddha* gondolta?

86. Anyaiság: Spontán irgalom

Lk 10,29-31.33-37

Egy törvénytánító (aki már tudta, hogy a Törvényben írva áll: Szeresd felebarátodat, mint önmagadat!) igazolni akarta magát és azt mondta Jézusnak: De ki az én felebarátom? Jézus azt felelte: Egy ember (!) lement Jeruzsálemből Jerikóba, és rablók kezébe esett. Ezek kifosztották, megverték és félholtan otthagyták. Egy pap véletlenül ugyanazon az úton ment le. Amikor meglátta őt, a másik oldalon elment mellette... – De egy utazó samaritánus jött arra, és amikor meglátta őt, részvét fogta el. Odament, olajat és bort öntött a sebeire,

és bekötözte. Aztán föltette teherhordó állatára, elvitte egy fogadóba és gondozta. – A következő napon két dénárt adott a fogadósnak, és azt mondta: Törődj vele! És ha esetleg többet költesz rá, megfizetem neked, amikor visszatérek. Mit gondolsz, e három közül melyik lett felebarátjává annak, aki a rablók kezébe esett? Ő azt felelte: Aki irgalmasságot tanúsított iránta. Akkor azt mondta neki Jézus: Menj hát, és te magad cselekedj így!

Egy törvénytudó számára, aki korrektül emgedelmeskedni akar Istennek, rendkívül fontos az a kérdés, meddig terjed a felebaráti szeretet törvényes kötelezettsége. Jézus elképesztő válasza: *Az emberszeretetre nincs törvény, és nincsenek határai.* Ezt egy bajban lévő emberen mutatja meg, akiről senki sem tudja, milyen „közel” (a németben szójáték: „nah” = „közel”, a felebarát pedig: „der Nächste” = a „legközelebbi”) van hozzá, honfitárs-e vagy pogány, igaz vagy bűnös, mivel ruhátlanul és öntudatlanul fekszik ott. „Egy ember”, véletlenül *egy nem-zsidó* találkozik vele, és spontánul emberként reagál: Nincs szó Istenről vagy törvényről mint motivációról, „csupán” az ösztönös „részvét mozgatja őt”, hogy segítsen embertársán, és pedig egészen, minden erejével. Egyszerűen szívének jó indulatát követi, amelyet a Teremtő ültetett az emberbe jóval azelőtt, hogy törvényeket fogalmaztak volna és ezeket egy törvényadó Istennek tulajdonították volna. – Emberellenesen reagál ezzel szemben *a pap.* *Nem azért, mivel gonosz, hanem mivel Isten állítólagos törvényéhez kötődik.* A papokra vonatkozó kultikus tisztasági előírás parancsolja neki, hogy ívben kikerülje (*anti-par-erkhomai*) a talán halott embert. – *A fogadós* is emberellenesen reagál. Nem igazságtalan, hanem „csak kereskedő”, amikor a szamaritánusnak – aki nagylelkűen mindent megtett ingyen a súlyos sebesültért – garantálnia kell számára, hogy mindent meg fog fizetni neki, amit a már előre kifizetett gondozási díjon felül még rákölt majd. – *Az irgalmas ember ingyen szétosztja magát, anélkül hogy ezt törvény parancsolná, a kereskedő viszont korrektül pénzt keres közben, anélkül hogy ezt törvény tiltaná!*

Minden ember, egy törvénytudó is felismeri, e három közül melyik lett felebarátjává a szerencsétlennek, és ragadta meg és teljesítette így a felebaráti szeretet törvényének szellemét. De a másik dolog még fontosabb Jézus számára: *Te magad cselekedj így! Kövesd jó ösztönödet, ahelyett hogy törvények után kérdezősködnél, vajon szabad-e vagy kell-e valamit megtenned!* (A levitát, aki csak a pap megkettőzése, bizonyára csak

hozzáköltötték, mivel már nem ismerték fel „harmadikként” a korrekt fogadóst.)

87. Megbocsátás határok nélkül

Lk 17,3-4 (Mt 18,15.22)

Ha testvéred hibázik ellened, utasítsd helyre (Mt: négyszemközt). És ha megtér, bocsáss meg neki! – És ha naponta hétszer hibázik ellened és hétszer fordul ismét feléd és azt mondja: Bánom, meg fogsz bocsátani neki! (Mt: Nemcsak hétszer, hanem hetvenszer hétszer.)

Az irgalmasságot nem szabad összekeverni a lanyhasággal. Ha fennáll a testvér vétkezése, nem szabad átsiklani rajta, sem morális közömbösségből, sem a kapcsolat csődjétől való félelemből, sem „szeretetből”. A valódi testvérszeretet a gyógyításra irányul. És ez csak az objektív jogtalanság és *a szubjektív bűn tudatosítása* révén történik meg, mindazonáltal „egyedül közted és köztem” (Mt), nem pedig nyilvános leleplezéssel. A négyszemközti őszinte beszélgetésben kiderülhet, hogy nincs szó bűnről, vagy csak sokkal kisebbről, mint feltételeztük. A második elengedhetetlen lépés *a vétkes belső megtérése*, az a bátor-alázatos „bevallom és bánom”, ami gyakran nehezebb, mint a kár tárgyilagos-korrekt pótlása. De „*metanoia*” (megtérés) nélkül a megbocsátás hatástalan marad, még ha felkínálják is. (Azok a pszichoterapeuták, akik kibeszélik a páciensből a bűntudatot, ahelyett hogy gondosan megvilágítanak, és szükség esetén az illető megtérését követelnék, nem gyógyítják a mélységet, csak elcsitítják a felszínt.) Csak ezután lehetséges a harmadik lépés: szívből jövő megbocsátásból fakadó, *őszinte béke*. És annak a készségünknek, hogy így bocsássunk meg, határtalannak kell lennie: hetvenszer hétszer!

És Jézus azt mondja, az Atya éppilyen határtalanul bocsát meg nekünk. *Azaz: Isten sosem fog visszautasítani egy megtérni szándékozó bűnöst, sem ebben az éónban, sem a túlvilágiban* (65. fej.). Tehát az a bíró, aki a még meg nem térteket örök (!) tűzbe veti, vagy az a vőlegény, aki a túl későn megtérő koszorúslányok előtt örökre bezárja ajtaját, csak az apokaliptikusok istenkísértete.

De ne mondjuk könnyelműen, hogy nem létezhetik a pokol! A döntésképes ember el tud futni az anyai Atya elől, és képes arra, hogy büszkén „kívül” maradjon, jóllehet az atyai ház kapuja nyitva áll, és a

belépés ára „csak” a szív megtérése. Minden ördög a Mennybe juthat, mihelyt „akar”, mihelyt meghajol és megtér a szeretet birodalmába. De semmilyen Isten nem kényszerítheti erre az önmozgásra.

De hogy a szeretet ne váljék teóriává! A személyes szeretet szabadon cselekszik és reagál a partnerre. Isten mindenkinek, a legelveszettebbeknek is azt mondja: Szeretlek! De csak azoknak mondhatja reagálva: Tetszel nekem!, vagy: Gyere be!, akik (mint Jézus) Feléje fordulnak. Ez a „jutalom”. Így van az emberek közti szeretettel is. Mindenkire jónak kell lennünk, a gonoszokhoz is. De hogy ne hazudjunk, reagálva mégis csak azokat szabad „barátainknak” neveznünk, akik felénk fordulnak.

88. Ahogy az önzetlen egyesülés hat

Mt 18,19

Amen, mondom nektek: Ha ketten közületek a földön összhangban vannak az egész műben, amihez segítséget kérnek, részesülni fognak benne mennyei Atyámtól.

Ahol csak *egy valaki* diktál, ott egyet-értés, egységes viselkedés (a németben szójáték: Ein-tracht) uralkodik. Ahol *ketten* vesznek részt ugyanabban a műben (*pragma*), ott fenyeget a széthúzás, kettős viselkedés (Zwie-tracht), mivel többnyire *az egyik szeretné „legyőzni” a másikat*. „Egészen összhangban lenni” – ez azt kívánná mindkét partnertől, hogy egészen önzetlenül, minden presztízsgondolkodás nélkül szolgálja a közös művet. Ez Isten szerinti lenne. És ahol ketten ilyen önzetlenül-közösen működnek, és egyúttal bizalommal kérnek segítséget Istentől, ott Ő valóban segít, mondja Jézus, aki „mennyei Atyjaként” ismeri Istent.

A Mester kezeskedik amen-igéjéért. Tehát nem elméletileg kell vitatni, hanem konkrétan kell megvizsgálni, így van-e. *A feltétel természetesen az, hogy mindketten megkockáztassák az önzetlenséget, de „én” kezdjem el.*

Ez a sikereszköz Jézus szava szerint minden Isten szerinti műre vonatkozik a földön, politikai és vallási területen egyaránt. Feltételezve, hogy két egyház, vagy csak ugyanannak a felekezetnek két teológusa azt a feladatot szolgálja, hogy Jézus üzenetét értelmezze és megvalósítsa: Amíg az egyik partner azt a titkos vágyat ápolja magában, hogy a másikat legyőzze, ahelyett hogy vele együtt önzetlenül az Üzenetet szolgáltassa, művük tisztátalan, nincs rajta áldás, bármilyen nagyszerűeknek tűnjenek is

ők maguk.

89. A Mester jövőendő jelenléte

Mt 18,20

Ahol ketten vagy hárman összegyűlnek az én nevemre irányulóan, ott vagyok én, közöttük.

Ez önálló jézusi ige, amit fel lehet ismerni a mondat új alanyáról: „az Atya” helyett „én”. A hasonlóságok alapján azonban egy „hiszen” révén összakapcsolták a 19. verssel.

Amíg Jézus testileg közöttük mozgott, a tanítványoknak nem volt szükségük útmutatásra, hogyan érhetik el jelenlétét. Csak oda kellett menniök, ahol található volt, hogy lássák és hallják. De minél inkább közeledett a veszély, hogy elszakíthatják tőlük, annál előbbé vált a gondjuk: *Mi lesz belőlünk, ha már nem leszel velünk?* E kérdésnek egzisztenciális jelentősége van – még a második évezred végén is azon emberek számára, akik Jézus szerint szeretnének tájékozódni. Mert egyedülállóan világos istenmegtapasztalásával ő a leginkább bizalomraméltó útikalauz a valódi, s nem csupán egy kigondolt Istenhez. *Semmilyen Péter és semmilyen képviselője nem fogja tudni pótolni Jézust.*

Kérdezzük meg először, hogy gondolták el a kereszténység történetének során Jézus hatékony jelenlétét. 1. *Az apokaliptikusok*, mint pl. a „Titkos kinyilatkoztatás” (Jelenések könyve) szerzője úgy vélte, egy napon nagy robajjal az égből jön le; de már nem azért, hogy az emberiséget Istenhez vezesse, hanem csupán azért, hogy leszámoljon. 2. *Egyes karizmatikusok*, mint pl. Pál, úgy vélték: Krisztus „velem”, a kiválasztottal közölte önmagát az égből. De a világ többi része nem képes felülvizsgálni, ill. nem szabad felülvizsgálnia az ilyen titkos, közvetlen közlések valódiságát. 3. *A keresztény írástudók* úgy vélték és vélik (elvben ugyanúgy, mint akkoriban a zsidó írástudók), hogy mindaz, amit Jézusról egymás után mondtak, írtak és tekintéllyel tanítottak, vagy a földi Jézustól származik, vagy a mennyei Krisztustól, vagy a Szentlélektől. Hogy a ma hatékonyan itt-lévő Jézust halljuk, ezekszerint csak fel kell ütnünk valahol az Újszövetséget Mt 1,1 és Jel 22,21 között, és néhány verset kell olvasnunk belőle. De e tudósok figyelmen kívül hagyják, hogy *a teremtés rendjével ellentétes az istenadta normális értelem kikapcsolása* annak érdekében, hogy ne lássuk az „Írás”

nyilvánvaló ellentmondásait, vagy erőszakosan harmonizáljuk őket.

Hallgassunk tehát jól oda, saját szavai szerint milyen feltételekkel marad közel Jézus a tanítványaihoz. (Közben egyébként búcsúútmutatását is meg kell fontolnunk, hogy „az ő emlékezetére” meg kell törniök a kenyeret és közösen ugyanabból a pohárból kell inniok!) – 1. *Összejönni!* Ha nincsenek is ezrek, hanem csak ketten vagy hárman a faluban vagy a házban. Mindegyikük jöjjön ki a cellájából, saját gondolatépületéből és igyekezzék a másik felé. Fogadják el egymást, szerényen hallgassanak egymásra. Sosem csak az „én” mesterem, hanem mindig „mindannyiunk” mestere Jézus, aki a szomszédom által is kiigazíthat engem. 2. *Az ő nevére irányulóan!* Neki magának, az ő Istenről szóló üzenetének kell az egyértelmű tájékozódási pontnak, a középpontnak maradnia a koncentrikus „gyülekezetben” (*qahal, ekklésia*). Amit a többség, amit egy hivatalviselő, egy karizmatikus, X. úr vagy Y. asszony mond ebben a körben, csak annyiban „mérték”-adó, amennyiben összhangban van a csak-egy középponttal. 3. Ott ő maga benne van, jelen van! Bizonyára nem kísértetszerűen, mondjuk láthatatlan tizenharmadikként tizenkét látható ember körében, úgyhogy az ember azt mondhatná: ott áll ő. Hiszen nem azért akar itt lenni, hogy megfigyelhesse a dolgokat, vagy hogy megtömjéneztesse magát, hanem hogy tovább működjék, hasson tanítványainak mestereként. *Tehát dinamikus van közöttük, a maga „dünamis”-ával, az ő erős, Istenre irányuló alapszándékával.* Szellemileg alakítóan hatékony „a középén”: az egyén szívében és ezáltal az összegyültek közepette. De sosem fog a teremtés rendjével ellentétesen valahová erőszakosan vagy titokzatosan betörni, mint az ún. meg-nem-tisztított szellemek. Csak ott lesz „a középén”, ahol bizalommal megnyílnak neki, *testvériesen-együttesen összegyűlvén őrá irányulóan.*

90. Nincs ok az emberektől való félelemre

Lk 12,4.6-7 (Mt 10, 28-31)

Nektek, a barátaimnak azt mondom: Ne féljete azoktól, akik megölik a testet és aztán nem képesek arra, hogy valami többet tegyenek!

Hogyan lehet az égető veszéllyel szembenézni? – A túlbuzgóan hívő Péter úgy vélte: Veled, Uram, semmi sem történhetik Jeruzsálemben, mivel Isten kegyelmes hozzád (33. fejj.). Céloptimisták azzal vigasztalják

magukat: Csak nem történik semmi! *A realista Jézus egyszerre számol a lenti realitással és a fenti realitással.* 1. *Lent:* Igen, megölhetik a testeteket. Isten hagyja, hogy az ember emberi kezekbe essék, anélkül hogy beavatkozna. Ne várjatok a teremtés rendjével ellentétes, látványos csodákat! 2. *Fent:* Itt csak azt mondja meg, mit nem képesek már tenni a hatalom birtokosai (Mt: a lelket megölni). Hogy mit tesz majd Isten, azt más helyen mondja meg (33. és 107. fej.). A megölt ember Isten kezében marad, aki ismét felébreszti őt. Ezért nincs valódi ok félelemre! – mondja Jézus a barátainak, akiknek a lázadók halálát kell kockáztatniok vele.

(12,6-7) Öt veréb csak két ászba kerül, nemde? – És egyikükről sem feledkezik meg Isten (Mt: esik a földre Atyátok nélkül). – De nektek még összes hajszálaitok is meg vannak számlálva (Általa). – Ne féljete! Hiszen többet értek, mint a verebek.

Ilyen „könnyen” tudott Jézus a barátaival Istenről beszélni. A valószínű szituáció: Öt verebet vásároltak egy utcagyerektől, aki parittyájával leszedte őket a tetőről, hogy valami keresethez jusson. Most fáradtságosan ki kell tépkedniök a tollacskákat, hogy megsüthessék őket. Jézus hamiskásan megkérdezi, mibe kerültek. Ilyen olcsók tehát Isten e teremtményei az emberek számára! És most, humorosan odabökve, *kinyilatkoztató mondat következik, amely megrengeti a teológiát: A valódi Isten törődik a verebekkel, de nem a verebek nemzetségével mint a természet részével általánosságban, a magasból. Nem, hanem ezzel a 8524. számú veréssel törődik. Ami nem jelenti azt, hogy meg kellett volna mentenie a halálos parittyától. Ott volt, megengedte és átélte, hogy ez a veréb „a földre esett”. Ilyen szorosan kapcsolódik a Teremtő minden teremtményéhez! Ezt Jézus nem kigondolta, hanem megélte, amikor a Jordán-menti istenmegtapasztalása után „az állatokkal volt és az angyalok szolgáltak neki”. Új Isten-Világ-kép!*

Mivel Jézus ebben él benne, képes *humorral* levonni belőle a magától értetődő következtetést: Nektek még összes haj-, szakáll- és szemöldökszállaitokat is megszámlolta (ahogy egy anya számolgatja csecsemőjének kibújó fogait). *Mert a világ Teremtője nektek Atyátok!* Tehát csak semmi félelem!

91. Jézus a terheiről beszél

Lk 12,49-50; Mk 9,19 (Mt 17,17/Lk 9,41)

Tüzet vetni a földre (hozni Izrael országába), ezért jöttem, és mi más akarok, mint hogy lángra lobbanjon? – De egy keresztség áll előttem, hogy megkereszteltessem vele, és mennyire félek, míg beteljesedik!

Akár az égből akart tüzet hozni és a földre vetni, mint Prométheusz, akár csak Izrael országába akart tüzet hozni, ahogy egy anya begyújt a kályhába egy hideg szobában (a „gé” földet vagy országot jelent), mindenesetre az élethez szükséges, melegítő tüzről van szó, és nem az életet megsemmisítőről, amelyet Illés, fanatikus Jézus-tanítványok, a Keresztelő és más apokaliptikusok akartak lehívni a bűnösökre. Ám nem elégséges, hogy őbenne magában ég, hanem végre „tüzet kellene fognia” a környezetének! – De látja, hogy ellene tör az üldözés hulláma, amely bele akarja meríteni őt a halálba. És nem mímeli a hőst, hanem megvallja a barátainak, mennyire fél ettől. *Nem, a valódi Jézus nem álruhás Isten, hanem – Istennek hála! – „csak” a testvérünk, a mi gyöngye testünkéből és vérünkéből.* Őt képesek vagyunk követni. A halál keresztségén át is.

(Mk 9,19) Ó, ez a bizalom nélküli nemzetség! Meddig legyek még veletek? Meddig viseljelek még el titeket?

Ő, akinek számára az Istenbe vetett bizalom olyan természetes volt, mint az egyenesen járás, csak fel akarta egyenesíteni embertársait – akik félve csúsztak-másztak – a jó Atya iránti egyszerű bizalomra. Hogy ez mindenk ellenére sem sikerült neki, alkalmasint elfárasztotta, mint egy sikertelen prédikátort. És mégis megmaradt ez alatt a teher alatt, hűségesen mindvégig, ahelyett hogy Izraelen kívül keresett volna több sikert.

92. Könnyedség „szorgalom” helyett

Mt 22,2-3.5.8-10 (Lk 14,16-24)

Úgy van az Isten Uralmával, mint azzal a királlyal, aki lakodalmi ünnepséget rendez a fiának. Kiküldte a szolgálait, hogy elhívják a lakodalomra meghívottakat... Azok azonban nem törődtek ezzel, hanem elmentek, az egyik a szántóföldjére, a másik az üzlete után... Akkor azt mondta szolgálainak: A lakodalom készen áll, de a meghívottak nem voltak méltók a meghívásra. Menjetek ki hát az útkereszteződésekre, és akit csak találtok, hívjátok a lakodalomba. És

a szolgák kimentek az utcákra, és mindenkit összeszedtek, akit értek, függetlenül attól, hogy gonoszak vagy jók voltak, és a lakodalmas terem megtelt emberekkel, akik nekiültek az ünnepi lakomának.³⁹

Ha egy embert nagy szerencse ér, könnyeddé válik és meg „kell” osztania túlcorduló örömét. Mint az a szegény asszony, aki megtalálta a drachmáját, vagy az az apa, aki ismét karjaiba zárhatta elveszett fiát, úgy itt a király, akinek a fia most házasodik. Milyen fájdalmas, amikor a komoly emberek nem tudnak mit kezdeni ezzel a könnyedséggel, és hidegek-korrektek maradnak. Amott az idősebbik fiú, itt az elsőként meghívottak. Számításuk szerint hasznosabbat kell tenniük, mint hogy ünnepeljenek. *Dolgozni* mennek, az egyik a földjére, a másik az üzletébe. Mielőtt elítélnék őket: Nem cselekszenek racionálisan-helyesen? *Csak* hogy az ember zsinórmértéke nem a számológép, hanem a valódi Isten. És ez az Isten az emberéhez hasonló szívéből kiindulóan cselekszik, mondja ismételten Jézus. Ezért másokat hív meg, hogy az ünnepi terem tele legyen. Jókat és gonoszokat, azaz mindegy, hogy megérdemelték-e vagy sem. Csak legyenek elég szerények ahhoz, hogy hagyják magukat megajándékozni, és legyen elég szívük ahhoz, hogy vele örüljenek!

93. Könnyedség „komolyság” helyett

Mt 22,2.11-13

Úgy van az Isten Uralmával, mint azzal a királlyal, aki lakodalmi ünnepséget rendezett a fiának... Amikor belépett, hogy megnézzé magának az asztalnál ülőket, megpillantott ott egy embert, aki nem öltött lakodalmas ruhát. Akkor ezt mondta neki: Barátom, hogy merészelhettél ide bejönni lakodalmas ruha nélkül? Az azonban elnémult. Akkor azt mondta a király a szolgáknak: Vigyétek ki a külső sötétségre. Ott van a bögés és fogcsikorgatás helye.⁴⁰

Aki ünnepi ruha, az együttörvendezés jele nélkül telepszik be egy ünneplő társaságba, és a vendéglátó barátságos kérdésére nem mentegetőzik (pl. azzal, hogy túl szegény), az tudatosan teszi ezt; az *munkaruhájával* tüntetni akar az ünneplés ellen, a túlzott költekezés ellen (ahogyan Betániában tiltakoztak egyesek ama tékozlóan szerető nő ellen). De a király nem engedi, hogy tönkretégyék az ő és vendégei örömét.

Istennek az ajándékozásban lelt könnyed-könnyelmű öröme elleni tiltakozás, haragos fogcsikorgatás megfelelő helye odakinn van, a sötétben. Rakjátok oda őt, ahová való!

94. Könnyedség „elővigyázatosság” helyett

Mt 25,14-21.24-29 (Lk 19,12-17); Lk 17,7.9-10

Egy ember, aki útra készült, összehívta szolgálait, és átadta nekik vagyonát. Az egyiknek öt talentumot adott, a másiknak kettőt és ismét egy másiknak egyet, mindegyiknek képessége szerint, és elutazott. Aki az öt talentumot kapta, rögtön gazdálkodni kezdett vele, és további ötöt szerzett hozzá. Ugyanígy aki kettőt kapott, még kettőt szerzett hozzá. Aki azonban az egyet kapta, elment, lyukat ásott a földbe, és oda rejtette urának pénzét. – Hosszú idő után visszajött az úr, és számadást tartott szolgálival. Akkor jött az a szolga, aki az öt talentumot kapta, és öt további hozott... Ura azt mondta neki: Jól van; te jó és bátran-bízó szolga vagy. Kevéssel bátran-bizalommal gazdálkodtál, sokat akarok rád bízni. Gyere be urad örömnepére! (Ugyanígy a két talentumossal.) – Jött az is, aki az egy talentumot kapta, és azt mondta: Ismerlek téged, kemény-korrekt ember vagy... És mivel félttem tőled, elmentem és elrejtettem talentumodat a földbe. Nézd, itt van, ami a tiéd! De ura azt felelte neki: Te rossz és félőhabozó szolga vagy. Tudhattad, hogy (nem korrektül, hanem kockázatkedvelően) szívesen aratok ott, ahol nem vettem, és gyűjtök, ahol nem osztottam ki. Tehát pénzemet a hitelezőkhöz kellett volna vinned, és visszaérkezésemkor kamatostul kaptam volna vissza. Ezért vegyétek el tőle a talentumot, és adjátok annak, akinek tíz talentuma van! – Mert mindenkinek, aki (hozzászerezett talentumokkal) rendelkezik, adatni fog, és fölöslegben fog birtokolni. Akinek azonban nincs (hozzászerezett talentuma), attól az is elvétetik majd, amiye van.

Jézus minden példabeszédében csak a fordulóra kell ügyelni, különben torzképek keletkeznek, mint pl. a rettenetes Lk-változatban.⁴¹ Itt egyedül az ember és két szolgálja kockázatkedveléséről, ill. a harmadik kockázatfélelméről van szó. A két első szolga felismerte és magáévá tette ura gondolatát, annak (könnyed-könnyelmű) merészségét, amely már abban megmutatkozik, hogy rájuk-„bízta” vagyonát, és hagyja, hogy távollétében

részletes útmutatások nélkül gazdálkodjanak. Ők hitelügyletekbe fognak (a „hitel” a hinni, bízni szóból származik!), és nemcsak a kamatnövekedést szerzik meg, hanem uruk szimpátiáját is: Gyere be ünnepelni!

Ennek az intő prédikációnak a *célpontja a harmadik szolga*. A hallgatók megrendülnek Istenről alkotott régi elképzelésükben: Csak ez cselekszik perfektül-korrektül, és *éppen ezáltal* hamisan! Elássa a pénzt és így óvja a veszteségtől, hogy egy az egyben visszaadja a tulajdonosnak. Az Úrtól való félelmében, akit keménynek-korrektnek (*skléros*) tart. De ez szemére veti, hogy félő-habozó szolga (*okneros*), noha tudhatta, hogy ő maga kockázatkedvelő. (Sajnos a kiegyenlítő fordítások: „szigorú úr”, „lusta szolga” és „hűséges szolga” a „félő-habozó”, ill. „bátran-bízó szolga” helyett, amit a „*pistos*” a klasszikus görögben eredetileg jelent, elmosás a hangsúlyokat, hiszen rabszolgaian-„hűséges” éppen a harmadik!) – Jézus azt akarja mondani hallgatóinak, akik szeretnének minden törvényt pontosan teljesíteni, hogy a végén megigazultan álljanak Isten előtt: *Félénk igazságosságotok mit sem hoz nektek a konyhára! Ehelyett éreztétek meg és valósítátok meg merészen Isten szándékát* (hogy az nem az igazságosságban, hanem a szeretetben áll, arról folytonosan prédikált), hogy a végén bemehesetek Isten *örömébe!* – Ugyanezt mondja el a mezőről hazatérő szolga példabeszédében:

(Lk 17,7.9-10) Közületek... ki mond szívélyes köszönetet a szolgájának, mivel az megtette, amire utasítást kapott? – Így ti is, ha (csak) azt tettétek meg mind, amire utasítást kaptatok, mondjátok: Haszontalan szolgák vagyunk, csak azt tettük meg, amivel tartoztunk.

95. Könnyedség „éles tekintet” helyett

Mt 20,1-17

Isten Uralmával úgy van, mint azzal a földbirtokossal, aki kora reggel kiment, hogy munkásokat szegődtessen a szőlőjébe. Amikor megegyezett a munkásokkal napi egy dénárban, kiküldte őket a szőlőjébe. 9 órakor ismét kiment, és látott másokat munka nélkül ácsorogni a piacon, és azt mondta nekik: Menjetek ti is a szőlőmbe, majd megadom nektek, ami jogos. És kimentek. 12 és 15 órakor ismét kiment és ugyanígy tett. Amikor 17 órakor még egyszer kiment, ismét

másokat talált, akik ott ténferegtek, és azt mondta nekik: Mit álltok itt egész nap tétlenül? Azt mondták neki: Mivel senki nem adott nekünk munkát. Akkor ezt mondta nekik: Menjetek ti is a szőlőbe!

Amikor 18 óra lett, a szőlőtulajdonos azt mondta intézőjének: Hívd össze a munkásokat és fizesd ki a bérüket! Kezdd el az utolsókkal az elsőig menően! Akkor jöttek a 17 órakor beálltak, és fejenként egy dénárt kaptak. Amikor az elsők jöttek, úgy vélték, ők többet fognak kapni. De ők is fejenként egy dénárt kaptak. Miközben megkapták, zúgolódtak a földbirtokos ellen: Ezek az utolsók egy óra hosszat dolgoztak, és te egy sorba állítod őket velünk, akik viseltük a nap terhét és hevét. – Ő azonban azt felelte egyiküknek: Barátom, nem bánok veled igazságtalanul. Nem egy dénárban egyeztél meg velem? Fogd a tiédet, és menj! Én azonban ennek az utolsóknak is annyit akarok adni, mint neked. Nem szabad az enyémmel azt tennem, amit akarok? Avagy gonosz a te tekinteted, mivel én jó vagyok?

Jézus alighanem itt festi meg a legbosszantóbb képet Istenről. Megmutatja, hogy csak az emberen múlik, az ember jó vagy gonosz szemén, könnyed vagy elkomorult érzületén, hogy bosszankodik-e Isten viselkedésén. Mert három módon lehet végignézni ezt a furcsa végkifizetést: 1. Tisztán *tárgyilagosan*: Az úr nem jár el igazságtalanul, az első óra munkásai nem szenvednek igazságtalanságot, a kialkudott bért kapják meg. 2. „*Gonosz szemmel*” észrevenni: „Ezek az utolsók nem érdemeltek meg ajándékot.” Helyes. „Ha ajándékoz, akkor minket, az elsőket is megfelelően meg kell ajándékoznia, hiszen mi kiérdemeltük.” Helytelen. Hiszen az ajándékot sosem érdemli ki az ember; bármilyen keményen hangozzék is ez! 3. Könnyed érzülettel és „*jó szemmel*” értékelni, milyen „jó” maga az úr: Ajándékoz valamit a szegény éhenkórászoknak, akik korábban nem találtak munkát, és mégis szükségük van a napszámra mindennapi kenyerükhöz. És egy jóságos ember ennek örül. – Az eredmény: A látószerved, világos vagy sötét szemüveged az, ami a tájról alkotott képedet világossá vagy sötétté teszi. A szíved, könnyed vagy elkomorult érzületed készít számodra örömet vagy bosszúságot, amikor azt látod, hogy Isten másokat megajándékoz. Jézus itt (kiegészítően a 87. fejezethez) a szeretet egy másik mozzanatát teszi láthatóvá: *A személyes szeretet – fölötte állva az igazságosság szintjének – valóban egészen szabad.* Aki szeret, az természetesen kötve van ahhoz, hogy

senkivel se tegyen joggalanságot, és minden szükségét szenvedő felebarátján képessége szerint segítsen. De semmiképpen sincs kötve ahhoz, hogy „ajándékait” *egyenlően* ossza el; a kockázat ellenére sem, hogy ebből irigység támad. Az ilyen szabadság példái: az 1, 2 és 5 talentum eltérő indulótökéje; a drága nárdusolaj elpazarlása egyetlen személyre. A szeretet szabadsága színessé, feszültté és kiszámíthatatlanná teszi Isten történetét az emberiséggel.

96. Könnyedség „pontos elszámolás” helyett

Lk 18,9-14

Egyeseknek, akik önmaguk iránt azzal a bizalommal voltak, hogy ők igazak, és a többieket megvetették, a következő példabeszédet mondta: Két ember ment a Templomba, hogy imádkozzék, az egyik egy farizeus volt, a másik egy vámos. A farizeus odaállt, és magába fordulva így imádkozott: Istenem, hálát adok neked, hogy nem vagyok olyan, mint a többi ember, a rablók, csalók, házasságtörők, vagy mint itt ez a vámos is. Kétszer böjtölök hetenként, tizedet adok minden jövedelmemből. – A vámos azonban messze távol állt meg, s még szemét sem akarta az égre emelni, hanem mellét verte és azt mondta: Istenem, légy kegyelmes hozzám, bűnöshöz! – Mondom nektek: Ez feloldozva ment le a házába, amaz nem.

Minden bibliaolvasó a derék vámos pártjára áll. De igazságosnak kell lennünk a farizeushoz is, aki a kereszténységben a gonosz, öngazult képmutató gúnyfigurájává lett. *Valójában csak „a bennünk lévő tisztességes polgár” típusa.* Mert mi gonoszt tett? Nem szabad megállapítania, hogy nem lett olyan vérszívó, mint az akkori vámbérlők, és ezért Istennek hálát adnia? Mi gonoszt tett amaz idősebbik fiú, vagy az a kora reggeltől dolgozó napszámos? E háromnak és a többi tisztességes embernek Jézus szerint nem könnyelművé, hanem csak könnyedebbé kell válnia, hogy a kicsiken megkönyörüljön, ahelyett hogy elítélné őket. Csak akkor lesznek összhangban Istennel. Különben igazságosságuk ellenére sem igazulnak meg, azaz „nem-helyesek” az anyai Atya értelmében. – A büntudatos vámos immár nem könnyelmű, hiszen még szemét sem meri Istenre emelni. De benne megvan az Istennel szembeni „könnyedség” elengedhetetlen csírája: Feltételezi Istenről, hogy képes bűnöket

megbocsátani, ahelyett hogy korrektül el kellene számolnia. *Ezzel szíven találja Istent.*

97. Könnyedség „és” nagy erőbevetés

Mt 11,28-30; Lk 6,46; Mt 7,21.24.27; 25,1-4; Lk 14,33

Jézus beszédeinek lezárásához: Amit ő követel (lemondás a tulajdonról, önátadás, a kereszt követése, ellenségszeretet stb.), utópikusnak tűnik. Amit ellenben a Tóra követel (igazságos viselkedés, jócselekedetek és a kultikus előírások betartása), az bizonyos erőfeszítéssel emberileg megcsinálhatónak tűnik. Jézus mégsem néhány kiválasztottnak, hanem annak a néptömegnek kiáltja oda, amelyre a törvénytánítók (Lk 11,46) alig elhordozható terheket raknak:

Ide hozzám mind, ti fáradtak és megterheltek, és én fel akarlak üdíteni titeket. Vegyétek magatokra az én igámat (a „Tóra igája” helyett) és váljatok (az én) tanítványaimmá!... Mert az én igám jól illeszkedő, és az én terhem könnyű.

Nem mond ellent ez a könnyű teherről szóló beszéd Jézus magas követelményeinek? A titok bizonyára a „jól illeszkedő igában” rejlik, amely a teherhordó számár és az igavonó ökör, s így az ember számára is könnyen-hordozhatóvá teszi a terhet. A legkényelmesebb hordozó-iga kétségtelenül az öröm. Az egyik példabeszédben valaki „örömmel” teszi meg a legnehezebbet, odaadja egész birtokát, hogy ezzel megnyerje a sokkal nagyobb „kincset a szántóföldben” (79. fej.). *Jézus új hordozó-igája*, amely mindent elhordoztat vele egészen a keresztfeszítésig, *az Istenben – az ember mérhetetlen kincsében – való öröm*, a töretlen bizalom, az abszolút belső bizonyosság, hogy a valódi Isten nem számító kereskedő, hanem szerető lény, aki az ajándékozásban, a megmentésben és gyógyításban leli örömét. Ebből nő ki a „könnyedség”. – *És ilyen könnyed lelkülettel lehetséges a nagy erőbevetés*, amelyet Jézus nem néhány különösen jámbor embertől kíván meg, hanem az „okhlos”-tól, a néptömegtől, konkrétan: tőlünk bárkitől, még konkrétan: „tőlem”. Csak Jézus könnyedségével válik megvalósíthatóvá Jézus elrettentően komoly követelménye:

(Lk 6,46) Miért címeztek engem „Uram, Uram”-nak, és nem teszitek, amit mondok?

(Mt 7,21) Nem mindaz, aki azt mondja nekem: „Uram, Uram!”, fog bemenni Isten uralmába, hanem aki azt teszi, amit mennyei Atyám akar.

(Mt 7,24.27) Mindaz, aki e szavaimat hallgatja és megteszi, hasonlít az értelmes emberhez, aki sziklaalagra építi házát... És mindaz, aki hallgatja őket, de nem teszi, hasonlít ahhoz a tökfejhez, aki házát homokra építi...

(Mt 25,1-4) Isten Uralma hasonlít tíz koszorúslányhoz, akik lámpájukkal a vőlegény elé mentek. Öten közülük ostobák voltak, öten pedig értelmesek. Az ostobák megragadták a fáklyákat és nem vittek magukkal olajat (lámpa olaj nélkül = hit cselekedetek nélkül). De az értelmesek fáklyáikkal együtt olajat is vittek edényeikben.

(Lk 14,33) Senki sem lehet közületek a tanítványom, aki nem szakad el mindattól, amit birtokol.

Nem lenne helyes ezekről a világos szavakról még okosan beszélni. Jobb, ha *hagyjuk, hogy megragadjanak minket.*

Harmadik rész

A HARC JERUZSÁLEMÉRT

98. Mi célból Jeruzsálembe? Miért most?

Mt 6,9-10 (Lk 11,2)

„Atyánk... Jöjjön el az Országod, (azaz:) történjék meg a Te akaratod, ahogy a mennyben, úgy a földön is!”

Ez volt Jézus alapszándéka, amely minden lépését irányította. – Noha Isten Uralma sosem jön el erőszakkal és robajjal, hanem a szívekben csírázik, s ezért Jézus első és állandó „lelki”-gondozói tevékenysége: Térjetelek meg!, *de Isten „földi” Uralmának egész-voltához hozzátartozik politikai kihatása is.* Nemcsak egyedként, hanem közösségi lényként is, „összegyültek”-ként, népként és az emberiség családjaként is kell mindenkinek megtennie a közös Atya akaratát, megosztania kenyerét, talpra segítenie a másikat, stb.

Erre a végső célra való tekintettel nem hirdethette volna-e Jézus Isten Uralmát közvetlenül a „pogányoknak” is, és nem törekedhetett volna-e arra, hogy Rómát, a Földközi-tengeri központot szellemileg meghódítsa? Történelmileg ez lehetséges lett volna (ld. Pál missziós tevékenységét!). Ám Jézus elutasította az ilyesmit, mivel úgy tudta, hogy *csak Izraelhez* szól a küldetése, és mivel (a régi prófétákhoz hasonlóan) hitte, hogy *a népek „eljönnek”*, ha Izrael elfogadta Isten Uralmát. Hitt népe – más népek szolgálatában álló, és nem azok meghódítására irányuló – történelmi küldetésében.

Ha azonban Izrael ezzel az egyedülálló küldetéssel rendelkezik, akkor népi egészként is megtérésre kell jutnia, és nem csupán az egészszel ellentmondásba kerülő egyesek vagy csoportcskák összegeként. Népi vallás a szó egészséges értelmében! Ez azonban rögtön azt jelenti: Jeruzsálemmel, Izrael vallási, szellemi és politikai középpontjával együtt. *Ezért volt kikerülhetetlen* Jézus számára a „harc Jeruzsálemért”. Meg kellett kísérelnie, hogy ott ne csak a „népet”, a pászka zarándoktömegét, hanem mindenekelőtt a mértékadókat, „a véneket, a főpapokat és az

írástudókat” indítsa gondolkodásuk átalakítására.

De miért már most? Jézus kb. 36 éves volt. Még 10-20 évet tervezhetett, hogy először megnyerje „a népet lent”. „A hatalmasok fent” amúgy is taktikusok voltak (Mk 14,1-2), és a tömeg túlhatalmának – amely áldozatbemutató- és adómehtagadásával pl. gazdaságilag kiszáríthatta volna a Templomot mint intézményt – fokozatosan engedtek volna. De az ilyen megfontolások taszították Jézust. Istenéből, a Teremtőből kiindulva tilos volt számára, hogy akár egyetlen ellenfelét is – legyen az utolsó védőbástyaként egyetlen főpap, vagy császár, vagy pápa – csellel és erőszakkal indítsa megtérésre. Jézusnak, akárcsak a Teremtőnek, „meg kell várnia” az ember szabad önmozgását, amelyre csak ösztönözheti, de amelyet semmilyen eszközzel nem „csinálhat”. Tehát nem marad számára más választás, mint Jeruzsálembe menni, *hogy megnyerje a mértékadók „szívét”*, ám bár biztosan kellett számolnia azok megkövesedésével! – Megkövesedett szívek esetén azonban kevés értelme van éveket vagy évtizedeket várni annak jobb esélyére, hogy felpuhítsa őket. Így legfeljebb az a kérdés marad, miért a 30-as év pászkaünnepét választotta Jézus (a 29-es vagy 31-es helyett). De ezt csak ő tudja.

99. Félelemkeltők és félők

Mk 3,6; 10,32; Lk 13,31-33

A farizeusok kimentek (a provokáló szombati gyógyítás után) és hamarosan tanácsot tartottak ellene a heródiánusokkal, hogyan tudnák megölni őt.

(Lk 13,31-33) Abban az órában egyes farizeusok eljöttek hozzá és azt mondták neki: Menj ki és vándorolj el innen, mivel Heródes meg akar ölni. És ő azt mondta nekik: Menjetek ti el, és mondjátok meg ennek a rókának: Nézd, démonokat űzök ki és gyógyításokat viszek végbe ma és holnap, és a harmadik napon készen vagyok. De addig (még itt) kell körüljárnom (tudni), mert nem illik, hogy próféta Jeruzsálemen kívül vesszen el.

(Mk 8,15) Tanítványainak lelkére kötötte: Vigyázzatok, óvakodjatok a farizeusok kovászatól és Heródes kovászatól!

A törvényhű farizeusok született ellenfelei voltak a liberális heródiánusoknak. Csak a szükségtől kényszerítve tanácskoztak velük,

hogyan lehetne megölni a közös ellenfelet, Jézust (aki a farizeusok számára eretnek, a heródiánusok számára második Keresztelő János volt). – Aztán együttesen okosabb tervet eszeltek ki: Ahelyett, hogy Galileában, Heródes felségterületén fognák el Jézust és egy második prófétagyilkossággal terhelnék az uralkodót a nép szemében, el kellene kergetni a vándorprédikátort Júdeába-Jeruzsálembe, ahol a templomi hatóság vagy a megszálló hatalom tartóztathatná le. Tehát félelmet kell kelteni benne: Menekülj, Heródes meg akar ölni! – Jézus átlát a fondorlaton. Mondjátok meg a ti Heródeseteknek, hogy csak rókának tartom őt. Mondjátok meg neki, hogy démonokat űzők ki és betegeket gyógyítok, amit nem tilthat meg nekem, és hogy itt Galileában addig működöm, amíg helyesnek tartom, aztán Jeruzsálembe megyek, mert „nem illik” (keserű ironia!), hogy egy prófétát Galileában öljenek meg; erre Jeruzsálem az illetékes.

A „farizeusok kovásza” hamis teológiájuk. De akkor micsoda a vele említett „Heródes kovásza”? Valószínűleg az, amivel negatív módon hat a tanítványokra: félelmet beléjük öntő zsarnoksága. *Ahol e két erjesztőanyag (kovász), a vallási ideológia és a politikai hatalom összekapcsolódik, ott nagy veszély fenyegeti az embert*, mivel az egzisztenciaféltség hazuggá teszi: először *alkalmazkodó* cselekvést, aztán *alkalmazkodó* beszédet, végül *alkalmazkodó* gondolkodást kényszerít rá. *Isten Uralma azonban szabadon gondolkodó és saját felelősséggel cselekvő emberekre van ráutalva*. Ebből fakadóan óvja Jézus nyomatékosan tanítványait ettől a veszélyes kovász-kombinációtól. – Mióta „arcát Jeruzsálem felé fordította”, az összes szenvedésbejelentésekkel és üldöztetési logionokkal megpróbálta őket megerősíteni a zsarnoktól való félelemmel szemben, nem azzal, hogy ártalmatlan színben tüntette fel a zsarnokot, nem is babonás csodavárással, hanem egész-jellegű realizmussal: az emberek itt lent képesek ölni; Isten ott fõnt ismét fel fog ébreszteni. „Egészen nyíltan beszélt” (Mk 8,32). És a tanítványok felemásan reagáltak. Egyesek miniszteri posztokban reménykedtek, mások féltek, Péter pedig a legbátrabbnak tartotta magát.

(Mk 10,32) Úton voltak Jeruzsálembe, és Jézus mindig előttük ment. Akkor csodálkoztak (alighanem a bátorságán), de azok, akik követték, féltek.

100. Kijózanítás az elsietett ujjongás közepette

Mk 14,26-29 (Mt 26,30-33)

Időben a pászkaünnep szempontjából, amelyen egész Izrael és a diaszpóra zarándokai összegyűltek – Jézus elindult Galileából. Galileaiak egy csoportja – tanítványok és szimpatizánsok, férfiak és nők – követte őt; feszülten várva, hogyan fogja kinyilatkoztatni magát Jeruzsálemben. A Jordán völgyében Dél felé haladtak, Jerikón keresztül az Olajfák hegyére. Annak kúpján az ember hirtelen megpillantotta a Szent Város egész panorámáját, amelyet a nagyszerű templomkomplexum uralt. A fáradtan megérkező zarándokok számára ez volt a megállás és az ujjongásban kitörés helye.

**Az Olajfák hegyére vonultak, (Istent) dicsérő dalokat énekelve.⁴²
Akkor azt mondja nekik Jézus: Mindnyájan meg fogtok botránkozni (bennem)... De azután, ha (Isten által) ismét kihozatom, Galileába foglak vezetni titeket. De Péter azt mondta neki: Ha mind megbotránkoznak is benned, én nem.**

Mint döntő csatája előtt egy hadvezér, aki sosem veszíti el az idegeit, úgy tekinti át Jézus realitán a helyzetet „Jeruzsálemért való harca” előtt, és rendelkezik: 1. Egész kísérete meg fog botránkozni benne, magatartásán és sorsán. Ki foglak ábrándítani titeket fantasztikus messiási várakozásaitokból, mert nekem a legrosszabbal kell számolnom. 2. De bármi történik is, tudom, hogy Isten által (passivum divinum) „kihozatom” (*egeiró*, mint a Mt 12,11-ben és másutt). 3. Aztán ismét visszavezetlek titeket Galileába, ami kettőt jelent: a) Nem maradunk Jeruzsálemben, hogy itt messiási uralmat hozzunk létre. b) Egyáltalán nem szabad szétszaladnotok, mint azok a juhok, amelyeknek pásztorát agyonverték! – Így gondoskodott Jézus eleve „*a harc folytatásáról egy veszített csata után is*”.

101. Ahogyan ő maga mutatkozik be

Mk 11,1-3.8-11 (Mt 21,1-9/Lk 19,28-40)

Amikor Jeruzsálemhez közelednek, Betfagéba és Betániába, az Olajfák hegyéhez, előreküldi két tanítványát, és azt mondja nekik: Menjetek az előttetek fekvő faluba, és mindjárt az elején találtok egy számarcsikót, amelyen még nem ült ember. Oldjátok el és hozzátok ide! És ha valaki azt mondja nektek: Mit csináltok ti itt?, akkor mondjátok: Az Úrnak

van rá szüksége, és hamarosan ismét visszaküldi... És elhozták a csikót Jézushoz, rátették ruháikat, és ő fölült rá.

A szerző, aki ezt a történetet hallomásból rekonstruálta, egyet s mászt összekevert. Az út így halad: Betániától Betfagéig kb. 1 km, innen az Olajfák hegyéig kb. 700 m, innen a Templomig szintén kb. 700 m légvonalban. – Ábrázolását befolyásolta továbbá a csodákra hajlás. „Jövendölés” nélkül a következő történhetett: Jézus a falu (Betánia?) előtt megállt. Már látni lehetett az első házakat. (Betánia galileaiak települése volt.) Jézus, aki Jn szerint már korábban is működött Júdeában és Jeruzsálemben, tudta, hogy lakik ott egy szimpatizánsa (a „leprás Simon”?). Ezért kölcsönözhetett ettől egy hátasállatot ezzel az utalással: Az Úrnak van rá szüksége.

Most figyelmesen kell ügyelnünk a szövegre: egyrészt arra, hogyan akart Jézus maga Jeruzsálemben bemutatkozni, másrészt arra, hogyan akarták őt bemutatni galileai kísérői.

Akárcsak a régi próféták, Jézus tudott hatásos, és a nép számára érthető jelképes cselekedetekkel bánni. Gyalog csak egyike a pászkazarándokoknak, lovon „úr”; a szerény, békés szamarat választja tehát hátasállatul. Mert a szamár egy *nem harcias, és ilyenként nem várt „Messiás”* ismertetőjegye, akit azonban Zak 9,9-10 meghirdet. Íme, az egész szöveg: „Ünnepelj vígan, Sion leánya, ujjongj, Jeruzsálem leánya! Nézd, királyod jön hozzád, igazságos és győzelmes. Alázatos és szamáron lovagol, a nőtényszamár csikaján. eltünteti a harci szekereket Efráimból, és a harci paripákat Jeruzsálemből, eltüntetik a harci íjakat. Békét parancsol a népeknek, uralma tengertől tengerig terjed, a folyótól a Föld végéig.” Az írástudók, de az egyszerű emberek is kiolvashatták a szamár jeléből Jézus *békeprogramját*. – De ehhez hozzájön egy új elem. Jézus kifejezetten olyan szamárzikót akar, „amelyen még nem ült ember”. Ha a még betöretlen, természetes vadságú állat ellenállás nélkül hordozza őt, akkor láthatják: Nemcsak az emberekkel szemben békés, hanem *minden teremtménnyel szemben is*, és ez az állat érzi ezt. Közben semmi látványosan csodás dolog nem történik, hiszen ez ugyanaz a Jézus, aki döntő istenmegtapasztalása után alázatosan beilleszkedett a teremtés rendjébe és „az állatokkal volt”. – Így akart Jézus bemutatkozni. De híveinek ovációi felemásak voltak:

(11,8-11) Sokan ruháikat terítették az útra, mások viszont zöld gallyakat, amelyeket a (közeli) földekről hoztak. Azok, akik előtte

futottak, és azok, akik követték, azt kiáltották: Hosia na! / Áldott, aki itt jön az Úr nevében! / Áldott Dávid atyánk királyi uralma, amely itt jön! / Hosia na a mennyei magasságokban! – És ő bevonult Jeruzsálembe, a Templomba.

Mire föl ez a körülményes kettőzés: akik előtte futottak, akik követték? Mögötte menni (*opisó mou*) az igazi tanítványok kötelessége volt. Tőlük el lehetett várni, hogy helyesen proklamálják Mesterüket mint azt, aki „Jahve nevében közeledik” (Zsolt 118,26). Isten megbízásából fog beszélni és cselekedni. Az emberek kérdésére, ki ez, azt felelik: „*Ez Jézus, a próféta, a galileai Názáretből*” (Mt 21,10). Alighanem erre vonatkozik a tömegben őt kísérő egyes farizeusoknak ez a Lk 19,39-40-ben följegyzett ellenvetése: „Mester, utasítsd helyre tanítványaidat!” De Jézus tudja, hogy ő „a” próféta, és most mindannyiuknak meg kell tudniok: „Mondom nektek, ha ezek elhallgatnak, a kövek fogják kiáltani.”

Mások azonban (akik önfejűen előtte futottak?) messiási uralkodóként proklamálták őt. A saját ruhákat egy közeledő ember elé teríteni, hogy az áthaladjon rajtuk, alávetési gesztus volt egy új király trónra lépésekor. Ez a hódolás és egy Dávid-stílusú királyi uralom teli torkú meghirdetése nem Jézus szándéka szerint való volt. A bevonulás nyüzsgésében ezt nem tudta megakadályozni; később elhatárolta magát tőle (Mk 12,35-37). – Pilátus, akinek besúgói előtt bizonyára nem maradt rejtve a messiási kiáltozás, alighanem jámbor álmodozónak tartotta ezt a „királyt a szamárcsikón”. Különbön rögtön le kellett volna tartóztatnia.

102. Aggódik Izrael fügefájáért

Mk 11,11-14; Lk 19,41-42

Amikor (a Templomban) körös-körül mindent megnézett magának, kiment – mivel már késő volt – a Tizenkettővel Betániába. – És a következő reggel, amikor kijöttek Betániából és messziről meglátott egy fügefát teli levelekkel, odament, hátha talál rajta valamit. És amikor odaért, csak leveleket talált. Ugyanis még nem volt itt a fügeérés ideje. És azt felelte neki (a fügefának, mintha az védekezett volna): Soha többé ne élvezzen többé rólad gyümölcsöt senki? És tanítványai hallották őt.

Nem a templomépületet csodálta meg, amelyet már ismert, hanem a fontosabbat, a templomi üzemet vette fontolóra, először hallgatagon. Aztán visszavonult Betániába, ahol a „leprás Simon” nyújtott neki szállást a jeruzsálemi napok idején; de bizonyára reggelivel együtt, úgyhogy nem „éhezett”, mint ahogy Mk betoldja.

A fügefá története: Jézus természetesen tudta, hogy húsvét idején nincsen érett füge, mint ahogy tudta, hogy a fák nem értenek arámul! Ez ismét (hasonlóan a szamárcsikón lovagláshoz) *jelképes prófétai cselekedet* volt, a tanítványok oktatása, akikről a végén hangsúlyozza az elbeszélő, hogy „hallották őt”. A szimbolika könnyen felismerhető. Ahogyan egy éhes ember valami élvezhetőt keres a fügefán, úgy kívánja Isten Izrael megtérését. De mindig az a helyzet, hogy „még nem” találja, ahogyan egy fa tavasszal „még nem” kínál gyümölcsöt. Ehelyett levézetet talál az ember a fán, Jeruzsálemben pedig kultikus üzletelést, amint ez a Templomban megfigyelhető volt. Ezért az Izrael fügefájához intézett türelmetlen kérdés: *Hát folyton „még nem” akarsz megtérni?* Egyszer mégiscsak el kell jönnie „a fügeérés idejének”! (Mk 12,1-6: Egyszer mégiscsak be fogják hajtani a szőlőmunkásoktól a köteles részt!) – Ezekben a napokban Jézus számára nyomatékosan az Izraelhez intézett üdvajánlat „má”-járól (*kairos*, beteljesedett várakozási idő) van szó:

(Lk 19,41-42) Amikor közelebb jött és megpillantotta a várost, siratta és azt mondta: Bárcsak felismernéd ezen a napon te is, ami a békességet szolgálja!

Ezt a valódi jézusi felkiáltást a 42b-44. versben zsidóellenes és apokaliptikus módon ismét *meghamisították*: Először „elrejtetik” az üdvösség a nép előtt, aztán büntetésül azért, hogy nem lát, földbe tapossák gyermekeivel együtt. Micsoda Isten!

Éppilyen iszonyatosan *eltorzították* Jézus alakját a fügefá-történet kibővítésével. Azzal kezdődött, hogy az aggódó kérdést: „Soha többé ne...?” elátkozó kijelentésnek hallották: „Örökre ne élvezzen többé rólad gyümölcsöt senki!” A görögben ugyanis a kérdő- és kijelentő mondatok gyakran csak a hangsúly, ill. a nem mindig alkalmazott központosítás révén különböznek egymástól. Miután a reménykedésből megátkozás lett, hozzá kellett költeni annak beteljesedését is: „Amikor reggel elmentek mellette, látták, hogy a fügefá gyökerestül elszáradt” (Mk 11,20). – Korai prédikátorok *így csináltak bolondot* Jézusból, nagyobbá akarván tenni őt.

Mert hiszen ki akar tavasszal fügét szüretelni? Ki beszél egy fával? Ki varázsolja el csak azért, mivel nem tudja most az éhségét csillapítani? És ha Izraelről van szó, még rosszabb a helyzet: Melyik normális ember kárhoztat *egy egész népet örökös megtérésképtelenségre* csak azért, mivel annak néhány mértékadó hatalmusa jelenleg elutasítja őt? Csak egy szellemi fogyatékos fanatikus lehet ilyen. De hát ha egyszer „Szentírás” lett belőle, akkor „igaznak” kell lennie! Tehát az újszövetségi egzegézis egyik mai, nagy tekintélyű professzora azt tartja, hogy a fügefa Mk szerinti megátkozása konkrétan így történt: „Jézus éhsége motiválja fügekeresését. A konkrét, nem szimbolikusan érthető vonás kudarcra ítéli a jelenet minden szimbolikus magyarázatát.” Sőt, védelmébe veszi a halálhozó átok mágikus használatát Jézus részéről „a valóságtól történő humanista irtózással” szemben.⁴³

Tényleg misztérium! Nem az, hogy Jézus pusztán haragból elvarázsolta egy ártatlan fát, hanem az, hogy a gyógyító Jézust átalakíthatták valódi bűvésszé; nemcsak a babonás első században, hanem a második évezred végéig menően; nem laikusok, hanem mélyen hívő tudósok az egyház közepén! – Nem lehetséges? *A keresztény teológiatörténetben is – mint „az emberiség egész történetében egy hallgatag Isten mellett” – minden lehetséges.* Ez ellen a tény ellen lázadni Istenbe vetett bizalmunkba kerülhet. Elfogadni ezt a tényt üdvös „hideg zuhanyként” hathat.

103. A Templom válják az Atya házává!

Mk 11,15-18 (Mt 21,12-13/Lk 19,45-46)

A következő reggelen... Jeruzsálembe jöttek. Bement a Templomba, és elkezdett embereket, akik a Templomban eladtak és vásároltak, kidobni. A pénzváltók asztalait felborította, és a galambárusok állványait. Azt sem engedte meg, hogy valaki a templomudvaron áthaladva egy „eszközt” vigyen magával. Tanította őket (hallgatóit) és azt mondta nekik: Nem áll írva: Házam hívassék a kérés házának, nyitva minden nép számára? De ti rablók barlangjává tettétek. (Jn 2,16: Ne tegyétek Atyám házát vásárcsarnokká!) – A főpapok és az írástudók hallották ezt. Akkor keresték, hogyan tudnák megölni, mert félték tőle.⁴⁴

Felejtjük el a Jn-szöveg által meghatározott elképzelésünket, miszerint

Jézus „kötélkorbáccsal minden kereskedőt kiűzött a Templomból”, és tartjuk magunkat a Mk-szöveghez!

„A Templomban eladókról és vásárlókról” van szó. De itt csak áldozati állatokat adtak el, és ez éppolyan törvényes volt, mint manapság az áldozati gyertyák árusítása kegytemplomok előtti téren. Uzsoráról sehol sincs szó. Arról sincs, hogy valakit kiűzött „a Templomból”. Egyáltalán mit nyert volna vele, ha kint, pár lépéssel odébb tovább folyik a kereskedés? És miért kellett volna megbüntetnie az áldozati állatok „vevőit”?

A kultuszkritikus Jézus számára a Templomért folytatott harca során valami másról van szó, mint a templomterület kultikus tisztaságáról: arról, hogy megtisztítsa a vallást *a vásárlás mentalitásától*. Isten háza „*a kérés háza*” legyen. Mivel Jézus Istene Atya, aki megajándékozta gyermekeit, hogy ők továbbajándékozzanak, és nem kereskedő, akinek az ember teheneket, juhokat és galambokat ad, hogy termésáldást és egyebeket kapjon tőle. Ezt a „rendszerátvitelt” mégsem érthette el az áldozati állatokkal való kereskedés áthelyezésével a templomudvarból az utcára, hanem csak azért, hogy „kezdte” *kizárni tanítványi közösségéből azokat, akik itt eladtak és vásároltak, tehát azokat, akik még kultikus áldozatokkal foglalkoztak*. Az „*ekballó*” az Újszövetségben a közösségből történő kizárást is jelent (Mt 8,12 par; Mk 1,43; Jn 6,37 stb.).

A vallás, sajátosan a zsidó vallás éppily radikális megtisztítása áll ama tilalma mögött, hogy egy „eszközt” vigyenek keresztül a Templomon. Persze ha ezzel vizeskorsókra, seprűkre stb. gondolt, akkor még inkább megszállottja lett volna a kultikus tisztaságnak, mint a farizeusok. És meg kellene kérdezni, konkrétan hogyan „nem engedte ezt meg”. Mondjuk ellenőrököt állított a templomterület mind a 9 kapujához? A „*skeuos*” jelenthet háztartási eszközt, de ugyanúgy *harci eszközt* is. A kétértelmű szó itt jól van megválasztva, mert a rómaiak uralma idején a zsidók számára tilos volt harci eszközöket, pl. kardot maguknál tartani. De az ember betehetett az öltözetébe egy hosszú kést borjúvágáshoz (vagy emberek leszúrásához), vagy egy baltát fahasogatáshoz (vagy mások koponyájának széthasításához). Josephus Flavius a zelótákat „egyfajta jeruzsálemi rablóknak” nevezi, mivel ismételten terrorista módon használták ki a zarándokok nyüzsgését a templomudvaron, a tolongásban törrel leszúrták a rómaiak feltételezhető barátait, és Róma-ellenes lázadásokat rendeztek. A közeli Antónia-várban tanyázó rómaiak válasza aztán véres mészárlás volt. Lk 13,1-3: Pilátus galileaiakat (értsd: zelótákat) öletett meg áldozatbemutatás közben. Aki azonban úgy véli, Isten csak azért engedte

meg ezt, mivel ezek bűnösebbek voltak a többi galileainál = zelótánál, az téved, mondja Jézus. Ezzel a háttérrel érthető a döntése. Nem tűrte, hogy (Galileából jött!) követőinek egyike gyilkos fegyverrel a köntöse alatt lépjen a Templom területére, hogy itt *Isten nevében harcoljon Isten ellenségei ellen*. Istenellenesként leplezte le a nacionalista vallásosságot (Csak mi, zsidók vagyunk Isten népe, a pogányok azonban kuttyák!): *Az Atya házának „minden nép számára” nyitva kell állnia*, tehát a rómaiak és görögök számára is!

A Szentély őrei, a papok és teológusok hallották ezt, és elég intelligensek voltak ahhoz, hogy észrevegyék, itt *vallási rendszerük alapját*, és ezzel elválaszthatatlanul összefonódva, *gazdasági és szociális rendszerük alapját* ássák alá: „Féltek tőle.” Valakit, aki a Templom szentsége iránti túlbuzgóságból egyszer átmenetileg elúzi a kereskedőket, nem kell mindjárt megölni. De ezt a felforgatót ártalmatlanná kellett tenniük. Most izgalmas harc kezdődik a Templomért, Jeruzsálem és Izrael szíveközepéért.

104. Ki adta neked ezt a teljhatalmat?

Mk 11,27-31.33 (Mt 21,23-27/Lk 20,1-4)

És ismét Jeruzsálembe jöttek. Miközben körbejár a Templomban, odalépnek hozzá a főpapok, az írástudók és a vének. Azt mondták neki: Milyen teljhatalommal teszed ezt? Vagy ki (melyik ember) adta neked ezt a teljhatalmat, hogy ilyen szabad tenned? De Jézus azt mondta nekik: Ellenkérdést akarok föltenni nektek. Egyetlen megokolásról van szó. Feleljetek nekem, aztán én is megmondom nektek, milyen teljhatalommal teszem ezt. Keresztelői tevékenységére János az égből volt fölhatalmazva, vagy emberek által? Feleljetek nekem! Akkor mérlegelték magukban... Aztán azt mondták Jézusnak: Nem tudjuk. Akkor azt mondta nekik Jézus: Én magam („egó”) sem mondom meg nektek, milyen teljhatalommal teszem ezt.

Sajnos már az evangéliumok általában alattomos gonosztevőknek bélyegzik Jézus ellenfeleit. Ennek megfelelően a Mk-evangélium szerkesztője is valahonnan tudni véli, mit „mérlegelték magukban” ezek a férfiak: „Ha azt mondjuk, János próféta volt, akkor szemünkre veti, hogy nem hittünk neki. Ha azt mondjuk, nem volt próféta, akkor szembe találjuk magunkat a néppel” (32. vers). Tisztán taktikus számolgatás. Ennek

következtében aztán Jézus hallgatása is csak ravasz kibúvónak tűnik.

Nem; Jézus valóban „le akarta rombolni a régi templomot és újat akart építeni”. Persze nem faltöröként, hanem mélyebb és ezért veszélyesebb értelemben. Ezt azoknak a zsidó teológusoknak sem lenne szabad figyelmen kívül hagyniok, akik ma szeretnék „hazavinni” Jézust. A jeruzsálemi hittani hatóság emberei nemcsak megélték a templomi rendszerből, hanem annak helyességéről éppoly őszintén meg is voltak győződve, mint egy bíboros a katolicizmus, vagy egy szuperintendens a protestantizmus helyességéről. És ők viselték a felelősséget azért, hogy önjelölt próféták vagy messiások, amilyenekből akkoriban akadt bőven, ne zavarják össze a népet, s ne provokáljanak ráadásul konfliktust a rómaiakkal. Tehát meg kellett vizsgálniok a galileai vándorprédikátort is, vajon fantaszta-e, vagy valóban próféta, ahogyan követői állították. Hogy az utóbbit egyáltalán lehetségesnek tartották, és ezért meg akarták őt vizsgálni, becsületükre válik. Az egyháztörténelem során ezzel szemben gyakran kérdés nélkül, eleve elítélték az elhajlókat. – A templomlerombolás vádja és másfelől a *kétség*, vajon nem Isten áll-e mégis Jézus mögött, ott duzzad Jézus egész perében, egészen eretnekként történt kivégzéséig („Ha Isten szereti őt, mutassa meg, és hinni akarunk neki!”), sőt az apostolok üldözéséig (Gamáliel: „Ha ez a mű emberektől ered...”).

Jézus igen komolyan veszi a hittani hatóság legitim kérdését, vajon Istentől küldött próféta-e. Csak felszínesen intézte volna el, ha beteggyógyításaival érvelt volna, hiszen „csodáknak” nevezett parapszichológiai hatásokat nem-próféták is képesek elérni. Egy mű sikeressége éppily kevésbé bizonyítéka Isten szerinti voltának, ellentétben a barátságos Gamáliel vélekedésével. Jézus nem is mondja egyszerűen: Isten adta nekem a teljhatalmat, hanem megkísérli tudatosítani bennük annak a problémának a mélységét, hogyan lehet fölismerni a próféta-ságot (Isten LEHELETÉT!). A legjobb példa erre Keresztelő János, akit a hittani hatóság éppígy megvizsgált. Jézus maga először megkereszteltette magát vele, aztán mégis elfordult tőle, hogy egészen új csapást vágjon. Nos, próféta volt-e János? Mondjátok meg nekem az egyetlen és tulajdonképpen *„logos”*-t (megalapozást, számadást), miért volt az, vagy miért nem volt az! Miután magukban mérlegre tették, be kellett vallaniok: Nem tudjuk. Ez azonban azt jelenti: Nincs szervünk, mérőeszközünk, hogy biztosan felismerjük az Isten szellemétől megragadott embereket mint ilyeneket. Erre válaszol Jézus következetesen: Akkor én magam (hangsúlyos *egó*) sem mondom meg nektek, milyen teljhatalommal

cselekszem. Mit sem használna nektek. *Csak saját szívetek, csak az Istenire irányuló saját érzékszerveitek mondhatná meg nektek.* (Tanítványainak, akik *bíztak* benne, nem félt bevallani, hogy Isten neki mint Fiúnak „mindent kinyilatkoztatott”, és azt is megmondta nekik, miről lehet felismerni a valódi és a hamis prófétákat: 73. fej.)

Mk szerint itt még jól végződött a vizsgálóbizottsággal folytatott beszélgetés. Anélkül, hogy közvetlenül megmondaná: Én vagyok, Jézus továbbra is azon fáradozik, hogy a szőlőmunkásokról szóló példabeszéddel és a zárókő képével saját megfontolásra bírja őket.⁴⁵ *Feltételeznünk kell, hogy Jézus nem provokálni, hanem valóban megtéríteni akarta a jeruzsálemi mértékadókat.*

105. A Fiú a mértékadó követ

Mk 12,1-6.10-11.34.37 (Mt 21,33-46; 22,41-45/Lk 20,9-19);
Lk 10,23-24

És kezdett velük (akik teljhatalma felől kérdezték) példabeszédekben szólni: Valaki „szőlőt ültetett, körülkerítette, sajtót ásott és őrtornyot épített” (Iz 5,2). Aztán bérbeadta parasztnak és külföldre utazott. A megfelelő időben egy szolgát küldött a parasztokhoz, hogy megkapja tőlük a szőlő terméseiből neki járó részt. De azok megragadták, megverték és üres kézzel küldték el... És sok másikat küldött. Az egyikkel elbántak, a másikat agyonverték. Most már csak egy valakije volt, a szeretett fia. Ezt küldte utolsóként hozzájuk. Közben azt mondta magában: A fiamhoz majd odafordulnak...

Az írástudók számára ismerős volt az Izraelről mint Jahve gondosan ültetett, de csak korcsot termő szőlőjéről szóló kép. Jézus megváltoztatja: A bérlők azok, akik megtagadják Tőle a köteles jövedelmet. Hogy az elutasított szolgálakkal a prófétákra gondolt, rögtön felismerhető volt. De aztán jön a meglepetés. Bár Jézus nem mondja ki közvetlenül, hogy ő a Fiú, hiszen csak kitalált történetet mesél, de kézenfekvővé teszi számukra, hogy megfontolják: Nem küldhetné-e Isten utolsó követként „szeretett fiát” abban a reményben, hogy legalább őt tiszteletben fogják tartani, „feléje fordulnak”?⁴⁶ – De ez a gondolat túlzott követelés volt számukra. *Egy ilyen jöttment vándorprédikátor lenne Isten „fia”?* Ami azt jelentené:

Istenhez sokkal szorosabban kapcsolódó és ezért mértékadóbb, mint „szolgái”, a régi próféták.

Mivel Jézus észrevette, hogy a főpapok, a törvénytudók és a tanácsurak alkalmatlannak tartják őt arra, hogy Izrael felépítésében egyáltalán együttműködjenek, nem is beszélve arról, hogy mértékadóként, ezért egy másik képet nyújt nekik megfontolásra a 118. zsoltárból, amelyen felismerhető Isten rendelkezésének sajátossága:

(Mk 12,10-11) Nem ismertétek fel újból (ebben a szituációban) az Írásnak ezt a helyét: „A kő, amelyet az építők megvizsgálás után használhatatlannak minősítettek, fő-sarokkővé lett. Az Úr által lett ez (ti. fő-sarokkő), és Ő megfoghatatlan a szemünkben.”?

Egy közönséges kő, amelyet a szakemberek megvizsgálják és elvetnek (*apo-dokimadzó*), aztán mégis fő kockakővé lesz a sarkon, ahol a fal új irányt vesz. – Egy egyszerű ember (emberfia), akit a teológusok megvizsgálják és elvetnek, aztán mégis „a” mértékadóvá válik, *akiből kiindulva a vallás további története új irányt vesz.* Ez ugyan megfoghatatlan, de csak a mi szemünkben. Mert nem a kő, nem az ember Jézus hozza ezt létre, hanem *Isten áll a dolog mögött.*

De hogy Isten egy közönséges embert tehetne sarokkővé, egyedül mértékadóvá Izraelben – és ez azt jelenti: a Messiássá –, ezellen az írástudók az Írásból vett eszközeikkel érveltek: A Messiásnak Dávid fiának kell lennie. Ezt abban a szentírásívő korban nemcsak szellemileg értették, hanem mindenekelőtt genealógiailag. (Ezért állította Pál a Róm 1,3-ban Jézus Dávid-fiúságát „test szerint”, és konstruált Mt/Lk – mindenestre ellentmondásos – családfákat, amelyek Jézus dávidi leszármazását voltak hivatva bizonyítani.) Kikerülhette volna ezt az egész érvelést ezzel a nyilatkozattal: Nem vagyok a Messiás. De ezt nem tehette meg, mivel a „messiás” a zsidó módon érzők számára mindig azt is jelentette: „a végső mértékadó”. Tehát neki (aki Lk 4,17 szerint tudott olvasni és járatos volt az Írásban, jóllehet a népnek nem írástudói módon prédikált) az Írassal kellett erőtlenné tennie az Írásból vett, ténylegesen veszélyes ellenérvet:

(Mk 12,34.37) Jézus azt felelte, miközben a Templomban tanított: Hogyan állíthatják az írástudók, hogy a Messiás Dávid fia?... Dávid urának nevezi őt. Hogyan lehet akkor a fia?

Amit Jézus itt állít, az csak ennyi: Akár „mesternek”, „prófétának” vagy

„messiásnak” nevezik őt, mindenesetre ő az „úr”, ami ebben az összefüggésben azt jelenti: Dávid fölött áll, Dávidtól sem szellemileg, sem genealógiailag nem függ, hanem ő a „mértékadó”. Ugyanígy mutatkozott be más képekben „a sarokkőként” és a szőlőtulajdonos utolsóként, a szolgák után küldött „fiaként”, és ugyanígy megmondta tanítványainak:

(Lk 10,23-24) Boldogok a szemek, amelyek azt látják, amit ti láttok. Mert mondom nektek: Sok próféta és király akarta látni, amit ti láttok, és nem látta.

A próféták látni akarták Isten Uralmát, királyok pedig, elsőként Dávid, „Jahve fölkejtéiként” be akarták mutatni Jahve uralmát Izraelen. De istenmegtapasztalása óta Jézus karizmatikus bizonyossággal tudja – s ebben megerősítette a szembesülés Mózesrel és Illéssel a Tábor hegyén –, hogy *egyedül ő az*, „*akire hallgatniok kell*”, ahogyan a felhőből jött hang parancsolta. *Ehhez most ragaszkodnia kell*, akár megvetik őt a teológusok, mint aki eszét vesztette, akár elítélik mint eretneket. És ehhez ragaszkodott Jeruzsálemért folytatott egész harca során, a demonstratív bevonulástól a főpap előtt tett vallomásáig.

„Megpróbálták letartóztatni, de féltek *a néptömegtől*” (Mk 12,12). Tehát egyáltalán nem „a” zsidók voltak azok, akik Jézust elvetették, amit Páltól és az evangélistáktól kezdve hittek a kereszténységben, és ami a mindmáig parázsló és ismételten kitörő „keresztény” antijudaizmushoz vezetett. Csak Izrael néhány akkori, mértékadó nagysága volt az, aki *nem akart megtérni a szív szerénységére, és nem akart hallgatni egy egyszerű emberre mint Isten követére*, miközben a néptömeg, tehát „a” zsidók ragaszkodtak hozzá.

106. Tesztkérdés: Adót a császárnak?

Mk 12,14.17 (Mt 22,15-21/Lk 20,20-25)

Mester, mi tudjuk, hogy te őszinte vagy és senkivel sem törődöl. Nem a személyt nézed, hanem az igazság szerint tanítod az Istenhez vezető utat. – Megengedett-e (Isten részéről), hogy adót fizessünk a császárnak, vagy sem? Fizessünk (ha megengedett), vagy ne? – ...De Jézus azt mondta nekik: Ami a császárt illeti meg, adjátok vissza a császárnak, és ami Istent illeti meg, adjátok vissza Istennek! – És igen csodálkoztak őrajta.

Az evangélisták azt írják, farizeusok és Heródes hívei voltak azok, akiket a vizsgálóbizottság kiküldött; állítólag csak azért tettek úgy, mintha törvényhűek lennének, hogy szaván fogják és aztán feljelentsék a helytartónál (vö. Lk 20,20). Talán így volt. De hagyjuk, amiről az evangélisták azt „gondolták”, hogy mások azt „gondolhatták”!

Korlátozódjunk arra, amit tanúk láthattak-hallhattak, s következésképpen áthagyományozhattak. És ne tartsuk a kérdésfeltevőket eleve minden hájjal megkent gazembereknek! Így valószínűleg közelebb jutunk a valósághoz.

A jámbor zsidók számára komoly lelkiismereti kérdés volt: Szabad-e egyáltalán nekünk, Isten népének elismernünk a császárt országunk urának azzal, hogy megfizetjük neki a fejadót? És ha megengedett lenne is, politikailag vállalható-e a felelősség a (ténylegesen túlzott, kizsákmányoló) adó megfizetéséért? Vagy ez esetben igazolt az adóbojkott? Aki kielégítő választ keresett ezekre a mélységesen vallási kérdésekre, annak olyanhoz kellett fordulnia, aki a teológusoktól eltérően nem paktált a rómaiakkal, vagy nem félt tőlük; olyan mesterhez, akiről feltételezni lehet, hogy őszintén és félelem nélkül tanítja az Istenhez vezető utat.

Jézus válasza⁴⁷ megdöbbenően egyszerű. Adjátok vissza a császárnak, ami őt illeti meg! De nem határozza meg pontosan, hogy a zsidó népből kisajtolt adókból és adományokból mennyit kell jogosan megadni esetleges ellenszolgáltatásaiért a császárnak. Még az is lehet, hogy semennyit. *Jézus semmiképp sem parancsolja azt, hogy mindent meg kell adni neki, amire igényt tart*, tehát a jogtalan adót is, hanem kifejezetten csak azt, „ami őt megilleti”. Ennek fölmerését Jézusnak rá kellett hagynia a mindenkori érintettek értelmére és jogérzékére. Nem gyáva okosságból, hanem mivel ez csak esetről esetre fejthető meg az adott helyzetből.

Jézus válasza nem semmitmondó kibúvó. *Tudomásul veszi a tulajdonképpeni lelkiismereti kérdést és megoldja*. A politikai lojalitás és a császáristenítés összemosásával szemben világossá teszi: A császár nem konkurens Istennek (még ha úgy viselkedik is). Aki megadja a császárnak, ami az övé, az semmit sem vesz el Istentől (éppoly kevésbé, mint ha megfizeti pogány szolgájának a munkáját). *Itt szó sincs az emberi uralmi struktúrák misztifikálásáról*, teljes ellentétben Pállal (Róm 13,1-7)! – Ennek megvilágítására Jézus hozzáfűzi: „És adjátok vissza Istennek, ami Istent illeti meg!” Aki Jézust Mesternek nevezte, mint az itt kérdező, az tudhatta, mi illeti meg Istent; tudhatta, hogy Isten szeretetet ajándékoz nekünk, és nekünk szeretetet kell visszaajándékoznunk Neki (puszta kötelességteljesítés, azaz „adó” helyett). A beszélgetés jó véget ért: „Igen

csodálkoztak őrajta.”

107. Tesztkérdés: Feltámasztás?

Mk 12,18.26-27 (Mt 22,23-32/Lk 20,27-38)

Szadduceusok jöttek hozzá, akik azt mondták, nincs feltámasztás... Nekik mondta Jézus: Ami a halottakat illeti, hogy (Isten által) ismét fel fognak ébresztetni, nem ismertétek fel Mózes könyvében a csipkebokorról olvasva, hogyan szólt hozzá Isten: ÉN-ITT-VAGYOK („égő”), Ábrahám Istene és Izsák Istene és Jákob Istene? Ő nem a holtak Istene, hanem az élőké. (Lk: Hiszen mindenki él Neki.) Messze távol tévelyegtek (Istentől).

A szadduceusi, papi irányzat teológusai, akik különösen tudatában voltak a hagyományoknak és ragaszkodtak a Bibliához, tagadták a végítéleten történő halottfeltámasztás „modern”, apokaliptikus irányultságú felfogását. Hivatkozhattak Izrael régi hitére, amely szerint Isten nem törődik a (kultikusan tisztátalan) halottakkal. Ez a vélemény valószínűleg az egyiptomiak bizarr halottkultuszának elutasításából nőtt ki. De (hasonlóan az Istenség női elemének elvetéséhez) egy másik tévedéshez vezetett, amely így nyilatkozott meg: „Jahve, én Istenem... (Halálos betegként) azok közé számítanak, akik sírba szállnak... akikre nem gondolsz többé, akik nem részesülnek többé gondoskodásban... Feléd tárom ki (még élőként) kezeimet, hiszen az elhunytakkal nem teszel már csodát. Az árnyak nem állnak fel, hogy dicséretedet hirdessék” (Zsolt 88,5-13; hasonlóan Zsolt 6,6; 30,10; 115,17 és Iz 38,18). Ez biztosan nem Jézus Istene.

Ezért Jézus heves válasza: Messze eltévelyedtetek! Bár Ő nem a halottak Istene (a pogány halottkultuszok értelmében), hanem az élőké, de nem azért, mivel a halottakkal már nem törődik, hanem *mivel Számára nincsenek halottak. Mert Neki mindenki él.* És írástudók számára ezt az Írásból kellett igazolnia Jézusnak: Amikor Isten ÉN-ITT-VAGYOK-ként (JAHVE) nyilatkoztatta ki magát Mózesnek az égő csipkebokorban, akkor Ábrahám, Izsák és Jákob Istenének nevezte magát. Ha Ő az élők Istene és nem a halottaké, akkor a Mózes korában már rég elhunyt pátriárkák élnek, még ha ugyanakkor sírjaikban nyugszanak is a csontjaik. Tehát masszív test nélkül élnek.

Ez nem egzegetikai agyafúrtság volt, hanem az Izraelhez intézett

JAHVE-kinyilatkoztatás ősjelentésén alapult: „Én mindig-most értetek vagyok itt, segítően fordulok felétek.” Ha ez az Isten Ábrahám Isteneként nyilatkoztatja ki magát, akkor ez nemcsak vallástörténetileg jelenti azt: Én vagyok az, akit korábban Ábrahám tisztelt, hanem azt is: Én vagyok az az Isten, aki *most* Ábrahámra tekint.

Ezáltal Jézus egyúttal elhatárolja magát az apokaliptikusoktól, akik úgy vélték, hogy csak a világ végén és csak azért törődik Isten ismét a halottakkal (helyreállítván holttestüket), hogy leszámolhasson velük. Jézus bizalma, hogy Isten „már három nap múltán ismét felébreszti a megölt embert”, egészen természetesen adódik abból a *bizalmából, hogy Isten szereti az embert*. Ezzel a belső bizonyossággal állíthatja: „Neki mindenki él.”⁴⁸

108. Tesztkérdés: Mi a különös?

Mk 12,28-34 (Mt 22,34-40/Lk 10,25-28)

Az egyik írástudó... megkérdezte őt: Az összes parancsok közül melyik az első (a te iskoládban)? Jézus azt válaszolta: Az első: Halld Izrael, az Úr, ami Istenünk az egyetlen Úr! Te pedig csak fogod szeretni az Urat, a te Istenedet teljes szívedből és teljes lelkedből és teljes értelmédből és teljes erődből! A második ez: Te pedig csak fogod szeretni felebarátodat, mint önmagadat! Ezeknél fontosabb parancs nincs. – Akkor az írástudó azt mondta neki: Jól van, Mester, az igazságnak megfelelően mondtad: Ő az egyetlen, és rajta kívül nincs más. És Őt szeretni teljes szívből, teljes értelemből és teljes erőből, és a felebarátot, mint önmagunkat, fontosabb minden égőáldozatnál és más áldozatnál. Amikor Jézus látta, hogy értelmesen válaszolt, azt mondta neki: Nem vagy messze Isten Uralmától.

Ez a teológus jószándékú, de később gonosznak állították be.⁴⁹ Nem tanítványként akarja vizsgáztatni Jézust, ismeri-e a minden zsidó számára közkeletű főparancsot. Azt akarja tudni, hogy sajátosan Jézus iskolájában mi a mértékadó, eltérően a farizeusoktól, szadduceusoktól, János tanítványaitól stb.

Jézus válasza elsőre csalódást kelt: Nincs semmi sajátos! Ami Izraelben általánosan és magától értetődően első parancsnak számít, szeretni Istent és a felebarátot, az az ő „új”, alapjában véve ősz-zsidó, sőt ősz-emberi

üzenetének középpontja. De az – „értelemmel bíró” (*noun-ekhós*) – írástudó igencsak felismeri ennek a látszólag a magától értetődőre koncentrálásnak az egyértelműségét és következményét: Ez fontosabb, mint az itt celebrált áldozati kultusz! Erre jelenti ki neki Jézus, hogy közel van Isten Uralmához. Ez azt jelenti: *A zsidónak nincs szüksége másik vallásra. Csak követnie kell vallásának eredeti-egyszerű alapirányát, amelyet Jézus, a próféta ismét feltárt*, nevezetesen: 1. Egyedül Isten az Úr. 2. Őt egészen kell szeretni. 3. Miatta minden felebarátunkat szeretnünk kell. – De közelebbről megnézve már egyáltalán nem tűnik magától értetődőnek ez a hármas ősparancs. Ugyanis:

Egyáltalán szeretheti-e az ember Istent? Feleletnek nem elég az, hogy a vallási irodalom ezt állítja (Bhagavad-gita, zsoltárok, szentek legendái, egyházi énekek stb.). Bár nem szabad más emberek istenmegtapasztalásait eleve lehetetlennek minősítenünk, de előbb egyszer nyíltan ki kell mondanunk emocionális és racionális ellenvetéseinket.

1. *Az emocionális ellenvetés:* Az emberi szeretetnek *emberi érzékelésre* van szüksége. Még földhözragadt lények vagyunk, akik érzéki benyomásokra vannak utalva ahhoz, hogy szimpátiát tudjanak érezni. Hogyan szerethetnénk hát egy *Láthatatlan Lényt*, nem csupán „gondolatilag”, hanem „szívből”? Kétségtelenül lehetséges, hogy egy sosem látott személyt is szeressünk, mivel az ember képes „képet alkotni” róla bizonyos indítékok alapján (beszámolók, levelek, tettei stb.). Normális esetben csak ilyen közvetett módon tapasztalunk meg valamit a láthatatlan Istenből. De itt megmarad a veszély, hogy alapjában véve csak az Istenről *általam* alkotott, hozzám illő *képet* szeretem.

2. *A racionális ellenvetés:* A szeretetet tisztán meg kell különböztetni az *igazságosságtól!* A láthatatlan Isten tiszteletét és a Neki való *engedelmességet* megköveteli a racionálisan belátható igazságosság: mivel Teremtőként ő *abszolút uram*. Ezt a *matematikai bizonyosságú adatot* nem kerülheti meg semmiféle természettudomány és semmiféle filozófia, de az Isten iránti gyűlölet vagy rajongás sem. – Ám a szeretet lényegileg más valami: a szív szabadságban adott „ajándéka”, szimpátiából (belső összhangból) és bizalomból, amelyet megintcsak eleve-„ajándékozunk”. Ebből következik: a) Sem Isten, sem ember nem követelhet jogilag szeretetet, mint valami adósság beváltását. Bármilyen örülten hangozzék is, a Teremtő is csak *kérheti* teremtményét, hogy *ajándékozzon* Neki bizalmat és szeretetet. Ezért legalábbis a „szeretetparancsot” szó szerint így kell fordítani a héber és a görög szöveg alapján: „Te pedig csak fogod

szeretni!”, s nem úgy, hogy: „Szeresd!” – amint ez a nem-lopás, nem-hazudás stb. igazságos követelményei esetében szokásos. b) Az igazságosságtól eltérően a szeretet lényegéből fakadóan nem korlátozott, és ennyiben nem is lehet „teljesíteni”, mint a parancsokat. Ha a kenyeret kifizették, a pék és a vevő kvittek egymással. De aki belebocsátkozik az ajándékozó szeretetbe, többé nem mondhatja magának, hogy *eleget tett*.

Ezekkel az ellenvetéseinkkel, amelyek mind azt mondják, hogy az Isten iránti szeretet – nem elméletileg, hanem konkrétan fogva fel – túl sokat követel az embertől, menjünk a Mesterhez, hogy tanuljunk tőle.

Jézus, a mi embertársunk nemcsak gondolatilag, hanem szívből szerette Istent. Bizonyosság: Istenben való örömét érezhetően kisugározta új, vidám életstílusával. Egy ilyen Isten mellett abszurd dolog a szomorúságot kifejező böjtölés. *Tehát az ember számára lehetséges a valódi, emocionális szeretet Isten iránt.* – De előbb „megélte” Istent a Jordánnál; bár karizmatikusan, mégis reálisan, testi-lelki egész-voltában. Mi viszont nem igényelhetjük, hogy Isten boldogító és megvilágosító jelenlétét ahhoz hasonlóan érzékeljük, mint ő, vagy a három tanítvány a Tábor hegyén. Többet kellene tehát „teljesítenünk”, mint neki, nevezetesen szeretnünk kellene Istent anélkül, hogy érzékelnénk?

Hol, mikor szólította föl tanítványait Jézus arra, hogy szeressék Istent? Figyelemre méltó: *egyetlen erre vonatkozó logiont sem hagyományoztak át!* Mk 12,28 skk-ban csak azt idézi, amit mindenki tudott: „Te pedig csak fogod...” Feltehetően soha nem parancsolta meg kifejezetten az Isten iránti szeretetet, de erőszakosság nélkül folytonosan ezért küzdött, kétféle módon: a) Példabeszédeiben *szerető és rendkívül szeretetreméltó embernek*, „anyai apának” festette le Istent. b) Viselkedésével megéreztetette Isten emberbarátságát, úgyhogy az embernek nem kellett azt vakon igaznak tartania. Megérintette az „érinhetetleneket” (leprásokat), fellépett a kicsik, gyerekek és nők érdekében, felvette asztalközösségébe a tisztességesek társaságából kiközösített nyilvános bűnösöket. Ehhez jön, hogy egy jó Istenbe vetett bizalmának erejéből hatékonyan gyógyított betegeket. Közelében észre lehetett venni: Isten jelen van, és jó hozzánk.

Az emberi érzékelés egészéhez azonban az érzelem és az értelem *egyaránt* hozzátartozik. Aki tehát „egész lélekből akarja szeretni Istent”, annak nem szabad kikapcsolnia az értelmet (a belátást és az éber felelősséget). *A vallás világában ilyet alig hallani.* De Jézus (ha nem – Jézus gondolkodásmódjának megfelelően – az evangélista) kimondta ezt a „kiegészítést”. A MTörv 6,5 szerint Istent „teljes szívből, teljes lélekből,

minden erőből kell szeretni”. Jézus hozzáteszi: „és egész értelméből” (*dianoia*). *Tehát nem vallási vaksággal!*

Ebből lehet megérteni, miért akarta Jézus újból és újból megnyitni tanítványai szeméit a teremtés egész, világos-sötét valóságára, amelyben Isten kifejti működését, és viselkedése érzékelhető. Nézzétek meg a liliomokat, a füvet, a verebeket, a hollókat, hogyan veszi őket körül gondoskodásával a Teremtő, és ne kerülje el figyelmeteket, hogy ennek ellenére a füvet elégetik, és a verebek holtan hullanak a földre! Következtessetek ebből arra, hogy rólatok még inkább gondoskodik Isten, noha (a teremtés rendjének megfelelően!) nem tesz megmentő csodákat. Nézzétek meg, a Teremtő hogyan kelti föl Napját jókra és gonoszokra, és következtessétek ki belőle: Nem a mesék istene, akiben a régiek elbeszélése szerint hinni kell, hanem *a valódi Isten, akinek műveit az ember képes szemlélni és egészséges értelemmel helyesen értelmezni*, Ő az, aki rejtettsége ellenére, gyakran fájdalmas, látszólagos távolléte ellenére oly bizalomraméltó és szeretetre érdemes, mint egy *Abba*.

De akkor miért nem prédikálja Jézus egyértelműbben: Szeressétek először Istent és másodsor felebarátaitokat? – Mivel Isten *nem* azt akarja, hogy *elszigetelten, embertársaink előtt vagy mellett* (bizonyos fokig azok féltékeny vetélytársaként) szeressük, hanem *embertársaink, „ban”*. És ezt egyáltalán nem is kell tudnia az embernek, vagy nem kell rá reflektálnia, amikor most megosztja kenyerét az éhezőkkel. Éppen elég korán lesz nyilvánvalóvá *a végén*, amikor Isten azt mondja neki: Engem lakattál jól. *Igen, engem szeretted*. És a „jutalom”, a nagy „kincs” Isten viszontszeretete lesz: Ide hozzám! – Így lehetséges, hogy az emberek, bár nem tudva, de valóságosan és hatékonyan szeressék Istent, akit nem látnak.

109. Óv a teológusok uralmától

Mk 12,37-39 (Mt 23,6-7/Lk 20,46); Mt 23,8-9

A nagy tömeg örömmel hallgatta. És ő azt mondta tanítása során: Óvakodjatok az olyan írástudóktól, akik arra törekszenek, hogy talárban járjanak körül, a piacon köszöntsék őket, a legelső helyeket kapják meg a zsinagógában és a legjobb (fekvő)helyeket a lakomákon!

Egyszóval: Óvakodjatok a becsvágyó teológusoktól! Mondhatnánk éppígy: Ne építtessetek házat becsvágyó kőművessel? Nem, mert annak

becsvágya ösztönözni fogja, hogy jól dolgozzék. De a teológust a becsvágy alkalmatlanná teszi munkájára. Aki önmagát szeretné (a talárban) produkálni, az azt kérdezi: Mit gondolnak rólam az emberek (a piacon)? Mit gondol rólam az egyházi hatóság (amely a zsinagógában kiosztja a díszhelyeket)? Mit gondolnak rólam a tehetősek (akik meghívják a lakomákra)? A becsvágyó teológus nem képes „a veszteségekre való tekintet nélkül” azt kérdezni: *Mit akar tőlem Isten?*

Jézus szerint a teológus feladata nem abban áll, hogy kritikátlanul továbbhagyományozza az áthagyományozottakat, hanem *éber lelkiismerettel meg kell különböztetnie*, mi az, ami a hagyományokban Isten szerinti, és mi az, ami istenellenes, ahogyan ezt Jézus maga ismételtén megtette. Persze a teológusnak ehhez tudományossága mellett az isteni iránti prófétai érzékre is szüksége van. De ez nem valami misztikus dolog, hanem csupán „*a romlatlan szív*”, *amellyel az ember „látja”, mit akar Isten* (Mt 5,8); hogy pl. a szívtelen szombat-törvény a „Szentírás” ellenére is istenellenes. – Ezért óv azoktól az írástudóktól, akik hiúságból az emberekhez igazodnak!

(Mt 23,8-9) Szívesen nevezetik magukat rabbinak az emberekkel. Ti ellenben ne nevezessétek magatokat rabbinak! Mert egy a ti tanítótok, ti pedig mind csak testvérek vagytok. Atyának se nevezetek közületek senkit a földön, mert csak egy a ti Atyátok: a mennyei.

A csak-egy tanító nem Jézus, hanem maga Isten. Ez következik Mk 10,17–19-ből. És ez felel meg a kijelentésnek: Ti csak testvérek vagytok, nevezetesen az egy Atya szárnyai alatt. – Jézus nemcsak a teológusok régi uralmát akarta megtörni, hanem azt is akarta, hogy új se keletkezzék. A Jézus szerint tájékozódó közösségben nincs atya-cím, mindenekelőtt azonban nincs atya-tekintély. Mivel Jézus környezetében az az őسادottság érvényesül, hogy egészen egyedül Isten „az” Atya!⁵⁰

110. Óv a papok uralmától

Mk 12,41-43.40 (Lk 21,1-4/Mt 23,14/Lk 20,47);

Mk 13,1-2

És leült a templomkincstárral szemben, és elnázta, hogyan dobott a nép

rézpénzt a kincstárba. Sok gazdag sokat dobott be. És jött egy szegény özvegyasszony, aki két leptont dobott be, ami egy kvadráns. Akkor odahívta tanítványait, és azt mondta nekik: Ez a szegény özvegy többet dobott be, mint mindenki más... – Azokra, akik felélik az özvegyek házát, és cserébe látszólag nagyokat imádkoznak, keményebb ítélet vár.⁵¹

Jézus, aki alapjaiban akarta „megtisztítani a Templomot” és azt ismét az Atya házává akarta tenni, élesen szemügyre vette az egész templomi üzemet, és átlátta istenellenességét. Így az áldozatbemutatással kapcsolatos üzletelés, a terroristák Templommal való visszaélései, a templomi teológusok, és itt a templomkincstár dolgában.

A rendszer gazdasági bázisa egyfelől a kötelező templomadó volt, amelyet már Galileában elvetett (52. fej.), másfelől az önkéntes adományok a gazdagok, de a legszegényebbek részéről is. Igenis tiszteli ennek az özvegynek a magatartását, aki „többet ad, mint mindenki más”. De elítéli azoknak a magatartását, akik fölélnek az így keletkezett templomi kincset. S ezek a papok, akik a Templomból élnek. Felélik az özvegyek tulajdonát, s nagyszerű imádságaik és ceremóniáik a látszólagos ellenszolgáltatásuk. Ezért Isten meg fogja ítélni őket, méghozzá „keményebben”. Természetes, hogy keményebben, mint azokat, akik ugyanezt csinálják (pl. a kapzsi vámosok), de legalább kihagyják Istent a játékból, nem recitálnak ellenszolgáltatásként imádságokat.

(Mk 13,1-2) És amikor (végre?) elhagyta a Templomot, azt mondta neki egyik tanítványa: Mester, nézd, micsoda kövek és micsoda épületek! És Jézus azt mondta neki: Te ezeket a hatalmas épületeket látod. (Én azt látom:) Egyetlen kő sem marad a másikon, amely (már) nem „oldódott fel önmagában”.⁵²

Amikor Jézus „a Temploméért folytatott”, kudarcba fulladt „harc” után kiment, a tanítvány aligha az általa régóta ismert épületek szépségére akarta fölhívni a figyelmét, mint valami múzeumi látogatás során. Valószínűleg azt akarta mondani: Ezzel a hatalmas Templommal szemben tehetetlenek vagyunk. Jézus megrója, hogy csak azt „látja”, ami a szemébe szökik, egy vallásnak a heródesi pompás építmények révén történő, hivalkodó magamutogatását. Ő maga tudja azt, ami Isten elhatározásában már tény (aoristos-forma, mint Mk 11,24-ben; ezt csak Mt/Lk változtatja jövő időre!), és kimondja a maga megszokott képi nyelvén: Mindenegy „kő”

már „feloldódott önmagában” (*kata-liúó*), azaz szétmorzsolódott. Ez valami mást és sokkal rosszabbat jelent, mint a háború révén történő erőszakos lerombolás, amiből ismét helyre lehet állítani: *Ennek az áldozati kultuszban megnyilatkozó vallásnak* (amely „vásárolni” akar valamit az „Atyától”, s amelynek helye és szimbóluma a Templom) *nincsen jövője, mivel a valódi Istennek, az „Atyának” nem felel meg.* Ezért helytelen az a naív kérdés, melyik évben fogják lerombolni a Templom falait.

111. Eleve-elítelt

Mk 14,1-2; Mt 21,17; 26,3-4; Lk 21,37; 22,39;

Jn 11,48-50.54.57

Jézus szenvedéstörténetét – amely a Nagytanács megölési határozatával konkréttá vált – aligha lehet történetileg szabatosan rekonstruálni. Eredetileg az istentiszteleteken „beszélték el újból és újból”, és így lett a Mk-evangélium magvává, amelyet aztán Mt/Lk átvett. De a késői Jn-evangélium is rendelkezik – számunkra ismeretlen forrásból – történetileg hiteles, ám Mk/Mt/Lk-tól eltérő hagyományokkal. Itt egymás után felsoroljuk a passió kezdetének legfontosabb szövegeit:

Két nappal a pászka és a kovásztalan kenyerek ünnepe előtt volt. Ekkor a főpapok és az írástudók keresték az útját, hogyan foghatnák el cselrel és ölhetnék meg. Azt mondták ugyanis: Ne az ünnepi tolongásban, nehogy lázadás támadjon a nép között!

(Mt 26,3-4) Akkor összegyűltek a főpapok és a nép vénei a Kaifásnak nevezett főpap palotájában, és közösen megtanácskozták, hogy szeretnék Jézust elfogni és megölni...

(Jn 11,48-50) Azt mondták: Ha nem akadályozzuk őt, mindenki hinni fog benne. Akkor aztán jönnek a rómaiak, és elveszik tőlünk a szent helyeket és a népet. Kaifás, annak az évnek a főpapja, azt mondta nekik (akik Jézust védelmezték!): Ti egyáltalán nem értetek semmit! Nem gondoljátok meg, hogy jobb számotokra, ha egyetlen ember hal meg a népért, mint ha az egész nép elpusztul...

(Jn 11,54.57) Jézus mostantól nem mozgott nyilvánosan a zsidók között (hanem visszavonult a pusztá közelébe, egy Efraim nevű helyre. Ott maradt tanítványaival.)... A főpapok ugyanis, hogy elfoghassák,

elrendelték: Ha valaki tudja, hol tartózkodik, jelentse.
(Mt 21,17) (Ahelyett, hogy a városban vett volna zárandokszállást),
kiment a városból Betániába, és ott maradt éjszakára. (Éppígy Mk
11,11.19)
(Lk 21,37; 22,39) Napközben a Templomban tanított, éjjelre azonban
kiment, és az ún. Olajfák hegyén éjszakázott (Jeruzsálem és Betánia
között)... (Az utolsó vacsora után) kiment és szokása szerint az Olajfák
hegyére távozott.

Megölésének elhatározásával elvettetett a kocka, kudarcba fulladt Jézus kísérlete, hogy meghódítsa a „Templomot”, megnyerje Istenről szóló új üzenete számára azokat, akik teológiailag mértékadók voltak Izraelben. – *Tudatuk* bizonyára bűn nélkül való (úgy rosszindulatúak, hogy nincsenek tudatában), mivel meg vannak győződve róla: Jézus vallásilag félrevezeti a népet és konfliktust provokál a rómaiakkal. Ezért nem szép ugyan, de szükséges, hogy eltegyék az útból. Ezt a lehető legkevésbé feltűnő módon véghezvinni, csupán ésszerű dolog.

Valódi bűnük tudatszintjük alatt van. Bűnük a nemcsak rájuk, hanem „*az emberre*” jellemző, *Isten előtti szerénység hiánya*, annak a készségnek a hiánya, hogy ne kapaszkodjanak a megszentelt emberi hagyományokba, és egy olyan gyermeki emberre halgassanak, mint Jézus, hátha mégis Isten szól belőle.

Jézus harcmodora: Bár nyíltan támad (Mk 14,49! – 122. fej.), de nem gondol arra, hogy áldozati bárányként szolgáltatassa ki magát. Amíg csak tud, védekezik az esténkénti visszavonulással Betániába vagy az Olajfák hegyére.

Számunkra nyitva, s Jézus szívébe zárva marad a kérdés: Az utolsó éjszakán, amikor biztosan kellett számolnia letartóztatásával, miért nem menekült az Olajfák hegyén át Betániába és Galileába, ahol nagyobb biztonságban volt? Talán látott még egy legvégső, ha mégoly valószínűtlen esélyt a mértékadók megtérítésére. És hűségesen belső feladatához, ki kellett merítenie ezt az esélyt egészen a keserű végig, azaz szükség esetén a kivégzésig, ahelyett hogy röviddel előtte mentené az életét.

112. A valódi szeretet nem számítgat

Mk 14,3-6.8 (Mt 26,6-13/Lk 7,36-50/Jn 12,1-8)

Amikor Betániában volt, a leprás Simon házában, miközben asztalnál feküdt, jött egy asszony egy teli alabástromedény valódi, drága nárdusolajjal. Összetörte az alabástromedényt, és tartalmát a fejére öntötte. Akkor voltak egyesek, akik ezt nem viselték el, és azt mondták magukban: Mi célból történt ez a pazarlás? Több mint 300 dénárért lehetett volna eladni ezt az olajat, és a pénzt a szegényeknek lehetett volna adni. És nekitámadtak az asszonynak. De Jézus azt mondta: Hagyjátok őt! Miért csaptok le az asszonyra? A jó művet tette meg: velem... Ami számára lehetséges volt, azt tette...

Az esemény kétségtelenül megtörtént, mivel ilyen hallatlan dolgot nem költhettek Krisztus tisztelői. Valószínű, hogy a Lk 7,36–50-ben elbeszélte, a bűnös nő részéről történt megkenés az itteni történet variánsa, amely másik hagyományúton keletkezett.⁵³ Anélkül, hogy a történetet és Jézus alakját meghamisítanánk, kiindulhatunk abból, hogy a vendéglátó „Simon” és a kenetet öntő „Mária” azonos Mk/Mt/Jn és Lk történetében.

Hogy világosabban megismerjük a valódi Jézust, ne feltételezzük vakon, hogy ő és Mária helyesen cselekedett, hanem bújunk bele az ott jelenlevő, tisztességes zsidók bőrébe (vagy ha tetszik: maradjunk meg a saját bőrünkben, a tisztességes polgáréban), és így mondjuk ki fesztelenül kételyeinket:

1. *A vendéglátó kételye* (Lk szerint), akinek nem kell rosszindulatú farizeusnak lennie: Ha ez a prédikátor próféta, Istentől egészen eltöltött ember, hogyan fogadhatja el egyáltalán egy asszony szeretetének kinyilvánítását? Ráadásul egy „ilyenét”? (Mert honnan van egy tisztességes zsidó háziasszonynak ilyen drága parfümjé, és mire használhatja?) Nem kellene elutasítania magától ezt a nőt?

2. *A tanítványok kételye* más irányba mutat: Ők ismerték Jézus viselkedését a bűnösökkel szemben, és ismerték Mária Magdolnát is. Az újdonság számukra a nyilvánvaló ellentmondás volt a Mester ama követelményével, hogy mindent a szegényeknek kell adni. És akkor ez az értelmetlen pazarlás, még hozzá egy személyre! 300 dénár egy szegény napszámosnak és családjának 300 napi kenyere. Az, aki annak idején a pusztaiban „megtörte” utolsó öt kenyereket, hogy kiösszák, miért nem reagált itt éppoly energikusan? Elgyöngült?

Semmilyen kétely és megfontolás nem gátolja már ezt a nőt. *Azt teszi, amit érez.* Ami hála, tisztelet és szeretet csak van benne eme egyedülálló Mester iránt, aki erejével és jóságával „hét démontól szabadította meg őt”

(Lk 8,2), annak most ki kell jönnie. Most, amikor érzi, hogy hamarosan rátör az üldözés. Ezért veszi be magát meghívás nélkül a férfiak asztaltársaságába, tart ki az asztalnál fekvő Jézus lábainál, sír, hajával szárítja fel gyorsan a Jézus lábaira hullott könnyecskéket és csókolgatja Jézus lábait (Lk szerint). Aztán teljesen rápazarolja drága nárdusolaját. Mi több, összetöri alabástromedényét. Ez azt jelenti: Többé nem lesz szüksége parfümre. *Jézusért szakít eddigi életével, „visszanézés” nélkül; mint „aki kezét az eke szarvára tette, anélkül hogy visszatekintene”.*

Hogyan oldja fel Jézus a kételyeket? 1. Ő olyan Istentől jön, aki csak az ember megmentésére törekszik. *Ezért inkább leli örömét egy bűnös asszony megtérésében és hálójában, mint a tisztességesek korrektségében.* 2. Ő olyan Istentől jön, aki „férfinak és nőnek alkotta” az embert (Mk 10,6). *Ezért hagyja, hogy az asszony női módon érezzen és cselekedjék:* „Ami számára lehetséges volt, azt tette.” A „jó művet”, amit joggal követeltek tőle, a maga módján (inkább emocionálisan és személyhez kötődően) megtette, nevezetesen velem. Kiegészítendő: És nektek, férfiaknak a magatok módján kell (inkább a tárgyi szükségre ügyelve és értelmesen elosztva) megtennetek a jó művet a szegényekkel. 3. Ő olyan Istentől jön, aki nyíltan közli magát az emberrel, és aki gyűlöl és a végén feltár minden képmutatást. *Ezért Jézus nem rejti el viszonszeretét az asszony iránt, ama „magasabb célból” sem, hogy megőrizze a maga jó hírét. Nyíltan megvédi őt. – Az érthető kétség, „vajon ez próféta-e”, azzal a kérdéssel oldódik meg, vajon a valódi Isten „emberfeletti”, vagy emberi-e.*

A Tamás-evangélium tartalmaz két olyan logiont, amelyek Mária Magdolna és az apostolok feszült viszonyára utalnak. 114. logion: „Simon Péter így szólt Jézushoz: Mária menjen el tőlünk! Mert a nők nem érdekesek az életre. Jézus így szólt: Íme, én húzni fogom (nagyra teszem) őt, hogy férfivá tegyem, hogy ezáltal eleven szellemmé is legyen, amely hasonlít hozzátok, férfiakhoz.” (Ez *irónia* e „férfiak” beképzelt „nagyságára” célozva.) – 21. logion: „Mária így szólt Jézushoz: Kihez hasonlítanak tanítványaid? (Hozzád hasonlítanak, ha így bánnak velem?) Ő így szólt: Kisgyerekekhez hasonlítanak, akik leültek egy mezőn, amely nem az övék. Amikor jönnek a mező urai, azt fogják mondani (ezek a gyerekek): Adjátok át nekünk a mezőnket!” (Úgy viselkednek, mintha ők lennének „az urak”.)

113. A rejtélyes áruló

Mk 14,10-11 (Mt 26,14-16/Lk 22,3-6); Mt 27,3

És Júdás Iskariót, egy a Tizenkettő közül, elment a főpapokhoz azzal a szándékkal, hogy átadja ezeknek Jézust. Amikor ezek ezt hallották, örültek és megígérték, hogy ezüstpénzt adnak neki. Aztán kereste, hogyan adhatná át nekik jó alkalommal.

Hogy juthatott idáig a dolog? Próbáljuk meg a fogható tények segítségével megérteni *Júdást, az embertársunkat* (ahogyan embertársainkat, Sztálint és Hitlert is), anélkül hogy lesátánoznánk, és anélkül, hogy szentté avatnánk.

Mellékneve, a „*skarióth*” (több kézirat szerint), azt sejteti, hogy szikárius volt, „törös ember”, aki Izrael igazságos ügyéért harcolt a pogány megszállók és zsidó segítők (a vámosok) ellen. A „kananeus” Simon apostol is zelóta volt. Jézus mindkettőjüket meghívta a Tizenkettő csoportjába. Tehát Júdás eredetileg nem volt alattomos gazember, hanem mint Jézus többi tanítványa, kész volt arra, hogy kövesse őt, még a veszélyes Jeruzsálemben is. – *Figyelemre méltó, hogy Júdás nem tűnt ki Jézussal való nyílt konfliktusa révén*, mint pl. Péter és a Mennydörgés fiai (Jakab és János). Az ilyesmit áthagyományozták volna, hogy befeketítsék mint olyant, aki mindig is rosszindulatú volt. Titkos kétsége Jézus, a messiás iránt csak Jeruzsálemben duzzadt azzá az elhatározássá, hogy kiszolgáltatja őt a bíróságnak. – Az utolsó lökés, amely Júdást az átállásba vitte, a Mk/Mt időrend szerint a betániai megkenés volt. Hogy Jézus megengedte, hogy egy nő 300 napszám értékű parfümöt öntsön rá, és még meg is védte, ahelyett hogy tekintettel a sok éhezőre a lelkére beszélt volna – ennek egy zelótát mélységesen föl kellett háborítania. Hát lehet ez Izrael Istentől küldött megmentője?

Júdás nem maga ítélte el Jézust, pl. azzal, hogy megmérgezi, ami önmagában véve lehetséges lett volna. Ő csak kiszolgáltatta a rendes bíróságnak, a főpap, az „egyházi inkvizíció” bírói szavának. Így követelte ezt a lelki hatóság iránti engedelmesség is (Jn 11,57). Júdás azt mondhatta magában: Vagy hamis messiás, akkor el fogják ítélni. Vagy mégis ő az igazi, akkor ezt be fogja tudni bizonyítani, mert az igazságos Isten nem hagyja cserben messiását. – Mk/Lk szerint Júdás nem akart pénzt keresni ezzel a hazafias szolgálattal. A főpapok „örömben ígérték meg neki”,

miután késznek mutatkozott.

Jézus viselkedése a bizalmatlan, ellenséges tanítvánnyal szemben a *töretlen jóság* marad: A vacsora kezdetén inti őt, anélkül hogy a többiek előtt leleplezné. Nem közösi ki^{53a}, hanem részt ad neki a pohárból, amelyből mindnyájuknak inniük kell, és az ajándékba adott bizalom eme gesztusa után még nyomatékosabban figyelmezteti: „Ez a pohár az Új Szövetség... De íme, annak a keze, aki kiszolgáltat engem, velem van az asztalon” (Lk 22,20-21).

Ha Júdásnak volt szíve, akkor ezekben az órákban egyre jobban körül kellett bástyáznia „jámbor igazságossággal”, hogy az „emberség”, amelyet kiűzött belőle, vissza ne térjen bele és meg ne akadályozza művének véghez vitelében. – Az Olajfák hegyén, a nyílt konfrontáció pillanatában talán elgyöngült. Valószínűtlen ugyanis, hogy megegyezett volna a letartóztatást végrehajtó kommandóval egy hamis csók pszichikai erőaktusában mint ismertetőjelben. Hiszen elég lett volna kézzel jelet adni. Ki volt fültanúja a megegyezésnek, hogy mesélhetett róla? Akkor viszont nem volt megtervezve ez az átölelés, hanem egy teljesen összezavarodott, hűtlen tanítvány spontán önvédelme volt a még mindig hűséges és még mindig szerető Mesterrel szemben, és azt jelentette: Nem vagyok olyan gonosz, nem tehettem másképp. – Jézus válasza: Barátom, amiért jöttél...! A befejezetlen mondat alighanem ezt fejezi ki: Mindenek ellenére továbbra is barátnak tekintelek, de amit most tenni akarsz, az félelmetes.

(Mt 27,3) Amikor Júdás látta, hogy Jézust elítélték, megfordítva érzett.

„*Metamelesthai*”: másképp érezni; ellenben „*metanoein*”: másképp gondolkodni. Voltaképpen most elégedettnek kellene lennie, hogy az igazságosság sínre került. Ehelyett hirtelen másképp érez annak a sokknak a következtében, amelyet Jézus elítélése váltott ki belőle. „Érzi”, hogy jogtalanságot követett el, és hogy Jézus ártatlan. De ismét igazságosságába menekül: visszaviszi a jogtalanul szerzett ezüstöt, és hangosan tanúsítja a bírák előtt Jézus ártatlanságát. Ezáltal korrektül cselekszik. De hogy emberként és tanítványként ismét meggyógyuljon, tovább kellett volna mennie, túl kellett volna jutnia igazságosságán s eljutnia a szeretetig. Hogy akarta-e ezt, hogy legalább a szándék megvolt-e benne, hogy bizalommal odamegy Jézushoz és bocsánatát kéri, nem tudjuk, hiszen nyoma elvész az ellentmondásos legendák szövevényében (Mt 27,5 skk; ApCsel 1,18-20).

Ítéletek Júdásról: Jn 12,4-6 szerint nyomorult tolvaj volt. Felszínes,

rosszindulatú ítélet. – *Mk 14,21c/Mt* szerint Jézus azt mondta: „Jobb lenne számára, ha sosem született volna” (így az egységfordítás). Ez azt jelenti: Véglegesen elveszett. Az ilyen gondolat jézusellenes. Mert az az Isten, akit ő hirdet, addig keres minden elveszettet, míg meg nem találja őket! Ezt a mondatot lelkiismeretesen–szó szerint így kell fordítani: „Jobb lenne számára, ha nem született volna mint ilyen (ilyenné fajult) ember.” – *Lk 22,3* szerint „Júdásba behatolt a Sátán”; nem az ocsmány „Ördög” (*diabolos*), hanem a Sátán mint Jahve igazságosságának ügyvédje. Itt „ennek az ilyenné fajult embernek” a mélypszichológiai drámája szólal meg. Először az igazságosság fanatizmusának szelleme virult benne az atyák örökségéért. Ezt Jézus, az ajándékozó szeretet hirdetője kiüzte belőle. De mivel Júdás megtisztított háza nem telt meg a bizalom szellemével, visszatérhetett az „igazságosság” régi szelleme, és elvégezhette iszonyatos művét. (Ld. a visszaeséről szóló képes történetet *Mt 12,43-45*-ben.)

Sajnos sehol sem olvasható, hogy Péter vagy egy másik tanítvány törődött volna Júdással. Noha Jézus elég világosan megmondta: „Simon, Simon, a Sátán kikért magának titeket, hogy megrostáljon titeket (azaz: téged, Júdást és mindazokat, akik követni szeretnének engem), mint a búzát. Én azonban imádkoztam érted, hogy bizalmad meg ne szűnjék. Te pedig, ha egykor visszataláltál, erősítsd meg testvéreidet!” (*Lk 22,31-32*). *A Júdásra dobott kövek helyett az effajta segítség lenne csak Jézus szellemének győzelme.*

114. Az új pászka

Mk 14,12-22; Lk 22,15-16.19.22 (Mt 20,17 skk)

És a kovásztalan kenyerek első napján, amikor levágják a pászkabarányt, azt mondják neki tanítványai: Hová akarod, hogy elmenjünk és előkészületeket tegyünk, hogy megehed a pászkabarányt? És elküldi két tanítványát (Lk: Pétert és Jánost) és ezt mondja nekik: Menjetek a városba (Lk: Íme, mihelyt a városba léptek)! Ott össze fogtok találkozni egy férfival, aki agyagból készült vizeskorsót visz. Kövessétek őt, és ahová bemegy, mondjátok a házigazdának: A Mester kérdezteti: Hol van számomra a szállás, ahol tanítványaimmal megeszem a pászkabarányt? És ő mutat majd nektek egy nagy, fekvőpárnákkal ellátott emeleti termet, már előkészítve. Ott

készítsétek el számunkra! És a tanítványok elmentek, a városba értek, és úgy találták, ahogy megmondta, és elkészítették a pászkabarányt.

Ha jól megnézzük, alaptalannak bizonyul a gyanú, hogy itt egy jézusi jövendölést konstruáltak. Nagyon fontos volt Jézus számára, hogy Jeruzsálemben belül ünnepelje meg ezt a pászkavacsorát, amint a zarándokok kötelessége volt, mindazonáltal *méltó és egyúttal biztonságos* helyen. Mivel körözve keresték (Jn 11,57), valamely zarándokszállás igénybevétele túl veszélyes volt az ő és tanítványai számára. Tehát előzőleg ő maga (a nappali világosságban biztonságban volt a hatóságokkal szemben, mivel az „félt a néptől”) kereste meg az alkalmas helyiséget egy bizalomra méltó háztulajdonosnál. – Mellesleg megjegyezve: R. Pesch szerint (Hogyan ülte meg Jézus az utolsó vacsorát?, Freiburg 1977, 104. old.) „az utolsó vacsora termének épülete Jézus korában egy olyan szállással volt határos, amelyben esszénusok telepedtek meg”. – Jézusnak csak arra kellett kérnie a házigazdát, hogy küldje el szolgáját a megfelelő időben a megfelelő városkapuhoz egy, a férfiaknál szokatlan vizeskorsóval mint ismertetőjellel. Az 1953 és 1968 közötti kommentárokból még azt lehet olvasni, hogy Jézus itt – akárcsak Mk 11,1-6-ban – „emberfeletti tudását” nyilatkoztatja ki. De aligha tiszteljük meg őt azzal, ha a normális-emberi okosság helyett mindenféle látványos csodát tulajdonítunk neki: Képes vagyok a jövőbe látni, tehát én vagyok a Messiás.

Tudnivalók a pászkabarány elkészítéséről: Niszán 14-én, a főünnep előtti napon a zarándokoknak maguknak kellett levágniok bárányukat, és pedig a templomudvaron. Egy pap fölfogta a vért, és áldozatként az égőáldozatok oltárára öntötte. – Az „Ott készítsétek el!” önmagában szükségtelen, de hangsúlyozott megismétlése a „pászkabarányt levágni”-val (14,12) összefüggésben ezek szerint azt jelenti: Ne a Templomban az áldozati rituáléval, hanem „ott”, ahová a vizeskorsót vivő férfi vezet titeket! – Vegyük figyelembe: Jézus egy elég nagy és fekvőpárnákkal ellátott termet választott az „ünnepléshez”!

A pászkavacsora rítusa mint Jézus utolsó vacsorai szavainak kerete:

1. Áldásmondás az első pohár fölött.
2. Előétel: Keserű füvek (emlékeztető az egyiptomi rabszolgaságra) gyümölcspép mártással.

Az elárulás bejelentése: „Aki velem mártogat a tálba...”

3. Felszolgálják a sült bárányt, de még nem eszik meg.

4. Megtöltik a második poharat, de még nem isszák meg.

5. Haggada. Rituálisan elbeszélik Izrael megszabadulásának történetét, benne megemlítik a levágott bárány értelmét: útiétel. – Egy szöveg az 1. századból: „Ezen az éjszakán szabadultak meg, ezen az éjszakán fognak megszabadulni.”

„Vágyakozással kívántam... többé nem eszem a pászkabárány értelmének beteljesedéséig...”

6. Eléneklük a pászkahallél első felét (Zsolt 113-114).

7. Főétkezés. A családapa elmondja a hálaadó imát a kovásztalan macesz (kenyér) fölött és mindenkinek letör belőle egy harapásnyit.

„Kenyér – ez vagyok én értetek.”

8. Megeszik a bárányt és megisszák hozzá a második poharat.

Jézus velük eszik, mert most teljesedett be annak értelme.

9. A főétkezés után hálaadásul megisszák a harmadik poharat.

Igyátok ti! Én nem iszom többé bort addig, „míg Isten Uralma el nem jön”.

10. Megtöltik a negyedik poharat, de még nem isszák meg. – Eléneklük a pászkahallél második felét (Zsolt 115-118,136). Vége a rituálénak.

11. Megisszák a negyedik poharat szimpozium (= az étkezést követő iddógáló társalgás a régi görögöknél) jellegű kicsengésként. Lehetőség szabad asztali beszélgetésre.

„Ez a pohár az Új Szövetség.” (Most „jött el” Isten Uralma Új Szövetséggé.)

Beszélgetések: Az áruló keze az asztalon / Rangvita / Kardok?

A kiszolgáltatás bejelentése:

**(Mk 14,17-20) És este eljött a Tizenkettővel. És amikor asztalhoz feküdtek és ettek, azt mondta Jézus: Egy közületek ki fog/akar szolgáltatni engem, egy, aki velem eszik. Akkor elszomorodtak, s egyik a másik után azt mondta neki: Csak nem én? Ő azonban azt mondta nekik: Egy a tizenkettő közül, aki velem mártogat a tálba.
(Lk 22,22) Az Emberfia ugyan a maga útját járja, ahogyan az**

korlátozásokkal előre meg van jelölve, de jaj annak az embernek, aki által kiszolgáltatattak!

(Mk 14,21c) Jobb lenne számára, ha nem született volna ilyen (így elfajult) emberként.

A szituáció: Ezt a bárányt röviddel ezelőtt védtelenül átadták a hentesnek. És rám a kiszolgáltatás vár. Közületek az egyik révén, aki most még velem eszik. – Félelmetes csapás a tanítványok számára. Ez a megnyitás keserűbb, mint a keserű füvek, amelyeket az atyák nyomorúságának emlékére a tányérba mártanak s aztán elrágják. – Jézust magát nem rendíti meg az árulás. Tovább járja majd egyenes útját, ahogyan már akkoriban megmondatta Heródesnek, a „rókának”: tovább, a végső összeütközésig a hittani hatósággal. Számára, az „ember” számára, aki nem tud és nem is akar látványosan csodás ugrásokat végezni, ezt az utat „korlátozások jelölik meg előre” (*horidzomai*). Noha bárányként emberi kezeknek kiszolgáltatva, azt fogja tenni, amit Isten akar tőle. Nem Heródes, és nem Júdás álnoksága határozza meg az útját. – De az árulónak rosszabb, mint az elárultnak. Rossz számára, hogy ilyen elvetemült emberré vált! – *Jézus mindazzal, amit mond, Júdást akarja megrendíteni és megmenteni, anélkül hogy leleplezésével megkeserítené és még jobban megkeményítené őt.*

A pászkabárány értelmének beteljesedése: Valószínűleg a haggada, az Egyiptomból történt kivonulásra emlékezés és a pászkabárány értelmének megmagyarázása után mondja Jézus:

(Lk 22,15-16) Vágyakozással kívántam megenni veletek ezt a pászkabárányt, mielőtt szenvedek (ahogy ez a bárány?). Mert mondom nektek: Míg értelme be nem teljesedik Isten Uralmában, nem eszem többé.

Jézus megszokta, hogy a szituációnak megfelelően és képekben beszéljen. Mindnyájuk szeme előtt ott van a korábban levágott és most evésre fölkinált bárány, és hallják értelmének magyarázatát. *Nem Istennek feláldozott „áldozati bárány”*, ahogyan a keresztények a páli keresztáldozat-elmélet alapján könnyen feltételezhetnék. Eredetileg (Kiv 12,1-4) a *szükséges útieledel* az egyiptomi rabszolgaságból való kitöréshez. A szabadságba menetelés előtti éjszakán sietősen kellett megenni, a csípőket felővezve, saruval a lábon, bottal a kézben. Csak később vált, összekapcsolódva a *Jézus által elvetett* templomi áldozati kultusszal,

„pászkabarányok Jahve számára” (Kiv 12,26-27) is.

Ez a pászkabarány csak Isten Uralmában leli meg értelmének végső beteljesedését, amikor is emberek elindulnak a valódi, istenadta szabadságba. Míg erre sor nem kerül, Jézus nem akar többé pászkabarányt enni.– De rögtön ezután mégis eszik! Ellentmondás? Nem; ez a zsidó próféta, Jézus erőteljes, tudatosan sokkoló jelbeszéde. Mert egy feltételes lemondási fogadalom, amelyet a következő pillanatban tüntetően „megtörnek”, azt jelenti: éppen most teljesedett be a feltétel, most van az indulás Isten Uralmába. Eszerint a leölt bárányban saját feladatát látja szimbolizálva, nevezetesen hogy *önmaga odaadásával „útieledel” legyen tanítványai küszöbön álló útjához Isten Uralmának szabadságába.*

A kenyéradomány: A főétkezés, a bárányevés kezdetén Jézus végrehajtotta a macesz-rítust (kenyér szétosztása), amellyel egyúttal a pászkabarány értelmének beteljesedését (útieledel) is bemutatta:

(Mk 14,22/Lk 22,19) És miközben ettek, fogott egy darab kenyeret, hálát adott Istennek, megtörte azt és tanítványainak adta, és azt mondta: Vegyétek! Egyétek! Ez vagyok én, (Lk:) értetek adva. Ugyanezt tegyétek az én emlékezetemre!

Az „én testem” vagy az „én lelkem” a semita nyelvhasználatban nem jelent mást, mint azt, hogy „én”. Alighanem az ott fekvő bárányra (amelyet el fognak fogyasztani) történő célzasként választja a konkrét „az én testem” megfogalmazást. – Az „értetek adva” passivum divinum-a azt jelenti: *Isten adott engem nektek.* – Ha fölszólította őket, hogy „Vegyétek csak és egyétek!”, amire normális esetben nem volt szükség, akkor ez alighanem azt jelenti, hogy a tanítványok iszonyodtak és haboztak, hogy elfogadjanak egy ilyen adományt.

Két megrázó kijelentés van itt: 1. *Én egészen értetek vagyok itt.* Ahogyan ez a kenyér, amely csak azért létezik, hogy megegyék. Útieledelként. 2. Tegyétek ugyanezt, cselekedjetek ugyanígy! A valódi Jézusról sosem szabad feltételezni, hogy a maga személyét akarta megdicsőíteni; azt sem, hogy misztériumszerű kerülőutat akart nyitni az üdvösségre. Ő mindig az a mester, aki úgy megy Isten felé tanítványai előtt, hogy azoknak követniök kell őt. Ezért megbízása azt jelenti: *Amint a kenyér egészen másokért van, ti is legyetek egészen egymásért!* – „Az én emlékezetemre”: Hogy üzenetem, művem eleven maradjon bennetek!⁵⁴ Hasonló vonatkozik a borról mondott szavakra.

115. Az Új Szövetség

Lk 22,18.20; 1 Kor 11,25 (Mk 14,23-24/Mt 26,27-28)

Mondom nektek: Mostantól többé nem iszom a szőlőtő terméséből, míg Isten Uralma el nem jön.

Korábban azt fogadta, hogy nem eszik többé pászskabarányt, míg értelme be nem teljesedik Isten Uralmában, és rögtön azután mégis evett, mivel értelme beteljesedett az ő önátadásával „értetek való kenyérként”. Ha most azt fogadja, nem iszik többé bort, míg... akkor hasonló meglepetés várható: *nevezetesen hogy Isten Uralma „most” jön el.*

(1 Kor 11,25/Mk 14,23-24/Lk 22,20/Mt 26,27-28) És a pászkaevacsora után fogta a poharat, hálát adott Istennek, odaadta nekik és azt mondta: Igyatok ebből, ti mind! Mert ez a pohár az Új Szövetség... – És mindnyájan ittak belőle. – Tegyétek ezt, valahányszor isszátok (ezt), az én emlékezetemre!⁵⁵

Tehát Isten Uralma most „jött el”! De nem apokaliptikus látványosságként, hanem „csak” mint az Új Szövetség. Zsidók lévén a tanítványok tudták, hogy ez Istennek Jeremiás által (31,31 skk) meghirdetett „másik” szövetsége népével, amely más, mint a kölcsönös igazságosságon nyugvó Sínai-szövetség, amelyhez a régi pászskabarány szolgált útieledelül; „törvényemet a szívekbe fogom írni” (és nem kőtáblákra). Ez a szeretetszövetség Istennel végre testet öltött Jézus pohárszövetségében. Mert mindannyiuknak *egyetlen pohárból* kell inniök (ami a zsidó vendégségekben és a pászkaevacsorán nem volt szokásban!), a közös Atya szárnyai alatt a Mesterrel való testvériségük jeleként. Jézus egyházának (*qahal, ekklésia, gyülekezet*) tehát a „vágyakozással várt pászkaevacsorán” történt alapító aktus szerint ennek kell lennie: *Legbelül szeretetszövetségnek Istennel, aki élettörvényét „a szívekbe írja”;* egyúttal *szeretetszövetségnek a Mesterrel, aki kenyérként adja oda önmagát; s egyúttal a tanítványok szeretetszövetségének, akiknek testvérekként egyetlen pohárból kell inniök (ami annyit jelent: fivéreként és nővéreként kell viselkedniök).* Az egyháznak ez az eszméje nem a szentéllyel és áldozati oltárral rendelkező templomban találja meg illő alakját, nem is egy tanteremben, hanem az *asztaltársaságban*, ahol ismerik egymást és segíteniök kell egymást, ahol nem lehetséges a hallgatóság

névtelenségébe menekülés (ezért osztja fel Jézus „asztaltársaságokra” a tömeget a pusztai kenyérosztás során! Jézus mindent átfogó egyházának tagozódásához az étkezőasztal a mérték). – „A szőlőtő terméséből” igyanak egymással víz helyett. Könnyedségnek és a szerető Isten jelenléte miatti testi örömnél (Mk 2,19) kell jellemeznie Jézus társaságát és annak összejövetelét. (Egyéb ismertetőjegyei: 116-118. fejezet.)

Hogy a kialakult egyházakban keveset lehet érzékelni mindebből, annak nem szabad sem rezignációhoz, sem mániákus kritizáláshoz vezetnie minket. Jézus optimizmusával kell haladnunk a felé a főcél felé, amelyet ő állított tanítványai elé az Új Szövetségben – nem fantasztikus hórúkk-eljárással, hanem Jézus realizmusával: bátran meg kell tennünk azt, ami itt és most lehetséges.

116. Az Új Szövetség jele: Nincs kiközösítés

Lk 22,21

Igyatok ebből mind...De íme, annak a keze, aki kiszolgált engem, az enyémmel van ugyanazon az asztalon!

Alig megfogható, hogyan volt képes elviselni Júdást az asztalnál. Tehát nem utasította ki (ahogyan Jn 13,27 alapján prédikálják), mielőtt a kenyér gesztusával egész önátadását megmutatta, s akkor sem, mielőtt a pohár gesztusával a szeretet új szövetségét ábrázolta. Miért kívánt meg ilyen megterhelést tanítványaitól, akik valószínűleg sejtették Júdás hűtlenségét? Mivel a valódi szeretet, amely megfelel „az Atya anyai szeretetének”, *nem képes kirekeszteni az elveszetteket, hanem haza kell hoznia őket.* – Csak a megvalósítás emberileg merőben lehetetlen. Innen visszatekintve válik csak érthetővé, miért ragaszkodik Jézus ahhoz, hogy „*mind*” *egyetlen pohárból* igyanak. Mintha egy család egymás iránt jóindulatú testvérei lennének, mintha nem lenne köztük rivalizálás és bizalmatlanság. Jézus asztalánál Péternek egy pohárból kellett innia Júdással. Ezt jelenti: „És mindannyian (*valóban*) ittak belőle.” – Hogy Jézus meghagyja Júdást tövisként ebben a körben, világossá teszi ennek a körnek a sajátosságát. Minden más vallási vagy világi csoportnak ki „kell” taszítania az oda nem illő tagokat ahhoz, hogy megőrizhesse identitását. Jézus asztali körének identitását viszont éppen a jók és gonoszok iránti elvi nyitottsága adja. Kétféleképpen lehet egy csoportot összetartani: vagy úgy, hogy falat húzunk köréje, vagy úgy,

hogy mágnest helyezünk a közepére. *Jézus mint „mágnes” megkívánja annak őszinte készségét, hogy júdásokat is megtérjünk az ő „gyülekezetében”, és meg akarjuk gyógyítani őket.*

117. Az Új Szövetség jele: Nincs hierarchia

Lk 22,24-30 (Mk 10,42 skk/Mt 20,25 skk/Jn 13)

Elbátortalanító lenne számunkra, ha ama „tizenegy jót” az utolsó vacsora termében festőink módjára „szentekként” ábrázolnák. Ám erről nincs szó:

De féltékenységi vita támadt köztük, melyik számít közülük a legnagyobbak. Ő azonban azt mondta nekik: A népek királyai uralkodnak (Mk: fölülről) rajtuk, és annak fejében, hogy erőszakot gyakorolnak rajtuk, még jótevőiknek hivatják magukat. Ti azonban ne így! Hanem közületek a legnagyobb legyen olyan, mint a legfiatalabb, és aki vezet titeket, olyan, mint aki szolgál nektek. Mert ki a nagyobb? Aki az asztalnál ül, vagy aki az asztalnál kiszolgál? Természetesen az asztalnál ülő vendég (gondoljátok ti!). Én azonban, én úgy vagyok köztetek, mint az asztalszolga. Ti azonban (ilyen viselkedés mellett!) kitarthatok velem szakítópróbáimban? Mondjuk én („egó”) készíték nektek uralmat, ahogyan Atyám készített nekem uralmat, hogy ti (mint a „népek urai”) asztalomnál egyetek és igyatok uralmi területemen, és hogy trónokra üljete, ítélni Izrael tizenkét törzsét?

Mély csalódást okozott Jézusnak, hogy a Tizenkettőt milyen kevéssé érintette meg ő, valamint „kenyérként” történő önátadása és az „Új Szövetség” mint egy pohárból ivó baráti kör szelleme. Messze távol vannak az ő alapszándékától, hatalomért és nagyságért versengenek ugyanúgy, mint evilág gyermekei. Ismét oktatja őket: *Szolgálni uralkodás helyett!* Ismét megmutatja nekik: *Ahogyan én szolgálta titeket!* (A lábmosás rabszolgamunkájával történő, Jn szerinti provokáció messzemenően hihető!) Azután éles *iróniával* leplezi le a díszhelyekért folytatott versengésük értelmetlenségét (amely hasonlít az „írástudók talárban járásához”): Csak nem érdemeltétek már ki a hűségjutalmat? A szakítópróbák csak ezután jönnek! „Uralmat” (*basileia*) készítsek nektek? Ahogyan én kaptam? Én semmilyen sem kaptam, és semmilyen sem tudok adni (ld. Zebedeus-fiak). Fejedelmekként szeretnétek asztalomnál

lakmározni, és kormányozni Izrael törzseit, ahelyett hogy Isten egyedüli uralmát hirdetnétek és szolgálatokkal bemutatnátok nekik, amire küldtelek titeket? Micsoda képtelenség az Új Szövetség születésének órájában!

Évtizedeken keresztül magam is jézusi igének tartottam ezt a nyilvánvaló képtelenséget, és „valamiképpen” értelmeztem; aztán hamisként teljesen elvettem, míg végül *kérdésként* olvastam ezeket a mondatokat kijelentések helyett.

118. Az Új Szövetség jele: Nincsenek fegyverek

Lk 22,38.35-37

Azt mondták: Uram, nézd, van itt két tör!⁵⁶ **De ő azt mondta nekik: Elég! (Hagyjátok ezt abba!) Amikor erszény, tarisznya és saru nélkül küldtelek ki titeket, nélkülöztetek-e valamit? Azt mondták: Semmit. Akkor ő azt mondta: De most vigye magával erszényét, akinek van, és éppígy tarisznyáját is? És akinek nincs töre, adja el inkább a köntösét, és vásároljon magának tört?... És (azt mondta): Mert az én ügyemnek vége (ha ti úgy viselkedtek, hogy én bűnözőként állok itt).**

Jézus számára az Atya szeretete – az Atyáé, aki a verebeknél is jobban törődik az emberekkel, aki ismét felébreszti a megölteket – az alapvető realitás, amelyet hirdetni és bemutatni akart. Ezért küldte el követeit aggodalmaskodó biztosítékok nélkül, „és a kísérlet sikerült” akkoriban, Galileában. De most Jeruzsálemben, ahol kétessé válik a helyzet, mindez már nem lenne érvényben? Akkor tényleg csődben végződnek Jézus ügye. Akkor bizalma, hogy Isten jelen van és jó, és Isten Uralma megvalósítható a Földön, mégis szappanbuboréknak bizonyulna.

Itt is szabad – irodalomkritikailag tiszta lelkiismerettel – görög kérdőjellel (;) helyettesítenünk a görög pontot (.), mint a következő helyeken: Mk 14,61; 15,2; Mt 8,7; 11,8; Lk 22,28-30. Mert fölszólításként: „Most azonban adjátok el köntösötöket és vásároljatok magatoknak kardokat!”, káros értelmetlenség jön ki belőle. „Érdekesek” a különböző kísérletek, hogy ezt Jézus vagy Lukács szavaként valahogyan értelmessé tegyék. – Hogy már oly korán Jézus ilyen félreértésre kerülhetett sor az egyházban, ilyen konkrét kihatásokkal (a két-kard-elmélet és a „szent háborúk”), szomorú dolog és azt a kérdést veti fel, vajon „Jézus ügye” nem

ért-e mégis véget az ő elmentelével. – Felelet: Nem. *Mindig akadtak Szent Ferenc-természetek is.*

119. A sziklaember inogni fog

Lk 22,31-34 (Mk 14,29-32/Mt 26,33-35)

Jézusnak, mihelyt elhatározta – még Galileában -, hogy Izrael központja, a „Templom” ellen indít támadást, józanul számolnia kellett passiójával is. Tehát gondoskodnia kellett arról, hogy legalább egyik tanítványa biztosítsa művének folytatását. Mi kézenfekvőbb, mint hogy Jézus mindent megtett annak érdekében, hogy ez a tanítvány átvészelje a most fenyegető sötétséget? A lelkére beszélt, de bizonyosan nem a nyilvánosság előtt, ahogyan Júdást sem leplezte le nyilvánosan, hanem valószínűleg személyes beszélgetésben, az Olajfák hegyére menet. Lássunk itt ebből néhány elemet, amelyeket Péter továbbmesélhetett, de amelyeket később a szenvedéstörténet redaktorai a maguk módján dolgoztak fel:

(Lk 22,31-32) Simon, Simon, nézd, a Sátán kikérte magának, hogy megrostáljon titeket, ahogyan a búzát szokás megrostálni. Én azonban, én imádkoztam érted, hogy Istenbe vetett bizalmad ne szűnjék meg egészen. És te, mihelyt ismét megtérsz, légy támasza testvéreidnek!

Barátok közötti, szívhez szóló beszélgetés ez. „Simon, Simon!” Nem a sziklaembert szólítja meg, hanem a gyöngének megmaradt embert, Simont. – A Sátán (a kísértő angyal Jób történetéből) már Jézust is megrostálta, rögtön istenmegtapasztalása után, kemény próbára tette Istenbe vetett bizalmát. (Ha Isten szeret téged, akkor mégsem hagyhatja, hogy éhen halj!) Veletek ugyanígy fog tenni. (Ha Isten szereti Jézust, mégsem hagyhatja, hogy meghaljon!) De én kértem Istent a Sátán ellen, hogy a te Istenbe vetett bizalmad (*pistis*) ne törjön össze egészen. Hogy te, mihelyt újból erőre kaptál, a többieknek is (akik a testvéreid, és nem alattvalóid!) támasza lehess! – Jézus kérése meghallgatásra talált: Péter legalább nem veszítette el *egészen* Istenbe vetett bizalmát a nagypéntek próbájában. Nem futott el Galileába, úgyhogy a jeruzsálemi húsvéti tapasztalat ismét talpra állíthatta, s ő aztán összegyűjthette és megerősíthette testvéreit. – Itt még egy dolgot kell észrevenni: Jézus olyan *realista módon* tanított imádkozni (az irrealitás helyett: „Majd meglátjuk, talán csoda történik!”), ahogyan maga is

imádkozott. Bár komolyan kérni Istentől egy meghatározott, szükséges segítséget, nem eredményez semmiféle csodát; minden a maga természetes útján megy tovább, ahogyan Jézus szenvedéstörténetében és Péter együtt-szenvedés-történetében is. Csak egy dolog történik: *Istenből fakadó erőfolyamok válnak hatékonnyá*, hogy a természetes eseményekkel másképpen birkózzunk meg, és hogy váratlanul új dolgokat tegyünk.

(Lk 22,33-34) De ő azt mondta Jézusnak: Pedig, Uram, én kész vagyok arra, hogy a börtönbe és a halálba menjek veled! – Ő viszont így szólt: Mondom neked, te „Péter”, ezen az „éjszakán” meg fogsz tagadni engem, „háromszor”, mielőtt a „kakas” kiált.

Péter még mindig úgy véli: A többiek talán, de én nem! Fölösleges gondban lenned az én hűségem miatt. – Ezt a jóhiszemű, de rendkívül veszélyes magabiztosságot (alapjában véve büszkeséget) Jézusnak fel kellett törnie ahhoz, hogy egyáltalán segíteni tudjon. Az erre szolgáló kalapács ez volt: Mondom neked, meg fogsz tagadni engem. – A továbbiak *nem* részletes *jövendölések*, amelyek Jézus mindentudását lennének hivatva bizonyítani. Inkább Jézus képes nyelvezeteként kell érteni, és Péter bizonyára így is értette: „Ezen az éjszakán”, a sötétség és a veszély e szakaszában fog megtörténni, amikor az embernek örködni kellene, és mégis a kifáradással kell megküzdenie. Ez a passió teljes ideje. Nemcsak egyszer fogsz megbotlani figyelmetlenségből, hanem ismételten el fogsz esni. A szimbolikus szám, a „három”, azt jelenti: többször. De szerencsére mindez csak azelőtt történik, „mielőtt a kakas kiált”, mielőtt ez a sötétség véget ér és ez az „ébresztő” fölriaszt téged álmodból. A kakas a (húsvéti) remény jele: *Az éjszaka végét hirdeti és felébreszti az alvókat.*⁵⁷

120. Jézus saját szakítópróbája

Lk 22,39/Mk 14,32-38.41-42 (Mt 26,36-46/Lk 22,40-46)

(Lk) Kiment és szokása szerint az Olajfák hegyére indult. Tanítványai követték őt. (Mk) Akkor egy Getszemáni nevű majorba mentek. Azt mondta tanítványainak: Üljetek le itt és pihenjétek, amíg imádkozom! Félrevonta magával Pétert, Jánost és Jakabot. Kezdett megborzadni és kezdte nyugalmát elveszíteni. Akkor azt mondta nekik: Maradjatok mellettem és virrasszatok velem! Egy kissé arrébb ment, a földre

vetette magát, és így imádkozott: Abba, ha lehetséges, távozzék el tőlem mégis a szenvedés e pohara! De nem, ahogyan én akarom, hanem ahogyan te akarsz! – Visszatért és alva találta őket. Azt mondta Péternek: Simon, elaludtál? Egy órát sem tudtál virrasztani velem?... A szellem ugyan készséges, de a test gyöngé... Hát aludjatok csak tovább és pihenjétek ki magatokat!...⁵⁸ Elég! (42. vers:) Álljatok föl, menjünk előre! Nézzétek, az árulóm közeledik. (41. vers:) A döntő óra eljött. Lássátok hát (amit nem tudtatok elhinni), az egyszerű embert kiszolgáltatják gonosztevők kezébe.

Feltehetőleg nem a kereszt kínja, hanem az Olajfák-hegyi félelem volt Jézus passiójának mélypontja. Mert amit közeledni látott, a tehetetlen kiszolgáltatottság brutális embereknek, akik azt teszik vele, amit akarnak, annyira megrémítette, hogy „*elveszítette nyugalmát*” (*ademnoneó*). A legrosszabb, ami egy élharcossal történhetik! Hogy belülről mennyire megingott, ő, aki idáig rendíthetetlenül nyugodott Istenbe vetett bizalmában, az abból a tényből válik világossá (jobban, mint a Lk által ábrázolt félelmi vérizzadásból), hogy szükséghelyzetében e három, messze gyöngébb barátjába kapaszkodik: „Maradjatok mellett! Virrasszatok velem!” Pedig röviddel előbb még ő maga igazította helyre és próbálta megerősíteni Pétert.

Közel az összeomláshoz a földre zuhan és fohászkodik. Mint egy gyermek, segítséget koldul *Abbájától* (vö. 56. fej.). De értelmes fiúként nem követel csodát: „Ha lehetséges.” És már ezen imádság után visszanyeri világosságát és döntési erejét: „De nem az, amit én akarok, hanem amit te akarsz...” Ezt így kell kiegészíteni: „azt fogom tenni”, és *nem* így: „az történjék”. Mert ami rossz éri az embert, azt Isten sosem akarja. Ő csak azt akarja, hogy az ember a rossz áradata ellenére is hűséges maradjon Hozzá, a lelkiismeretéhez, és ne saját kívánságait kövesse. Jézus, az „egyszerű ember” nagy kísértése bizonyára ez volt: Jó érvekkel bebeszélhette volna magának, hogy *Isten* azt akarja, amit *ő* kíván most magának, nevezetesen: *most* meneküljön el és mentse meg az életét, hogy *később* még többet tehessen Istenért, ahelyett hogy most elébbemenne az inkvizíciónak. A bízó és egyúttal józan imádságban „az ember”, még ha nem jelent is meg neki angyal (Lk), visszanyerte belső biztonságát és erejét. Az „*agómen*” azt jelenti: „Menjünk előre!”, ahelyett hogy hátrafelé menekülnénk vagy bénult passzivitásba merevednénk. *Egy ilyen embert képes követni az ember.*

121. A letartóztatás

Mk 14,43.45-46.50-52 (Mt 26,47-56/Lk 22,47-53)

Ez fordulópont Jézus élettörténetében, mivel mostantól fogva nem maga dönt a lépéseiről, hanem valóban „kiszolgáltatott” a hatalom gépezetének és részben értetlen, részben rosszindulatú emberek önkényének.

És rögtön, miközben még beszélt, odaérkezik Júdás, egy a Tizenkettő közül, és vele egy csapat törökkel és dorongokkal a főpapoktól, írástudóktól és vénektől... És amikor odaért, rögtön odament hozzá és azt mondta neki: Rabbi! És hevesen csókolgatta. (Mt: De Jézus azt mondta neki: Barátom, amiért te itt vagy...) De ők rátették kezüket és foglyul ejtették. (Lk: Amikor azonban kísérői látták, mi készül, azt mondták: Uram, közéjük csapjunk a törrel? És egyikük – Jn: Simon Péter – rásújtott a főpap szolgájára és levágta a jobb fülét. Akkor rájuk szólt Jézus: Hagyjátok ezt! Ne tovább!) Akkor minden tanítvány elhagyta őt, és elmenekült.

A rejtélyes csók: Júdás, akinek elmeneteléről Mk/Mt/Lk mit sem tud (Jn 13,27-30 teológia), alighanem együtt ment a többiekkel az illető majorságba, és mihelyt a csoport – amely lefeküdhettek – elaludt, elment, hogy elhozza a letartóztatást végrehajtó kommandót. Állítólagos megegyezését – „Akit megcsókolok, ő az” – csak utólag következtethették ki, mivel ennek nem volt keresztény tanúja. De minek is rendezett volna meg Júdás egy ilyen kínos, őt lelkileg megterhelő jelenetet most még, amikor már minden eldőlt? Szükség esetén csak rá kellett volna mutatnia Jézusra, elkerülendő a fölcserélését. Ha azonban a „heves csókolgatás” (*katafileó*) nem volt megbeszélve, akkor spontánul jött. Azt akarta volna jelenteni: „Én (tulajdonképpen, úgyszólván, bizonyos fokig, pontosan véve) nem akartam rosszat”? Be akarta csapni ezzel a Mestert (aki hagyta, hogy egy bűnös nő megcsókolja a lábait)? Vagy önmagát is? Igen, a görög Mk-szöveg szerint még az sem biztos, ki csókolt meg kit. Csak egy biztos: Valami dörömbölt belül Júdásban, akit Jézus arra akart indítani, hogy megfontolja tervét, és akit „*hetairós*”-nak szólított; ez jelenthet kísérőt, elvtársat, tanítványt, barátot és „barátocskát”. Az Újszövetségben csak Mt-nál fordul elő. A királyi vendéglátó szólítja így az ünneplő ruha nélküli *tiltakozót* (Mt 22,12) és a szőlőtulajdonos azt a munkást, aki *tiltakozik*

bérének átvételekor (Mt 20,13). Egy *tiltakozó* Júdást akart itt helyreigazítani Jézus?

A többi tanítvány először azt csinálta, amit tudott. Harcoltak Jézusért. Az ő fegyvereikkel, az ő felfogásuk szerint. De amikor Jézus ezt szigorúan megtiltotta – és ilyen tülerő mellett amúgy is értelmetlen volt ez a harc –, akkor el kellett hagyniok, hátra kellett hagyniok Jézust. – De ők „elmenekültek”, biztonságba helyezték magukat. *Ez ugyan okos dolog volt, de nem szükségszerű.* A Mester iránti dőre szeretet, amit pl. ama pazarló nő mutatott Betániában, arra indíthatta volna őket, hogy legalább annyira közel maradjanak hozzá, amennyire csak lehetséges, és „vele szenvedjenek”, ha már nem tudták kiszabadítani. – De itt feltűnik egy ismeretlen, aki kiáll Jézus mellett:

(Mk 14,51-52) És vele ment mögötte egy bizonyos fiatalember, aki egy lenvászon lepedőt dobott magára. Ezt megfogták. De ő veszni hagyta a lenvászon lepedőt és meztelenül elfutott.

Hogy Mk ilyen teológiailag jelentéktelen történetecskéket közöl (amelyeket Mt/Lk elhagy), azt mutatja, hogy a legrégebbi evangélium még tartalmaz valódi, fel nem dolgozott emlékműveket. A szituációt könnyű rekonstruálni: A Getszemáni major tulajdonosa Jézus barátja volt, különben nem táborozhatott volna bejelentés nélkül a területén. A letartóztatás zaja felriasztotta álmából. Amikor elvezetik Jézust, gyorsan utánaküldi a fiát vagy a szolgáját, hogy megtudja, mi történik Jézussal. Az fölkel fekvőhelyéről, amelyen egy lenvászon lepedő alatt meztelenül alszik, magára dobja a lepedőt és rohan... – Jegyezzük meg ezt a történetet, mert a Mk-féle húsvéti történetben ismét találkozunk egy elküldött, névtelen „fiatalemberrel” (*neaniskos*)!

122. Elítéli a templomi hatalom

Mk 14,53-61.63-65.48-49; Mt 26,63-64; Lk 22,59-62.67-68

Jézust elvezették a főpaphoz (Mt: Kaifáshoz). Minden (illetékes) összegyűlt, a főpapok, a tanácstagok és az írástudók. Péter távolról követte őt egészen a főpap udvarába. Leült a szolgákkal az égő tűzhöz és melegedett. (Lk:) Ekkor az egyik azt állította: Egészen bizonyosan ez is vele volt. Hiszen ő is galileai. De Péter azt mondta: Ember,

egyáltalán nem értem, amit mondasz... Akkor megfordult az Úr (akinek a közelben kellett várakoznia a kihallgatásra), és ránézett Péterre. Akkor ő kiment és keservesen sírt.

Amit ezen túlmenően írtak Péter tagadásáról, az valószínűleg a Lk 22,34-beli, masszívan–szó szerint értett jézusi szavak utólagos igazolására szolgál. Ezt mutatja néhány képtelenség is. A 71 tanácstag összeszedésének, a bírósági tárgyalásnak és a háromszori tagadásnak kb. hajnali 3 óra előtt kellett volna megtörténnie. Mert a rómaiak négyszer három órára történő éjbeosztásának megfelelően a kakasnak 3 órakor kellett kiáltania. És a sötét éjszakában állítólag zsidó asszonyok vannak az udvaron, együtt a férfiakkal, sőt Jn szerint még egy ajtónálló nő is! Nincs szükség ezekre a díszítésekre. A döntő a gyöngye és elfáradt Péter lelki megrendülése. Nem egy megjövedölt és pontosan bekövetkezett kakaskiáltás, *hanem a Mester intő tekintete riasztja fel.*

(Mk 14,55-61) A nagytanács azonban és a főpapok tanúságot kerestek Jézus ellen, hogy megöljék őt, de nem találtak. Mert sokan tettek róla hamis tanúságot, de ezek nem egyeztek meg. Egyesek így tanúskodtak ellene: Hallottuk, hogy azt mondta: Én magam fogom feloldani ezt az emberi kéz által készített Templomot, és három nap alatt másikat építek, amely nem emberi kéz által készült. De tanúságuk így sem csengett egybe. Ekkor felállt a főpap, középre lépett és megkérdezte Jézust: Egyáltalán nem felelsz arra, amit ezek ellened tanúskodnak? Ő azonban hallgatott és semmit sem válaszolt (ezekre a vádaskodásokra).

A vád nem foglalkozik az egyes hitbeli tévedésekkel és törvényszegésekkel, amelyeket idáig a szemére vetettek, hanem a súlyponti „templomrerombolásra” koncentrál (mint később István perében). És joggal, mert Jézus minden „rosszasága” valóban ezt célozta: „Fel akarta oldani” (*katalüó!*) a régi „templomot” (= vallási rendszert), mivel azt csak emberek csinálták, és hamarosan („három nap alatt”) másikat, Isten szerint valót akart emelni. – Miért nem ragadta meg Jézus az alkalmat, hogy itt nyíltan megvallja és világosan megmagyarázza, mi volt a terve, hogy megfontolásra hívja még a „templomért” felelősöket? Megnevezi hallgatásának motivumait:

(Mk 14,48-49) Úgy vonultatok ki, mint egy terrorista ellen, hogy törökkel és dorongokkal ejtsetek foglyul. Naponta veletek voltam a

**Templomban és tanítottam, akkor nem győztetek le.⁵⁹
(Lk 22,67-68) Amikor beszéltem hozzátok, sosem hittetek. Ha kérdést tettem föl nektek, sosem válaszoltatok.⁶⁰**

Ez azt jelenti: Ti egyáltalán nem akartok meghallgatni engem, sem üzenetemet, sem annak megindoklását. Amikor a Templom udvarán vitáztam veletek, szellemileg nem győztetek le, sosem találtatok választ. – Ehelyett úgy kezeltek engem, mint egy terroristát (*léstés*). „De ez most a ti órátok és a sötétség hatalma” (Lk 22,53). A fülek és a szívek zárva vannak, a segítő beszélgetés már nem lehetséges.

(Mt 26,63-64) A főpap azt mondta neki: Megesketelek Istenre, az Élőre, hogy (legalább) azt mondd meg nekünk, te vagy-e a Messiás, az Áldott fia! Neki azt feleli Jézus: Te mondtad ezt. Ellenben én azt mondom nektek: Mostantól látni fogjátok, hogy ez az egyszerű ember itt (emberfia) az Erő jobbán ül.⁶¹

A bíróság elnöke, akinek végül el kell jutnia az elítéléshez, másik, nem kevésbé fontos vádat hoz elő, Jézus feltételezett messiási igényét; közben persze zsidó módra kell érteni „Az Áldott fia” messiási címet, azaz a 2. zsoltár szerint, az adopciós jog alapján, és semmiképpen sem szentháromságtanilag. A főpap Izrael reprezentánsaként ünnepélyes-hivatalos formában megkérdezi Jézust, valóban Izrael Messiása-e, amint hallani. Ha ezt most bizonyítani tudná, a főpapnak a nagytanáccsal együtt hódolnia kellene előtte, mert a Messiás fölötte áll a papságnak.

Jézus most már nem hallgat. Teljesen váratlan választ ad. De a „Te mondd ezt” nem azt jelenti: Igazad van, hanem (mint Pilátus előtt): Ez a *te* beszéded; mert rögtön következik rá ellenbeszédként (*plén*) az, amit Jézus állít magáról: „Én ellenben azt mondom nektek: Mostantól látni fogjátok, hogy ez az egyszerű ember itt az ERŐ jobbán ül.” Én, a nektek tehetetlenül kiszolgáltatott, általatok megvetett, egyszerű ember Isten kezében vagyok, aki mint AZ ERŐ, AZ ERŐS (ÉL, ELOHIM) kap tiszteletet. Barátjaként jobbára ültet és erős jobbát védőn a vállamra teszi. (Ez az értelme ennek a képes beszédnek. Nem idézet a 109. zsoltárból, hanem csak utalás, amelyet Jézus megváltoztat az ERŐ istennév célzatos megválasztásával.)

Látható bizonyítékokat akartak. Hát mostantól *látni* fogják, hogy ő, a kiszolgáltatott, Istentől jövő erővel fogja végigjárni útját és nem fog

összetörni. *Jézus Istene nem művel bizonyító csodákat, csak csodálatos erőt ad.* Ügyeljünk erre Jézus elkövetkező, szokatlan magatartásában egészen megfeszítéséig!

(Mk 14,63-65) Akkor a főpap megszagatta ruháit (hallott istenkáromlás miatti fájdalom rituális jele) és azt mondta: Mi szükségünk van még tanúkra? Hallottátok a káromlást. Mit vélték ítéletnek? Ők pedig mind méltónak találták a halálra.⁶² – Egyesek leköpdösték, eltakarták az arcát, pofozták és azt mondták: Jövendöld hát meg, ki ütött meg téged! És a szolgák ütésekkel dolgozták meg.

A halálra méltó istenkáromlás abban az állításban állt, hogy az igazságos, szent Isten egy ilyen nyomorult embert, ráadásul a Templom lerombolóját szereti és védelmezi. Ez a motívum ismét felmerül majd az eretnekként történő kivégzés hivatalos tanúinál (Mk 15,29-32). – Most voltaképpen a megkövezés lenne esedékes (mint Istvánnál). De a megszálló római hatalom fenntartotta magának a kivégzések jogát. Így csak az marad számukra, hogy egyelőre megkínózzák és kigúnyolják, hogy aztán kiszolgáltassák a Rómainak, természetesen politikai váddal. Mert a zsidók teológiai civódásával Pilátus nem törődne.

123. Elítéli az államhatalom

Mk 15,1-5.14-15 (Mt 27,1-26/Lk 23,1-25)

És reggel... rögtön bírósági határozatot hoztak, megkötöztették Jézust, és elvezették és átadták Pilátusnak. És Pilátus megkérdezte őt: Te vagy a zsidók királya (messiása)? Azt válaszolta neki: Ezt te mondd. És a főpapok hevesen vádolták. Pilátus azonban még egyszer megkérdezte: Nem válaszolsz? Nézd, mi mindent hoznak föl ellened! Jézus azonban többé nem válaszolt, úgyhogy Pilátus csodálkozott.

A zsidó hittani hatóság természetesen csak politikai váddal készíthette a helytartót Jézus kivégzésére. Erre szolgált a többértelmű messiási cím a maga vallási és politikai vonatkozásával. Messiássá teszi magát; ez azt jelenti a Római számára: Rómától független királyi uralmat igényel Izrael fölött. Ha ez helytálló, akkor felségárulóként ki kell végeztetnie, függetlenül attól, kapcsolódik-e ehhez a félelem, hogy nem számít már „a

császár barátjának” (Jn 19,12), vagy sem.

Jézus válasza a mindent eldöntő kérdésre: „Te vagy a zsidók királya?”, így hangzott: „Ezt te mondog”, amit Pilátus egyáltalán nem értett „igen”-ként, hiszen egy ilyen vallomás után azonnal elítélte volna. Már a „Templom lerombolásának” szándéka is arra kényszerítette volna Pilátust, hogy Jézust politikai zavarkeltőként kivégeztesse, hiszen a megszálló hatalom a Templom területének rendjét és biztonságát is garantálta. Csakhogy a zsidó bírósági eljárásban hiányoztak egy effajta vád egybehangzó tanúvallomásai.

Zsidó bíróival Jézus nem beszélhetett többé, mivel szívük zárva volt. De miért hallgatott a Pogány előtt is? *Miért nem próbálta meg* legalább érthetővé tenni számára vallási küldetését (amint ezt Mk 15,5-tel szemben betoldották Jn 18,33–38-ba) és így lehetőség szerint megmenteni az életét? Ha motívumait keressük, két vitathatatlan tényből kell kiindulnunk: 1. Nem akart szenvedni, mert az ő Istenének nincs szüksége helyettesítő áldozati bárányra ahhoz, hogy bűnöket bocsásson meg. 2. De a legkevésbé sem akart eltérni Isten felismert akaratától azért, hogy önmagát megmentse. Isten akarata számára az volt, hogy eljőjön Isten Uralma, először Izraelben; *nem csak-szellemi módon, nem politikamentes eszmeként, hanem konkrétan és egész-jellegűen*: „a földön” kell jóllakniok az éhezőknek, szabaddá válniok az elnyomottaknak stb. – Ezért nem tehette meg Jézus azt a szívességet a Rómainak, hogy megmagyarázza: Az én üzenetem politikailag veszélytelen, semmi kifogásom a császári uralom ellen. Hazudnia kellett volna, hogy megmentse magát. Mert Isten Uralmának követeként nemcsak a templomi hierarchiával, hanem Rómával szemben is kifogásolta, hogy *nem „szolgálja”, hanem elnyomja az embereket*. De ezt a római hatalmi rendszer egyik funkcionáriusának elmondani céltalan dolog lett volna.

Pilátusnak természetesen csodálkoznia kellett ezen a még nem tapasztalt hallgatáson, amelyet egy olyan ember tanúsított, akit valószínűleg jogtalanul vádoltak. Aki azonban komolyan vette Jézusnak a nagytanács előtti szavát, hogy mostantól az ERŐ jobbán nyugszik, az itt már *láthatta*, hogy Jézus szokatlan hallgatási döntésében és halálrakész bátorságában az ERŐ Istene működik, csodák nélkül is csodálatosan.

Pilátus kísérletei, hogy felmentse Jézust, történetileg hihetőek, mivel ennek a fogolynak, az ő arcának és magatartásának még egy hideg római politikusra is benyomást kellett tennie és nyugtalanítania kellett. Éppilyen hihető a vádlók fáradozása, hogy a felmentést a csel és demagógia minden

eszközével megakadályozzák. – Mk/Mt/Lk szerint Pilátus egy, a pászka ünnepén szokásos kegyelmi aktussal akarta szabadon bocsátani Jézust. De a feltüzelt tömeg, amely Jézust alig ismerte, az övé helyett egy Barrabás nevű terrorista (szabadságharcos, nemzeti hős!) szabadon bocsátását követelte. Lk 23,22 szerint Pilátus *megfelezett jogtalansággal* akart eleget tenni nekik: az ő kedvükért „csak” megkorbácsoltat egy el nem ítélt embert, de aztán szabadon engedte. Jn 19,1-6 szerint azzal akarta megengedni ezeket a fanatikusokat, hogy eléjük állította a kegyetlenül összevert Jézust, akitől biztosan nem származhatik semmilyen veszély: Ecce homo! Most *látjátok*, hogy csak egy ember; nem emberfeletti lény, nem démon és nem messiás. Milyen igaza volt! *Jézus ténylegesen egy egyszerű ember (emberfia), akit agyon lehet verni.* Csak aki hisz neki, az „láthatja”, hogy benne ÉL (ERŐ) Isten működik. Ő persze nem ad erőt a visszaütéshez, de adja *az erőt a szenvedéshez.*

(Mk 15,14-15) Pilátus azt mondta nekik: Mi rosszat tett? De ők még hangosabban kiáltottak: Feszítsd meg őt! – Pilátus azonban eleget akart tenni a tömegnek, szabadon engedte nekik Barrabást, Jézust megkorbácsoltatta, és átadta, hogy megfeszítsék.

Az átadás felment? – Júdás *csak* átadta Jézust az eretnekbíróságnak, amint ez a nagytanács rendelete szerint állampolgári kötelessége volt. / Kaifás *csak* átadta Jézust Pilátusnak, amint ezt a politikai szükségszerűség megkövetelte. / Pilátus *csak* engedett a tömeg kívánságának, és ezért átadta Jézust kivégzésre egy századosnak. / A százados *csak* átadta Jézust négy katonának, a szolgálati szabályzat értelmében. / Csupán ezek feszítették meg. De *csak* azért, mivel ez katonai kötelességük volt! – Kit terhel hát a felelősség? Senkit? Vagy mindenkit? Vagy Istent, aki megenged ilyen kaotikus szövevényeket, ilyen mentegetőzésekbe csomagolt gonosztetteket anélkül, hogy beavatkoznék? Nem. Mert az az Isten, akit Jézus megélt és hirdetett, megadta az embernek az „*Én magam*” drága adományát, azaz azt a képességet, hogy *saját felelősségével keresse és tegye meg azt, ami önmagában helyes.*

Kezdjük az utolsóval azok láncolatában, akik „csak átadták” Jézust. Voltaképpen mondhatta volna magában az a katona is, aki Jézus kezét a fához szögelte: „*Én*” nem teszem ezt meg, kerül, amibe kerül, amíg „*én*” nem tudom, hogy helyes. És ez mindenkire vonatkozik, aki „csak átadja” egyik embertársát. De ha jól megnézzük, ez csak az igazság egyik fele. Mert az a roppant erő, hogy még a legkeményebb szakítópróbában is a

helyeset keressük és tegyük, már nem az emberi szívből jön. Azt az az Isten adja, akit Jézus ERŐNEK (dünamis) nevezett. És Ő megadja ezt az „egyszerű embernek”, aki szerényen kéri Tőle.

124. Valami szokatlan a keresztre feszítés során

Mk 15,17-20.22-23.29-32.34-37; Mt 27,42-43;

Lk 23,27-28.31.33-34

A katonák... bíbor köpenyt húztak rá és tövisből font koszorút helyeztek a fejére, és hódoltak előtte. Üdv neked, zsidók királya! Nádbottal verték a fejét...

Díszítő legenda? – Torinóban létezik egy 4,36 m hosszú lenvászón lepedő (*shroud*), amelyet utoljára 1973-ban vizsgáltak meg a tudósok – köztük a NASA munkatársai – a ma rendelkezésre álló eszközökkel.* Eredete: kb. az 1. század, Palesztina térsége (virágporszemek). Amit a laikus láthat a fényképnegatívon: egy megfeszített ember akárhogyan, de nem mesterségesen keletkezett képmása a tipikus kéz- és lábtősebekkel és a kettős római korbács sok nyomával. Három rendkívüli mozzanat található: 1. Erősen vérző seb a mellen. 2. Könnyen vérző szúrt sebek körbe a fejen, mintegy *erőszakosan rányomott tövisfonadéktól származóan*. Hogyhogya? 3. Az arc semmiképp sem illik olyan valakihez, aki megérdemelte a keresztre feszítést. – *Nincs szükségünk csodabizonyítékokra, és nem is keresünk ilyeneket*. De nem szabad becsuknunk szemünket a tények előtt, csak azért, mivel azok még csodálatosabbnak tűnnek, vagy mivel nem illenek bele a mi teológiánkba.

(Mk 15,20/Lk 23,27-28.31) Elvezették őt, hogy megfeszítsék... (Lk:) De nagy néptömeg is követte és asszonyok, akik sírtak és jajgattak miatta. Akkor Jézus hozzájuk fordult és azt mondta: Jeruzsálem leányai, ne sirassatok engem! Sirassátok inkább magatokat és gyermekeiteket!... Mert ha ilyet tesznek a zöldellő fával, mi fog történni az elszáradttal?⁶³

---

* E könyv a Lepel 1988-as újabb vizsgálata előtt jelent meg, amiről Karl Herbst külön könyvet írt „Kriminalfall Golgatha. Der Vatikan, das Turiner Grabtuch und der wirkliche Jesus” címmel (Econ Verlag, 1992). – A ford.

Egy, a megszálló hatalom által keresztre ítélt zsidót hangosan megsiratni egyúttal Róma-ellenes demonstráció is volt. Jézus, akit felségárulóként ítélték el és két ellenállási harcossal együtt („rablók”) végeztek ki, egyáltalán nem akar zelótának számítani. A végsőkig gondban lévén a népért, amelynek el akarja hozni Isten Uralmát, óv *a látszólag istennektetsző, fanatikus nacionalizmustól*: Ha ők, a rómaiak, ezt teszik a zöldellő fával, egy ártatlan emberrel, mi fog történni az elszáradttal, a valódi zelótákkal?! Jézus józan marad.

(Mk 15,22-23) A Golgota nevű helyre vitték, ami azt jelenti, Koponyahely. Mirrhával kevert bort adtak neki. De ő nem fogadta el.

Aligha emberieségből nyújtották a hóhérok a kábító italt az elítéltnak, inkább azzal a szándékkal, hogy megkönnyítsék maguk számára munkát, mielőtt a keresztgerendához szögezik. – Miért utasította el Jézus a kábítást? Bizonyára nem azért, hogy a lehető legtöbbet szenvedjen. Hanem éber, világos tudatú akart maradni, mivel eretnekpere még nem ért véget. Ott álltak az inkvizíció küldöttei, hogy megfigyeljék, hogyan végzi: Ha Isten az utolsó pillanatban mégis csodát tesz, akkor valóban ő a Messiás; ha nem, akkor csaló, és Isten igazolta a nagytanács ítéletét. Ha visszavonja és megbánja tévántítását, akkor legalább a lelke megmenekül; ha makacs marad és megátkozza bírait, akkor véglegesen elvettetett. Csak kimúlásának módjában jelenik meg az „istenítélet” arról, kinek az oldalán áll Isten. Ezt mindkét párt, Jézus is a legnagyobb feszültséggel várja. Ezért nem szabad a kábultságba menekülnie. *A feladatához való hűségéből a végsőkig meg akarja őrizni saját felelősségét és aktívan „ő maga” akar maradni.*

(Lk 22,33-34) Megfeszítették őt... Jézus azonban így szólt: Atyám, bocsáss meg nekik!

Ezt a jézusi igét is csak Lk hagyományozza át. Hihető, mivel egészen jézusi. Amit mindig is tanított Istenről, és amit megkívánt tanítványaitól, azt teszi a végsőkig: megtorlás helyett megbocsátás. – Ezzel kimondja Isten ítéletét is e perben: bírái és gyilkosai a bűnösök, nekik van szükségük bocsánatra. – A „mert nem tudják, mit cselekszenek” megokolás, mint sok „mert”-mondat a jézusi kijelentések közül, valószínűleg utólagos betoldás. a) A tetőről lehulló cserép „*nem tudja*”, mit cselekszik. Aki egy ártatlan embert „csak” kiszolgált, vagy „csak” parancsra feszít meg, az „*nem*

fontolja meg”, mit cselekszik. És a nem eléggé történő megfontolás bűn. b) Isten a tudatos, valódi bűnt is megbocsátja. De ez csak a megtérés (*metanoia*) után lehetséges.

Ez a halálos kínok közötti megbocsátókészség a Megfeszített tulajdonképpeni „megváltói műve”. És *nem* az, hogy engesztelő áldozati bárányként elszenvedi mások igazságos büntetését, ahogyan Pál tanítja. Hanem az, hogy Jézus *kilép a bűn és az igazságos megtorlás ördögi köréből*, amikor ártatlanul szenvedőként lemond az „Isten fizesse meg nektek!” jogigényéről. Ezzel a miatta bűnössé váltak abban a pillanatban megszabadulnak adósságuk megfizetésének jogi kötelezettségétől, mihelyt megtérnek és ugyanígy megbocsátanak egymásnak. Ezzel kezdődik el a Jézus által elindított kölcsönös megváltás: „Ahogyan mi megbocsátunk egymásnak/megváltjuk egymást.” *Csak ez jelenti a szeretet győzelmét a merev igazságosságon, amely nem képes valódi békét teremteni.*

(Mk 15,29-32) Az arrajárók azt mondták: Te, aki feloldod a Templomot és három nap alatt felépíted, segíts most magadon, leszállván a keresztről! A főpapok és írástudók is azt mondták: ... Ő Isten Messiása, a Kiválasztott, Izrael királya? Most szálljon le a keresztről, és hinni fogunk benne!

Az evangélisták mindezt már csak a Megfeszített kigúnyolásaként ábrázolják. De nekünk nem kellene továbbra is tisztán gonosztevékként elképzelnünk a zsidó hittani hatóság képviselőit, hanem a népükért felelősséget hordozó, de elfogult férfiakként. Akkor valószínűbbé válik, hogy megnyilatkozásaik, még ha gúnyként hangzanak is, *az istenítélet aggódó várásából* fakadnak. Ha még csoda történne, „hinnünk kellene benne”.

(Mt 27,42-43) Másokat (mint gyógyító) megmentett. Önmagát nem tudja megmenteni? – „Istenben bízott, hát mentse meg most, ha szereti őt!” (Zsolt 22,9), hiszen azt mondta: Isten fia vagyok.

Ezek a megnyilatkozások, ha gúnyos hangsúly nélkül hallgatjuk őket, jobban illenek Jézus híveinek szájába. Ellenfelei aligha ismernék be neki, hogy másokat meggyógyított, vagy kívánnák, hogy Isten most megmentse. De voltak jelen Jézus hívei közül is, legalábbis nőtanítványok. És ezek éppúgy zsidó módra gondolkodtak, mint a hittani hatóság képviselői: istenítéletet vártak, csak pozitívat. Kézenfekvő volt, hogy eszükbe jutott a

22. zsoltár (akárcsak a Megfeszítettnek).

(Mk 15,34-35) A kilencedik órában Jézus hatalmas hangon felkiáltott: ÉLI, ÉLI... De néhányan az ott állók közül, akik ezt hallották, azt mondták: Ez Illést hívja.

Igen szokatlan, hogy valaki, aki már órák óta hátrafeszített karokkal függött a kereszten és levegőért kellett kapkodnia, *még össze tudott szedni annyi erőt*, hogy felágaskodjék és „hatalmas hangon felkiáltson” az égre. Kézenfekvő a gyanú, hogy Mk/Mt túloz. De gondoljuk meg, hogy Jézus elutasította a kábítást, mivel éber és döntésképes akart maradni, és hogy most nemcsak ellenfelei és barátai, hanem az ő számára is az Egész volt a tét: az Isten: ÉL = ERŐ általi igazolás.

Amit kiáltott, az csak az ÉLI, ÉLI szavak voltak, semmi más. Mert ha a körülállók még azt is hallották volna, amit Mk/Mt hozzáfűz: „*lema sabakhtani*” (azaz: Mi célból hagytál el engem?), akkor senkinek sem jutott volna eszébe, hogy Illést hívja. – ÉLI (Mk-nál arámul: ÉLOI) azt jelenti „én Istenem”, pontosabban: „én Erősöm”, ugyanis Jézus itt a régi ÉL = ERŐS istennevet kiáltja. Az apokrif Péter-evangéliumban szó szerint ez áll (V,17): „én Eröm, az Erő...” (*dünamis*). Jézus biztosította bírúit, *mostantól látni fogják, hogy ez az egyszerű ember az ERŐ védelmében nyugszik.*⁶⁴

A Megfeszített felkiáltása vagy csupán Isten megszólítása volt, hogy erőt kérjen Tőle, vagy – és ez a valószínűbb – egyúttal a 22. zsoltár kezdete is: „*Én erős Istenem, én erős Istenem, mi célból hagytál el engem?*” Akkor azonban Jézus az egész zsoltárt tartotta szeme előtt, amint egy keresztény, aki haldokolva csak azt tudja kimondani: „Mi Atyánk”, természetesen az egész imádságra gondol. Az egész zsoltárt – amelyet itt a Megfeszítetttel együttérezve csendben át kellene gondolni⁶⁵ – egyáltalán nem az Istentől való elhagyottság érzése jellemzi. Ellenkezőleg, *az Istentől való elhagyottság érzését Istenbe vetett, megújított bizalommal győzi le az imádkozó.* Ezért abszurdak azok a teológiai tételek, amelyek szerint az Istenembert itt átmenetileg elhagyta Isten, Jézus helyettesítőleg elszenvedte a kárhozottak kínját, Isten a Szentháromságon belül elhagyta Istent, stb. – De éppígy óvakodjunk attól is, hogy Jézust emberfeletti hőssé magasztaljuk. Az volt és maradt, amit maga mondott magáról: kiszolgáltatott és sebezhető „emberfia”, akit mégis egy szerető Isten EREJE hordoz. *Mivel bízott Benne.*

(Mk 15,36) De valaki (aki hallotta őt így kiáltani) azonnal rohant, fogott egy szivacsot (valamit, ami képes beszívni a nedvességet), megtöltötte ecettel (savanyú borral), nádbotra tűzte és inni adott neki, s közben azt mondta: Ne akadályozzatok! Hadd lássuk, eljön-e Illés, hogy leemelje őt!⁶⁶

Ki volt az, aki megitta? Barát vagy ellenség, férfi vagy nő? Mert a „valaki” (*tis*) mindkettőt jelentheti. – Minek „rohanna” most egy ellenség és venné a fáradságot, hogy megitta? Mivel Jézus ellenségeinek ellenállásával szemben teszi ezt (Ne akadályozzatok!), barát az illető. De Mk/Mt/Lk szerint csak nőtanítványok voltak jelen (Jn 19,25 skk teológia). Leginkább egy olyan nőről lehet ezt feltételezni, aki Jézust annyira szerette, hogy (mint a betániai vacsorán) mindent kockára tett érte: Felriadva az ÉLI-kiáltás révén és telve reménnyel, hogy megmentő csoda történik még Illés által, rögtön segíteni akar Jézusnak, ahogyan tud. Talál valami innivalót, a katonák savanyú borát, amelyet ezek mirrhával keverve kábításra is használnak. Hogyan lehetne a magasba emelni a korsót? Talál valamit, ami beszívja a nedvességet, és egy alkalmas nádbotot... Rohan, nem félve kritikusaitól. Majd meglátjátok, hogy eljön Illés! Ilyen bátran és fantáziadúsán csak a szeretet reagál.

A tények racionális keresése során szabad emberileg érezni is: Kínzóinak tehetetlenül kiszolgáltatva függött Jézus a kereszten. Férfibarátai, akik oly hangosan kérkedtek bátorságukkal, „elővigyázatossá” váltak; elbújtak; valamennyien (Mk 15,40-41). Ő ÉL-hez kiáltott erőért, és mindjárt inni kapott. Nem kellett-e Isten jóságos válaszában éreznie, hogy legalább *egy* ember eljött, aki „elővigyázatlanul” szeretett? Ha van *egy* ilyen (még ha „csak” egy asszony is, mint a példabeszédben „csak” egy szamaritánus), akkor később követik majd mások. És akkor mégiscsak megvalósul életművének célja, a *kölcsönös szeretet révén* történő megváltás.

(Mk 15,37) Jézus azonban, hatalmas kiáltást hallatva, kilehelt.

(Mt:) ... kiengedte életleheletét.

(Lk:) ... Atyám, a te kezébe adom át életleheletemet. Ezt mondván kilehelt.

(Jn:) Amikor vette a savanyú bort, ezt mondta Jézus: Elvégeztetett! (A 22. zsoltár zárószava!) És lehajtva fejét átadta (Istennek) életleheletét.

Különös ez az ábrázolás, amely Mk-tól kezdve megmarad Mt/Lk/Jn-nál. Az „*ek-pneó*” azt jelenti: *ki-lehelni*. Sem az Ószövetség görög fordításában,

sem másutt az Újszövetségben nem használják a „meghalni” kifejezésére, még kevésbé a „megöletni”-re. Inkább az utolsó tevékenységet fejezi ki: Az ember, akibe Isten kezdetben belelehelte (*empneó*) az élet leheletét, most kileheli azt, átadja az Atya kezeibe, amint ezt Lk egészen jézusszerűen kimondja. A csodálatos azonban: a Megfeszített ezt *tudatosan és aktívan* teszi, sőt a végső lehetséges erőfeszítéssel, nevezetesen „*hatalmas kiáltást hallatva*”. Ez azonban (Jn szerint) nem artikulálatlan fájdalomkiáltás, nem is segítségért kiáltás, hanem az ÉLI, ÉLI-vel kezdődő 22. zsoltár kicsengése: „*Ő végezte el!*” – Ezért nem szabad ezt a kilehelést megvizsgálás nélkül *meghalásként* értelmezni, amint az oly „magától értetődően” történik, mielőtt nem bizonyítottuk, hogy ama szokatlan kiáltás csak Mk kitalálása.

125. A rengés a résztvevők„ben”

Mk 15,39.33-34.37-38

Amikor azonban a százados, aki ott állt vele szemben, látta, hogy ily módon kiáltva lehel ki, azt mondta: Valóban, ez az ember egy isten fia volt.

Egy római századosnak csak az ellenfél *ereje* imponál. A kivégzőosztag vezetőjeként tapasztalatból tudja, hogy a megfeszítettek, bármennyire átkozódjanak is az elején, a végén mégiscsak nyomorultul összetörnek. De ez egészen másképp viselkedik. „Ily módon kiáltva lehel ki” (így hangzik szó szerint sok Mk-kézirat szövege). Ez az, ami ezt a katonát megrendíti, és erre a meggyőződésre juttatja: „Ez az ember (akiről azt rebesgetik, hogy valami magasabb lény) mégiscsak egy isten fia volt”, azaz egy félisten, mint pl. Herkules. Eddig terjed az ő pogány teológiája, ill. mitológiája. Nem zsidó vagy keresztény módra mondja: „Az Isten fia.” – Mindaz, amiről Mk itt beszámol, a legegyszerűbben úgy magyarázható reális történésként, ahogy az imént leírtuk; a külső és a pszichikai szituációból; *látványos csoda nélkül*; krisztológiai tendencia nélkül; egyedül a *Megfeszített* szokatlan, de nem lehetetlen *erőfeszítéséből*. Hacsak nem tagadják makacsul a hangos kiáltást olyan emberek, akik „tudják”, mi történt.

(Mk 15,33-34.37-38) És a hatodik óra táján sötétség borult a Földre

egészen a kilencedik óráig. És a kilencedik órában... kilehelt. Ekkor a Templom függőnye kettészakadt, felülről az aljáig.

Ezek persze (ellentétben a Megfeszített hangos kiáltásával és a százados reakciójával) már nem olyan események, amelyeket regisztrálni lehetett volna.⁶⁷ De talán reális lelki folyamatok voltak az erősen érintettek bensejében. Valaki, aki a Mester megfeszítését a helyszínen „teljes szívéből” átélte (mint pl. Magdolna) és aztán beszámolt róla a tanítványoknak, teljes joggal hozzátehetette: És akkor (számomra) az egész föld elsötétedett, a hatodik óra táján, azaz fényes nappal. És így maradt a kilencedik óráig, amikor kilehelt. Akkor történt csak (számomra) a legrosszabb: A Templom Szentélye előtti függöny kettészakadt, felülről, Istentől eredően, egészen az aljáig. Mielőtt Jézus végérvényesen kilehelt, *minden sötétség ellenére reménykedhetett az ember*, hogy a függöny mögött Rejtőző, „Isten, aki csodát tesz erős karjával”, mégis beavatkozik még, talán elküldi Illést, a kiségitőt; *de most már nem*.

A Megfeszített kilehelése után egy időre meg kellene állnunk és meg kellene próbálnunk beleérezni abba, milyen összeomlást éltek át Jézus tanítványai nagypénteken. Hívő zsidókként „pontosan tudták”, hogy Jahve bármilyen csodát megtehet; hogy népének az egyiptomi rabszolgaságból történt megszabadítása óta újból és újból művelt megmentő csodákat; hogy ezért semmiképpen sem hagyhatja a kereszten függeni ezt a Jézust, *ha* fiaként szereti. És mégis hagyta ott függeni! – Itt csak két kiút marad, amelyeket azonban „nem szabad” végiggondolni, mivel mindkettő borzalmas: *Vagy* az a helyzet, hogy Jézus mégiscsak hamis próféta volt, ahogyan a nagytanács megítélte, és Jahve elhatárolta magát tőle. Akkor mindaz, ami új és nem-zsidó volt tanításában és tetteiben, mégis hamis volt. El kell felejtetni őt, és vissza kell térni Mózeshez. *Vagy*: Ha Jézusnak igaza van, akkor a valódi Isten egészen más, mint ahogy atyáink – hűen a Bibliához – évszázadokon át hitték. Sosem avatkozik be csodákkal. Nem képes? Nem akar? De akkor mire jó egy ilyen csodamentes Isten, holott sürgősen szükségünk lenne a csodáira? Csalódást keltene, mint a Templom feltárult Szentélye, amely üresnek bizonyul.

Vallástörténetileg nézve a csoda nélküli nagypéntek valóban a templomfüggöny szétszakítása; nemcsak a zsidóé; s talán néhány évezreddel „túl korán” történt. *A Szentek Szentje valóban üres, csodatevő Isten nem látható benne*. Az ateisták vigyorognak, a hívők elborzadnak. – Az istenkereső Jézus azonban, és aki őt követi, kitart az ember e legvégső

szakítópróbájában: *A valódi Isten nem látható, nem bizonyítható, mivel nem a teremtése mellett, hanem a teremtésé„ben” működik. Hagyja, hogy az ember emberek kezébe essék, anélkül hogy beavatkoznék. Hogy mégis szereti az embert, és gondoskodásával veszi körül, és ismét fel fogja ébreszteni, ezt csak az tapasztalhatja meg, aki egész szívével keresi Őt, és a sötétségben is bízik Benne.*

Negyedik rész

HÚSVÉT – MI TÖRTÉNT VALÓJÁBAN?

126. Lazítógyakorlat a továbbkeresés előtt

ApCsel 2,23-24.31

„Jézussal bízni a Teremtőben” – ez a kezdete és vége annak a szellemi lazításnak, amelyre különösen a húsvéti kérdést illetően szükségünk van. – Istenkeresésünk szempontjából önmagában véve csak három történeti tény döntő: hogy Jézus istentapasztalata valódi; hogy Jézus üzenete Istenről helyes; hogy élénk élte azt, amiről beszélt (ami bizonyítaná, hogy lehetséges őt követni). Ezzel szemben pedig minden további, pl. hogy mi történt a megfeszítése után, „jelentéktelen” annyiban, hogy üzenetének érvényességét már nem érinti. Hacsak ő maga ki nem jelentette volna, hogy csupán a halottak közül harmadnapon történő csodás feltámadása teszi érvényessé üzenetét. Erről azonban nincs szó! Hallgatóinak azonnal el kell hinnük neki azt a gyermekien egyszerű ténnyt, hogy Isten mindenkit atyaként szeret, és *nem egy jövőbeli* bizonyító csodára való tekintettel kell elhinniük.

Csak Pál – aki Jézust és üzenetét sem nem ismerte, sem az apostoloktól megismerni nem akarta, hanem csupán a saját megvilágosodására épített – állította fel azt a tézist, hogy „ha Krisztus nem támadt fel a halottak közül, akkor a hitünk és megváltásunk semmis” (1 Kor 15,12-19). Hasonló csodabizonyítékot adott később Jézus szájába Máté: „Ahogyan Jónás három napig volt a hal gyomrában, úgy az Emberfia...” (Mt 12,38-42). Bárcsak áttörnék a keresztyének és a teológusok – bízva Istenben, aki az értelmet adta nekünk – a „Szentírással” szembeni, mélyen fészkelő tabuszorongásukat, és bárcsak nyugodtan megfontolnák, micsoda nonszenszet kínálnak fel itt nekünk érvként Isten nevében: „Annak *bizonyítékául*, hogy igazam van, egy nagy csodát műveltem, amelyet ti *nem láttok!*” Így aztán Jézus „kénytelen volt” az égből Pálon keresztül szólni a keresztyénséghez. Mert Jézus feltámadását „a halottak közül” senki sem látta. Pálnak „kellett” vakon elhinni, mivel ő kikövetkeztette damaszkuszi látomásából. De egy vakon elhitt állítás még nem bizonyíték.

Egyáltalán, szüksége van-e Jézusnak, aki megéli és hirdeti, hogy Isten minden emberhez egészen jó, szüksége van-e erre vonatkozóan valamiféle csodabizonyítékra? Ahhoz, hogy bízzunk őbenne és az ő Istenében, nem elégséges-e, hogy magatartásával tanúskodik tanítása igazáról? Még ha megfeszítése után nem történt volna is semmi rendkívüli, ha holtteste feloszlott volna abban a gödörben, ahová a bűnözőket vetették, ez sem csökkentené üzenetének igazságát, és nem akadályozhatná meg, hogy Isten őt is, mint minden megholtat, hamarosan ismét felébressze: úgyhogy Jézus „Neki él” (Lk 20,38), és hozzánk is egészen közel van Odaátról. – *Nincs szükségünk semmiféle húsvéti bizonyítékra!*

Nem szükséges filozofálnunk arról a kérdésről, vajon „képes”-e Isten hullákat életre kelteni. Elég Jézustól hallanunk, hogy a valódi Isten magatartásmódjának ellentmond a mirákulumokkal történő beavatkozás a teremtés rendjébe. Ő fejedelmien öltözteti a fűvet, aztán hagyja elszáradni – csodák nélkül. Gondoskodóan veszi körül az embert, csodák nélkül, és mégis hagyja emberek kezébe esni, a teremtés rendjének megfelelően, aztán ismét felkelti. Istennek nincs szüksége csodákra ahhoz, hogy teremtői művét helyesbítse, és ahhoz sincs, hogy bizonyítsa önmagát azoknak, akik *nem akarnak bízni Benne*. Jézus mellett megtanulhattuk, hogy minden földi történet az Atya gondoskodásának (gondviselésének) szemszögéből nézzünk, a megszokottakat, pl. a napsütést és az esőt éppúgy, mint a szokatlanokat, pl. egy bénának az Istenbe vetett bizalom erejéből történő meggyógyulását. De minden *a teremtés rendjének keretein belül* marad! Ezért imádkozott az Olajfák hegyén bízva és mégis szerényen a megmentéséért: „Atyám, ha lehetséges...” Isten nem kiegészítőleg működik a teremtményei mellett, hanem mindig rajtuk keresztül, s közben *tiszteletben tartja sajátosságaikat és döntési szabadságukat*. Engedi, hogy az ember más emberek kezébe essék, akik képesek megölni – de meggyógyítani is képesek.

Nos, Jézus jeruzsálemi megfeszítése után valami nagyon szokatlannak kellett történnie, ha a történelemre is érvényes a logika kis egyszeregy, nevezetesen hogy minden hatásnak megvan a maga kielégítő oka (causa sufficiens). Mert néhány hét múltán, *ugyanott*, ahol Jézust eretnekként kivégezték, gyülekezet jött létre olyan zsidókból, akik *ennek ellenére* Mértékadóként, Messiásként tisztelték őt. A történelmi causa sufficiens: Ha görögök lettek volna, elég lett volna számukra felismerni Jézus üzenetének belső igazságát, amint pl. Platón elismerte Szókratész tekintélyét, noha az athéniak cserépszavazása a nép megrontójaként ítélte el őt. De *mint hívő*

*zsido*knak szükségük volt a nagyra becsült Szinedrium ítéletével szemben egy „*istenítéletre*”, amely mégis messiásnak igazolta Jézust. Ezt abban ismerték fel, hogy Isten „ismét fölkelte” a Megfeszítettet, amint erről az apostolok tanúskodtak.

Jól gondoljuk meg: az, hogy egy megfeszített ismét magához térjen, miután levették a keresztről, bár nem abszolút lehetetlen, de a végsőig valószínűtlen. És ilyesmit állítottak ezek az emberek, méghozzá nem „messze kinn”, ahol ellenőrizhetetlenül lehet elmondani jámbor meséket Jézusról, hanem benn a városban, ahol nemrég történt a dolog, ahol ismerték Arimateai Józsefet, a gazdag tanácsurat, és akinek a sírboltját szükség esetén meg lehetett tekinteni. És Jézus felkeltését nem magas szószékről prédikálták egy ájtatosan hallgató tömegnek, minthogy még nem léteztek kultushelyiségek. A „házaknál történő kenyértörések” során, az asztalnál kellett elbeszélniök, ahol bármikor megkérdezhetette valaki: *Ezt láttad vagy álmodtad?*

A történelmi ok–okozat-logika azt parancsolja, hogy elfogadjuk: 1. ezek a férfiak, akik a passió során kevésbé mutatkoztak hősieknek, nem látomások, hanem csupán kézzelfogható élmények alapján folytatták mesterük nélkül az életveszélyes „harcot Jeruzsálemért”; 2. a jeruzsálemiek nem elmesélt látomások alapján fogadtak el messiásuknak egy tévtanai miatt megfeszített valakit és kockáztatták ezzel az üldöztetést a Nagytanács részéről.

Összegzés: Aki Isten és a maga igazság iránt elkötelezett lelkiismerete előtt nem tudja vállalni a felelősséget azért, hogy vakon igaznak tartsa: itt egy hulla a teremtés rendjével ellentétes módon szellemalakká változott, amely képes önkényesen láthatóvá vagy láthatatlanná tenni magát, vagy idegen alakot ölteni, szükség esetén megtapogattatni magát és halat enni, s a végén a felhőkben lebegni (ahogyan Mt/Lk/Jn a húsvéti történetet ábrázolják), annak számára csak két lehetőség marad *annak magyarázatául, hogyan keletkezett az ősgyülekezet*: a) Kezdetben csak belső, lelki folyamatok voltak, minden „foghatót” az üres sírtól a mennybemenetelig prédikációs célokból hozzáköltöttek. Így vélekedik Willi Marxsen és a legtöbb mai egzegéta, akik általában Pálból indulnak ki. Pálnak azonban egyenértékűvé kellett tennie a maga damaszkuszi *jelenését* az apostolok *élményeivel*, hogy apostolnak számíthasson. Az angyalok stb. kitalálását az egzegéták nem „jámbor csalásnak” nevezik, ahogyan laikusok mondanák, hanem „apokaliptikus kinyilatkoztatás-beszámoló stíluselemének”.⁶⁸ – b) A másik alternatíva: Kezdetben volt a csodamentes,

de rendkívüli esemény: szerencsés „véletlenek” következtében egy megfeszített a sírbatétel után ismét lélegezni kezdett. Ezt egészen *jézusi értelemben* kellene a mennyei Atya végzéseként felfogni, jóllehet a *zsidó módra* hívők bizonyító „csodát” láthattak benne. Később ezt a végzést masszív, természet-fölötti csodává javították ki, ahogyan az a hagyományátadási folyamat egész krisztológiai felmagasztaló tendenciájának megfelel.

E két hipotézis egyikét sem lehet a rendelkezésünkre álló szövegek alapján abszolút módon igazolni vagy abszolút módon tagadni, s mindegy, hogy melyik hangzik valószínűen vagy valószínűtlenül. Itt ismét hangsúlyoznunk kell: Közömbös, hogy mi történt Jézus megfeszítése után, mert nem érinti az ő „jó hírét”. Ezért tudok *hívő alapállásában gondtalanul* egyetérteni Willi Marxsenel, akinek húsvétértelmezését nem osztom. „A názáreti Jézus feltámadása” c. könyvének végén ezt az alapállást a haldokló egzegéta, Heinrich Rendtorf szavaival fejezte ki, aki ezeket mondta feleségének: „Ezek az utolsó éjszakákon mindent megvizsgáltam és átgondoltam, amit tudhatunk és amit mondtak nekünk arról, milyen lesz az, amikor meghalunk. Egyet tudok most bizonyosan: Biztonságban leszek.”

A jézusi bizalom e könnyedségével szeretném hát Önökkel együtt – ama félelem nélkül, hogy a húsvéti szövegek átvizsgálása során ez vagy az nem fog megmutatkozni – a valószínű tényeket kutatni a szövegekben, azokban is, melyeket teológiailag „kijavítottak”: *mindig „gyalog”, a talaj mentén, tip-top, tip-top.* – De előbb fontoljuk meg, hogyan értelmezte Péter az ApCsel 2,22-36 szerint „Izrael egész háza számára” realista és egyúttal hívő módon Jézus felkeltését:

Ti törvénytelenek keze által keresztre szögeztétek és megfeszítettétek őt. De Isten újból fölkelte őt, amikor megoldotta a halál fájdalmait... Nem adta oda a Hádész martalékául, és teste nem látta a rothadást.

Nézetem szerint ez eléggé egyértelmű: nem került sor a megölésére, amit a keresztre szögezés és a magasba emelés szándékolt, mivel Isten ezt megelőzően feloldotta azokat a „szülési fájdalmakat” (*odinai*), amelyek általában a halálhoz vezetnek. Ugyanilyen világos: Isten nem engedte beleesni őt a Hádészba, a holtak birodalmába. Ugyanezt jelenti az, hogy nem szenvedte el a rothadást (a feloszlást), azaz a végérvényes halált. Az itt idézett 16. zsoltár, egy halálos beteg imája, ugyanígy magától értetődően a *haláltól* való megmentésre irányul. Csak egy ily módon újból felkelt

Jézusról mondhatta Péter jámbor hazugság nélkül: „*Vele ettünk és ittunk*” (ApCsel 10,41). Annak, hogy Péter maga fogalmazta-e így, vagy a redaktor Lukács, nincs szerepe. Mindenesetre a korai egyház *kánoni* igehirdetése ez, és emiatt ma is így hihetjük és olvashatjuk hangosan az egyházon belül.

127. „Véletlenek” láncolata

Mk 15,42-47 (Mt 27,57-61/Lk 23,50-56/Jn 19,38-42)

Rendszerint napokig kínlódtak a megfeszítettek, míg fokozatosan meg nem fulladtak (és nem elvéreztek). Az állammal szemben fellépő bűnösök, a terroristák és a szökött vagy lázadó rabszolgák kivégzési módszere az elrettentés célját szolgálta. – *Rendszerint* egy gödörbe vetették aztán a holttesteket. – Ha korábban akarták levenni őket, *rendszerint* összetörték a felakasztottak alsó lábszárát, hogy összerogyva megfulladjanak. – A zsidók *rendszerint* földbe temették halottaikat. Csak a különösen gazdagok engedhették meg maguknak az egyiptomi módra kivájt sírboltokat. – *Rendszerint* a sírkamrában mosták meg, kenték meg és pólyázták be a holttestet, aztán lezárták a barlangot, és a következő családtag temetéséig nem is nyitották ki.

De miután Jézus „kilehelte lelkét”, olyan véletlenek adódtak, amelyeknek mindegyike egészen természetes módon magyarázható, amelyeknek az *összeláncolódása és végeredménye* azonban annyira „rendkívüli”, mintha egy szerető Isten irányította volna őket, aki mint Teremtő már az ősrobbanás óta *teremtésszerű* (= a teremtés rendjének megfelelő) „véletlenek” révén, és nem teremtésellenes (= a teremtés rendjét megkerülő), csodás beavatkozások révén éri el célját. Íme, néhány véletlen, amely a Megfeszített túlélését lehetővé tette:

1. Mivel a „készület napja” volt, a keresztek le kellett takarítani a szombat és a nagy ünnep előtt.

2. Mivel Jézus úgy függött ott, mintha élettelen lenne, a zsoldos megspórolta magának azt a fáradságot, hogy összetörje a lábait, és próbaképpen csak a lándzsáját szúrta az oldalába. Az (orvosilag képzetlen) katonának elég volt, hogy vér folyt ki, és hogy a test nem rezzent meg (Jn 19,33-34). Nem találta el szükségképpen a szívet.

3. Jézusnak a Nagytanácsban is voltak titkos hívei; köztük Arimateai József, egy gazdag férfi. Ő nem értett egyet Jézus elítélésével, de nem volt

képes megakadályozni. Mindenesetre később beszámolhatott a tárgyalásról.
– A húsvéti elbeszélések minden egyes részletét illetően kritikusán meg kell kérdeznünk: Ki az, aki láthatta vagy hallhatta, és továbbmondhatta?

4. József a Nagytanács küldötteként valószínűleg végigélte Jézus megfeszítését, és mélyen megrendült. Ez a következőkből adódik:

5. Az eddig oly óvatos József „megemberelte magát”, hogy legalább most megtegye a Mesternek az utolsó lehetséges szolgálatot: méltóképpen eltemesse.

6. Előkelő és gazdag (!) emberként merészelhette a holttest kiadatását kérni Pilátustól.

7. Pilátus „csodálkozott”, hogy egy megfeszített már kb. 5-6 óra múltán halott lenne. Nem engedhette szabadon az állam félholt ellenségeit. Ezért megbizonyosodik az illetékes centurio révén. Miután ez igazolja a (látszat szerint) végrehajtott kivégzést, Pilátus engedélyezi a magánlevételt a keresztről. A brutálisnak és zsidóellenségnek ismert helytartó nagyvonalúsága rendkívüli. Ismeretlen és lényegtelen, hogy mi ösztönözte erre: a furcsa módon hallgatag fogoly hatása órá, feleségének egy álma (Mt 27,19) vagy a gazdag tanácsúr ellenajándéka.

8. Most véletlenül nem volt idő a szokásos temetésre. A kilencedik órától a szombat kezdetéig (naplementéig) kb. 3 óra maradt.

9. Véletlenül már korábban az a nem mindennapi ötlete támadt Józsefnek, hogy tágas kertje területén (újdivatú) családi sírboltot vágat.

10. Ez véletlenül a közelben volt és még nem használták (mert egy bomló hulla mellett nem várt volna az asszonyokra a Mk 16,5-beli ifjú).

11. Az idő szorításában József csak a legszükségesebbekről gondoskodott: egy „tisztá” (még nem használt) szindonról, azaz egy lenvászon lepedőről, és a mirha és aloé keverékről, amellyel a lepedőt átítatta (különben semmiféle képmás nem keletkezett volna rajta a kipárolgástól). A holttestet egy hosszú lepedőbe csavarni nem volt sem szokásos, sem célszerű. Múmiyszerűen pólyázták be a holttesteket. A szindon (egy finom indiai lenvászon megnevezése) szükségmegoldás volt. A „vásárolván” (aor. part.) jelentheti azt: a rendelkezésre álló rövid idő alatt még megvásárolta, vagy azt: már korábban vásárolt háztartása számára egy vég vásznot, s most csak egy alkalmas darabot kellett levágnia. Az utóbbi a valószínűbb. A János-evangélium szerint Nikodémus hozta az aloékeveréket (mindenesetre mindjárt 100 fontot, mai mértékegységgel 33 kg-ot).

12. József levette Jézus testét a keresztről, belecsavarta a szindonba, és így helyezte el a sírboltban. „Aztán követ hengerített a sírbolt bejáratához”, miközben két nőtanítvány figyelte a történéseket, köztük természetesen az elkötelezett Magdalai Mária.

128. A fiatalember jó híre

Mk 16,1-8 (Mt 28,1-8/Lk 24,1-7)

Amikor a szombat elmúlt (szombaton este), Mária, a Magdalai, Mária, Jakab anyja és Salome fűszereket vásároltak, hogy odamenjenek és bebalzsamozzák őt. A hét első napján (vasárnap) igen korán mentek a sírhoz, amikor a Nap felkelt. És azt mondták egymás között: Ki fogja elhengeríteni nekünk a követ a sír bejáratától? És amikor fölnéztek, látták, hogy már visszagördítették. Ugyanis igen nagy volt. És bementek a sírba, és jobbfelől egy fiatalembert láttak ülni (a holttestek számára kiképzett padon), akin fehér ruha volt. Akkor megrettentek.

A Márk-evangélium mindent *konkrétan* beszél el, mintha ezeknek az asszonyoknak egyike mondaná el, aki azt hangsúlyozza, ami számukra fontos volt, pl. hogy nők számára túl nehéz volt a kő, hogy „föl”-néztek, hogy a fiatalember fehérbe volt öltözve (ami azt jelenti: általános szokás szerint, hiszen a festett vagy sávozott kendő drágább volt). „A hét első napja”: zsidó beszédmód. Az asszonyok jelen voltak az ideiglenes temetésen és a sír lezárásánál. Az Arimateai Józseffel való időpontegyeztetés nélkül nem kelhettek útra, mivel szükségük volt valakire, aki elhengeríti nekik a követ. Ezért nem azt kérdezték egymástól, *vajon* megteszi-e valaki, hanem csak azt: *kicsoda*. Az, hogy a sír már nyitva volt, nem lepte meg őket. Csak amikor a homályos sírkamrában hirtelen egy fiatalembert láttak csendesen ott ülni, akkor rettentek meg. Ki ne ijedne meg ilyen helyzetben? Nincs itt szükség semmiféle „szent borzongásra” magyarázatul.

A húsvéti elbeszélések kritikus megrostálása szempontjából igen fontos megfigyelni, *hogyan változtatja meg már Mt/Lk ezt a józan Mk-beszámolót*. – Mt: Az asszonyok csak azért jöttek, hogy lássák a sírt. Ekkor hatalmas földrengés támadt. Egy angyal jött az égből, elhengerítette a követ (az asszonyok szeme előtt!) és ráült. Tekintete olyan volt, mint a villám. A „fehér” (mivel festetlen) „fehér, mint a hó” lett. A legendaszerű sírörzök

megrendültek és holtra váltak. – Lk: Az asszonyok nem találják a holttestet a sírban. Két férfi jön kívülről. Szikrázó öltözetben. Az asszonyok félnek tőlük, és tekintetüket a földre sűtik.

Ha az az asszony, aki elsőként mesélt erről az élményről, azt akarta volna kifejezni, hogy a váratlan sírbeli alak mennyei lénynek tűnt számukra, akkor „angyalt” *kellett* volna mondania és nem „fiatal legényt”. A „*neaniskos*” ugyanis ezt jelenti, és az egész Újszövetség csak ebben az értelemben használja ezt a szót (Mt 19,20.22/Mk 14,51; 16,5/Lk 7,14/ ApCsel 2,17; 5,10; 23,18-22/1 Jn 2,13)! Tehát valamelyik prédikátor csinált az emberből angyalt. Ezzel azonban a húsvéti történetnek (és a keresztény hitnek!) *alapvetően más irányt adott*: el a földi történetstől, amelyben egy hitelre méltó Teremtő-Isten a teremtés rendjének megfelelően, azaz csodamentesen működik, oda Isten csodaszerű, titokzatos közbelépéséhez, amely már nem konstatálható, hanem már csak vakon igaznak kell tartani, végső soron *a prédikátornak* elhinni!

Nem a mi dolgunk annak a morális értékelése, hogy milyen motívumokból csináltak az ifjúból mennyei lényt. Ami fontos: Itt *két istenkép áll szemben egymással: a Varázsló és a Teremtő, és ezeket nem szabad kombinálni; ellenkezőleg: világos döntést követelnek tőlünk*. Nevezetesen, hogy megtanuljuk Jézustól: az Abba nem más, mint a Teremtő, és a Teremtő, amint ezt mindenki látja, hagyja az embert emberek kezébe esni, gonoszokéba és jókéba, akik képesek az embert kivégezni vagy (újra) talpra állítani. A magam részéről egyértelműen Jézus Istene mellett döntök. Ezért a húsvéti szövegekben a valószínű tényeket keresem, és már nem a krisztológiai eszméket, amelyeket aztán alkalmas legendákká tömörítettek. És ezt egyáltalán *nem racionalista* módon teszem, hanem olyan *realista és egyúttal hívő módon*, ahogyan az ablakom előtti virágok növekedését figyelem. – Mit tett tehát a fiatalember?

(Mk 16,6) Ő pedig azt mondja nekik: Ne rettenjete meg! A názáreti Jézust, a megfeszítettet keresitek? Égerthé. Nincs itt. Nézzétek a helyet, ahová tették!

Először megbizonyosodik arról, hogy az illetékes emberek vannak itt, nevezetesen Jézus hívei. Azután közli velük a hírt: *égerthé*. – Ez elsősorban semmi mást nem jelent, mint hogy „*fölbredt*” (magához tért), ill. „*fölkeltették, fölbresztették*”. Ez a hétköznapi, teológiailag még nem túlmagasított nyelvhasználat. Ezért az asszonyoknak így kellett érteniök.

(Más dolog, hogy később hogyan értelmezték. Csak Mt-nál mondja a villámló angyal, hogy feltámadt „a halottak közül”).

(Mk 16,7) De menjetek el gyorsan, és mondjátok meg tanítványainak és (különösen) Péternek, hogy ő vezet titeket Galileába („proagó”). Ott látni fogjátok őt, ahogyan megmondta nektek.

A fontos hírt, hogy a Megfeszített él, követi a fontos megbízás, amelyet gyorsan tovább kell adniok a tanítványoknak és a külön megnevezett Péternek. A „*pro-agó*” egy csoporttal kapcsolatban azt jelenti: elől haladva vezetni, úgyhogy a csoport látótávolságon belül követheti a vezetőt; de sehol sem jelenti azt, hogy valahová menni, és a csoportnak meghagyni, hogy külön menjen a vezető után, és főképp nem, hogy a vezetőt megelőzve menjen oda. Ha tehát a tanítványok csak Galileában „fogják látni” Jézust, akkor nem lehet Jézus az, akinek oda kell vezetnie őket, hanem *csak az itt megszólított Péter*. A megbízás természetesen az újr felébredt (magához tért) Jézustól jön, akinek az a legfontosabb, hogy a passió miatt feldúlt tanítványai ne fussanak szét, mivel művének feltétlenül folytatódnia kell.

(Mk 16,8) És ők kimentek, és menekülésszerűen rohantak el a sírtól, mert remegés és önkívület fogta el őket, és senkinek sem mondtak semmit, féltek ugyanis... (az evangélium vége?)

„Menekülni” itt azt jelenti: menekülésszerűen sietni, amint a Mk 5,14-ben, ahol a disznópásztorok „menekültek és jelentették”. Hiszen a sírbeli fiatalember elől, aki először megnyugtatta őket, majd értelmesen beszélt velük, mégsem kell menekülniök! Ilyen megrettenési reakció csak a homályos sírboltbeli első találkozáskor lett volna lehetséges. Az okot, ami miatt rohannak, mintha üznék őket (ami bizonyára nem illik zsidó asszonyokhoz), Mk kifejezetten megnevezi: Mert remegés (*tromos*) és önkívület (*ekstasis*) fogta el őket. Próbáljuk meg beleérezni magunkat abba, ami ezekben az asszonyokban lejátszódott! A félelmetes nagypénteki csalódás után szeretnék legalább a végtisztességet megadni szeretett mesterüknek, és hirtelen azt tapasztalják, hogy él. Természetesen „remegnek” a felindultságtól, és „kijönnek a sodrukból” az örömtől. Ki képes itt még kimért léptekkel elsétálni, ahogyan az asszonyokhoz illik?

„Senkinek sem mondtak semmit.” Ha ezek az asszonyok hűséges nőtanítványok voltak, akkor ez a megállapítás csak azt jelentheti: Senkinek

sem szóltak Péteren és a tanítványokon kívül, ahogyan a megbízatásuk szólt. Hallgatásuk mindenki mással szemben derekas dolog volt, és ezért említésre méltó. Hiszen sokkal szívesebben kiáltották volna oda diadalmasan mindenkinek a városban, Jézus barátainak és még inkább ellenségeinek: Él! Nem tették ezt, „féltek ugyanis”... Itt félbeszakad a mondat. Mégis józanul tovább kell gondolnunk a kiegészítését, ahelyett hogy teológiailag túlkomplikálnánk. Féltek ugyanis, hogy ha ez ismertté válik, akkor rögtön megkezdődik a hajsza utána. Hiszen államellenes bűnözőként ítélték el, és ki *kell*ett végezni.

Manapság általánosan ezt lehet olvasni az evangélium lezárásaként (Mk 16,9-20 csak utólagos toldalék): „Akkor elhagyták a sírt és elmenekültek, mert rettenet és fölindulás fogta el őket. És senkinek sem mondtak róla semmit, mivel féltek.” Annyiban legitim ez a fordítás, hogy a „*phobeomai*” jelentheti azt: „félni” vagy „félni attól, hogy”, ha megfelelő utómondat követi. De az hiányzik. Ezek az asszonyok, akik eddig sokkal bátrabbnak mutatkoztak, mint a tanítványok, most hirtelen felriasztott, buta tyúkoknak tűnnek, akik elfutnak, és értelmetlen félelmükben egyáltalán nem teljesítik megbízatásukat (ami a Krisztus-hit szempontjából oly döntő lenne!). Az embernek nem kell detektívnek lennie ahhoz, hogy a fejéhez kapjon és megkérdezze: Honnan tud hát az evangélista erről a sír körüli történetről, ha a kizárólagos szemtanúk „senkinek sem mondtak semmit”? *Egyik ellentmondás a másik után!*

Hogy miért fejeződik be a legősibb evangélium egy „ugyanis”-sal (*gar*) a mondat közepén, erről komplikált teológiai hipotézisek születtek. (R. Pesch, *Das Evangelium der Urgemeinde: Az asszonyok hallgatását, ellentmondásban az angyal megbízásával, Mk akarta így, mivel a húsvéti történet hátralévő része, úgymond, az ősgyülekezet elbeszélőközösségének terméke.*) De tekintettel a korai egyház krisztológiai harcaira, reálisabbnak tartom a következő feltételezést: Ami a 8. vers után következett, azt el kellett hagyni, mivel már nem passzolt a „*csoda*”-teli húsvéti prédikációhoz, amely az egyházban érvényre jutott. Ez olyan teológusok révén történt, akik a csodamentes fiatalembert már mennyei lényként értelmezték.

129. Hogyan reagál Magdolna és Péter?

Jn 20,2-3.5-7.10-11.15-18 (Lk 24,13-35)

Sajnos lehetetlen a maradék Mt/Lk/Jn-szövegekből biztosan rekonstruálni, mi történt a továbbiakban azon a húsvét vasárnapon. A szövegek zavarosak, elteologizálták, felfűjták őket. Ennek ellenére tartalmazznak még olyan töredékeket, amelyek nem tűnnek kitalátnak. Ezeket kell összegyűjteni, és meg kell vizsgálni, összhangban vannak-e a történetileg hiteles Mk-beszámolóval. Ha ebből indulunk ki, és lemondunk a mirákulumokról mint hézagpótlókról, akkor *a következő (elő)történetet feltételezhetjük húsvét hajnalára:*

Arimateai József napkelte előtt segítőkkel a sírhoz megy, hogy mindenekelőtt megmossa a holttestet. Észreveszi, hogy Jézus él, és rögtön biztonságba helyezi. Első tennivalóként Jézus elrendeli, hogy értesítsék a tanítványokat, és Péter vezesse vissza őket Galileába. Ott már rájuk talál majd. József elküld egy fiatalembert követül. Csöndben kell meghúzódnia a sírban, amíg az asszonyok napkelte körül a megbeszélésnek megfelelően megjönnek. – Ami a továbbiakban várható, az is kiolvasható Mk-ból: Az asszonyok közlik majd üzenetüket. Péter nem fogja egyszerűen elfogadni, hanem meg akarja majd vizsgálni, és megnézi majd a sírt. Mária csak azt tapasztalta, *hogy* a Mester él, de azt nem, hogy *hol* van most. Ezt a követnek nem volt szabad elárulnia, ahogyan minden húsvéti történetben érezhető a szükséges titoktartás. (Pedig az ellenkezőjét várhatnánk, ha Jézus egy csoda révén valóban új testi mivolttal élt volna, amelyet már senki üldöző meg nem bilincselhet és feszíthet!) Ez a nő, aki mindent kockára tett érte, nem fog nyugodni addig, míg nem találta. Péter teljesíti majd feladatát, összegyűjti a csoportot és Galileába vezeti. Jézus majd inkognitóban Galileába megy, mihelyt testileg helyrejött. Ott aztán már tudja majd, hol és mikor veheti fel titokban a kapcsolatot halászaival. Azon lesz, hogy tanítványi csoportját felkészítse jövőendő feladatokra. Gondoskodni fog arról, hogy ne maradjanak Galileában, hanem valóban elmenjenek Jeruzsálembe, hogy ott kezdjék meg veszélyes működésüket. És felbátorítja majd őket, mielőtt végérvényesen el kell majd válnia tőlük, mivel ő maga mint elítélt államellenes bűnöző többé nem működhetik nyilvánosan Róma hatalmi területén.

Mindez „valószínűnek tűnik” a történeti Jézus Mk által hihetően tanúsított történetéből, alakjából és szándékaiból. Ezért ebben az irányban szeretném folytatni a nyomozást.

(Jn 20,2) Mária, a Magdalai fut, és Péterhez és a másik tanítványhoz ér... és azt mondja nekik: Kivették az Urat a sírból, és nem tudjuk,

hová helyezték őt.

Ebből az *elfogulatlan* beszédmódból arra következtethetünk, hogy Mária az „*égerthé*”-hírt egyáltalán nem feltámadási csodaként, hanem újjáéledésként fogta föl. „*Kivették és valahová helyezték.*” Nem mint holttestet, hanem mint „Urunkat”. – Különben Mária csak mint „Butuska!” funkcionálna az ősgyülekezet húsvéti elbeszéléseiben!

(Jn 20,3.5-7.10) Akkor Péter és a másik tanítvány kiment és a sírhoz ért...Simon Péter bement a sírba. És látja a kötözőpólyákat, és a kendőt... nem a kötözőpólyákkal együtt, hanem külön és összehajtogatva egy helyre letéve. A tanítványok aztán ismét hazatértek.

Ez a *teológiailag* teljesen *jelentéktelen* megjegyzés a kötözőpólyáról és különösen az összehajtogatott kendőről „*nyomozói szempontból*” igen *termékeny*, ti. mint Péter visszaemlékezéstöredéke. Itt valaki egyiptomi módra szándékozott bepólyálni egy holttestet, de nem jutott hozzá, hiszen a fejre helyezendő kendő még úgy fekszik ott összehajtva, ahogyan hozták. Ennek megfelelően a pólyák is össze voltak még tekerve. Tehát valaki még az asszonyokat megelőzve a sírban járt, és ő hozta magával ezeket a kendőket. Ez a valaki sem angyal nem volt, sem sírrabló, mert egyiket sem érdeklí a kendők takaros összehajtogatása. Az, hogy a holttestet már bepólyálva vitték be a sírba (ahogyan Jn 19,40 ábrázolja), nem jön számításba, mivel az asszonyok, akik végignézték a sírba helyezést, még pótolni akarták a balzsamozást. Ergo: A tanácsúr jött el éjjel, észrevette, hogy Jézus él, elvitte őt, és a pólyákat használatlanul otthagya.

A tanítványok nem kutatnak Jézus tartózkodási helye után. Nem úgy Mária, aki Pétert a sírhoz vezette, mivel az nem tudta, hol van.

(Jn 20,11.15-18) Mária azonban kinn állt, a sírbolt felé fordulva, sírva. (Két angyal jelenik meg neki a sírnál. Aztán egy kertész, akit Jézus megjelenésének hisz, a következőképpen szólítja meg őt:) Asszony, miért sírsz? Kit keresel?... Ő (Mária) azt mondja neki: Uram, ha te cipelted el őt, mondd meg nekem, hová helyezted, és én fölveszem (=befogadom) majd. – (Itt lyukas a beszámoló, mert rögtön következik a találkozás az időközben megtalált Jézussal.) – Akkor Jézus azt mondja neki: Mariam! Ő pedig feléje fordulva: Rabbuni! (Mesterem!) Jézus azt mondja neki: Ne tarts fogva!... Hanem menj a testvéreimhez,

**és mondd meg nekik: ... (teológiai betoldás) – Mária, a Magdalai
elmegegy és jelenti a tanítványoknak: Láttam az Urat. És ezeket mondta
(Jézus) neki (Máriának). – (Hiányzik, hogy mit mondott.)**

A szöveg hagyománytöredékekből és teológiai betétekből van összefércelve. *A folyamatot nagyjából így lehet rekonstruálni:* Miközben a tanítványok hazamennek, Mária a sírnál marad, hogy onnan kiindulva keresse Jézust. A valódi kertészre akad, és feltételezi, hogy ő segített Jézust el-„cipelni” (*bastadzó*). Ráveszi, valószínűleg a könnyeivel is, hogy elárulja a rejtkehelyet. Megtalálja Jézust a József által készített rejtkehelyen. Sor kerül erre a „beszéd nélküli”, megragadó párbeszédre, amely Jézustól indul: *Mariam! – Rabbuni!...* Nem képzelhető el, hogy Mária ne akarta volna látni és csókolgatni a keresztre feszítés sebeit, hogy ne akart volna ott maradni, hogy addig ápolja, míg fel nem épül.

De azzal szolgál Jézusnak, hogy elválik tőle, hogy teljesítse megbízatását. (Mt 28,9-10 is áthagyományozza Jézus egy találkozását Máriával.)

Miután Mária közölte Péterrel, hol található Jézus, várható volt, hogy Péter még azon a napon fölkeresi, lehetőleg feltűnés, kíséret nélkül. Erre két utalásunk is van: 1. Pál az 1 Kor 15,5-ben idéz egy listát a feltámadás tanúiról, amelyből kiderül, hogy Jézust először egyedül Péter látta, és később a Tizenkettő. 2. Hogy ez nem csupán Galileában, hanem már az első napon Jeruzsálemben történt, azt az Emmausz-elbeszélés vége mondja el: „Az Úr ténylegesen föléledt, és megadta Simonnak, hogy lássa” (Lk 24,34: az *óphthé* dativusszal itt a *helyzetnek megfelelően reális látást jelent*, és nem víziót).

Nehezebb *az emmauszi történetből* még valami történetit kiszűrni. Mivel azonban neveket ad meg (Kleofás, Emmausz), bátorkodom két történetet rekonstruálni, melyeket Önök baj nélkül el is hagyhatnak.

Első történet: Kleofás és kísérelője, szintén Jézus híve, az ünnepnapok elmúltával elhagyják Jeruzsálemet Emmausz felé. Ekkor valaki hozzájuk társul. Lk szerint Jézus az, idegen alakban (hasonlóan a kertészhez Jn-nál). Valószínűleg egy követ az, akit Péter küldött el, hogy „begyűjtse” a tanítványokat, akik az ünnep után csalódottan hazaigyekeztek. Ehhez csak az Emmausz felé vezető városkapunál kellett tartózkodnia az illetőnek, a hazatérő zarándokokat jól megfigyelnie és szükség esetén beszélgetéssel tesztelnie. Így történik Lk 24,17-27 szerint is (az írástudói krisztológia nélkül). Folytatás a 33. versben: „És visszatértek Jeruzsálembé, és ott találták a Tizenegyet és a többieket, akik már összegyűltek velük. Ezek azt

mondták: Ténylegesen feléledt az Úr, és Simon látta őt.”

Második történet: Ugyanaz a Kleofás később az időközben felépült Jézussal utazik Emmauszig. Ez kb. 30 km-re ÉNY-ra fekszik Jeruzsálemtől a „másik” úton Galileába, amely kb. 20 km-rel arrébb Liddán vezet keresztül, ahol szintén laktak Jézusnak hívei (ApCsel 9,32). Így Jézus könnyebben juthatott Galileába anélkül, hogy felismernék, mint a zarándokúton a Jordán ereszkedőjében. Amikor Emmauszba értek, ahol Kleofás otthon volt, akkor történt az, amit Lk 24,28-31 ábrázol: Jézus szeretne továbbmenni. Kleofás erőlteti, hogy éjszakázzon nála, mivel már késő van. Jézus bemegy, de csak egy búcsúvacsorára, amelyet a maga sajátos módján ünnepel velük. Aztán „eltűnik”, az éjszakába. És a gyülekezetben később ismertté vált Kleofás lelkesen mesélhetett erről az utolsó találkozásról a Mesterrel. Ahogyan az úton beszélt velünk, lángolt a szívünk. Ahogyan fogta a kenyeret, és megáldotta, és megtörte és nekünk nyújtotta, felnyíltak a szemeink, *akkor értettük csak meg igazán őt (és szándékait).*

Az áthagyományozási folyamat során könnyen megtörténhetett, hogy a két élménybeszámolót összekeverték és teológiával töltötték fel.

130. Az újrakezdés Galileában

Jn 21,1-12; 20,19-20 (Lk 24,36-43)

153 hal! Nincs az a prédikátor, aki ezt szabadon kitalálta! Azt mondta volna, hogy egy csomó, vagy 1000, vagy hetvenszer hét, vagy valamilyen más jelentős számot. Aki először mondott „153”-at, annak számolnia kellett, mivel tudni akarta, mennyi „nagy” (a halászok értékelésében: eladható) hal van a hálóban, mivel ő volt a felelős a zsákmány igazságos elosztásáért. Ezért feltételezhető, hogy ez a Jn-beli utóirat valódi emlékkincseket tartalmaz:

Ezen (jeruzsálemi) események után ismét Tibériás tavánál mutatkozott meg Jézus a tanítványainak, és pedig így: Együtt volt Simon Péter és az Ikernek nevezett Tamás, és Natanael a galileai Kánából, és a Zebedeus-fiak és két másik tanítványa. Azt mondja nekik Simon Péter: Én elmegyek halászni. Ők azt mondják neki: Mi is megyünk veled. Kimentek és beszálltak a bárkába, de azon az éjszakán nem fogtak semmit. Amikor már derengeni kezdett a hajnal, Jézus ott állt, a part

felé (fordulva). A tanítványok természetesen nem tudták, hogy Jézus az. Ő azt mondja nekik: **Gyermekek, nincs semmi ennivalótok? Azt válaszolták: Nincs. (7b vers:) Amikor Simon Péter (a hangról) meghallotta, hogy az Úr volt az, magára csavarta felsőruháját, ugyanis neki volt vetkőzve, és a tóba vetette magát... Jézus pedig azt mondta nekik: Vessétek ki a hálót a bárka jobb oldalán, és fogtok majd valamit. Kivetették a hálót, és nem tudták ismét behúzni, annyira tele volt hallal... A tanítványok a bárkával jöttek, és maguk mögött húzták a hálót a halakkal, mivel nem voltak távol a parttól, csak mintegy 200 könyöknyire. Amikor partot értek, (csak) akkor látták, hogy már ott van egy halomnyi izzó parázs... Jézus azt mondta nekik: Hozzatok a halakból, amit éppen fogtatok. Akkor odament Péter és partra húzta a hálót, amely 153 (elegendően) nagy hallal volt tele... Jézus azt mondja nekik: Gyertek ide, és reggelizzetek!**

Ha a felismerhető jánosi adatokat (a kedvenc tanítványt, a föl nem ismerést, a kenyér-hal-eucharisziát) elhagyja az ember, akkor láthatóvá válik ez a *jó és természetesnek megmaradt ember*: Jeruzsálemből jöve Jézus tudta, hol és mikor találkozhatik övéivel a legelőbb, méghozzá titokban: a hajnali szürkületben, a tóparton, amikor visszatérnek a halászatból. Előre gondoskodva összegyűjtött már egy csomó éghető anyagot, és mivel kézművesként értett a tűzgyújtáshoz, egy halomnyi izzó paraszt készített elő, amelyet azonban messziről nem lehetett látni. Amikor feltűnnek, megszólítja őket. A tanítványok hosszú idő után ismét hallják a megszokott hangot. És ezt a szívélyes szót: Gyermekek! Mintha sosem váltak volna hűtlenné hozzá. Nem csoda, hogy ez megragadja őket, hogy türelmetlenségében Péter rögtön a vízbe veti magát. (Gondoljunk az asszonyok „*ek-statis*”-ára a sírnál, és a boldogító Mariam! megszólításra!) Jézus törődött az evéssel, az övékével és a sajátjával. A „gazdag halfogásnak” nem muszáj mirákulumnak lennie. Az olyan emberek, mint Jézus, akik karizmatikusan tudnak gyógyítani, gyakran rendkívüli beleérzőképességgel is rendelkeznek a természeti folyamatokat illetően. – *Nem tart kinyilatkoztató beszédet, sem erkölcsi prédikációt. Azt mondja: Gyertek reggelihez!* És ez úgy hangzik, mint amikor az anya hívja gyermekeit a reggelihez, hogy elkezdődhessék egy új, szép „vasárnap”.

(Jn 20,19-20) Azon a napon este, szombat után, amikor ott, ahol a tanítványok összegyülekeztek, az ajtókat (az udvari kaput és a ház ajtaját) a zsidóktól való félelmükben beretesztették, eljött Jézus.

Középre lépett és azt mondta: Békesség nektek! És miután ezt mondta, megmutatta nekik a kezeit is, meg az oldalát. Most aztán örültek a tanítványok, hogy látták az Urat.

A Péterrel történt első kapcsolatfelvétel után, amely a hajnali szürkületben, a tóparton zajlott le, a következő lehetőség, hogy az egész tanítványi csoportnak megmutatkozzék, az volt, hogy ugyanazon estén egy házba (Péterébe?) összegyűjtse őket. Természetesen zárt ajtók mellett, hogy spicli be ne hatoljon és idegen be ne telepedjék. A Feltámadott anyagon áthatoló éteri testével kapcsolatos spekulációk fölöslegesek. Hiszen ahol az ajtókat zárják, ott az ember kopog és vár, míg kinyitják. – Az első szó az egybegyűltekhez: *Békesség „nektek”!* Ez most több volt, mint az országban szokásos köszönőformula. Különben nem hagyományozták volna át, s ráadásul nem ismételték volna meg gyakran. Azt jelenti: Adósságotok törölve! (=Bűneitek megbocsátva!) Megbocsátatott a csüggedéseket, kétségbeeséseket, hűtlenségeket. *Újrakezdhetünk!* – Az evangélista tömören ábrázolja a tanítványok reakcióját, akik végre ismét láthatták mesterüket, sőt behegedt sebeit is megnézhatték: Örültek.

Egy másik találkozást a tanítványokkal *Lk 24,36-43* ábrázol, persze erős apokaliptikus tartalommal felfújva: A Feltámadott hirtelen a semmiből jelenik meg, és mégsem szellem, hiszen megtapogattatja magát és eszik. Íme, már akkor a prédikátorok gondja, hogy teológiájukat élvezhetővé kell tenniük egyenesen gondolkodó emberek számára. – De a történetileg gyanús „kemény dió” ebben a szövegben – hasonlóan az összehajtogatott kendőhöz és a 153 halhoz – a „mézeslép”. A végén ugyanis ez áll: „Azt mondta nekik: Van itt valami ennivalótok? Akkor adtak neki egy darab sült halat és mézeslépet. És elvette, és szemük előtt evett belőle, és a maradékot visszaadta nekik.” Nem házon belül szokásos mód a mézet a lépből kiszívni. Ez szükségmegoldás, hogy pusztá vidéken, ahol vadméhek tanyáznak, éhségét csillapítsa az ember. Az a kérdés sem illik egy házba, hogy van-e valami ennivalójuk (*ti brosimon*) ezen a helyen; egy házban ugyanis ezt feltételezni lehet; ez is vad vidékre utal. Ez azt jelenti: Jézus a településeken kívül tartózkodott és találkozott a tanítványaival, mivel *rejtőzködni kellett a spiclik elől.*

131. A követek új felkészítése

Lk 24,44-45; 10,18; Tamás-ev.

A tanítványok összegyűjtése Galileában Jézus átfogó szándéka szerint csak azt a célt szolgálhatta, hogy *felkészítse őket* jövődő feladatukra. Hamarosan önállóan kell majd folytatniok a művét. – Ehhez jön egy második mozzanat: Feltételezhető, hogy Jézus más reanimáltakhoz hasonlóan a halál közvetlen közelében *új, ill. kiegészítő istentapasztalatot szerzett*. – Véleményem szerint a következő, a kánoni és apokrif evangéliumokban áthagyományozott Jézus-mondások felelnek meg ennek a húsvét utáni helyzetnek:

Így szólt hozzájuk: Ezek az én szavaim, amelyeket hozzátok intéztem, amikor még veletek voltam.

Ez intenzív ismétlő tanításra utal. A mester szavainak ez a rabbiiskolákban szokásos „bevézése” és fölírása a feledés és az elhajlás veszélyei ellen szolgált. Ilyen *utólagos segítség nélkül nem lehetne realista módon megmagyarázni*, hogy oly sok stíluseredeti Jézus-mondás és példabeszéd kerülhetett még be az írásos hagyományba. Mert amit felismerhetően hozzáköltöttek, az gyakran stilisztikai szempontból is kontárnak, logikátlannak és jézusidegennek bizonyul. Így pl. a főntebb kihagyott 44b vers, miszerint mindennek be kell teljesednie, ami az Ószövetségben Jézusról írva áll. Hiszen józanul szemlélve semmi sincs „róla” megírva, de szinte mindent lehet valamiképpen egy messiásra vonatkoztatni.

(Lk 24,45) Megnyitotta gondolkodási képességüket, hogy megértsék az Írásokat.

A zsidó apostolokra és zsidó hallgatóikra az a probléma vár, hogy „az Írásnak” vagy az új üzenetnek, *Mózesnek vagy Jézusnak van-e igaza*. Lásd a konfrontációt a Tábor hegyén. (35. fej.)! Jézus mindig azzal döntötte el ezt a parázsló vitát, hogy a Teremtő felismerhető szándékára, „Isten akaratára” mutatott rá, amely az Írásokon is áttetszik, de amelyet az ember csinálta hagyományok gyakran ismét eltakartak. – Ismét jézusidegen az a Lk-megjegyzés, hogy a Messiás szenvedése és feltámadása meg van írva az Ószövetségben. Ez nem igaz, csak belemagyarázták.

Boldog az az ember, aki szenvedett. Megtalálta az életet (Tamás-evangélium, kopt fordítás, 58. logion).

Így csak az képes beszélni, aki *tudja* (aki Jézushoz hasonlóan a halál küszöbéig menően szenvedett), hol kezdődik a tulajdonképpeni élet. Ezt a döntő igazságot, hogy csak a halálon való átmenet után található az igazi élet, Jézus ugyan már sejtette a Jordánnál szerzett istentapasztalata után és abból következtetve, de még nem tudhatta tapasztalatból.

Legyetek átmenők (Tam 42)!

A világ egy híd. Menjetek át rajta, de ne telepedjete le rajta! (A korai mohamedán irodalomban Jézus-mondásként ismert: Az indiai Fath-pur-Sikri mecsetjében a déli portál felirata.)

Hogy a világnak (igen fontos!) híd-funkciója van, csak az tudhatja, aki mintegy átevezett már a túlsó partig.

Úgy tűnik, más Jézus-mondások ellene mondanak az evilág és a túlvilág e másféleségének, amennyiben a hasonlóságot hangsúlyozzák. De csak kiegészítik az előbbi tanítást, *az Istenország egész-voltát* mutatják:

Ha tanítóitok azt mondják: Íme, az Ország az égben van, akkor a madarak előttetek fognak az égbe repülni (Tam 3).

A *humor* elárulja Jézus beszédstílusát. Amit mondani akar: Nem csupán a túlvilágon van Isten Ország, hanem ugyanúgy már itt a földön is; Isten a földön is hatékonyan jelen van, a földön is meg kell valósulnia Isten akaratának. – Ugyanezt mondja a következő logionokban:

A tanítványok megkérdezték őt: Mikor lesz a halottak nyugalma? Mikor jön el az új világ? (Apokaliptikus módon reménykedő emberek ezt szívesen hallották volna egy, a túlvilágból visszatérőtől.) Ő azt mondta nekik: Az, amire vártok, már eljött. De ti nem ismeritek fel (Tam 51).

Mikor jön el az Ország? – Nem úgy fog eljönni, hogy ki lehet kémlelni. Nem fogják azt mondani: Nézd, itt!, vagy: Nézd, ott! Hanem az Atya Ország, szétterült a Földön. De az emberek nem látják (Tam 113).

Mindez azt jelenti: Az „Ország” vagy az „új világ” vagy bármi, amit ti babonás módon vártok, nem jön robajjal, itt van. Hiszen „Isten itt van”

mint teremtő a teremtésében: a mindenségben, amelyet megismerhetsz; „a szemed előtt” a mezők liliomaiban, amelyek föltárhatják előtted az Atya rejtett gondoskodását; különösen benned magadban van jelen Isten, csak fel kell ismerned és el kell fogadnod Atyádnak. – Ez már nem cseng ószövetségi módon. De Jézus már sokkal korábban áttört zsidó gondolkodási barikádokat (ellenségszeretet, kultusztörvények stb.). A Templomnak a kérés házána, az Atya házána kell lennie *minden nép számára*. – Ha a fenti mondások gnosztikusan csengenek is, nem szabad szükagyúan arra következtetnünk: tehát jézusidegenek és hamisak, hanem megfordítva: tehát a gnózis legalább ezeken a pontokon megegyezik Jézussal.

(Lk 10,18) Láttam a sátánt villámként lebukva az égből.

Rejtélyes mondás, amely Lk saját anyagában sajnos összekapcsolódott a Hetven(kettő) állítólag sikeres ördögűző tevékenységével és fölhatalmazásukkal, hogy „kígyókon és skorpiókon tapossanak”. Rejtélyes mindenekelőtt azért, mivel Jézus ószövetségi módra (Jób 1 szerint) még passiójának kezdetén is úgy hitte, hogy a „*Satanas*” Isten mennyei udvartartásához tartozik, pl. Isten egyetértésével szabad próbára tennie a tanítványokat, amint az ember megrostálja a búzát (Lk 22,31). Ezért feltételezendő, hogy húsvéti mondással van dolgunk; hogy szenvedéskeresztsége után Jézus – hasonlóan ahhoz, ahogyan Jordánkeresztsége után (amikor nyitva „látta” az eget) – karizmatikusan még mélyebben észlelte, hogyan viselkedik Isten. Akkoriban (a Jordánnál) úgy élte meg Istent, mint aki szeret (Te a fiam vagy, Kedveltem!), de megmaradt az árnyék, az Isten által megengedett vagy elrendelt megvizsgálás, kísértés, szakítópróba. És Istennek ez az árnyéka a kereszt halálos kínjainak totális sötétségéig növekedett. De mivel Jézus ebben a végső szakítópróbában nem vetette el az Atya iránti bizalmát, ezért képes volt a legmélyebb homályban villámszerűen meglátni Isten igazi viselkedését: Istenben magában *semmiféle árnyék* nincsen, Tőle magától semmi kísértés és semmi szenvedés nem jön. A „*Satanas*”-nak, akit az Ószövetség Isten megbízásából az embereket próbára tevőnek képzelt el, semmi köze Istenhez, nem tartozik a mennybe, mintha Isten követe lenne. Isten tiszta szeretet De és Ha nélkül (amint a Nap tiszta fény a felhők mögött, és az is marad).

Az istenképnek e végső lehetséges megvilágítása során – miközben a gonoszságból és szenvedésből fakadó, végső földi homály veszi körül –

természetesen *kérdések vetődnek föl számunkra*, akik még nem „szenvedtünk és találtuk meg az életet” (Tam 58). 1. Honnan van akkor a rossz és a gonoszság a világban? Lehetséges válasz: A valóságos Isten *következetesen tiszteletben tartja* teremtményeinek sajátosságait és döntési szabadságát. 2. Mit tesz egy szerető Isten, ha egyszer nem avatkozik be csodákkal, hogy megakadályozza a szenvedést? Lehetséges válasz: *Szenved az emberekkel* („...azt nekem tettétek!” - Mt 25,40). És *harcol az emberekkel* – azokkal, akik Szellemét elfogadják, és így fiaivá válnak – a világbeli rossz ellen, az éhezés ellen, a betegségek és az elmagányosodás és a gonoszságok ellen: azáltal harcol, hogy megosztja velük a LELKÉT, az EREJÉT, ahelyett hogy varázsolna.

Van mondanivalóm, és senkim sincs, akinek elmondhatnám (Kopt zoltároskönyv, 187. old.).

Ezt a mondást mint a Föléledtnek Mária Magdolnához intézett szavát hagyományozták át. Ténylegesen úgy cseng, mintha olyan valaki mondta volna, aki a halál küszöbén megélte Istent, és visszatérése után ezt senkivel sem közölheti, aki nem élt át hasonlót. – Nos, Jézus eleget mondott nekünk Istenről ahhoz, hogy tájékozódni tudjunk. De a „Visszatértnek” ez a szava nagyon *szerénnyé* kell, hogy tegyen bennünket teologizálásunkban és eltéríthetetlenül *tanulásra készé egészen a saját halálunk küszöbéig*. Mert számolnunk kell azzal, hogy Isten ugyan nem „más”, mint amilyenek Jézus tanította, de hogy sokkal nagyobb, mint a mi mostani befogadóképességünk. – Vegyük figyelembe a halálközeli állapot mai, komoly kutatását is!

132. A kitágított küldetés

Mt 28,19; Lk 24,46-47; ApCsel 1,8; Mk 16,15.17-18

Két különböző küldést hagyományoztak át. 1. A Tizenkettőnek csak Izrael házának elveszett juhaihoz kell mennie. A pogányokhoz és a félpogány szamaritánusokhoz vezető út kifejezetten tilos számukra (Mt 10,5-6). Ez Jézus, a zsidó próféta eredeti küldetéstudatának és magatartásának felel meg (Mt 15,24). Egyik Jézus-mondást sem találhatta ki valamelyik evangélista akkor, amikor az egyház már régen gyakorolta a pogánymissziót. 2. A Föléledtről áthagyományozták, hogy követeit

kifejezetten minden néphez küldte. Ez nyilvánvalóan ellentmond az első küldésnek. Természetesen kézenfekvő a gyanú, hogy pogánymisszionáriusok utólag adtak ilyen szavakat a Feléledt szájába, hogy saját magatartásukat igazolják. Mégis súlyos megfontolások támadnak ezzel szemben. a) Már Péter megkezdte (Pál előtt!) a pogánymissziót (ApCsel 10,1–11,20). b) Az ApCsel ugyan karizmatikus indítékra (álomlátás) vezeti vissza Péter döntését, de rendkívül valószínűtlen marad, hogy a zsidó módra gondolkodó és érző apostolok a Mester kifejezett parancsa ellenére, csupán egy kétségbe vonható vízió alapján bátorkodtak volna rálépni a „pogányokhoz vezető útra”. – Nézetem szerint történetileg valószínűbb, hogy passiója után maga Jézus *helyesbítette* a küldési parancsot. Fölismerete, hogy Izrael mint az őt elítélő Nagytanács uralma alatt álló nép nem fogja elfogadni az Istenországot, amint remélte, s hogy ez a nép eljátszotta „*kairos*”-át, „mai esélyét”. A halál küszöbén talán még hatalmasabban élte át, karizmatikus módon, Isten szeretetének „totális határtalanítását” is. Egy istennek nincs szüksége arra, hogy helyesbítse magát. Egy istenkeresőnek magától értetődően mindig tovább kell tanulnia, és szükség esetén helyesbítenie kell magát. – Gyűjtsük össze itt az „új” küldési igéket.⁶⁹

(Mt 28,19) Menjetek és tegyetek minden népet tanítvánnyá!

De ezt a mondást krisztológiába csomagolták: minden hatalom a mennyben és a földön; Jézus titokzatos megjelenése; a tanítványok kétsége és imádása; szentháromságos keresztelési parancs; és nincs már utasítás arra, hogy betegeket gyógyítsanak és az *Isten Országát*, illetve a *Jó Hírt* hirdessék, hanem: „Amit »én« parancsoltam, hogy megtegyétek”.

(Lk 24,46-47) Így szólt hozzájuk: Így áll megírva (noha sehol sem lehet olvasni)...hogy a Messiás nevében megtérést és bűnbocsánatot kell prédikálni minden népnek, Jeruzsálemtől kezdve.

(ApCsel 1,8) Tanúim lesztek Jeruzsálemben és egész Júdeában és Szamariában és egészen a Föld határáig.

Lk az egész húsvéti történetet (a mennybemenetelig terjedően) egyetlen napra és Jeruzsálemre koncentrálja. Az utasítás, hogy a missziót a világra való új nyitottság ellenére Jeruzsálemben kezdjék, bizonyára magától

Jézustól származott. Hiszen a tanítványok számára sokkal kézenfekvőbb volt, hogy hazájukban, Galileában kezdjék, ahol Jézust amúgy is ismerték és kedvelték, mintsem a veszélyes Jeruzsálemben, ahol tévtanítóként kivégezték, anélkül hogy Isten a nyilvánosság számára felismerhető módon beavatkozott volna.

A nem valódi Mk-záradék (16,9-20) erősen rövidített összefoglalása a Lk-féle húsvéti történeteknek. Ennek közepén mégis található egy „stiliztikai jövevény”, nevezetesen Jézus részletes direkt beszéde. Mivel itt keresztségről és kárhozatról, meg mindenféle csodás jelről esik szó, ezt a négy verset az egzegéták éppoly kevésbé veszik komolyan, mint az egész Mk-záradékot. De a függelék szerzője talán készen találta valahol ezt a Jézus mondást, és a Lk-féle küldési ige helyébe állította. Próbáljuk ki egyszer elfogulatlanul, nem fogható-e föl a szöveg mégis valódi és új küldésként a Feléledt részéről, nevezetesen *a kozmoszba* történő küldésként:

(Mk 16,15) *Az egész kozmoszba elmenve hirdessétek a jó hírt az egész teremtésnek!*

„A népeknek!” Ez értelmes dolog. Ez várható volt. De az egész teremtésnek? Ez idegenül, zsidótlantul, fantasztikusan, sőt talán hinduista-buddhista módon cseng. *Itt a gondolkodás és az érzés új dimenziójáról van szó.* Hiszen ez azt jelenti: Nemcsak az emberek számára kell hirdetni Isten jó hírét, nemcsak velük kell közölni, hogy Teremtőjük jó hozzájuk, hanem minden teremtménnyel is, amely képes a jóságot észlelni, pl. az állatokkal is. – Ez áttörné Isten szeretetének végső korlátozását egy privilegizált csoportra (1. Izraelre, 2. az emberiségre), kozmikus gondolkodást és érzést nyitna meg, „jó viszonyt” parancsolna minden teremtménytársunkkal, ellentétben Isten állítólagos megbízásával, hogy „uralkodjunk minden állaton” (Ter 1,28).⁷⁰

(Mk 16,17-18) *Azokat, akik (Istenben) bíznak, ezek a jelek fogják kísérni: Nevemben démonokat fognak kiűzni. / Új nyelveken fognak beszélni. / Kígyókat fognak a kezükkel fölemelni. / Ha valami halálhozót isznak, nem fogja károsítani őket. / Gyöngéledőkre teszik rá a kezüket, és azok jól fogják érezni magukat.*

A bizalom (*pisteuó*), akárcsak a szeretet, ajándék és feladat egyszerre: tehát nem jogi kötelesség, mint az engedelmség. – Aki azonban Jézus jó

hírére való tekintettel *bízik Istenben* – akit nem lehet látni, és aki oly sok gonoszságot enged meg anélkül, hogy beavatkozna –, *hogy Ő egészen jó*, az csodás dolgokat fog megélni anélkül, hogy ezekre törekedne. A „bizonyítékok”, hogy Isten jelen van és jó, utána futnak majd, „*mellette követik*” őt (*par-akolouthéó*).

– Aki Istenben bízik, az démonokat fog kidobni az embervilágból, ahová nem tartoznak. – A démoni energiák hatástalanításához, bármilyen fajtájúak legyenek is és bárhogyan fejeződjenek is ki, nem elégséges a normál-emberi akarati erőfeszítés. Ehhez *az újra feléledt Jézus normálist meghaladó* személyes erejére van szükség, amely azonban nem automatikusan hat, hanem személyesen, és bízva kell hívni. Ezért: „az én nevemben”.

– Aki Istenben bízik, *új* nyelveken fog beszélni. – Itt nem az érthetetlen, „*idegen*” nyelvekről, a glosszoláliáról van szó (az 1 Kor 14 szerint ez a páli gyülekezetek egyik karizmája). Ellenkezőleg, a nyelv lényege szerint a megértés eszköze. Akinek Jézus új üzenetét kell továbbmondania, annak „új nyelvre” van szüksége, alapjában véve már a hazájában is. Az anyanyelv nem elégséges. Ha azonban az Istenbe vetett bizalom lehetővé teszi az új beszédmódot, akkor a *szerepet jelbeszéde* lesz az, amit mindenütt egyből meg fognak érteni. Így felszerelve egy galileai gondtalanul kezdhetne misszionálni Kínában. Ha azonban nem bírná az „új nyelvet”, akkor semmit sem lenne képes mozdítani hallgatói szívében, még ha tökéletesen beszélne is kínaiul. Ehhez jön: „A szeretet új nyelvén” az ember hatékony kapcsolatba léphet *minden élőlényel, amely fogékony a jóságra*: az állatokkal és a növényekkel ideleln, és a túlvilági lelkekkel és szellemekkel odafönn, és először is meg utoljára is Istennel magával!

– Aki Istenben bízik, kígyókat fog fölemelni, nem bottal, mert fél, hanem *kezeivel* (a C, lambda és egyéb Mk-kéziratok szerint). – Ez radikálisan új. A régieknek ugyanis az mondatott: Aki Istenben bízik, az kígyókat fog letaposni (91. zsoltár)! Mielőtt „szellemileg értelmeznénk” és ezáltal elerőtlenítenénk ezt a Jézus-mondást, konkrétan kellene felfognunk. A kígyó egyáltalán nem született ellensége az embernek (ahogyan a vallási mítoszokban ábrázolják). Zsákmánya az egér, nem az ember. Az embert csak akkor marja meg, ha tudatosan vagy figyelmetlenségből rálép. – Aki valóban bízik a Teremtőben, az ismét beletagozódik a teremtés egészébe. Természetesen teremtménytársaival is a Teremtő alapszándékának megfelelően fog viselkedni, nem fog uralkodni rajtuk és nem tapossa le, hanem óvni akarja őket. És ha valódi kígyóval találkozik, amelyet kísérője

félelemből rögtön agyon akarna ütni, valóban föl fogja emelni (kezével), nem azért, hogy megmutassa hatalmát, hanem hogy megvédje. – Aki ennyire megérett, azt nem kell pótlólagosan figyelmeztetni, hogy „szörnyű” emberekkel szemben ugyanígy *félelem nélkül, jóságosan* viselkedjék. – Aki „kígyókat emel fel”, az nemcsak ökonómiai számításból fogja a környezetet is védeni-óvni, hanem *ökológiai érzésmódjából* táplálkozva is.

– Aki Istenben bíz, annak egyáltalán nem árt, ha valami halálos folyadékot iszik. – Szabaduljunk meg attól a gyerekes elképzeléstől, amely a felszínes olvasás nyomán fölmerül, hogy a tanítványok igitanak mérget (vagy emeljenek föl kígyókat), és így demonstráljanak bizonyító csodát. *Mind az öt „jel” az alábbi főtételek jegyében áll: ezek mellékesen fakadnak az Istenbe vetett bizalomból, nem „csinálhatók” tehát demonstrációs célból.* – Ismételten befogadunk betegségcsírákat, amelyek halált hozhatnak. De hogy ez bekövetkezik-e, attól függ, milyen erők jutnak érvényre a szervezetben: a méreg pusztító erői vagy a természetes védekező erők. És ez nagy mértékben a pszichikai feltételektől függ. A tapasztalat azt mutatja, hogy ugyanazt a betegséget, amely egy ijedt és megfáradt embert ledönt, optimista és nagy életkedvű szomszédja legyőzi. Jézus, aki sikeres gyógyítóként megkérdezte a betegeket, „akarnak-e” egészségessé válni (vö. Jn 5,6), és bátorította őket, hogy „bizzanak” Istenben (vö. pl. Lk 8,50), azt mondja itt, amint az nem is várható másképp: Az Istenbe vetett bizalom „mellékesen” elősegíti *a természetes öngyógyítást is*. Ebből nem következik, hogy: „Igyatok nyugodtan mérget!”, hanem: „Ne féljete, ha akaratlanul valami mérgezőt fogyasztottatok!”

– Aki Istenben bíz, gyöngéledőkre (*arrótos*) teszi rá a kezét, és azok jól fogják érezni magukat (*kalós ekhó*). – Ha ezt a beszédet utólagosan találta volna ki egy prédikátor, aki szerette volna túlszárnyalni Jézust, akkor a vég- és csúcspontot, a beteggyógyítás témáját bizonyosan nem ilyen szerényen fogalmazta volna meg. Legalábbis gyógyításról, ha nem éppen halottfeltámasztásáról beszélt volna. Ami azonban itt elhangzik, az először magától értetődősként hat. *A különlegesség csak Jézus realizmusában rejlik.* Aki valóban bíz Istenben, az félelem és irtózás nélkül valóban tenni fogja azt, amit minden anya spontánul tesz: síró gyermekére a fájó ponton ráteszi a kezét. Továbbá azt mondja Jézus: az Istenbe vetett bizalom valóban hat. Nincs ebben semmi természet-fölötti. A Teremtőből kiinduló és az „egész kozmoszt” átjáró életenergia, amely az emberben az aggodalmaskodó bizalmatlanság révén gátolttá válhatik, a bizalom által ismét szabaddá lehet, hogy művét elvégezze. Nyoma sincs mirákulumnak!

Ez az „új” küldés eredetien jézusi, egyöntetű és egyetemes: Hirdessétek a teremtésnek, hogy a Teremtő jó hozzá! Aki bízic Benne, az önmagától meg fogja ezt mutatni maga is: fel fogja szabadítani az ERŐT („ÉL”) az Általa létrehozott teremtésben.

A Tamás-evangéliumban is találhatóak olyan, gyakran gnosztikus feldolgozású logionok, amelyek úgy hangzanak, mintha a felélesztett Jézus istenkereső pogányoknak adna útmutatásokat. Mert a zsidók *nem* „keresik” Istent, hanem „*birtokolják*” az Írásaikban. Csak két példa:

Aki (Istent) keresi, ne szűnjék meg keresni, míg meg nem találja. Ha megtalálta, zavarban lesz (mivel régi isten- és világképe összeomlik?). Miután összezavarodott, csodálkozni fog (Tam 2).

Az öregember ne habozzék (idős) napjaiban egy hétnapos kisgyereket megkérdezni, hol van az élet helye („az anya”), és élni fog (Tam 4)!

133. A tanítványok végső megerősítése

ApCsel 13,30-31; Mk 13,3-4.9.11.28-29.30-31; Lk 24,48-49

Az ellenséges Jeruzsálemben Jézus nélkül, magukra utaltan kell majd megkezdenniök a „világmisszió” művét. Képzeljük bele magunkat ezeknek a bár jószándékú, de gyöngé és tanulatlan „kisembereknek” a helyzetébe! Nem kellett-e Jézusnak ismét (mint a passiója előtt) Galileából a városig fölvezetnie, s közben megerősítenie őket *az ő* küszöbön álló *harcukra* Jeruzsálemért? Az evangéliumok néhány szövegdarabkája azt sejteti, hogy megtette ezt.

„Kivezette őket, Betánia felé...” (Lk 24,50). Ahol hely- és személynevek vetődnek föl, ott mindig történeti emlékeket feltételezhetünk. De Lk azt akarja mondani, hogy Jézus a város felől vezeti őket Betánia felé, mert Lk tévesen Jeruzsálemre korlátozza az egész húsvéti történést. Ha *azonban* a Föléledt valóban „kivezette őket, Betánia *felé*”, akkor ez azt jelenti, hogy Galileából és a Jordán *felől*. Ehhez illik az ApCsel 1,2: „az Olajfák hegye felől visszatértek Jeruzsálembe” (amelyet a passió után ténylegesen elhagytak). A legvilágosabban az ApCsel 13,30-31 rajzolja meg *a húsvéti Jézus útját az apostolokkal Galileából vissza Jeruzsálembe:*

(ApCsel 13,30-31) Ez, akit Isten fölébresztett, sok napon keresztül megmutatkozott („óphthé”) a vele Galileából Jeruzsálembe lemenőknek, akik most mindannyian („hoitines”) tanúi a nép előtt.

Csakhogy akik húsvét előtt mentek vele, azok nem „mindannyian” tanúi feléledésének. Tehát egy tanítványi csoporttal húsvét után is ment Jeruzsálembe.

Az ún. Mk-apokalipszist, amely nézetem szerint valódi emlékeket is tartalmaz, utólagosan szőtték az evangéliumhoz. Ott a 13,3-ban ez áll: „Amikor leült az Olajfák hegyén, szemben a Templommal, megkérdezték őt Péter és Jakab és János és András egyedül a maguk számára.” Ennek az „egyedül”-nek a mostani Mk-kontextusban nincs értelme, mivel a válaszként adott apokaliptikus beszéd minden tanítványt egyformán illet. Nem is az előnyben részesített tanítványtrióról van szó, hanem a két testvérpárról. Mindez csak akkor bizonyul szituációmegfelelőnek, ha a felélesztett Jézus utolsó útjára vonatkoztatjuk Galileából Jeruzsálem határáig. Mert ekkor Jézus – aki sehol sem mutatkozhatott nyíltan – nem vándorolhatott tizenegy vagy még több férfival, csak egy kis előcsapattal, távol az utaktól, vagy éjjel. Az Olajfák hegyén, bizonyára a homály védelmében, maga előtt a hatalmas, most még fenyegetőbbnek ható Templommal, meg kellett állnia. Ez volt az utolsó, *megerősítő beszélgetés* órája:

(Mk 13,3-4.9.11) Megkérdezték őt: Mondd meg hát nekünk, mikor lesz ez (a régi templom „lebontása”), és mi az ismertetőjegye annak, hogy mindaz (amit hirdetsz, az Istenország) megvalósulóban van? – De Jézus azt mondta nekik: Ti magatokra ügyeljétek! Ki fognak szolgálatni titeket szinedriumoknak, és zsinagógákban megbotoznak titeket, és miattam (a pogány világban) helytartók és királyok elé állítanak: mindez alkalom lesz, hogy tanúságot tegyetek előttük...És ha kiszolgálatnak titeket, ne legyetek előre gondban, mit fogtok beszélni, hanem beszéljétek azt, ami abban az órában adatik nektek. Mert nem ti vagytok (más hangsúllyal: nem nektek kell lennetek) a beszélők, hanem a szent Lélek (Mt: Atyátok Lelke).

Ahelyett, hogy – mint az apokaliptikusok – jelekre ügyelnének, tanítványoknak *csak önmagukra* kell ügyelniük, hogy az Istenország megvalósulása során helyesen töltsék be feladatukat. És ez abban áll, hogy „egyszerűen” tanúságot tesznek, ahelyett hogy gondban lennének amiatt,

hogyan védekezzenek okosan. Mert mesterük nélkül és mint laikusok kisebrendűnek érezték magukat az írástudókkal szemben, és fönnállt a kísértés számukra, hogy tanult emberként tűnjenek föl, s közben okos „emberi gondolatokkal” elcsavarják Isten üzenetét. Ehelyett önzetlenül és félelem nélkül *csak ki kell mondaniok, amit Isten LELKE a szívükbe ad.* (Jézus példája: Mivel Isten szereti az embereket, szombaton is szabad gyógyítani, függetlenül attól, mi van megírva!⁷¹)

(Mk 13 ,28-29) A fügefától tanuljátok meg ezt a példázatot: Amikor ágai puhákká válnak és leveleket hajt, felismeritek, hogy közel a nyár. Így van ez nálatok is: Amikor látjátok, hogy ez (a tavaszi puhává válás) történik, akkor ismerjétek fel, hogy Ő közel van, a küszöbön.

Csak most válaszol Jézus az időponttal kapcsolatos apokaliptikus kérdésre. És az érlelődő fügek képével – amelyet más formában már használt a passió hetének kezdetén – egyúttal azt is megmutatja nekik, mennyire alkalmatlan a kérdésselvetésük. Már a vetőmagról és a kovászról mondott példabeszédekben megvilágította, hogy az üdvösség nem csinálható meg „mechanikusan”, vagy nem jön egy napon robajjal, készen az égből, hanem csupán az emberek szívében növekszik, bizonyos értelemben „biologikusan”. Ti azt kérdezitek: Mikor jön el az Istenország? Én azt kérdezem tőletek: Mikor jön a nyár, az érés ideje? Hiszen ezt magatok is látjátok a fügefáról: Amikor ágai megpuhulnak és leveleket hajtanak, akkor van tavasz és közeledik az érés ideje (a gyümölcsstelen téli időszak után). *Minél inkább kibontakozik szívetek téli merevségéből és elevenné válik, annál közelebb van számotokra az Istenország* (vö. Lk 17,21!). – A végén Jézus új képet használ új tartalommal: „a küszöbön”. Tárgy nem állhat a küszöbön, csak személy. Egy vendég, aki már megérkezett és csak arra vár, hogy kitarják előtte az ajtót, hogy beléphessen. Ugyanígy Isten maga „már itt van”.

(Mk 13,30-31) Amen, mondom nektek: ... Lehet, hogy az ég és föld elmúlik, de az én szavaim nem fognak elmúlni.

Ez az utolsó „amen”-ige – ha jól megnézzük – oly hatalmas, hogy fölvetődik a kérdés, mondhat-e ilyesmit egy szerény istenkereső. Mert a „stabilabb, mint az ég és föld” azt jelenti: Üzenetem Istenről nemcsak rendkívül valószínűen, vagy az én világos meggyőződéseim szerint helyes, hanem: objektív és abszolút biztos (amint valaki, aki a fénybe néz, azt

mondhatja: a fényből nem jön sötétség). Szabad-e egy halandónak, aki még nem észlelte a túlvilág küszöbén a valóságot, ilyen abszolút módon állítania *istenismeretének vég-érvényességét*? Vagy egy krisztológus adta Jézus szájába ezt a borzongató ígét? Vagy Jézus maga beszélt így, visszatérve a túlvilág küszöbéről?

A tanítványok bizalommal elfogadták Mesterüktől ezt a „*biztonsági ígét*”, és ezzel a biztonsággal-bizonyossággal harcoltak Jézus és Isten ügyéért laikusokként főpapok és írástudók ellen, helytartók és királyok ellen, akárcsak Dávid, a pásztorfiú, a páncélba öltözött óriás, Góliát ellen. *Aki bizalommal elfogadja Jézustól mint mestertől az ő bizonyosságát* (ahelyett, hogy bebeszélné magának), *az Dávidhoz hasonlóan könnyed lelkülettel fog fellépni páncélba öltözött személyek ellen.*

Az utolsó „lökés” a jeruzsálemi starthoz egyenesen paradoxul hangzik. Az ember azt várna: Most menjetek és kezdjétek! De Jézus azt mondja: Üljetek le és várjatok, míg megkapjátok a felszereléseket! Mert a Lk-ban áthagyományozott végső útmutatás szó szerint így hangzik:

(Lk 24,48-49) Ti (lesztek) ennek a tanúi: Íme, én magam küldöm ki (magamból?) Atyám ígését rátok. Ti pedig üljetek le a városban, míg föl nem lesztek szerelve a magasságból ERŐVEL!

Az az erő, amely nem emberből, hanem a magasságból jön, A LEHELET, amely Jézus keresztsége után a megnyílt égből lejtett beléje, és őt mintegy új élettel töltötte el, és aztán folytonosan mozgatta. Istennek, az Atyának az *életereje és szeretetérzülete* ez, amely ugyan az egész teremtésben jelen van és működik, de az Istenre *nyitott szíveket* képes karizmatikusan *felerősödött módon* megragadni. Jézus maga (*egó*) fogja az Atyának ezt az ígését kiküldeni (*eksapostelló*). Hogy önmagából közli Isten benne létező LEHELETÉT, azt János így ábrázolja: „Amint engem küldött az Atya (nevezetesen LEHELETÉNEK odaadása által), úgy küldelek én is titeket. Rájuk lehelt és azt mondta: Vegyétek a szent LEHELETET!” (Jn 20,21-22).

Ez volt Jézus végső gondja: Várjatok, amíg...! *Ne „csináljatok” vallást a ti erőtokkal és a ti okosságtokkal*, különben az csak a ti emberi művetek lesz! Engedjétek, hogy Isten működjék rajtatok keresztül! Csak nyissátok meg bizalommal szíveteket az Ő LEHELETE, az Ő EREJE számára (*pneuma, dűnamis*)!

134. Eltávolodik és közel marad

Lk 24,50-52; Mt 28,20

És kezeit fölemelve megáldotta őket. Akkor történt: miközben áldotta őket, eltávolodott tőlük. És nagy örömmel tértek vissza Jeruzsálembe.

Így szól az első, még csodamentes beszámoló Jézus búcsúzásáról. De már ugyanaz a szerző krisztológiailag helyesbíti az ApCsel 1,9–11-beli második ábrázolásában: Eszerint „míg odanéztek, fölemelkedett, és egy felhő eltakarta a szemük elől”. Két fehér ruhás férfi áll ott hirtelen, és megmagyarázzák, hogy ugyanilyen módon fog ismét lejönni az égből. Nos, őszintétlen dolog, ha valaki *harmonizálni akarja* e két szöveget, és emberhez méltatlan, ha valakinek teológusként *harmonizálnia kell* őket. Mert a „*di-istamai*” azt jelenti: „eltávolodni” (Lk 22,59; ApCsel 27,28), és az értelme gyalogosokra vonatkoztatva: „elmenni”, és nem „fölemelkedni, fölfelé lebegni”, amint a „*neaniskos*” ifjút jelent, és nem angyalt!

De miközben Jézus az Olajfák hegyén (ApCsel 1,22) *testileg* eltávolodott tanítványaitól, *szellemileg*, dinamikusán (erő szerint) velük maradt. Följük terjesztette kezeit és megáldotta őket. Ez a könyörgés közepette történő intenzív erőközlés gesztusa. – És elmenése közben nem szűnt meg áldani őket. Hiszen azt olvassuk: Miközben továbbra is áldotta őket, eltávolodott.

A kérdés, hogy hová ment, számunkra nem fontos és talán megoldhatatlan is. Biztos csak az, hogy elítélt és a keresztre feszítés sebeivel megjelölt államellenes bűnözőként nem működhetett többé nyilvánosan a római igazságszolgáltatás hatóterületén. Hogy valahol „megmaradt önmagának”, ahelyett hogy további missziós területet keresett volna, igen valószínűtlen, minthogy követői számára ő maga nyitotta meg a Jó Hír globális, sőt kozmikus dimenzióját.

Azután, hogy amúgy is két évezred választ el tőle időben, nincs szükségünk annak ismeretére, hová távolodott el térben. A döntő az, vajon *szellemileg*, az erejével *jelen maradt-e* és *hogyan* a tanítványok számára. Maradásának első kihatását Lk hagyományozta át. Az volt várható, hogy a tanítványok – immár mesterük nélkül – szomorúan és csüggedten jönnek le az Olajfák hegyéről a veszélyes városba. De ők nagy örömmel tértek vissza. Nem a missziós megbízás tette lehetővé azt a pszichológiai „csodát”, hogy ezek a kisemberek Jeruzsálemtől kezdve mindenütt hirdették Jézus üzenetét, hanem elsősorban ez a karizmatikus

bizonyosságból fakadó nagy öröm, hogy nincsenek egyedül, hogy az „Úr együttműködik velük” (Mk 16,20). – Ez a történeti tény kiegészíti és megpecsételi a Jó Hírt. Maga a Nagykövet, *Jézus is jelenvaló realitás marad*. Elmenőben és elmenvén is áldja a tanítványait, közli velük erejét és ezzel örömét, bármikor kéri tőle bizalommal; természetesen *ma* is. De nem ígért semmiféle apokaliptikus lejövetelt és mirakulózus beavatkozást a történelmünkbe, hanem azt állította:

(Mt 28,20) Nézzétek: Veletek vagyok mindennap a (földi) aión beteljesedéséig.

Hogy ezt a naponkénti csöndes „velünk-létet” „láthassuk”, megtapasztalhatjuk, amint ígéri, *egyszerűen csak meg kell nyitnunk a szívünk ajtaját* számára, mint olyan valaki számára, aki a küszöbön áll. – Hiszen *ma* is lehet olyan egyszerűen-szívélyesen beszélni Jézussal, mint minden, évekkel ezelőtt odaát költözött barátunkkal és tanítónkkal: „Kedves Feri, Kedves Mester, nem tudom, hol és hogyan élsz. Csak azt tudom, hogy élsz, és hogy jó vagy hozzám. Kérlek, segíts nekem ebben a nehéz helyzetben! Hiszen nem kérek asztaltáncoltatást vagy hasonlót, csak olyasmit, ami a teremtés rendjének megfelel. Segíts úgy, ahogyan te jónak tartod!”

135. Exkurzus: A húsvéti szövegek mai egzegéziséről

Elődeink biblicista módon megkövesedett véleményét, miszerint *mindent szó szerint kell venni és valamiképpen harmonizálni kell*, feltétlenül meg kellett törni. Ebben a következő szerzők – akiknek véleményét itt figyelembe vesszük – szereztek érdemeket.

H. E. G. Paulus (1761-1851) mérlegelte először a Megfeszített csodamentes föléledésének lehetőségét. Ösztönzését a „racionalizmus” címkéjével látták el, és „mint teljesen téveset általánosan elvetették” (Sacramentum mundi, „Auferstehung”).

A mai teológia így ítél (a Religion in Geschichte und Gegenwart 3. kiadása szerint): „Ez az esemény túl van az immanens emberi megismerési lehetőségen” (W. Künneth). – Ennek az általánosan elfogadott, de bizonyítatlan „előfeltevésnek” megfelelően az egzegéták már nem a „húsvéti tényeket” kutatják, hanem csupán a „húsvéti hit” geneziséét. (Tőlük persze csak részvételtjes hallgatást várhatok, de szakmai segítséget nem.) Néhány modern teológus:

R. Bultmann (Kerygma und Mythologie I, Hamburg 1967, Auferstehung, 44-48.): Lehetetlen és ezért hihetetlen, hogy egy holttest ismét eleve né váljék. / *Válasz:* Kicsit pontosabban, ha szabad kérni! Mivel nem ismerjük Istent, sosem ítélnünk úgy: „lehetetlen”. Aki azonban hiszi Jézus új, az Ószövetséget meghaladó üzenetét Istenről, az jó lelkiismerettel azt is hiheti: Isten nem avatkozik bele megmentő csodákkal a teremtés általa alkotott rendjébe. Hullák talpra állítása ezért istenellenes lenne. De Jézustól egyúttal azt is meg lehet tanulni: *Isten szerint való* a betegek és megkínzottak talpra állítása (*egeiró*) az Istenbe vetett bizalom roppant ereje által.

Jézus hitt feltámadása a keresztnek mint hitt üdveseménynek a megpecsételése. Ez a hit semmilyen történelmi tényre nem támaszkodik, hanem egyedül Isten ígéjére. / *Válasz:* Vigyázat! Honnan ered „Istennek” eme ígéje? Jézus elég egyértelműen tanítja, hogy *az üdvösség szempontjából* csak az Istenhez mint jó Atyához való következetes megtérés a *döntő*, és hogy *Ő ingyen* bocsátja meg a bűnt annak, aki éppígy megbocsát az ellene vétkezőknek. Eszerint a régi engesztelő áldozati gyakorlat és a Krisztus keresztáldozata alapján történő megigazulás későbbi elmélete ellentmond annak az Istennek, akit *Jézus* hirdet. *Csak Pál tanította*, hogy Jézus engesztelő halála eredményezi megigazulásunkat az Isteni Bíró előtt, és feltámadása a mi együtt-feltámadásunkat. Ez a hit tehát nem Isten szaván nyugszik, hanem *Pál szaván*, akinek ténylegesen (bármilyen keményen hangozzék is) jobban hisznek, mint Isten mértékadó követének, Jézusnak.

W. Marxsen (Die Bedeutung der Auferstehungsbotschaft für den Glauben an Jesus Christus, Gütersloh 1966, 9-39.): Történelmi eseménynek csak azt lehet nevezni, ami történelmi eszközökkel megállapítható. Az Újszövetség nem tud Jézus feltámasztásának szemtanúiról, tehát nincsenek, tehát az történetileg nem igazolható. / *Válasz:* Hogy nem

sorol föl szemtanúkat, az csak azt bizonyítja, hogy senki sem látott csodaszerű eseményt. Mert aki ilyesmit észlelt volna, annak nem kellett volna, sőt nem lett volna szabad azt elhallgatnia. Ha azonban valaki az újraéledt Jézust „elcipelte” (Jn 20,2.13.15) a sírból, akkor *szükségszerű* volt, hogy nevét és tettét a római igazságszolgáltatás hatalmi területén *elhallgassák*, mivel Jézust az állam ellenségeként ítélték halálra.

Történetileg csak a tanítványok „látása” állapítható meg. Ebből következett ki ők és az ősegyház Jézus feltámadását. E feltámadás tehát nem esemény, hanem csupán ama „látás”, és pedig a múltba pillantó „látás” „interpretamentuma” (értelmezéssel kikövetkeztetett tétele). A másik, fontosabb interpretamentum a jövőbe pillant: küldés, megbízás. Jézus feltámadása mint interpretamentum, amely az elavult világképnek felel meg és akkoriban hasznos impulzus volt, ma a hit akadályává válik, ha az igehirdetés középpontjává teszik. / *Válasz*: Helyes, hogy mindaz, ami Jézus megfeszítése után történt, nem érinti üzenetének érvényességét, és hogy mindazonáltal a tanítványok „látása” vezette be az üzenet misszionáriusi terjesztését. De nem helyes *megvizsgálás nélkül feltételezni*, hogy ez a látás (mint Pál víziója) nem *lehetett* normális, tárgyi látás.

Ph. Seidensticker (Die Auferstehung Jesu..., Stuttg. Bibelstudien 26, 1967) csak egyetlen húsvéti jelenést fogad el, a „több mint 500 testvér” előtt történtet (1 Kor 15,6). Minden további beszámoló a megjelenésekről Pálnál és az evangéliumokban csak ennek az egyszeri őselménynek „ekklézialis elkülönítése”. / *Válasz*: Ez csak elcsúsztatná a problémát. Egy valakinek (Péternek) össze kellett gyűjtenie az ötszázat mint „testvért”. És ennek az egynek a nagypéntek katasztrófája után ehhez kielégítő impulzusra, *húsvéti meggyőződésre* volt szüksége. *Honnan vette ezt?*

E. Ruckstuhl (Die Auferstehung Jesu, Luzern 1968) vitatkozik Bultmann-nal és Marx-sennel, de mint az evangélikus teológusok, magától értetődően kitarat az Újszövetség mint Isten ígéje érvényessége mellett. Mint amazok, ő is azzal szeretne elébe menni a mai kétkedőknek, hogy a húsvéti beszámolók sok csodálatos vonását pusztán „stíluselemként” magyarázza és igazolja, de ragaszkodik a testi feltámasztás *csodavalóságához* és Jézus *testi* mennybemeneteléhez.

A. Vögtle/R. Pesch (Wie kam es zum Osterglauben?, Düsseldorf 1975): Az eredeti húsvéti tanúságok minden valószínűség szerint az evangéliumok húsvéti elbeszélésein kívül találhatók, ténylegesen Pálnál. Az üres sír sem nem valószínű, sem nem szükséges. Az eredmény: „Igen messze vagyunk attól, hogy a húsvéti hit keletkezésének kérdésére a hipotetikus lehetőségeken túlmenően *valamennyire konkrét* és biztos választ adhassunk.” Záróként R. Schnackenburgot idézik: „*Az ügy az értelemről ismét visszakerül a hithez.*” / *Viszontkérdés* a lelkipásztor Vögtléhez, Pesch-hez, Schnackenburghoz és másokhoz: Ha már a húsvéti hit a *döntő* számunkra *az üdvösség szempontjából* (a *Ti főtanítók, Pál szerint*), akkor *legalább azt mondjátok meg nekünk*, kinek higgyünk! Az egyháznak? De kinek hisz az egyház?

P. Lapide (Auferstehung. Ein jüdisches Glaubenserlebnis, Stuttgart 1977): „Sem az üres sírban, sem a fehérbe öltözött angyalban vagy az ég megnyílásában nem tudok hinni... Mindez későbbi generációk kegyes családja... Ha óvatosan eltávolítjuk mindezeket az irodalmi toldásokat, olyasvalami marad meg, amit az apostolok egyszerű kifejezőmódján feltámadásként fogalmaztak meg nyelvileg.” Ezután idézi a modern teológusok „sajátságos körülírásait” a feltámadásról: „Jézus a kérügmába támadt fel”

(Bultmann). „A húsvét azt jelenti: Jézus ügye továbbmegy” (Marxsen). „Föltámadott, mivel a halálban örökre meghódította minden földi lét legbensőbb középpontját” (Rahner). – Lapide: „A legtöbb ilyen és hasonló elképzelés túlságosan elvontnak és tudósnak tűnik számomra ahhoz, hogy földhöz ragadt, együgyű galileai emberekből, akik mesterük megfeszítésének igen reális okán halálosan megzavarodtak, rövid időn belül az egekig ujjongó üdvközösséget csináljon. Ehhez minden bizonnyal konkrét okra volt szükség, amely egy testi feltámadás lehetőségét egyáltalán nem zárhatja ki. Egyet biztonsággal feltételezhetünk: Kiokoskodott teológusbölcsességben sem a Tizenkettő, sem az ősgyülekezet nem hitt. – Ha Isten hatalma, amely Elizeusban működött, elég nagy volt ahhoz, hogy ismét életre keltsen egy halottat, akit a próféta sírjába vetettek (2 Kir 13,20 skk), akkor egy megfeszített zsidó feltámasztása sem elképzelhetetlen. 'Vagy nincs már erőm, hogy megmentsek?' (Iz 50,2), kérdezi minden élet Ura a nehezen hívőket.” / *Válasz: Űdítő az Istenbe vetett, eredetien zsidó bizalomnak ez a konkréttsága.* Hogy Isten „megmentő ereje” konkrétan működött Jézusban, aki passiója során kétszer ÉL-nek (= erőnek) szólította Őt, erről meg vagyok győződve. *De Rá kellene bízunk, visszahoz-e teremtésellenes, látványos csodák révén halottakat, vagy a teremtés rendjén belüli gondoskodó rendelkezései révén ismét talpra állít-e halálra szántakat; ami egyesek számára véletlennek, mások számára bizonyító csodának tűnhetik.*

Pál mint váltóállító

„*A tudósok azt mondják*”, az 1 Kor 15 tartalmazza a legrégebbi és ezért mértékadó húsvéti tanúságot. Az idevágó szakirodalom óriási (J. Kremer, *Das älteste Zeugnis von der Auferstehung Christi*, Stuttgart 1966, 37 szerzőt nevez meg). / „*Naiv ellenvetés*”: Az, hogy az 1 Kor-t 54 körül és Mk 16-ot később írták le, még nem jelenti azt, hogy Mk nem tartalmazhat *régebbi hagyományt*.

„*A tudósok azt mondják*”, Pál már megszilárdult hitvallásformulaként vette át a maga tanúságát, legkésőbb missziós tevékenységének megkezdése előtt. J. Pfammater (a Ruckstuhl/Pfammater gyűjteményes kötet 17. oldalán) azt feltételezi, hogy megtérésével összefüggésben kapta, tehát a keresztre feszítést követő öt éven belül, magától értetődően a gyülekezettől. / „*Naiv ellenvetés*”: Pál nem mondja meg az 1 Kor 15-ben, *kitől és hogyan kapta* „megmentő evangéliumát”. Tehát semmit sem szabad adottként feltételezni, hanem először utána kell nézni hét hiteles levelében, mit ért ő maga „evangélium”-on és „kapni”-n (*para-lambanó*):

1. Az „*evangélium*” *Pál számára az „én evangéliumom”*: Jézus Krisztusról; Isten igazságosságáról hitből hitre; amely mindenkit megment, aki elfogadja; nekem személyesen kinyilatkoztatva és hirdetés céljából rám bízva (vö. a Róm eleje és vége, Gal és 1 Kor 15). – 2. Ezt az evangéliumot

„kapni” azt jelenti *Pál számára*: „Az evangélium, amelyet hirdettem, nem emberektől származik. Hiszen nem valamelyik embertől vettem át vagy tanultam, hanem Jézus Krisztus kinyilatkoztatása révén kaptam” (Gal 1,11-12). „Senki embertől nem kért tanácsot”, Damaszkusz előtti megvilágosodása után „nem ment azokhoz, akik előtte apostolok voltak”. Ezt esküvel is megerősíti, mintha számára, akit Isten már az anyaméhben kiválasztott és akit maga a mennyei Krisztus tanított, nagy bűn lett volna, ha hagyja, hogy még emberek is tanítsák (Gal 1,15-23). Már ebből is következik, hogy evangéliumának „fő pontjait” (*en prótois*), amelyekre az 1 Kor 15,3 skk-ban emlékeztet, Pál éppen nem emberektől, *nem a gyülekezeti hagyomány révén kapta, hanem kinyilatkoztatás révén*. Már az is abszurdan cseng, hogy ilyen egyszerű (?) adatokat karizmatikus módon kapott. Olvassuk hát el, mit „kapott” még! – 1 Kor 11,11 skk: Az Úr vacsorája. Itt világosan megmondja: „Az Úrtól kaptam, amit nektek át is hagyományoztam”, nevezetesen a szereztetési igéket. De azokat bizonyára mégiscsak egy, már őelőtte eucharisziát ünneplő gyülekezettől kapta. Gondoljuk „mi”! Az is tilos, hogy Pált így értelmezzük: A gyülekezet közvetítésével az Úrtól kapta. Ez ellentmondana a Gal 1-ben esküvel megerősített alapelvének: Nem emberi közvetítőktől, hanem egyedül a mennyei Krisztustól közvetlenül kapott mindent, amit hirdet. Így csak *ez a magyarázat marad*: Ami Jézus-hagyományt széltében-hosszában hallott, az Pál számára csak akkor vált érvényessé, ha azt a mennyei Krisztus karizmatikusan megerősítette és helyesen értelmezte számára. Példa: A pohár fölött mondott, örökölt szavak páli-helyes magyarázata a (nyelvtanilag is felismerhető) kiegészítésben van: „az én véremben”, ami behozza a páli elméletet az engesztelő áldozatról. – 1 Kor 9,14: „Akik az evangéliumot hirdetik, az evangéliumból éljenek is.” Pál úgy véli, ezt „az Úr” parancsolta. Jézus tanítványaitól ilyesmit nem hallhatott, hiszen Jézus az ellenkezőjét parancsolta (Mt 10,8-9 par). – 1 Kor 14,33-38: A nők hallgassanak a gyülekezetben. Ez „az Úr parancsa”, állítja Pál. Itt az is világossá válik, honnan és hogyan „kapta” ezt a nyilvánvalóan jézusidegen parancsot: a mennyei Krisztustól prófétai megvilágosodás révén. Mert „ha valaki úgy véli, hogy ő próféta vagy Lélekkel telt, akkor abban, amit írok, ismerje fel az Úr parancsát. Aki ezt nem ismeri fel, azt nem ismerjük el (karizmatikusnak)”. – 1 Tessz 4,15-17: A parúzia, amikor elragadtatunk „mi, akik még élünk” stb. „Ezt az Úr szava alapján mondom nektek.” Ezt a szót is *csak a mennyből* hallhatta Pál, mint a többi apokaliptikus is.

Miután tisztáztuk, mit jelent *Pál számára* az „evangélium”, ill. „az Úr

szava” és a „kapni”, az 1 Kor 15-beli tanúságát a feltámadásról *nem szabad többé az ősgyülekezet Krédójaként értékelnünk, hanem relativizálnunk kell.* Azaz: relációba kell hoznunk ennek a rendkívüli karizmatikusnak a szubjektív meggyőződéseivel és szándékaival. Akkor megmentő evangéliumának kétféle tartalma válik felismerhetővé: 1. *Tények*, amelyeket emberektől hallott: A Megfeszítettet eltemették (fontos!); a harmadik napon ismét felébredt vagy felébresztetett (*egeiromai*); látta őt Péter, aztán a Tizenkettő (pontatlan, mivel csak tizenegy). 2. *Pál teológiai értelmezése* („az én véremlen” kiegészítéshez hasonlóan); csak ez teszi a tényeket „megmentő” evangéliummá: „a mi bűneinkért halt meg, az Írások szerint”, és „az Írások szerint” ébresztetett fel ismét. Evangéliumának ehhez a rövid alakjához további megjelenéseket fűz hozzá, amelyekről nyilván csak *híresztelésszerűen hallott*. Ha egy ilyen 500 ember előtti tömegjelenés és a Jakab apostoli tekintélye szempontjából rendkívül fontos jelenés valóban megtörtént volna, akkor anyaggyűjtése során Lukács mindkettőt készen találta volna és az ApCsel-ben beszámolt volna róla. Az, hogy Pál itt a Felébresztett „látásaként” értelmezi a karizmatikus pünkösdi eseményt és hozzáfűzi a Jakab-legendát, az ő nyilvánvaló célját szolgálja: Nemcsak Péter és az Úr testvére (aki az előbbit az ősgyülekezet vezetésében fölvaltotta) „látta” az Urat, hanem én is (Damaszkusz közelében). Ezért vagyok én is apostol, látszólag az utolsó, a legméltatlanabb, a valóságban Isten kegyelme révén az első, a legrátermettebb (1 Kor 15,8-11).

Az eredmény: Az 1 Kor 15,3-5 *nem az ősgyülekezet hitvallása, hanem csak Pál „evangéliuma”*. Amit a húsvéti tények tekintetében tartalmaz, az kevés, de az evangéliumi beszámolók megerősítéseként jelentős: eltemették, ahelyett hogy gödörbe dobták volna; a harmadik napon felébresztetett; először Péter látta, aztán a többiek. – *Téves váltóállítóként* hatott a szöveg a modern egzegétákra, akik mint az ősgyülekezet első tanúságából indulnak ki belőle a húsvéti történés kutatása és értelmezése érdekében. Az eredményük: Az ősgyülekezet csak arról tud, hogy a Felébresztett *karizmatikus módon „láttatott” (óphthé)* az apostolok révén, s ez a „látás” egynemű és egyenértékű Pál Damaszkusz előtti fényviziójával. Minden további, kezdve az üres sírral, legenda, apologetika, egy pszichén belüli folyamat növekvő materializálása. / *Két választ adunk erre, tekintettel Pálra és az evangélistákra.*

1. Pál tendenciáit Jézus alapján kell értékelni

a) Pál számára, aki Jézust sem nem ismerte, sem ismerni „megtanulni” (a németben szójáték: kenne „lernen”) nem akarta, *csak* a mennyei Krisztus volt mérvadó az apostoli hivatalra történő elhívás szempontjából. Mert ő úgy véli, „*csak a halottak közül való feltámadás óta* van beiktatva hatalommal Isten Fiaként a szentség Szelleme szerint” (Róm 1,4). / *Jézus maga*: Már keresztkedési élménye óta Isten szeretett fiának tudta magát, akit Isten Szelleme (LEHELETE) éltet s aki ezért Isten akaratának mértékadó hirdetője.

b) Pál számára *elengedhetetlen* volt Jézus valódi föltámasztása a halottak közül, mivel úgy vélte, hogy *csak* az engesztelő áldozatként megölt és ismét felébresztett Krisztussal való *misztikus egyesülésünk* teszi lehetővé számunkra a mi feltámasztásunkat és teljes megváltásunkat. / *Jézus maga*: Azt tanítja, 1. hogy Isten a megtérni kész bűnösöknek úgy bocsát meg, ahogyan azok egymásnak bocsátanak meg, 2. hogy „minden halott Neki él”.

c) Pál számára személyileg döntő volt, hogy új evangéliuma ellenére *Krisztus apostolának ismerjék el*. Vegyük figyelembe: „Nem szégyellem azt az evangéliumot”, amely „kinyilatkoztatja Isten igazságosságát hitből hitre” (Róm 1,16-17). Mintha egy misszionáriusnak szégyellnie kellene evangéliumát a „Rómában meghívott szentekkel” szemben, ha az még a számukra ismert, régi evangélium! A Gal 1,1 óta így nevezi magát: „Apostol, akit nem emberek (többes szám: nem az ősapostolok) és nem ember (egyes szám: nem a földi Jézus) hívott meg, hanem a halottak közül felébresztett Krisztus”. A korintusiaknak így magyarázza: „Én nem vagyok apostol? Nem *láttam* Jézust, a mi Urunkat?... Ha mások számára nem vagyok is apostol, a ti számotokra mégis az vagyok!” (1 Kor 9,1-2). *Ez az ő folytonos szüksége: Apostolnak számítani, hogy meghallgassák!* Ezért kell a Felébresztettre vonatkozó karizmatikus látását – az 500 testvér látásával, ami szintén karizmatikus esemény volt, valamint Jakab és minden apostol legendás látásával együtt – Péter és a Tizenkettő döntő látásához *hasonítania*, ami azonban a hűsvéti beszámoló szerint egészen másfajta, nevezetesen normális látás volt. – Az „*óphthé*” dativusszal szó szerint azt jelenti: „Hagyta, hogy X. lássa őt.” Ez ténylegesen olyan formula, amelyet a görög Ószövetségben, különösen a Ter-ben és a Kiv-ben gyakran használnak a „megjelenésekre”. Így Pál joggal beszélhetett saját vízióiról. De nem volt följogosítva arra, hogy Péter és a Tizenegy élményeit „erre a magasabb lépcsőfokra emelje”. Azért tette ezt, hogy a korintusiak szemében apostolnak számítson, mindenekelőtt úgy, mint Péter. Ő ugyanis Korintusban ismert volt (1 Kor 1,12; 3,22). A „*Megjelent nekem úgy, ahogyan Péternek jelent meg*” kijelentés azért is helytelen, mivel Pál nem ismerte a földi Jézust és ezért nem azonosíthatta saját látomásaival, sem külső alakját, sem magatartását, sem üzenetét. Pálnak egyedül a maga személyes karizmatikus tapasztalataira kellett alapoznia apostoli küldetését és tekintélyét. / *Jézus maga*: Azokat választotta, akiket akart, hogy „*vele legyenek*”, és elküldje őket Isten Uralmának hirdetésére és beteges gyógyítására.

Ezért Júdás apostoli hivatalát csak az nyerhette el, „aki egész idő alatt *velünk együtt volt, amikor az Úr köztünk ki-bejárt*” (ApCsel 1,21-22). Ezért nem nevezi Pált apostolnak sem az ApCsel, sem a 2 Pét, noha ő maga tizenháromszor nevezi magát

nyomatékkal apostolnak. Hogy címmel vagy cím nélkül Jézus követeként működhessék, legalább meg kellett volna „tanulnia” Jézus üzenetét az apostoloktól, és ezt nem akarta. Ezért *teológiai történeti kuriózum*, hogy ma éppen a kritikus teológusok „érik” magukat Pálhoz mint a legfőbb mértékadóhoz kötve, amikor Jézus keresztségét és feltámasztását értelmezik.

2. Legendagyártók nem járnak el ilyen céllenesen

Történelmi és pszichológiai realizmusra van szükség. Bárki kezdte is el valamikor, hogy egy puszta húsvéti hitet – amelyből a teológusok ma kiindulnak – masszív húsvéti történetekkel értelmezzék, bárki változtatta is meg a továbbmesélés során a húsvéti történeteket, nem valamiféle „az” volt („a” gyülekezet, „a” hit vagy hasonló), hanem egy *felelős prédikátor*, aki mint ilyen „haladó” krisztológiájának megfelelően nagyszerűbben és egyúttal hitelesebben akarta ábrázolni a húsvétot. Ami ennek a „reklámcélnak” nyilvánvalóan ellentmond, azt *nem találhatta ki*. Tehát:

a) Minek kitalálni asszonyokat, akik elsőként hallják az üzenetet és látják a Felébresztettet? Hozzá még a hírhedt Magdolnát! Ilyesmit kitalálni az apostolok, főként Péter alattomos megsértése lenne. (Vegyük figyelembe, hogy Mk a második Máriát a 15,40-ben „az ifjabb Jakab és József anyjának”, a 15,47-ben „Józsefnek”, a 16,1-ben „Jakabnak” nevezi. Ebből következik: Csak hűségesen egymás mellé sorolt három, rendelkezésére álló hagyományt, anélkül hogy simítólag belenyúlt volna a szövegbe. És ebből következik: A legrégebbi evangélista nem kitalálta az asszonyokat, hanem hagyományanyagként átvette!)

b) Minek kitalálni egy sírt, méghozzá olyat, amelyet könnyű kinyitni és ellenőrizni? Minek megadni egy tekintélyes tanácsúr mint tulajdonos nevét, és ezzel a barlangsírt azonosítani? Ez csak határtalan nehézségeket okoz, ha a kételkedők utánajárnak a dolgnak! Sokkal okosabb lett volna azt mesélni: A Messiást oly mélyen megalázták, hogy holttestét a gyilkosok gödrébe vetették. De három nap múltán kilebegett, és ráadásul magával vitte a jobb latort. Aki nem hiszi, ásson utána a gödörben!

c) Minek kitalálni a „cipelést” a győzelmes vonulás vagy repülés helyett?

d) Minek kitalálni egy fiatalembert egy angyal helyett?

e) Minek az összehajtott és külön letett izzadságcendő? Hiszen teológiailag semmit sem jelent.

f) Minek etetni és itatni a Felébresztettet, mintha még éhes lenne és földi dolgokat kellene megemésztenie? A kétkedőknél ez csak nehézségeket okoz. Minek ráadásul lépesmézet nyalogattatni az Úrral?

g) Miért nem találták ki a Feltámadott csodáit?

h) Miért csak 153 halat zsákmányoltak, legalább 1000 helyett?

i) Minek kitalálni még a zsidóktól való félelmet és a zárt ajtókat, ha az Úr „dicsőségesen” feltámadt?

Legendaképződményként az evangéliumok húsvéti történetei a „hallatlanul buta” osztályzatot érdemlik csak. Mint beszámoló a Mt- és Lk-szövegek szintén nem

számíthatnak érvényesnek (ellentétben Mk-kal!). Ezek prédikációk. De lelkipásztorokként a szerzők (önmagában véve mindig is!) ebbe a harapófogóba kerültek: Egyfelől kötve voltak a szóban és írásban áthagyományozott anyaghoz és nem volt szabad semmit kitalálniuk a semmiből; másfelől úgy vélték, hogy az áthagyományozottakat saját „haladó” teológiájukhoz és gyülekezetük gondolkodásához kell igazítaniuk. Az eredmény: „*Kijavították*” az áthagyományozottakat; pl. Jézus keresztségét az igazságosság helyettesítő teljesítéseként, vagy a sírbeli fiatalembert angyalként értelmezték, talán-igaz, de mindenestre a célt szolgáló történetecskéket fűztek be, pl. a sír őreiről, és teológiájukat ószövetségi idézetekkel bizonyították, amelyeket Jézus szájába adtak. Nem az lenne a kritikus egzegéták feladata, hogy az elsőként áthagyományozottakat a kiegészítésektől (a kenyérfalatokat a mártástól) lehetőség szerint elválasszák, hogy közelebb jussunk a tényekhez, „*Jézushoz magához*” ahelyett, hogy csak a „*Jézusról alkotott*” különböző korakeresztény „*eszmékhez*” jutnánk közelebb?

Ferde istenképek gátolják a húsvét tényeire vonatkozó kérdezést

Istennek csodákkal kell igazolnia magát, tehát meg kellett elevenítenie a holttestet, vélik a „jobboldali” teológusok. Ez babonaként hangzik, és mégis a feltétlen hit akarásából fakad. / Isten nem képes csodákkal beavatkozni a teremtésbe, tehát a holttesttel semmi sem történt, csupán a tanítványok fejében, vélik a „baloldali” teológusok. Ez ateizmusként hangzik, és mégis ugyanúgy a feltétlen hit akarásából fakad.

Jézus azt mondja, nem a régi istenkép, hanem a *saját istentapasztalata* alapján: *Isten nem avatkozik be, Ő már benne van (a világban), egészen természetesen.* Nem mese, hanem valóság, hogy mindennel „törődik”. Minden egyes verébbel, hát még minden egyes emberrel. Atyaként. – És igaz, hogy tiszteletben tartja teremtményeit, a járóképeseket hagyja futni, ahová akarnak, anélkül hogy pórázra fogná őket, hagyja, hogy a gonoszok gonoszságokat tegyenek, még azt is hagyja, hogy egy ártatlan emberfiát megfeszítsenek. – És igaz, hogy mindenkivel – amilyen mértékben bízik Benne – közli LEHELETÉT, EREJÉT, rendkívüli (de nem látványosan csodás) erőt ad, hogy betegeket gyógyítsanak, vagy összeomlás nélkül kiállják egy keresztre feszítés szakítópróbáját. – És igaz, hogy tapintatos, csodamentes tartózkodása ellenére, amely gyakran gyöngeségnek, vagy igazságtalanságnak, vagy éppen távollétnek tűnik, *gondoskodóan mindent jóságos kezeiben tart.*

Egy ilyen Istent „jobboldali” és „baloldali” teológusok egyaránt képesek „elfogadni” a 20. században az őszinte természetkutatókkal és történelemkutatókkal együtt. Egy ilyen Istenről *mindkettőt* feltételezni

lehet: hogy a vallástörténetben is engedi, hogy minden emberileg lehetséges badarság megtörténjék; és hogy „véletlen”-rendelkezések láncolata révén „nem hagyta a Hádészbe esni” (így Péter) a megfeszített Jézust, hogy annak Istenről szóló, megszabadító üzenete ne menjen (a történelemtől függően) egészen veszendőbe. Egy ilyen Istenben az ember képes ismét „természetesen bízni”, mint egy gyermek az anyjában; skizofrénia nélkül; *anélkül, hogy vallásosságból el kellene altatnia vagy ki kellene kapcsolnia az értelmét.*

Ötödik rész

VISSZAPILLANTÁS ÉS KITEKINTÉS

136. Vélemények Jézusról Páltól Kalkedonig

Már Jézus kortársai sajátságos, ellentmondásos, részben helyes, részben hamis véleményeket alkottak maguknak róla. – A nép: Teljhatalommal beszél. / Az ellenfelek: Az Ördöggel paktál. / A családja: Nem, csak elmebeteg. / Gyógyuláskeresők: Ő „képes” valamire, tud varázsolni. / Heródes: Benne a lefejezett János szelleme jár körbe. / Sok híve: Ő a Dávid-fiú Messiás. / A tanítványai azt mondták: Mester!, és mögötte jártak, egyszerre elbűvölve és megrettenve. / A katonák, akik kigúnyolták és megkínózták: semmi szokatlant nem találtak rajta. / Pilátus: csodálkozott a hallgatásán. / A pogány százados a végén: Mégiscsak olyasmi ő, mint egy félisten. / Mária Magdolna azt mondja: Rabbuni, én kedves Mesterem!, és mindent megtesz érte.

Egy biztos: Jézus feltűnt. De minek a révén? Realista módon induljunk ki abból, hogy magatartását tekintve minden ember „egy kissé” „meggömbült” (a helyestől „elhajlott”). Egy ilyen társaságban két típus tűnik fel: aki különösen torz módon gömbült, és aki egyáltalán nem. – Jézus talán csak az „egészen egyenes” és ezáltal „egészen egyszerű” ember, mivel Istent, és pedig az önmagától csak-jó Istent tekinti első valóságnak, minden okos De és Ha nélkül; ahogyan „egyszer egy mindig egy”, és nem egy kicsivel kevesebb. E mellett az itt képviselt vélemény mellett két tény szól:

1. Jézus azt mondja, üzenete *a kiskorúaknak* szól, azaz olyan embereknek, akik még egyáltalán nem képesek elrejteni vagy elhajlítani gondolataikat és érzéseiket. 2. Azokkal a fantasztikus véleményekkel szemben, amelyek személyével kapcsolatban fölmerültek, tudatosan *emberfiának*, azaz egyszerű embernek nevezi magát.

De aligha lehet zokon venni a második és harmadik generáció prédikátoraitól – akik már nem látták őt, nem ettek és ittak, nevettek és féltek vele –, hogy a benne lévő különöset, ill. istenit a csoda irányában keresték. *Mert az antik ember számára az istenség és a csodatevő hatalom azonos volt.* Az akkori zsidók és pogányok számára egy „csodák nélküli Isten” – akit Jézus megélt és kibírt – még elfogadhatatlan volt; legalábbis

abban az esetben, ha hagyományos vallásosságukat *nem hangolták át teljesen* Jézus útmutatásai szerint.

1. Amit Pál gondolt

Nem lehet szemére vetni, hogy nem ismerte Jézust és üzenetét. De damaszkuszi élménye után tudatosan elutasította, hogy „emberek”, azaz az apostolok által megismerje őt (Gal 1). Ehelyett egyedül a saját magánkinyilatkoztatására támaszkodott, amelyet írástudóként zsidó módra dolgozott fel. Ez a magatartása – barátilag szólva – nélkülözte a szerénységet. Rendkívüli sikerei voltak, mivel ténylegesen az ő „Jézusról alkotott véleménye” vált mértékké az egész kereszténység számára:

Jézus, aki ellen Saul korábban mint Izrael megrontója ellen harcolt – István személyében –, most az igazi Messiás és a Küriosz (egyszerűen „Úr”). Átkozott legyen, aki nem szereti őt! / Jézus már a születése előtt létezett a mennyben mint Isten Fia. / A következőképpen küldetett a mennyből a világba: Egy asszonytól való születésekor a mennyei Krisztus levetette igazi isteni alakját, és emberi alakot (*morphé*) vett föl. „*Külsőleg* olyannak találtatott, *mint* egy ember.” / Ennek az alakváltásnak az egyetlen célja halála és csodálatos feltámadása volt. A kereszten emberi teste által bemutatta bűneinkért az engesztelő áldozatot az igazságos Istennek; feltámadása lehetővé teszi a kiválasztottak vele-feltámadását az utolsó napon. Az, hogy Jézus valamilyen üzenetet hirdetett Istenről és meg akarta valósítani Isten Uralmát, említés nélkül marad. / Isten a feltámasztás által „hatalommal Isten Fiaként iktatta be” Jézust, az egész világ előtt mint Messiás-Krisztust és Kürioszt ültette trónra. Mint ilyen egy meghatározott napon (amelynek megélésében Pál reménykedett) vissza fog jönni, hogy megítélje a még élőket és a sírokból kihozott megholtakat. Addig fog uralkodni, míg minden ellenségét meg nem semmisíti. A végén mindent, ami neki alá lett vetve, és önmagát is alá fogja vetni Istennek, „*hogy Isten legyen minden mindenben*”. / Pál számára Jézus Istenhez *hasonló* Küriosz, de még *nem* Isten maga: „*Számunkra csak egy Isten létezik, az Atya, akiből minden lett, és mi érte vagyunk...*” (1 Kor 8,6).

2. Amit a Mk/Mt/Lk redaktorai gondoltak

Ezt abból lehet kiolvasni, ahogyan az áthagyományozott anyagot feldolgozták: Jézust emberi apa nélkül a Szentlélek nemzette (Mt/Lk) és ezért „Isten Fiának” (Lk) vagy „Velünk-az-Istennek” (Mt) hívják. / A testi

leszármazás révén Dávid fia (családfák). / Jézus megerősíti, hogy ő a Dávid-fiú – Messiás. / Az apokaliptika értelmében vett „Emberfiának” nevezi magát, aki a mennyből jött, és a végén bíróként visszatér. / Nemcsak betegeket gyógyított, hanem korlátlan csodatevő hatalommal is rendelkezett, képes volt halottakat feltámasztani és fákat elvarázsolni. / A feltámasztott szellemként elő tudott tűnni a semmiből, és mégis képes volt sült halat enni és megérintetni magát. / Láthatóan felment a felhőkbe, ahonnan ismét eljön, hogy megítélje a világot és megsemmisítse ellenségeit. / Mindazonáltal még *nem* Isten maga, hanem megmarad Istennek alárendelve. Ez különösen a Mt-záradékból látszik: „Minden hatalom *nekem* adatott a mennyben és a földön”, ahelyett hogy: „minden hatalom az enyém”.

3. Amit a Zsidókhöz írt levél szerzője gondolt

Véleménye egybehangzott Páléval. Sajátos hangsúlytevése: Jézus a „mi főpapunk”. Mint ilyen alá van rendelve Istennek, akinek engesztelő áldozatként mutatja be a vérért. „Vérontás nélkül nincs megbocsátás” (9,23).

4. Amit János evangélista gondolt

Egyfelől Jézus alá van rendelve Istennek. Kéri az Atyát, Ő meghallgatja, feladattal bízva meg és átadja neki a megváltandó emberiséget. / *Másfelől* Jézus maga Isten. Ő a Logosz, azaz az Isten Legbensejéből kimondott Gondolat, Isten „Szava” („Igéje”). Erről világosan az áll: „A Logosz Isten volt.” Ennek megfelelően mondja Jézus: „Én és az Atya egy vagyunk”, és vallja meg Tamás: „Én Uram és én Istenem.” / Mi érvényes tehát? Hasonló Istenhez vagy egyenlő Istennel? Ezzel az alternatívával nem lehet megfogni a misztikus Jánost. Akárcsak Pál, ő is hisz a személyek egymásban levésében és egy voltában: „Aki eszi az én testemet... abban benne maradok... általam fog élni” (6,54-57). De ez nemcsak Jézus és a tanítványai között áll fenn, hanem Isten és Jézus között is: „Ahogy te, Atyám, bennem vagy és én tebenned, úgy legyenek ők is egyik mibennünk” (17,21 skk). A következmény nemcsak egy Hármaskör, hanem Mindenek-Egysége is, növekvő misztikus megistenülés, ámde nem a világé, hanem csak a kiválasztottaké.

A különbségek Jézussal szemben: a) Bár Isten LEHELETE éltette (ahogy egyébként az Ószövetség szerint minden teremtményt, az állatokat és a

csillagokat is), Jézus mégis mindig úgy tudta, hogy Istennel mint az egyesegyedüli „Úrral” szemközt áll és Neki alá van rendelve. Éppen így minden feljünk fordulás mellett is mindig megmaradt a tanítványaival szemközt állónak, akiknek meg kell tanulniok etikailag úgy viselkedniök, ahogyan Isten, de sosem kell Istenné válniök. b) A jánosi Jézus különösen sokat beszél a szeretetről. Ha azonban az ember jól megnézi, kiderül, hogy mindig csak a kiválasztottak csoportjára gondol, sosem a „gonosz” világra. „Nem a világért könyörgök, hanem...” (17,9).

5. Amit a János-apokalipszis szerzője gondolt

Vérszomjasan festi meg a bosszúálló Krisztusnak már Pál által bevezetett és Mk/Mt/Lk által átvett képét. „Vérrel itatott öltözetben... tapossa Isten bosszúálló haragjának sajtóját” (19,13-15) stb. És aki mindezt nem tartja igaznak, azt Isten az ebben a könyvben leírt csapásokkal fogja sújtani (22,18).

6. Amit a 2. század apológétái gondoltak

Többek között arra tettek kísérletet, hogy spekulatív módon átgondolják Isten és Jézus viszonyát. A jánosi Logosz az isteni Értelemnek a kozmoszban működő elve. Csíraszerűen már a régi filozófusokban jelen volt, de csak Jézusban vált teljesen hatékonnyá. – Jézusnak a kiskorúak számára adott üzenetét „bölcseességgel” javították fel!

7. Amit a 2. század keresztény gnosztikusai gondoltak

Az Arisztotelész szerint változhatatlan Isten abszolút túlvilági, semmi köze a világhoz. A megváltás az önmagában véve jó „szellem” megszabadulása az önmagában véve rossz „anyagból” aszkézis és titokzatos, automatikusan ható szentségek révén. A Megváltó a kettős lény, Jézus+Krisztus: Jézus az emberi megjelenés, amelyen a mennyei lény, Krisztus megnyugszik. – Misztériumvallás!

8. Amit a 2. században Iréneusz gondolt

„Isten (Jézusban) emberré lett, hogy mi istenivé legyünk.” – A páli és jánosi krisztológiát az antik misztérium-eszméssel kombinálja: nem keverendő össze Jézus ama követelményével, hogy „váljunk Isten fiaivá” az Atya magatartásának, különösen ellenségszeretetének utánzásával.

9. A szükséges gátépítés a 2-3. században

A gnoszticizmus áradata azzal a veszéllyel fenyegetett, hogy az evangélium teljesen feloldódik a misztikában és a filozófiában. A felelősöknek ezzel szemben gátat kellett szabniok: a) A normaadó *hitőrzők* rögzítésével. Kialakították a monarchikus püspöki hivatalt, amelyet a tanító hivatal is megillet. Kritériumnak elég volt az „apostoli szukcesszió”, azaz valamely bizonyítható apostolutód kézrátétele. b) A normaadó *hitforrások* rögzítésével. Kiválogatták és kanonizálták az ó- és újszövetségi írásokat. A valódiság kritériumának elég volt az apostoli vagy apostoltanítványi (feltételezett) szerzőség. c) A normaadó *hittartalmak* rögzítésével. Megfogalmazták a hit rövid foglalatait és ezek „apostoli” hitvallásoknak számítottak. Keresztelési hitvallásként az egyháztagság és az üdvösség feltételeivé váltak, és így kivonták őket minden vita lehetősége alól.

A gátra szükség volt, de túl alacsonyra építették. *Legfőbb mértéknek a jézusi helyett az apostolit fogadták el, és ezt is merev, legalista értelmezésben.* Ez bizonyára nem a mennyei Krisztus iránti hiányos tiszteletből fakadt, hanem abból, hogy egyfelől úgy vélték, az újszövetségi szerzők valóban apostolok vagy apostoltanítványok voltak, másfelől pedig feltételezték, hogy a Szentlélek pártfogásával hamisítatlanul „kellett” továbbadniok Krisztus tanítását.

10. Amit a 3. században Órigenész gondolt

A Logosz ugyan, aki öröktől fogva születik Istentől, egylényegű az Atyával, de mégis alá van rendelve neki. Jézusban egy tisztán emberi lélekkel egyesül, emberi testet vesz föl és Istenemberré válik (Jn-evangélium). Az Istenember legyőzi a démonokat, és kereszthalálával megfizeti az Ördögnek az őt megillető váltságdíjat a foglyok kiváltásáért (Pál), hogy az istenellenes anyaghoz való kötődéstől megszabadulva ismét felemelkedhessenek Istenhez (újplatonizmus).

11. Amit a 3. században (Isten egyetlenségét hangsúlyozva) a monarchiánusok gondoltak

a) Az adopciánusok: Csak az Atya az Isten. Jézust, aki csak ember, Isten a fiaként adoptálta és isteni erővel töltötte el. Nem természetszerűen, hanem csak etikailag egyesült az isteni Logosszal, amennyiben Isten akaratát teljesíti.

b) A patripasszionisták ellenben: Csak Jézus az Isten. Megokolás: Isten három különböző szerepet játszik: 1. mint Teremtő és Atya, 2. mint emberré vált és megfeszített Fiú és Megváltó, 3. mint Szentlélek. – Dogmatörténeti érdekesség: A szentként tisztelt Zefirinusz pápa is kijelentette: „Csak egyetlen Istenről tudok (*hena theon*): Jézus Krisztusról, aki született és szenvedett, és rajta kívül senki másról.”

12. Ahogyan a római császárok eldöntötték a vélemények vitáját

312: Kereszt- vagy Krisztus-jelvényel katonái pajzsán Konstantin legyőzi riválisát, Maxentiuszt, és így kivívja az egyeduralmat a Római Birodalom nyugati részén. 313-ban biztosítja a teljes vallásszabadságot.

325: Hogy az egész birodalomban, amelyet 324-ben politikailag egyesített, helyreállítsa a vallási egységet is, összehívja a (dogmatörténetileg legfontosabb) zsinatot Nikaiába (Nicea) és vezeti azt, mégis anélkül, hogy közvetlen kényszert alkalmazna.

341: Fia, Konstantius halállal fenyegeti a „pogányokat” (*pagani* = nem városiak). A kereszténység államvallássá válik, az egyház pedig üldözővé.

380: A *Tesszalóniki ediktumban* Gratianus császár nyugaton és Theodósios császár keleten minden római alattvalótól megköveteli a „Péter apostol által a rómaiaknak áthagyományozott és Damazusz pápa által képviselt vallás” elfogadását. Ennélfogva rögtön mostantól „az Atya, a Fiú és a Szentlélek egyetlen Istenségében való hit” az egyedül jogosult az egész Római Birodalomban. Az ettől való eltérést vagy a kereszttség felvételének megtagadását államellenes bűncselekményként torolják meg!

13. Amit a Niceai zsinat (325) atyái gondoltak

A zsinat előtt: Órigenész hívei, keleten a püspökök többsége, azt állítják, hogy Jézus ugyan a Logosz, de alá van rendelve Istennek. / A nyugati püspökök többsége azt állítja, hogy Jézus Isten. Ha az egyház szentségei megistenítik az embereket, akkor az egyház és szentségei alapítójának lényegileg egynek kell lennie Istennek. / Áriusz azt állítja, hogy Jézus ugyan a Logosz, de nem Isten maga, hanem Isten teremtménye. Valóban képes a szenvedésre és szabad döntése folytán etikailag jó. Áriuszt 318-ban egy egyiptomi színóduson kiközösítik.

A zsinaton: A még megkereszteletlen Konstantin császár elnököl, intenzíven a megegyezésre szorítja a püspököket és javaslatot tesz a „*homo-ousios*” (egylényegű) egységformulára. Ezt elfogadják és azóta

minden keresztény keresztelési hitvallása így hangzik: „*Jézus Krisztus valóságos Isten a valóságos Istenből, egylényegű az Atyával.*” – Egyszer vegyük már figyelembe ennél a mindmáig hatékony *váltóállításnál* a felelősök *jézusellenes* mentalitását: Áriuszt és követőit számúzik. / „Aki Áriusz írásait rejtegeti és nem veti önként tűzbe, halállal lakoljon”, így szól az egyik zsinati határozat. / A császár, aki egységesen akarja rögzíteni a hűsvét időpontját, mértéktelenül, „gyűlöletes tömegként” szidalmazza a zsidókat. / Szent Atanáz, az „igazhívők” legélesebb eszű teológusa, később még azzal rágalmazza meg a halott Áriuszt, hogy az árnyékszéken halt meg. – Míg Jézus a zsidó inkvizíció áldozatául esett, most feltámad a keresztény inkvizíció Jézus megdicsőítésére!

A zsinat után: Mivel a keletiek elnyomva érzik magukat, elkeseredetten folytatódik a harc. Hamarosan hozzájön a civódás arról, hogyan egyesült Jézusban az isteni és az emberi természet. 40 éven belül 13 vitaszínódust tartanak. A pártok megkeményednek és kiközösítik egymást. Kölcsönösen kiverik egymást az egyedül üdvözítő egyházból saját, egyedül helyes véleményükkel. Körös-körül a keresztény, *jézusellenes fundamentalizmus* uralkodik.

14. Amit a Konstantinápolyi zsinat (381) atyái gondoltak

Csak megerősítik a niceai dogmát. Mégis vegyük figyelembe a történelmi összefüggést: A Tesszaloniki ediktumban egy évvel korábban nyilvánította a két császár egyedül jogosultnak a niceai hitet, és államellenes bűncselekménynek az ettől való eltérést!

15. Amit az Efezusi zsinat (431) atyái gondoltak

Jézus anyját is bevonják a krisztológiai spekulációba. Mária gyermeke kezdettől fogva maga Isten volt; tehát Mária „Isten Anyja”; ezáltal mint Istenszülőt (*theo-tokos*) megilleti őt a legfőbb tisztelet.

16. Amit a Kalkedoni zsinat (451) atyái gondoltak

Jézus istenségét illetően „végérvényesen”, minden időkre szólóan rögzítik: Jézusban csak egy személy van, nevezetesen az isteni, ámde két természet, nevezetesen az isteni és az emberi. E két természet nincs elválasztva egymástól, de nincs is összekeveredve egymással. Ez elegendő anyag a további vitákhoz. – De az atyák megnevezték dogmájuk belső megokolását is: Úgy kell hinni, ***ahogyan Jézus Krisztus maga tanított rá***

minket (kathaper autos... exepaideusen).

Ebből kikerülhetetlen logikával következik: 1. Kalkedon dogmáját akkor kell hinni, „ha” *Jézus Krisztus maga* tanított ilyesmit. 2. Kalkedon dogmáját nem kell tovább hinni, „ha” kiderül, hogy *nem Jézus Krisztus maga* tanított ilyesmit. – *Ez az egyházi-legális kivezető út a dogmák kényszeréből.*

137. Jézus maga – ma

A „keresztény nyugat” helyzete: Vallásos emberek is kilépnek az egyházból, vagy „kívül” érzik magukat. Nem akarják tovább titkolni ellentmondásukat a hivatalos tanítással és annak következményeivel. Egyesek közben a Bibliát is kidobják a hajóból, mások azt mondják: Jézus igen, egyház nem. Mindkét felekezet gondolkodó lelkészei szenvednek attól a meghasonlottságtól, ami aközött feszül, amit felismertek és amit prédikálniok szabad. Ezt sok beszélgetésből és levélből tudom, valamint egy bizalomra méltó pszichoterapeutától, aki meglepően sok lelkészt gondoz, noha ő maga már egyik egyházhoz sem tartozik. – Félreértések elkerülése végett itt be kell szúrnom: Ezzel a könyvvel egyetlen meghatározott egyház mellett sem fejtek ki propagandát. *Csak a Jézus által hirdetett Istennek csinállok reklámot.* De nem az alaktalan „mindenségben” reklámozom Őt, hanem *mindenekelőtt és amennyire lehetséges* a konkrét egyházakban, mivel bennük nemcsak az *alkotmányos kötelesség*, hanem a *jóakarát* is megvan a tekintetben, hogy Jézus szerint tájékozódjanak.

A döntő zsinatok és a reformáció idején voltak olyan teológusok, akinek az írásai keserű gyűlölködést árasztottak. Ezzel kigúnyolták azt a Krisztust, akit lelkesen prédikáltak. Bizonyos teológiai publikációkban, amelyek igen haladónak adják ki magukat, jóllehet csak a felszínen kapirgálnak, ma is tapasztalok hasonlót: kritika, „mániát” az összes konzervatívokkal szemben, akik nem igyekeznek időben utolérni a holnapi divatot; szeretetlen gyűlölködést a pápával, a püspökökkel és az egyházi teológusokkal szemben. Ezzel nem tudok mit kezdeni, és nem szeretném, ha valaki ebből a könyvből köveket gyűjtene a másként gondolkodók megkövezéséhez. Minden alapvető kritikám ellenére (még a „szent” írásokkal szemben is), ami számomra Jézus alapján parancsolónak tűnik, elég józanul látom, a) hogy Jézus Istenről szóló üzenetét bizonyára még egyetlen csoport és egyetlen korszak sem valósította meg töretlenül, b) hogy a „tisza evangélium” valószínűleg mindig csak megközelítendő utópia marad, c)

hogy ma a sokat gyalázott nagyegyházak mindenek ellenére több jézusit tesznek, mint szeretetlen kritikusaik.

*Létezik-e felelősséggel vállalható út a „fent” elhelyezkedő egyházi tanítóhivatal, a „lent” elhelyezkedő kritikus laikusok és a közvetítő prédikátorok közötti békéhez? Felelősséggel nem vállalható a titkos hazugság útja, bármilyen „jószándékkal” járjanak is rajta, mivel a felé a kapu felé haladunk, amely mögött mindenkinek egyénileg kell felelősséget vállalnia önmagáért az előtt az Isten előtt, aki az igazság. Akkor már semmiféle, mégoly szent hagyomány vagy hittani bizottság sem lesz mértékadó üdvösségünk szempontjából, hanem egyedül a valódi Isten, akit ugyan most még nem ismerünk, de akit legalább *őszintén* keresnünk kell. Nem vállalható felelősséggel a gyűlölködés útja, a kis és nagy vallásháborúk, mivel a végén egy olyan Isten előtt kell számot adnunk magunkról, aki a szeretet. Nem vállalható felelősséggel az igazság kérdésével szembeni reménytelenség útja, a továbbpepecselés, ha egyszer úgyis minden hiábavaló, mert a Teremtő értelmet, az igazságra irányuló lelkiismeretet és a szellemi érésre törekvést ültette belénk, hogy úgy közeledjünk *tántoríthatatlanul* az igazság felé, ahogyan erre éppen képesek vagyunk.*

A dogmatikai kényszerekből kivezető, *felelősséggel vállalható* útra a Kalkedoni zsinat atyái mutattak rá, tudatosan vagy öntudatlanul. Kinyilvánították, hogy akkori kijelentésüket (Jézus Isten) úgy kell dogmának elfogadni, „ahogyan Jézus Krisztus *maga* tanított rá minket”. *Ezt történetileg komolyan kellene vennünk!* Az 5. század ama teológusai biztosan nem akartak tévtanítást hagyni ránk, 20. századi emberekre. Ők valóban hitték, hogy Jézus maga tanított ilyesmit, mivel – tiszteletben tartandó jámborságuk erejében – nem voltak képesek arra, hogy a „szent” szövegeket józanul megvizsgálják, és ezért a jánosi teológiát Jézus saját szavainak tartották. Ezt nem szabad zokon venni tőlük. *De mi, mai teológusok vétkessé válunk, ha nem kutatjuk elfogulatlanul, vajon a történeti Jézus (és nem a hit valamiféle Krisztusa!) valóban azonosította-e magát Istennel, vagy – „csak” szerény istenkereső lévén – csupán új módon tapasztalta meg Istent, és Istenhez akarta vezetni embertársait. Ennek az alapkérdésnek a megvilágításához kétségtelenül elegendő a rendelkezésünkre álló történeti anyag, még akkor is, ha szuperkritikus egzegéták a Mk/Mt/Lk által áthagyományozott jézusi szavak és történetek kevesebb mint felét hagyják érvényben.*

Először lehetőleg elfogulatlanul és lehetőleg közösen kiásni, ki volt Jézus

valóban és mit akart valóban, hogy szilárd, közös alaphoz jussunk – *ez ma lehetséges!* És ez a felelősséggel vállalható út a békéhez az egyházakon belül (fentiek és lentiek, jobbosok és balosok között), és a kommunióhoz azon egyházak között, amelyek Jézus szerint *akarnak* tájékozódni.

De ha sikerülne is elhordani a „Jézusról alkotott” téves „vélemények” sok évszázados törmelékét, a Mester tanítványaiként még akkor is előttünk állna a tulajdonképpeni munka. Aki ma csupán szó szerint ismételteti azt, amit Jézus kétezer évvel ezelőtt Izraelnek mondott, anélkül hogy „maivá” tenné (ahogyan ezt a „jóságos János pápa” programszavával, az aggiornamentóval kifejezte), az megkövesíti és ezzel ismét meghamisítja őt. Minden ember anyai Atyjáról szóló üzenetét alkalmaznunk kell egy kivitelezhető politikára. És a csodamentes Isten–Világ-összefüggésről szóló tanítását alkalmaznunk kell viszonyunkra a teremtéshez, amelybe ismét bele kell illeszkednünk ahelyett, hogy uralkodnánk rajta. – Nekem úgy tűnik, Jézus realizmusa jobban illik a 20. századba, mint az elsőbe.

138. A valódi Isten

Az első oldaltól kezdve Istent akartuk keresni, akit nem ismerünk. De a realista Jézus mellett az ember nem azt tanulja meg, hogy Istent tökéletesen megismerje, hanem azt, hogy egészen rábízta magát. Itt „lenn” ehhez még nincs szükségünk teljes istenismeretre. Az alighanem szétrobbantaná fejecskénket, ahogy az erős áram egy zseblámpaizzót.

Példák Istenről alkotott elképzelésünk *határaitra*: A Teremtő legalábbis nem kevesebb, mint „személy”. De hogy mire képes egy személy, azt csak a saját Én-ünkről és a környezetünkről szerzett tapasztalatainkból tudjuk. Ebből fakadnak az ilyen kérdések: Hogyan lehetséges, hogy Isten mint személy egyidejűleg kívül van és belül van személyes teremtményein? Hogyan képes Isten mint személy egyszerre sokakat, sőt mindenkit valóban egyedileg „szeretni”? Együttérző személyként hogyan engedhet meg teremtésében a kétségbeesésig vivő szenvedést és az önpusztításig terjedő gyűlöletet? És így tovább. Ilyenek a mi még megoldhatatlan kérdéseink.

Mindazonáltal: *alaptájékozódásunkhoz elég „Istennek az a gyöngé sejtése”*, amely minden újszülöttben benne van, ahogyan az állatokban az élethez szükséges ösztönök. És aki úgy gondolja, hogy ő ateista, vagy „sejtelve sincs Istenről”, az végezze el a *féregtesztet!* – Keress egy földigilisztát, és szemléld 3 percig lassan, beleérzéssel! Aztán egészen nyugodtan koncentrálj arra, hogy tűszúrásokkal halálra kínozd; de lassan és

belső izgalom nélkül! Erre nem lennél képes? Undort éreznél öröm helyett? Tulajdonképpen miért? Hiszen a féreg minden vonaglása boldoggá tehetne, mivel hatalmat gyakorolsz egy élőlényen. Miért van gátlásod? Mert *normális* ember vagy! Mert egy hang szavak nélkül azt mondja neked: Légy irgalmas! Ez a hang sem az élni akarásodból nem származik, sem az értelmedből, mert az irgalomnak egyikéhez sincs köze. Ez a hang nem szól így a macskához, hiszen az irgalmatlanul játszik az egérrel. Ez a hang igen halk, csak a belső nyugalomban és éberségben érzékeli az ember világosabban, a felindultságban és a nyüzsgésben nem.

Honnan ez a „Légy irgalmas!” hang az emberben? Honnan az „Induljunk Afrikába!” hang a gólyákban? Minden bizonytalansággal *minden élőlény első okától, akit röviden Istennek nevezünk*. Te azt hitted, hogy Ő messze fönn van, és hogy neked „sejtelled sincs Istenről”, mivel a Láthatatlant, akinek művei körös-körül láthatók, és akinek ösztönző hangja folytonosan hallható, csodálónak tartottad, akit csak csodálatos különöcsök érzékelnek. Közben a valódi Isten személyesen szól az emberhez, *mihelyt az elhallgat és odafigyel Rá*. És szívének hangján keresztül Isten elég világosan beszél ahhoz, hogy az ember megtalálhassa útját az üdvösséghez, míg a gólyáknak meg *kell* találniuk útjukat Afrikába.

A dogmatikusok gúnyolódhatnak vagy félhetnek, hogy itt egy primitív, körvonalak nélküli, általános vallást hirdetünk, amelynek semmi köze ahhoz az Istenhez, aki Krisztusban kinyilatkoztatta magát. Legyen szabad emlékeztetni őket arra, hogy Jézus maga pontosan ezt a „*primitív*” vallást hirdette, és pedig *egyértelmű körvonalakkal*. Egy írástudónak így mutatta meg az Éltre vezető utat: Egy ember, akárki, még csak nem is zsidó, találkozik egy kegyetlenül összevert embertársával. Hallja Isten hangját, amely azt parancsolja neki: „Légy irgalmas ehhez a rablók kezébe esett emberhez (ehhez a féreghez)!” És ő engedelmeskedik szíve mennyből jövő hangjának, segít a szegényen, mégpedig teljes erőbevetéssel. Így ábrázolhatná ezt egy teológus, de Jézus világiasan beszél, anélkül hogy megnevezné Istent: „Részvétől eltelve” megy oda stb. A részvét normális emberi érzés, és semmi köze az igazhitűséghez. Mindenki engedheti, hogy ez mozgassa, függetlenül attól, hogy Jahvét vagy Jupitert hívja-e segítségül. Tehát „általános vallás”!

De korántsem világos körvonalak nélkül! Nem: Mindenki a maga módján! Nem: Cselekedjék mindenki a maga szubjektív lelkiismerete szerint! Hanem: *Csak a szív primér, azaz legtermészetesebb, első, minden racionálisan és vallásilag rögzült megfontolás előtti mozdulása mondja*

*meg az embernek ösztönösen-helyesen, mit akar tőle Isten. Jézus ezt két negatív példán szemlélteti: A pap egy szekundér lelkiismereti hangot követ, nevezetesen a rá kiszabott kultikus tisztasági parancsot, és emiatt kerüli ki a félholtat. A fogadós is csak egy szekundér hangot követ, amely arra tanítja őt, hogy Isten megelégszik az igazságossággal, és ezért „semmit sem tesz ingyen” a súlyos sebesülttel. Jézus kerek-perec megmondja: *Egyedül a szamaritánus érezte és tette ösztönösen-helyesen azt, amit a valódi Isten minden embertől kíván.**

Mivel Isten maga *az anyai Atya*, ezért a Jézus által újra felfedezett, „*primitív*” emberiségvallás ez: romlatlan szívből fakadóan, habozás nélkül, egészen szeretni. Hogy a Teremtő helyes ösztönöket adott a vándormadaraknak, azt abból lehet látni, hogy megérkeznek Afrikába és *képesek ott élni*. Hogy az emberek fiaiba a szeretet készítésével a helyes LEHELETET lehelte bele, azt abból lehet látni, hogy ez a legbenső, egészen soha el nem némuló készítés az *életre* vezeti őket, és ez azt jelenti: *valódi örömré*.

Jézus azt mondja a jószándékú, de teológiájában még megrekedt írástudónak: „Tedd ezt (amit „egy ember” a szívét követve tesz), és *élni* fogsz!”

Nincs jobb végpontja istenkeresésünknek és az élet értelmét keresésünknek, mint ez a mindenkihez szóló szívélyes meghívás: Merj *egészen* szeretni, és helyesen fogsz élni!

Jegyzetek

1 Mt így helyesbítette a Mk-szöveget: „Jézus... eljött Jánoshoz, hogy megkereszteltesse magát vele. Az azonban akadályozta őt, és azt mondta: Nekem van szükségem arra, hogy megkereszteltessem általad, és te jössz hozzám? De Jézus azt felelte neki: Engedd most meg ezt, hiszen úgy illik hozzánk, hogy az egész igazságosságot beteljesítsük.” – Ez történetietlen, mert: 1. János később sem ismerte el Jézust nagyobbnek (Mt 11,2-3.6; 9,14). 2. Ha Jézus őszinte volt, amint azt mindenkitől megkívánta (Mt 5,37), akkor nem tehetett „úgy, mintha” szüksége lett volna a keresztségre, noha tudta, hogy nincsen szüksége rá. (Ha őszintétlenül kezdte művét, akkor nem volt alkalmas arra, hogy Isten követe legyen, és el kellene felejtenünk őt.) 3. A helyettesítő keresztség eszméje – mások számára teljesíteni Isten egész jogigényét – nem illik Jánoshoz, mivel keresztelendőinek saját bűneiket kellett megvallaniok, hogy elnyerhessék azok bocsánatát. 4. A Jézus által hirdetett Istenhez pedig igazán nem illik, hiszen ő ingyen bocsát meg mindazoknak, akik ugyanúgy megbocsátanak egymásnak. (Hanem csak Pál megigazulástanához illik, amely Krisztus helyettesítő engesztelő haláláról szól.) – Jn teljesen törölte Jézus keresztségét, jóllehet beszámol Jézusnak a Keresztelővel való találkozásáról. Mert számára Jézus Isten maga: „Az Ige Isten volt.”

2 Jézus keresztségének értelmezései a mai egzegézisben: E. Lohmeyer, *Das Evangelium des Markus*, Göttingen 1967 és R. Pesch, *Das Markusevangelium*, Freiburg 1976, valamint J. Gnilka, *Evang.-kath. Kommentar zum NT*, 1978 kikerüli a keresztelés motívumának kérdését. – J. Schmid, *Das Evangelium nach Markus*, Berlin 1959: Jézus Isten akaratát akarta beteljesíteni. – W. Grundmann, *Das Evangelium nach Markus*, Berlin 1959: De nem a megtérés keresztsége volt. – P. C. Böttger, *Der König der Juden (Mk-kommentár)*, 1981: Jézus a népéért megy keresztül a megújulás ítéletén. – F. Rienecker, *Das Markusevangelium*, 1977 (pietista irányultságú és Pált követi): Az Atya „bűnné tette” a Fiút. – E. Drewermann, *Das Markusevangelium*, Olten 1987 (mélypszichológiai értelmezés): Mindenki más Isten ítéletétől való félelmében jött. Ezzel szemben Jézus azért kereszteltette meg magát, „hogy bizonyítsa: nincs jogosultsága az Isten ítéletétől való félelemnek”. Tehát már ismerte Istent! – E. Haenchen, *Der Weg Jesu (Mk-evangélium és kánoni párhuzamok)*, Berlin 1968: Kétségbe vonja Jézus keresztségének történetiségét. Ha megkereszteltette magát, akkor az „áttörés” volt. Ilyesmi nem lehetséges, mivel sosem ismerte el magát „tékozló fiúnak”. Tehát sosem kereszteltette meg magát. A Mk-szöveg bizonyára „a keresztény keresztelési gyakorlat visszatükröződése”.

3 J. Schmid: Még nyitva hagyja a tények kérdését. – W. Grundmann: Csak hitvallás. – E. Lohmeyer: A gyülekezet alkotása. – R. Pesch: A korai palesztinai krisztológia dokumentuma. – J. Gnilka: „A Jézusra magára visszamenő történeti emlékezés kizárandó a teológiai megformálás miatt, amely teljes mértékben átvett (őszövetségi) motívumokkal dolgozik.” Tehát bölcsességi-apokaliptikus meghívási történet. – A. Vögtle: Apokaliptikus jelenetként fogalmazták meg, hogy Jézust mint a nagyobbat ábrázolják. – E. Haenchen: Nem Jézus belső tapasztalásának közlése. „Nem régi történeti hagyomány, hanem az őskeresztény tapasztalás

visszatükrözése Jézus életébe.”

4 Csak Lk cseréli föl az égből jövő szót egy idézettel, hogy Jézust a messiáskirályként ábrázolja: „A fiam / vagy te, / ma / nemzetelek téged”: a szörendig menően pontosan Zsolt 2,7. A „ma nemzetelek” kifejezést – amelyet a zsidók helyesen értettek úgy, hogy trónra lépése napján Jahve adoptálja a királyt – a pogánykeresztények könnyen félreértették: Egy isten egy szűzzel nemzi – mint a régi mítoszokban – az istenembert vagy a hőroszokat. – Mt a „Te vagy...”-ot „Ez az...”-ra változtatja. Eszerint Isten a körülállóknak nyilatkoztatta volna ki, kicsoda Jézus. Ez nem bizonyul igaznak. Különben János nem kérdeztette volna meg később, ő-e „az Eljövendő”.

5 Csak Mt/Lk toldja be Jézus akaratlagos böjtölését, amely megkísértésének indítékává válik. „Miután 40 napot és 40 éjszakát böjtölt (Lk: egyáltalán semmit sem evett), végül megéhezett. Akkor odalépett a Kísértő...” – Mt/Lk a „Satanas”-t „Diabolos”-ra változtatja, az „Ördög” csak-negatív alakjára. – Mt törli az állatokkal levést. „Akkor elhagyta őt az Ördög, és íme, angyalok jöttek és szolgáltak neki.” Így mégiscsak látványos csodát csinál a jelenetből. Lk törli az állatokat és az angyalokat.

6 A görög szöveg szó szerinti fordításához: A „*kairos*” jelentése: a helyes, az alkalmas idő; itt az Isten Uralmára való feszült várakozás ideje. / A „beteljesedett”, pontosabban „beteljesített” itt valószínűleg azt jelenti: Isten által. Jézus – mint a jámbor zsidók – gyakran vette igénybe a nyelvtani szenvedő szerkezetet, hogy elkerülje a szent Név megemlítését; ez a „*passivum divinum*”. Ez a kor, az „esély ideje” nem automatikusan jött el, mint a napfelkelte, hanem Isten hozta el. / Az „elérkezett” kerek-perec azt jelenti: itt van, fogható, ha kinyújtjátok a kezeteiket – amint Jézus gyakran magyarázza. A „közel van” vagy „elközelgett” fordítás még megengedi az apokaliptikusok ködös, és ezért mindig helyes „El fog jönni!”-jét. Ezzel szemben Jézus: Nem, az idő beteljesedett! / A „*metanoeite*” szó szerint azt jelenti: „Alakítsátok át gondolkodástokat!”, és egy belső és egész jellegű átállítódásra vonatkozik. A „Tartsatok bűnbánatot!” fordítás túl egyoldalú, mert Jézus az aggodalmaskodókat szólítja fel: Térjete meg a bizalom magatartására! / Az „*eu-angelion*” szónak megvan a maga története: Először Jézus hallotta a mennyből a legboldogítóbb üzenetet: Szeretlek téged! Aztán lefordította ezt és továbbmondta: Isten minden embert előfeltétel nélkül szeret. Csírájában ez „Isten jó üzenete”, mivel Istentől indul ki. Jézus „evangéliumnak” nevezi a prédikációját és „evangélizálásnak” a tevékenységét, konkrétan Jánoshoz (aki az Istentől való félelmet terjesztette) intézett válaszában: „a szegényeknek jót jelenteni” (Lk 7,22). Az apostolok „evangélizálásra” lettek küldve, és így is nevezték szolgálatukat. Aztán jött Pál, aki nem akarta „megtanulni” az apostoloktól Jézus üzenetét (Gal 1), és megigazulástanát különösen a római gyülekezethez írt levelében „az én evangéliumom”-nak nevezte, amely „nekem kinyilatkoztatott”. Feltehetőleg erre föl gyűjtötte könyvbe Rómában elsőként Márk a Jézusról szóló hagyományokat, és a „Jézus Krisztus evangéliuma” címet adta neki. Később még kb. 50 további „evangélium” keletkezett, amelyek közül hármat egyházilag érvényesnek ismertek el.

7 Jézus nem azt mondta: „Én megbocsátom a bűneidet”, hanem azt, hogy „megbocsátatnak”, természetesen Isten által. *Passivum divinum* (ld. 6. jegyzet). Ezt az Istenről tett kijelentést a teológusok istenkáromlásnak érezték. Először is arról volt szó, hogy Jézus „mondta” Istennek ezeket a tevékenységeit: „Ő megbocsátja a bűnöket, Ő betegeket gyógyít”, ami önmagában véve mindkét esetben egyformán kevés fáradságba kerül; azután viszont arról a kérdéstről volt szó, rendelkezhetik-e egy ember olyan teljhatalommal, hogy ezeket az igazságokat most ható

valóságokként mondja ki. És ez az, amit a végén a szemtanúk elismernek: Isten „ilyen teljhatalmat ad embereknek”. – Ebben az esetben Mk/Lk feldolgozott szöveget hoz. A furcsa tetőkibontás díszítőeleme ugyan ártalmatlan; a krisztológiai túlzás azonban az ellenfelek tiltakozásának betoldásában rejlik: „Ki bocsáthat meg bűnöket Istenen kívül?” Jézus ugyanis nem állította, hogy ő maga képes bűnöket megbocsátani.

8 Jézus bizonyára *fölnézett*, mivel a férfi házának erkélyén állt; ezt szőtték tovább novellisztikusan úgy, hogy fölmászott egy eperfügefára, mivel alacsony termetű volt.

9 A „lakodalmi vendégek” körülírása a „lakodalmi terem fiai”. A kapcsolódó „amelyben” (*en hó*) a teremre vonatkozik, a jézusi értelemben vett Isten Uralmában való „bent levésre”. A Mk-redaktor a vőlegény jelenlétének idejére vonatkoztatja (*en hó – hoson khronon – ameddig*), hogy hozzáfűzhesse: „Jönnek azonban majd napok, amikor elragadják tőlük a vőlegényt. Akkor fognak bőjtölni, azon a napon.” *A vőlegény elrablásának képe és a tárgyi kijelentés egyaránt irreális, a következő okokból:* 1. Míg Jézus Istenről beszélt úgy, mint a nép Vőlegényéről (amit minden zsidó rögtön megérthetett), az utómondat szerint önmagát nevezte tanítványai vőlegényének. Ezt a gondolatot egyetlen más jézusi mondás sem támasztja alá! 2. Eszerint már kezdetben biztosan megjövendölte volna erőszakos halálát, jóllehet a valóságban az Olajfák hegyének órájáig reménykedett megmenekülésében. 3. Eszerint a tanítványaira vonatkozó útmutatást, hogy később bőjtöljenek, idegenekkel közölte volna. 4. Amikor érezte, hogy hamarosan elszakítják övétől, akkor egyáltalán nem bőjtölést rendelt el a maga emlékezetére, hanem épp ellenkezőleg: Bort igyanak egyetlen pohárból, hogy emlékezzenek rá. – Egy döntő jézusi mondásnak ez a kijavítása = felvizezése jóakarátú pasztorális szándékból fakadt. A zsidókeresztény gyülekezetek alkalmazkodtak zsidó környezetük bőjtölési gyakorlatához, minden biztonnal azért, hogy ne számítsanak vallástalan embereknek. Csak hétfő és csütörtök helyett „azon a napon” bőjtöltek, nevezetesen pénteken. Az ilyen böjti gyakorlattal rendelkező gyülekezeteket csak megzavarja, ha felolvassák nekik a tiszta jézusi szót a „nem bőjtölhetésről”! Tehát, gondolta bizonyára egy okos prédikátor, Jézusnak így meg így kellett gondolnia. Hozzáírja a kommentárját, mások pedig jézusi igeként másolják le azt. A végén ismét gondosan befödik az Istenben való öröm jézusi kitörését.

10 Valószínűtlen, hogy az ünnep rendezője ne vette volna észre, mit csináltak a felszolgálók és honnan lett a bor. De csak ez a 9b versbe beszúrt nem-tudás teszi a tréfát tárgyi kijelentéssé és az egész folyamat látványos csodává. A „*phoneó*” „hivatta a vőlegényt” fordítása is – mintha az véletlenül házon kívül lett volna –, ahelyett hogy korrektül „odakiáltott neki”-vel fordítanak (névvel együtt, mondjuk így: „Hé, Ferkó!”), megerősíti azt a benyomást, hogy igen komoly ügyről volt szó. Komikus módon azonban állítólag csak a felszolgálók szereztek tudomást erről „az első csodabizonyítékról”, s még csak a tanítványok sem. Hacsak Jézus aztán nyilvánosan ki nem jelentette: Bort csináltam a vízből, mert én vagyok a Messiás.

11 Már Mk/Mt/Lk utólagos írástudói szabadkozást adott Jézus szájába: Szükséghelyzetben Dávid is evett a papok számára fenntartott, kitett kenyerekből. (Így nézzenek az igen éhes tanítványok körmére is, hogy valami törvényelleneset tettek-e.) Mt hozzáteszi: A Törvényben el lehet olvasni, hogy a papok büntelenek maradnak, ha templomi szolgálatuk révén megszentégtelenítik a szombatot. De ilyen kijelentést az egész Ószövetségben nem lehet találni. Azonkívül e két mentegetőzés nem érinti a kalásztépő tanítványok szituációját. Zsidókeresztény teológusok szedték elő őket, hogy Jézust úgy mutassák be, mint aki „alapjában véve törvényhű”.

12 Ha a halottak feltámasztására vonatkozó útmutatás nem betoldás, hanem Jézustól származik, akkor csak azt jelentheti: Halálos betegeket, halálra szántakat éppúgy meggyógyítani. Indoklás: A betegséget, a leprát és a megszállottságot mint Isten által *nem* akart csapásokat Isten erejével lehetőség szerint ki kell küszöbölni. Ezzel szemben minél több halottat feltámasztani, hogy aztán ismét meghaljanak, a teremtés Isten akarta rendje ellen való volna. Nem feltételezhető, hogy Jézus illuzórikus módon figyelmen kívül hagyta volna a halál természeti szükségszerűségét.

13 Már Mk/Lk hozzáfűzi a porlerázáshoz: „Tanúságul ellenük”. A 72 tanítványhoz intézett második missziós beszédben Lk ezt tovább élte: „Menjetek ki az utcákra és mondjátok: Még a port is, ami városotokban a lábunkra tapadt, lerázzuk rátok. De tudjátok meg: Az Isten Uralma eljött. Én mondom nektek (így Mt-nál is): Szodomának elviselhetőbb lesz a sorsa azon a napon, mint annak a városnak.” – Ez már nyilvánvalóan nem Jézus hangja, aki rendületlenül arra törekedett, hogy mindenkit megmenten. Itt már a keresztény apokaliptika beszél, amelynek Krisztusa haragosan bosszút áll, mivel az emberek nem ismerték fel és nem fogadták el őt már első eljövetelekor.

14 A „farkasok bensejében” fordításhoz: Ha meg van adva a küldés (*apostelló*) célja, akkor *mindig* „-hoz, -hez, -höz” (*pros*) vagy „bele” (*eis*) áll ott accusativusszal; így 42-szer az Újszövetségben. A „farkasok közepén, közepette” fordítás azt jelentené, hogy a követeket az elmenéskor farkasok övezik, aminek nincs értelme. – Az „amennyiben egyszerűkké váltok” fordításhoz: Az újszövetségi görögben az „és” olyan mondatokat vagy fogalmakat is összeköthet, amelyek logikailag függenek egymástól (G. Steyer, *Satzlehre des ntl. Griechisch*, Gütersloh 1979, 110. old.). Itt csak az „amennyiben” fordításnak van értelme. Az „egyszer így, máskor úgy viselkedjétek” utasítás túl banális lenne. Jézustól nem várható olyan tanács, hogy csak szükséghelyzetben viselkedjünk a kígyók okosságával, mivel a kígyó az Ószövetségben a ravaszság és a hazugság szimbóluma.

15 Mk arról is beszámol, hogy Jézus óvta őket a farizeusok és Heródes „kovászatól”. Ez a címszó emlékeztethette őket a kenyerekre. – De Mt teljesen megváltoztatja a situációt: Egyetlen kenyérük sincs. És a nulla nem osztható! Tehát Mt szerint Jézus a kétszeres „kenyércsodára” történő emlékeztetéssel nem az egy kenyér megosztására akart ismét bátorítani, hanem csak az ő csodatevő hatalmában való hitre akarta felszólítani a „kicsinyhitűeket”.

16 Mk-kal szöges ellentétben Mt azt állítja: Jézus kijelentette Péternek, hogy ő a Messiás. Mt/Lk a szigorú parancsot: „Senki embernek ne beszéljenek *őróla*”, így változtatja meg: hogy ő a Messiás, *azt* nem szabad senkinek elmondaniok. Ez a korrekció is értelmetlen. Mert ha ő a Messiás, akkor ezt a népnek meg kell tudnia. Mire föl akkor ez a furcsa „titokban tartás”?

17 F. Hahn, *Christologische Hoheitstitel*, Göttingen 1974 (23. és 32. old.) pont fordítva magyarázza az Emberfia-mondások keletkezését. Szerinte Jézus először – apokaliptikus beállítottsággal – egy útána jövő Bíró-Emberfiáról beszélt; azután ezt a maga funkcionáriusává nyilvánította (ahogyan A. Vögtle is állítja); végül pedig valamiképpen azonosította magát ezzel. Húsvét után aztán a gyülekezet jézusi mondásokat alkotott a szenvedő és feltámadott Emberfiáról, és végül a földi Emberfiáról (ekkor az emberfia = normális ember). – Ehhez *néhány viszontkérdés*: 1. Mennyire lehet józanul gondolkodó és ezáltal bizalomra méltó embernek becsülni valakit, aki először egy titokzatos, emberfeletti lényt vár a mennyből, aztán

önmagát azonosítja vele? 2. Már nem számít történeti ténynek, hogy a jézusi hagyományok teológiai feldolgozását Mk-tól Mt/Lk-on át Jn-ig (egészen eltekintve Páltól) az a tendencia vezérli, hogy a földi Jézust felnagyítsák? 3. Egy hívő gyülekezet milyen szándékkal kicsinyítené az alapítóját – aki emberfeletti lénynek érezte és nevezte önmagát – normális emberré?

18 A „három nap” „rövid időt” jelent. Így pl. a következő helyeken: Mk 14,58; Mt 15,32; 26,61; 27,40; Jn 2,19-20; ApCsel 9,9; 10,30; 25,1; 28,12.17. – A csak a legrégebbi evangéliumban áthagyományozott (Mk 8,31; 9,31; 10,34) jézusi mondás: „három nap múltán” azt jelenti, hogy az emberfiát, azaz az embert Isten rövid időn belül ismét felébreszti. Ez már csak azért sem egy, csak Jézust érintő feltámadási csoda határidejének megadása, mivel az üres sírt a keresztre feszítés végétől számítva „másfél nap múltán” találták meg. Nos, egyfelől a hagyományban már meggyökerezett a „három nap múltán” jézusi mondása, másfelől ez használhatónak tűnt a húsvéti csoda precíz megjövendöléseként. Tehát bizonyára kissé megváltoztatták, így: „a harmadik napon” (először Pálnál az 1 Kor 15,4-ben; aztán Mt/Lk-nál általánosan). Most „helyes a számítás”, ha az ember a szombat kezdetéig tartó három nagypénteki órát első napnak, a szombat estétől vasárnap hajnalig tartó órákat pedig harmadik napnak számítja.

19 A jövő idő itt *biztos kijelentést* jelent. Mert azt a *kívánságot*, hogy Isten legyen kegyelmes hozzá, és ne engedjen vele semmi rosszat történni, Jézus nem utasíthatja vissza sátáni kísértésként, ha ő maga azért imádkozik, bárcsak venné el tőle Isten a szenvedés kelyhét.

20 „Olyan (fehér) ruhák, amilyen fehéret egyetlen földi kelmefestő sem tud készíteni.” Ilyen kézműves módon konkrétan nem fogalmaz teológus, csak olyan valaki, aki a kezeivel dolgozik, mint pl. a halász Péter.

21 Mk betoldotta: „Mert senki sem fog hamarosan rosszat beszélni rólam, aki az én nevemben csodatettet visz végbe.” Eszerint Jézus mindenekelőtt a maga dicsőségéért lenne gondban, mint a későbbi krisztológusok!

22 *A Mt-verzió szerint* Jézus az apokaliptikusokhoz hasonlóan mégis biztosan megjövendölte volna, hogy a tömeg elveszett és csak kevesen üdvözülnek: „Tágas a kapu és széles az út, amely a pusztulásba visz, és sokan vannak, akik bemennek rajta. Mert szűk a kapu és keskeny az út, amely az életre vezet, és kevesen találják meg” (Mt 7,13-14).

23 A jelenet bizonyára történeti hitelességű, mivel a könyv összetekeresét normális esetben nem említik meg. De bármelyik zsinagógában megtörténhetett. Lk Názáretbe helyezte és további díszítő elemekkel látta el: „Kivezették a hegy peremére, amelyen városuk épült (pedig ez a hegy nem létezik!), hogy letaszítsák onnan. De ő áthaladt közöttük...”

24 Mt/Lk betoldja: „Igen, én mondom nektek: Még több ő, mint próféta. Ez az, akiről írva áll: Nézd, követemet küldöm *előtted*, aki elő fogja készíteni előtted *utadat*.” És Mt a végén hozzáfűzi: „És ha el akarjátok fogadni: ő Illés, akinek el kell jönnie.” Ezek a szavak megfelelnek az evangélisták ama hajlamának, hogy Jánost Jézussal, ill. a János-tanítványokat a keresztényekkel harmonizálják, de nem származnak Jézustól, aki *egyértelműen elhatárolta magát* Jánostól. Ő nem vár semmiféle Illést, hiszen Isten Uralma „elérkezett”. És mit jelentsen ez: „több, mint próféta” (tehát legalábbis valódi, magától Istentől megvilágosított próféta), ha mégis Isten Uralmán kívül van? A valóságban János nem „készített utat” Jézusnak *a néphez*,

ahogyan azt Jn 1,26-34; 3,26-36 ábrázolja. Nem-kitalált kritikus kérdezősködése inkább ennek az ellenkezőjét sejteti. Ha Jézus egyáltalán érvelt az írástudók módján bibliai idézetekkel (amit nem kell feltételeznünk), akkor legalábbis lelkiismeretesebben tette, mint az itt és már Mk redakciójában történik. Ugyanis Mal 3,1-ben ez áll: „Én (Jahve) elküldöm követemet, hogy előkészítse *nekem* az utat” (Izrael Óáltala megtisztított népéhez).

25 Hasonló módon keletkezett egy abszolút értelmetlen, állítólagos jézusi mondás Lk 22,36-ban: A tanítványoknak, akiket korábban tartalék nélkül küldött el, most el kellene adniok köntösüket, hogy kardokról gondoskodjanak maguknak. Jézus itt is csak idézhette (kérdő formában) az aggodalmaskodó tanítványok ostoba véleményét.

26 A furcsa mirákulumot (Péter vegye ki az első kifogott hal szájából a megfelelő érmét, és fizesse ki azzal mindkettőjük templomadóját) nyilvánvalóan Mt fűzte hozzá. Hiszen ezzel gyakorlatilag ismét megszünteti Jézus alapvető döntését. Méghozzá pasztorális taktikából Mt zsidó környezetében, ahogyan Mk 2,20 is visszavonja a nem-bőjtölhetést: Mi keresztények azért jó zsidók vagyunk!

27 A kapcsolódó utalás arra a 18 férfira, akikre rádőlt a torony Siloéban, származhat Jézustól mint további példa arra, hogy a szerencsétlenségnek nem kell bűnök büntetésének lennie. De a szerkesztői összekapcsolás a fenyegető „Ha meg nem tértek, éppígy el fogtok pusztulni mindnyájan” mondással itt az ellenkezőjét jelenti. És ezt bizonyos Lk szándékolja, tekintettel Jeruzsálem pusztulására.

28 A mondatvég: „... és akinek a Fiú le akarja leplezni” ebben a jelentésirányban, ill. fordításban nem származhat Jézustól, mert ő kétségtelenül minden emberrel közölni akarta üzenetét Istenről. De tanult embereket csak akkor taníthat, ha azok készek rá, ha *ők* akarják. Ezért ezt a záróformulát jézusi értelemben így kell fordítani: „Az Atyát senki sem ismeri, csak a Fiú, és az, aki adott esetben (*ean*) akarja, hogy a Fiú leleplezze neki.” Az ilyen „relatív vonzás” lehetséges az újszövetségi görögben. „A vonatkozó mellékmondatok előtti demonstratív 'az' gyakran kimondatlan marad a görögben, de mégis a vonzás értelmében befolyásolja a vonatkozó névmás esetét” (G. Steyer, Sätzelehre des ntl. Griechisch, Gütersloh 1979, 48. old.). – Így fordítva világosan kiderül a mondás jézusi értelme: Csak akkor ismeri fel valaki Istent Atyának, *ha akar* tanulni a Fiútól.

29 Ebben az összefüggésben (Mk 4,10-25/Mt 13,10-15/Lk 8,9-18) már Mk-nál az olvasható, hogy Jézus tudatosan beszél példázatokban, amelyeket „amazok kinn” nem képesek megérteni, és amelyeket csak szűk tanítványi körének tár fel. Már ez nyilvánvalóan hamis, mert a különböző talajokra hulló magokról szóló példabeszéd, amelyre a kijelentés közvetlenül vonatkozik, igazán nem megoldhatatlan rejtély. (Csak a szerkesztői díszítés és kifejtés misztifikálja.) Aztán Mk megnevezi ennek az elzárásnak a kegyetlen célját, idézvén Iz 6,9–10-et: „Hogy ezáltal... ne értsenek, és ezáltal ne térjenek meg és ne nyerjenek bocsánatot.” Most az egzegéták azon fáradoznak, hogy szembesüljenek Jézus Istenről szóló üzenetének ezzel a félelmetes eltorzításával, és pedig úgy, hogy a „*hina*” („hogy ezáltal”) szót vagy konszekutív („így történik az, hogy”), vagy kauzatív módon („mivel”) értelmezik. Ez nyelvtanilag még lehetséges. De az élelvevés e dicséretes szándékának ellenemond két tény: 1. Az Iz 6,9-13 kontextusa egyértelműen Jahvének arról a szándékáról beszél, hogy „megátalkodottá tegye ennek a népnek a szívét”, hogy ezáltal ne térjen meg és ne találjon gyógyulást. Mindenesetre (és ez az üdvüzenet!) nem örökre, hanem csak addig, „míg a városokat elpusztítják”, és a végén

csak egy gyökértorzsa marad szent magként. De Mk-nál már semmit sem lehet érezni ebből a reményből az „amazok kinn” számára. 2. A Mk 4,1-25 kontextusa úgy ábrázolja Jézust, mintha ő is kizárta volna az üdvösségből azokat, akik nem voltak „a Tizenkettővel körülötte”. Mert ha a „nagy tömeg” (*okhlos pleistos*) valóban éppoly kevéssé érthette meg a szóban forgó példabeszédet, mint a „Tizenkettő”, de üdvösségre voltak híva, akkor Jézusnak a tömeg számára éppúgy meg kellett oldania a rejtélyt, mint a Tizenkettő számára. De állítólag ezt nem akarta. Akkor csak egy motívum marad: Hogy ne értsék és ne térjenek meg! De hát akkor minek prédikál faluról falura járva? Minek akarta akkor összegyűjteni egész Izraelt, különösen az elveszetteket? A még el nem teologizált és misztifikált normális ember a fejéhez kap... – Megrázó, hogy *alkalmilag* (pl. itt és a fügefa „megátkozásakor”) *Mk végső redaktora is*, aki egyébként sminkelés nélkül hagyományozta ránk a legértékesebb jézusi emlékanyagot, saját toldásaival az ellenkezőjére „korrigálta” Jézus jó hírét.

30 A talentum és a dénár (=drachma) értékét nehezen lehet megadni mai pénznemekben. Fogódzópont a dénár mint *egy* napszám. Egy talentum 6.000 dénár. A példabeszédben megjelölt 10.000 talentumos és 100 dénáros adósságok eszerint úgy viszonyulnak egymáshoz, mint 600.000 az 1-hez.

31 A Mk-szövegben a „neki” vonatkozhatik a félrevezetőre és a félrevezetettre is. A „skandalon” (botrány, félrevezetés) címszótól vezetve Lk a félrevezető büntetéseként értelmezi a malomkő nyakba akasztását: „Lehetetlen, hogy botrányok ne történjenek. De jaj annak, aki által történnek! (Mt ugyanígy.) Jobb lenne számára, ha malomkövet kötnének a nyakára és a tengerbe vetnék, mint hogy félrevezessen egyet is e kicsinyek közül” (Lk 17,1-2). A józan megállapítás, hogy minden embernek számítania kell a botrányra, jézusi. Ugyanígy a komoly figyelmeztetés a félrevezetők számára. De az az elképzelés, hogy az az Isten, aki minden bűnöst tántoríthatatlanul meg akar menteni és megtérésre akar indítani, minden félrevezetőt (és ki nem válik soha félrevezetővé, ha Jézus már Pétert „botrányomnak” nevezi?) „a tengerbe fog süllyeszteni”, jézusellenes; még inkább a kimondatlan felszólítás a félrevezetők megsemmisítésére.

32 A példabeszéd képi felében logikusan a „gödör” várható, amelybe az ember mindkét lábával vettetik, ha nem akarja levágni csapdába esett egyik lábát; ehelyett már Mk-nál az áll, hogy „a Gehennára”. Ez ugyan eredetileg szintén egyfajta gödör, nevezetesen egy vádi Jeruzsálem déli részén. De e rosszhírű völgy nevével általában a kárhozottak poklát jelölték meg. Ily módon a „láb levágásának” képi kijelentését stílusterősen keverték a „pokolba jutni” tárgyi kijelentéssel. Ez nem felel meg a példabeszédköltő Jézus világos gondolkodás- és beszédmódjának. – Ezenfölül az evangélisták *kibővítették* a példabeszéd képi felét: Ha csapdába ejt a kezed vagy a szemed (Mt: azzal, hogy megkívánóan nézel egy nőre)...; és erőteljesen *kiszínezték* a poklot: Ott örök a tűz, nem pusztul ki soha a féreg.

33 Jézus nemcsak embertársai ostobaságairól, hanem Istenről is *humorral* beszél. Ő úgy örül pl. egy elveszett ember megtérésének, mint egy szegény asszony, aki megtalálta az elveszett forintját, hogy rögtön el kell mesélnie minden angyalnak: A mi Ferencünk ismét itt van! Vagy: A mezei virágokat nem szűkösen öltözteti, ahogyan közönséges emberek öltözködnek, hanem pazarul, barokk stílusban, pompásabban, mint ahogy Salamon király öltözködött. – Többet erről Louis Kretz: *Witz, Humor und Ironie bei Jesus* (Walter-Verlag, Olten 1981) c. könyvében.

34 Hogy „ők” veszik föl, az adott esetben lehetne Isten cselekvésének körülírása. De ebben a

kontextusban nyilvánvalóan az *emberekre* vonatkozik. Mert a *humorteli* képi történetben mégiscsak arról van szó, hogy ez a csirkefogó fél a főnökétől, és emiatt a szegény emberektől csal ki magának menedéket.

35 A példabeszéd képi felének következő elemei *idegenek Jézustól*: Az (apokaliptikus!) Emberfia eljön dicsőségében az összes angyalokkal, dicsőségének trónjára ül és összegyűjt minden népet, hogy ítélkezzék rajtuk. – Jézus számára egyedül Isten az Ország ura és az emberek bírója. / Az „Atya áldottai” öröklék az Országot, amely a világ kezdete óta számukra van készítve, azaz előre meghatározva. – Jézus Istene mindenkit meg akar menteni, és nem ismer az üdvösségre előre kiválasztottakat; éppígy nem ismer általa megátkozottakat és örök tüzet, amelyet ezek és az Ördög számára készített. / A mezítelenekkel, betegekkel és foglyokkal gyakorolt jócselekedetek fölösleges bővítés. Azonkívül jézusibb lenne a betegeket meggyógyítani és a foglyokat kiszabadítani, mint mindkettőjüket csak „meglátogatni”. / Az „örök büntetés” és „az igazak” fogalma sem illik a képi történethez, mivel egyáltalán nem az igazságosságról van szó, hanem a nem-kötelező szeretetről.

36 Ahogyan a maggal kapcsolatos példabeszédeket továbbprédikálták: 1. Az alkalmatlan talajt, pl. a keményre taposott utat csak meg kellett említeni, és Jézus paraszti hallgatói rögtön tudták, hogy ott semmilyen mag nem él meg. De egy későbbi prédikátor szépen ki akarta színezni és okosan ki akarta fejteni a tömör szöveget (Mk 4,13-20). Tehát hozzáfesti az önmagában véve fölösleges madarakat, mivel már a saját magyarázata – amelyet Jézus szájába fog adni – jár a fejében, nevezetesen hogy a Sátán elveszi az emberbe szórt magot. Ezzel bonyolulttá teszi az egyszerű képet. Mert hogyan veszi el a Sátán az igét? Hasonlóképpen bőségesen ecseteli a rossz talaj többi példait (kövek, tövisek, először a példabeszédben, aztán a hozzákapcsolt értelmezésben. 2. A mustármag növekedését (Mk 4,30-32) irreális módon eltúlozták: nagy ágakat hajt, Mt/Lk szerint még fává is nő, úgyhogy az ószövetségi próféciaiknak megfelelően „az ég madarai fészkelnek ágai között”. Tehát a népek misszionálása! De ilyen mustárbokrok nem léteznek. Jézus kijelentési szándékához elegendő volt az az utalás, hogy ez a legkisebb magocska a végén „minden (kerti) növénynél nagyobb lesz”. 3. A búza és a konkoly példabeszédét annak szóról szóra történő magyarázatával együtt (Mt 13,24-30.36-43) igen valószínűleg egy prédikátor készítette utánzatként. Míg a parasztok tudják, hogy a gyomnövénymagok ott rejtőznek minden szántóföldben, vagy a szél hordja oda őket, itt az ellenségnek, azaz az Ördögnek kell elvetnie. És a gazda ezt tudja, noha aludt azon az éjszakán! A konkoly kigyomlálása a búza aratásakor éppoly irreális, mint korábban. De a prédikátornak csak a maga apokaliptikus magyarázata a fontos: „Az aratás a világ vége” (már Mk 4,29-ben betoldották). Ebben a következő elemek a jézusidegenek: Az előre kijelölt „Ország fiai” és „Gonosz fiai”; az Emberfia mint bosszúálló bíró; az Emberfia Országga; a gonosztevők elégetése (megtisztításuk helyett). – Jézus példabeszédeit könnyen meg lehetett érteni prédikációinak kontextusában. Csak az áthagyományozási folyamat során ebből kiszakítva és részben megcsonkítva tűnnek egyesek rejtélyeseknek. De találatbiztos képi nyelvvel Jézus éppen az egyszerű nép számára akarta demonstrálni Isten magatartását.

37 Jóllehet a „*sapros*” szó szerint rothadtat, rothadót jelent, ez azonban nem helyénvaló a halászás szituációjában. A hálóban nincsenek rothadó halak; azok a felszínen úsznak. A Theol. Wörterbuch z. N.T. szerint „az átvitt értelem mindazonáltal gyakoribb és sokrétűbb”. Ennyiben az általános „használatlan” szóhasználat jogosult. A példabeszéd apokaliptikus értelmezése a 49-50. versben, miszerint az angyalok a világ végén elkülönítik az igazaktól a gonoszokat és tüzes kemencébe vetik őket, *jézusidegen*. Mert az Atya sosem fogja gonosz, azaz éretlen

gyermeküket elvetni, hogy elégezzék őket, hanem csak kiutasítja őket, hogy tovább érjenek, míg meg nem térnek.

38 A feltételezhető díszítéseket és ismétléseket elhagytuk. Jézus saját példabeszédei jól megfontoltak, tömörek és világosak voltak, a csúcspontot paradoxon vagy groteszk révén kiemelték, gyakran humorral fűszerezve, de mindenféle „még az is” nélkül. Az egyszerű gondolkodás és beszéd mestere egyetlen szóval sem használt többet a kellenél.

39 Mt 22,6-7: „A többiek (meghívottak) azonban megragadták szolgálait, megverték és megölték őket (tulajdonképpen miért?). Ekkor a király haragos lett, kiküldte (a meghívás és a lakodalmi ünnepség között!) hadseregét, megölette a gyilkosokat és városukat fölgyújtatta (jóllehet annak lakói ártatlanok voltak!).” Ez szándékát és stílusát tekintve nyilvánvalóan *jézusidegen* betoldás, amelyet egy keresztény apokaliptikus eszelt ki, aki Jeruzsálem lerombolására tekintett vissza. – A Lk-párhuzam feldíszíti a példabeszédet, és közben valódi és barátságosan előadott mentegetőzésekkel elmosza a nyers elutasítás tulajdonképpeni motívumát, nevezetesen a komoly munkát. *Jézusidegen* a zárómondat is (Lk 14,24), miszerint a meghívottak közül soha senki nem fogja megízlelni a lakomát. Mert az Atya sosem utasítja el megtérésre kész fiait.

40 „Kössétek meg kezét-lábát!” Ez gyakorlatilag értelmetlen lenne, hiszen a barátként megszólított csak elnémul és nem védekezik. Ezenfölül csak cipelni kellene őt. – Ennek a toldásnak felel meg a „bőgés és fogcsikorgatás” apokaliptikus azonosítása egy örök pokollal, ahol a bűnös „megkötözve” marad, azaz képtelen a megtérésre. Aki azonban kívül csalódottan és dühösen bőg, az még meggondolhatja magát.

41 Példa arra, *milyen mértékig ferdíthették el az evangélisták* Jézus üzenetét: Lk szeretné kijavítani korának téves közeli vég-várását, ti. hogy „az Isten Országa hamarosan megjelenik” (19,11). E célból fogja a széljegyzetet, ti. hogy itt „egy ember elutazott”, és a következő Krisztus-allegóriává fújja fel: Egy nemes ember (Krisztus) távoli országba (az égbe) utazik, hogy királyi méltóságot szerezzen magának, és (az utolsó napi leszámolásra) visszatérjen. Időközben ellenségei összeesküdnek ellene. Visszatérte után megparancsolja: „De azokat az ellenségeimet, aki nem akarták, hogy királyuk legyek, hozzátok ide és szemem láttára vágjátok le őket!” – Ezzel kb. 180 fokkal elcsavarja Jézus alakját és üzenetét!

42 Ezt a külön megjegyzést véleményem szerint tévesen toldotta be a Mk-passió redaktora az utolsó vacsora és a Getszemáni kertbe menetel közé. Indítéka az Olajfák hegyének és Péter tiltakozásának megemlézése volt. Ám lehetetlen, hogy az árulás eme éjszakáján hangosan énekelve vonultak az utcákon át rejtkehelyükre. És éppen ezt jelentené a „*hümnésantes exelthon*”, amit később (teljesen fölösleges) időmeghatározásként kellett fordítani: „Miután elénekelték...”

43 R. Pesch, *Das Evangelium der Urgemeinde*, Freiburg 1984, 131. old.

44 *A változtatások* Mt-nál: Jézus már a bevonuláskor megtisztította a Templomot, s ezután vakokat és bénákat gyógyított meg ott. Gyerekek kiabáltak neki: „Hozsanna Dávid fiának.” – Lk-nál: Csak a kereskedőket üzte ki. – Jn-nál: A Templom megtisztítására már Jézus nyilvános működésének kezdetén sor került. Kötelekből korbácsot font, és csak az összes állatkereskedőket üzte ki az állatokkal együtt. – Mt/Lk/Jn elhagyja az „eszköz” hordásának

tilalmát; bizonyára már nem értették.

45 Mt varratmentesen idekapcsolja a két fiúról szóló példabeszédet, akik közül az egyik igent mond apjának, de semmit sem tesz, a másik nemet mond, de aztán mégis megteszi, amit apja kért. Indítékul alighanem a vizsgálóbiztosok már korábban betoldott „gondolatai” szolgáltak neki: „Ha azt mondjuk, János próféta volt, akkor meg fogja kérdezni: Miért nem hittetek neki?” Ennek felel meg Jézus állítólagos beszéde arról, hogy vámosok és utcanők követték Jánost az igazságosság útján, és ezért előbb jutnak Isten Uralmába. Eltekintve attól, hogy ilyen térítési sikerekről sehol sincs említés, a Keresztelő tevékenységének ilyen feltétlen megerősítése ellenmond Jézus kritikus magatartásának Jánossal szemben.

46 Míg Jézus „A fiamat csak tiszteletben fogják tartani!” mondattal megfontolásra és gondolkodásuk átalakítására akarta ösztönözni a vizsgálóbiztosokat, *már Mk* a következő történetet csatolta ide: „Azok a bérlők (szőlőmunkások) azonban azt mondták maguk közt: Ez az örökös, gyertek, öljük meg, és miénk lesz az örökség!” Jézus ellenfelei tehát mégiscsak fölismerték benne a Fiút! Ráadásul azt gondolták, ha megölik Isten Fiát, akkor elnyerik Isten örökségét, Izrael szőlőjét! *Aki elsőként eszelt ki ilyen zagyvaságot, annak magát a valóságérzéktől nem zavartatva kellett lebegnie a maga keresztény vágygondolkodásában.* A nagypéntekre visszatekintve mondja: „Megragadták őt, agyonverték és kidobták a szőlőből.” Ezt Jézus szájába adja. De Jézus így biztosan megjövendölte volna ellenfeleinek, hogy meg fogják őt ölni, ahelyett hogy megtérésre indította volna őket. Befejezésül természetesen következik a *keresztény bosszúszomj*, Isten apokaliptikus aktusaként ábrázolva. „Eljön, megöli a bérlőket, és a szőlőt másoknak (nekünk, keresztényeknek) adja.”

47 Hogy Jézust még ravaszabbnak mutassa be, mint az agyafúrtnak gondolt zsidókat, *valaki már Mk-nál betoldotta* a dialógus alábbi kibővítését: „Észrevette képmutatásukat és azt mondta: Miért kísértetek engem? Hozzatok nekem egy dénárt!... Kinek a képe és felirata ez? Azt felelték: A császáré.” Állítólag csak erre föl döntött Jézus: „Adjátok meg a császárnak, ami a császárt illeti!” – Mit nyertünk ezzel? 1. Jézus nem segíteni akar a kérdezőknek, hanem először is le akarja járatni őket. Mert jámbor zsidónak nem volt szabad a császár képével ellátott érmét magánál tartania. 2. Jézus ravasz trükkel él. Ha a császár képe és neve van az érmén, akkor az a császárt illeti meg. Tehát adjátok vissza neki a tulajdonát! 3. Jézus trükkje a valóságban butaság, minden paraszt által átlátható csalás. Hiszen egy érme verete nem jelenti azt, hogy a mindenkori császárt illeti meg. Akkor egy halott uralkodó képével és feliratával ellátott érmék ezt a halottat illelnék. – Sajnos éppen ezzel a „ravaszággal” ismét eltakarták a kérdés komolyságát (Konkurens-e az állam Istennek?) és Jézus útmutatásának világosságát egyaránt.

48 A halottak feltámasztásával kapcsolatos fontos dialógushoz *már Mk-nál hozzáfűzték* ezt a kacskaringót: A szadduceusok állítólag feltálaták neki a „hét testvér – egy feleség” történetét, s a végén megkérdezték, kihez tartozik majd az asszony a feltámadás után. Jézus pedig komolyan belement volna ebbe a vicbe, és felvilágosította volna őket, hogy a feltámadottak olyanok, mint az angyalok és egyáltalán nem házasodnak. (Honnan „tud” ilyesmit egy e világi lény?) Hogy betoldásról van szó, az a 24. vers logikai baklövéséből látható. A szadduceusok kérdéséből nem következik, hogy nem ismerik az Írást, ugyanis a Biblia sehol sem mondja, hogy a túlvilágra kerültek olyanok, mint az angyalok.

49 Mt szerint egy farizeus az, aki támadást indít Jézus ellen, miután az elhallgattatta a szadduceusokat. Ez a farizeus csak azért kérdez, hogy „megkísértse őt”. Mert a farizeusoknak és

írástudóknak rosszindulatúaknak kell lenniök. – Jellemző, hogy Mt/Lk elhagyja a dialógus pozitív eredményét, azt, hogy Jézus megállapítja: ez az írástudó közel van Isten Uralmához.

50 *Jézus óvását az írástudók egy bizonyos fajtájától Mt szinte mértéktelen szitokáradattá bővíti*, amelynek refrénje: „Jaj nektek, írástudók és farizeusok, ti képmutatók!” Példák: „Mindazt, amit mondanak nektek (akik Mózes tanító székében ülnek), tegyétek meg és kövessétek! Tetteikhez azonban ne igazodjatok, mert ők csak mondják, de nem teszik.” Két durva tévedés: 1. Jézus éppen nem akarta, hogy követői mindent megtegyenek, amit a törvénytanárok előírtak. 2. Jézus megerősítette számukra, hogy amazok sok mindent „tesznek”, pl. hetente kétszer börtölnek, mindenből tizedet adnak, még a mentából, kaporból és köményből is. – „Minden művüket csak azért teszik, hogy az emberek megbámulják őket.” Ez az általánosítás egy egész rend megsértése, vak polemizálás. *Mindazonáltal* egész szakaszok jézusiak, mindenekelőtt azok, amelyek a Mt-nál és Lk-nál közös Q-hagyományból származnak.

51 Az özvegyek házainak felélőiről tett kijelentés a 40. versben nyelvtanilag nem kapcsolódik össze az írástudóktól való óvással a 38-39. versben. Ez tartalmilag sem lenne értelmes, mert nem a törvénytudókra volt jellemző, hogy a szegények tulajdonából éltek, hanem a templomi papokra, ahogy ezt Jézus megélte a templomkincstár előtt ülve. A belső összefüggés és az „özvegy” címszó rendkívül valószínűvé teszi, hogy a 40. vers eredetileg a 41-43. versből levont következtetés volt, és csak utólagosan rendelték hozzá az írástudók elleni intő beszédhez.

52 A tanítványok kérdését, „Mikor történik ez?”, és Jézus hosszú válaszbeszédét (Mk 13,3-37) *utólag* szőtték bele a kész Mk-evangéliumba. Ezt Rudolf Pesch bizonyította „Naherwartungen. Tradition und Redaktion in Mk 13”, Patmos 1968 c. tanulmányában. Mindazonáltal *tartalmaz jézusi elemeket*, amint azt véleményem szerint a 132. fejezet meg fogja mutatni. Ezt az ún. Mk-apokalipszist aztán Mt/Lk erősen kibővítette, visszatekintve Jeruzsálem 70-es lerombolására. A korai kereszténység itt összegyűjtött apokaliptikus vágyelképzelései igen messze távolodtak a történeti Jézustól, aki vallási környezetével ellentétben kétségtelenül arra törekedett, hogy minden elveszettet megmentsen és összegyűjtsön. Ez a Jézus hirdette meg állítólag pl. azt, hogy: „A föld minden népe jajgatni fog (ujjongás helyett!), amikor meglátják az Emberfiát jönni az ég felhőin” (Mt 24,30).

53 *Mk és Lk egyik lehetséges kombinációja*: Röviddel passiója előtt Jézust a Tizenkettővel együtt ünnepi lakomára (búcsúvacsorára?) hívja meg Betániában egy Simon nevezetű, farizeusi eredetű szimpatizánsa (aki korábban leprás volt?). Nőknek tilos volt belépniök a zsidó lakomákra. Lehetetlen lett volna, hogy egy Jézussal szoros barátságban nem lévő farizeus egyáltalán beengedjen egy nőt. Mária Magdolna erre érzett ösztönzést, talán sejtve a búcsúzást. Simon Jézus kedvéért eltűrte behatolását és viselkedését. Bosszankodott, de nem fejezte ki Jézus iránti kételyeit. Jézus tanítást adott neki a két adós történetével. A tanítványok is bosszankodnak, de nem Mária bűnössége, hanem felelőtlen pazarlása miatt. Jézus nekik is nyújt tanítást. – *Mk-evangélium*: A passióelbeszélésekben, amelyeket az ösgyülekezet istentiszteletein fölolvastak, érthető módon nem akarták az ismert nőtanítványt, Máriát a bűnös nőként bemutatni, és ezért el is hallgatták a nevét. De tudatosan tisztelték az emlékét, méghozzá egy kitalált jézusi mondással, mint azon valakiét, aki „előre megkente testét a temetésre” (14,9). És ez egyértelműen a Magdalaira utal, a sír körüli három asszony közül az elsőre és legelkötelezettebbre. – *Lk-evangélium*: Nem adja meg a helyet és az időt, s ennyiben nem is kerül ellentmondásba Mk-kal. Lk hajlamos arra, hogy védje a tanítványokat, amint arra is, hogy hangsúlyozza Jézusnak a bűnösök iránti szeretetét. Innen szemlélve érthető a válogatása. A Mk-

beszámolóra utal a Simon név és Jézus barátságos megszólítása („Simon, valamit mondanom kell neked!”), valamint az azonos „alabástromedény kenettel” kifejezés. Egyébként két verssel ezen elbeszélés után Lk úgy nevezi meg Mária Magdolnát, mint akiből hét démon ment ki. – *Jn-evangélium*: Ünnepi lakoma Betániában a passió hetének kezdetén, mindazonáltal a nagyszerű Lázár-föltámasztás kicsengéseként. Csak itt hívják „Máriának” azt, aki megkeni Jézust a drága nárdusolajjal. De Márta és Lázár nővéreként jelenik meg. A Magdalai csak a keresztre feszítéskor tűnik fel a Jn-evangéliumban.

53a Úgy tűnik, Jézus töretlen jóságának az árulóval szemben ellenmond az, hogy tanítványi közösségéből kizárt, kidobott olyanokat, akik még kultikus áldozatot mutattak be. *A különbség alighanem* ebben rejlik: Júdás személyesen vele tett rosszat. Jézus ezt képes, és meg is akarja bocsátani neki. Aki ezzel szemben még gyakorolja a kultikus áldozatbemutatást, vagy Isten akarata szerint valónak tartja a tulajdonjogot (ténylegesen ragaszkodik a tulajdonához ahelyett, hogy belsőleg elszakadna tőle, s így átváltson az „anyai Atya” családi világába, ahol az ember kér és ajándékozik, nem pedig vásárol és elad), az mint istenkereső rossz irányba halad, célja nem az „Isten Országá”, a Teremtő belső mágneses mezője, amely tiszta szeretet, hanem az emberek által kigondolt Bíró-Isten. Az ilyen nem halad Jézus nyomában, nem lehet az ő tanítványa. És ezt világosan, szükség esetén keményen meg kell mondani.

54 Azt az elképzelést, hogy itt kenyér lesz Jézus testévé „átváltoztatva”, Pál hozta be az 1 Kor 11,29–30-ban. Ez a nézet Jézus képes beszédének félreértésén alapszik. Amikor Jézus azt mondta: Ti „vagytok” a föld sója, senkinek sem támadt az az ötlete, hogy most (1.) mi sóvá változtunk, mégis (2.) úgy, hogy ezt nem lehet látni. Tehát két csoda! Mit is eredményezhetnének az ilyen csodák az Isten Uralmára nézve? Embereket nem lehet egy titokzatos mechanizmus révén Istenre irányulóvá változtatni; ez csak saját szívük megmozdulása révén lehetséges. Jézus jelképes kenyéradományának értelme az volt, hogy a tanítványok megéljék – annak belső elfogadása céljából – a kenyéréhez hasonló „totális másokért való létet”, amint azt Jézus mintaszerűen eléjük élte: En kenyér vagyok számotokra. Legyetek ti is kenyér egymás számára!

55 A pohár fölött mondott szavak legkorábbi leírása az 1 Kor 11,25-ben található meg, s Lk összhangban van ezzel. De már *Pál* hozzáfűzi: „az én véremben”, amivel azt akarja mondani, hogy az Új Szövetség Jézus áldozati vére által jön létre. Ennek ellentmond (1.) Jeremiás: Jer 31,31 skk szerint az Új Szövetség kiindulásában „nem olyan”, mint a korábbi, kölcsönös igazságosságon nyugvó és ezért engesztelő vérral megpecsételt szövetség. És ellentmond (2.) Jézus: Az Atya ingyen bocsát meg, engesztelés követelése nélkül, ha mi ugyanúgy megbocsátunk. – *Mk/Mt* még tovább megy és úgy fogalmaz, hogy a pohár Jézus vérének tartalmazza, és ez „a szövetség vére”, mert „a bűnök bocsánatára ontatik ki”. Itt már nincs szó „Új” Szövetségről, csak a régi megmagasításáról: Áldozati állatok helyett Jézus lesz föláldozva, hogy vérével kiengesztelje Istent. – De már a fogalmazás nyelvtani és logikai egyenetlenségei mutatják, hogy ez *nem jézusi* mondás, hanem utólag toldozták össze: „Mert ez (amit isztok) az én vérem, a szövetségé, amely sokakért (már!) kiontatott a bűnök elengedésére” (Mt). – A négy utolsó vacsorai szöveget (Pál/Lk+Mk/Mt) természetesen a liturgiák alakították. De nézetem szerint még felismerhető jézusi tartalmuk.

56 A „*makhaira*” a görögben először is (konyha)kést, aztán tört és kardot jelent. Mivel a zsidóknak a római megszállás idején nem volt szabad kardot hordaniok, ezért általában „tör”-rel kell fordítani.

57 Mivel Jézus mondását a kakaskiáltásról masszívan – szó szerint értették, így is kellett „beteljesednie”. Tehát Péternek egymás után háromszor, fokozódóan, mi több, egy asszony előtt kell megtagadnia Jézust, és ezt követően kell kiáltania a kakasnak.

58 Jézus megértéssel van túlságos fáradtságuk iránt. Hiszen az nem a szellem kelletlenségéből, nem is hűtlenségéből, hanem a test gyöngeségéből fakad. Ezért most hagyja, hogy a három is aludjék, mint a többiek, és egyedül marad ébren. – Júdás, akinek a vacsoráról történt elmenetelét csak Jn motiválja teológiailag, bizonyára a többiekkel együtt ment a majorba, és csak akkor osont el, amikor már mind aludtak. – A tanítványok háromszori elalvása és Jézus háromszori visszatérése valószínűleg inkább a szent hármas számnak, mint a realitásnak felel meg. – A „Virrasszatok és imádkozzatok, hogy kísértésbe ne essetek!” intelmet Jézus bizonyára más alkalommal mondta. A passió szakítópróbájának kiállításához egyfelől Istenhez való szerény és bizalomteli könyörgésre van szükség, másfelől szellemi éberségre és józanságra, ami az álmodozó öntúlértékelés ellentéte. – Mihelyt Jézus észreveszi, hogy Júdás jön, mindenkit fölkel az „Elég!” kiáltással. – Szellemileg is fel akarja rázni őket, mert most történik meg az a félelmetes dolog, amit nem tudtak elképzelni: Most szolgáltatnak ki az embereknek anélkül, hogy Isten beavatkoznék.

59 Ezt a mondást ugyan az Olajfák-hegyi jelenetbe illesztették bele, de Jézus aligha vethette a szolgák szemére a kézitusa közben, hogy nem tudták megcáfolni igehirdetését a Templomban. És főpapok meg szenátorok (így Lk) aligha vonultak ki az Olajfák hegyére. – E mondás azonban pontosan odailik a *bírósági tárgyalás* kezdetére, és a bírák diszkvalifikációját jelenti.

60 Célzott kérdések fölteveése annak érdekében, hogy a beszélgetőpartnert egyéni gondolkodásra ösztönözzék, szokásos vitamódszer volt. Jézus tehát nemcsak ígét hirdetett prófétai teljhatalomból fakadóan (én mondom nektek), hanem emberileg vitatkozott is (kérdeszlek titeket).

61 „... és az ég felhőivel (Mt: felhőin) jön el”, hiányzik Lk-nál. Ez idézet Dán 7,13-ból, amelynek „irányát” azonban megfordították. Dániel ezt látta: „Akkor eljött az ég felhőin egy Emberfiához hasonló alak; eljutott (Istenig), az Ősöregig, és odavezették eléje. Neki adatott a Királyi Uralom... Azután (a négy állat, azaz az ellenséges királyok leverése után) a szentek népének adatik a Királyság.” Az Emberfia itt nyilvánvalóan Izrael szorongatott, de hűségese népe. Az összes nyomorúságok után ezt *viszik föl* Istenhez, akitől megkapja az összes királyságok fölötti uralmat örök időkre. – A keresztény apokaliptikusok összegyűrték ezt a *fölmenő* Emberfiát a Hénoch-irodalom *lejövő* Emberfiájával, aki ősidők óta az égben őriztetett, és a (világ) végén bíróként jön el. Mindkét alakot Jézusra vonatkoztatták, mivel Emberfiának nevezte magát, ami azonban az ő szájában, akárcsak az arám köznyelvben, egészen mást jelent. – *Ez az apokaliptikus toldalék jézusellenes*, mert ő sem eljövendő királynak, sem eljövendő bírónak nem tartotta magát, mivel számára „egyedül Isten az Úr”. – Ezenkívül ez az összekapcsolás éppoly logikátlan, mint irreálissá teszi azt a valódi jézusi mondást, amely szerint „mostantól” „látni” fogják, hogy őt az ERŐ védi. Mert Kaifás nem láthatta, hogy Jézus eljön a felhőkön.

62 Lk 23,51 szerint (Arimateai) József, a Nagytanács egyik tagja, nem értett egyet döntésükkel és cselekedetükkel. Magatartása alapján ez messzemenően hihető.

63 Ismét *apokaliptikus betoldás*: „Mert íme, jönnek napok, amikor azt mondják majd:

Boldogok a terméketlenek...! Akkor kezdik majd mondani a hegyeknek: Omoljatok ránk!...” Könnyű felismerni az idegen hangot: *Jézus óv és megtérésre int* (mivel megtérést kíván); *az apokaliptikusok* elháríthatatlan romlás jósolnak (mivel megtorlást kívánnak).

64 A „*dünamis*” fogalma (amely a jézusi mondásokban és történetekben – a párhuzamokat nem számítva – 28-szor kerül elő!) magának Istennek az erejét vagy annak kihatásait jelenti Jézus, ill. tanítványai erőtetteiben (karizmatikus gyógyításaiban). Ez a „*dünamis*” két tekintetben fölülmúlja a természetben csöndben és folyamatosan működő teremtői erőt (amelyet Jézus messzemenően figyelembe vesz!): 1. Csak a kérő ember töretlen bizalma szabadítja föl, és csak annak bizalmatlansága gátolja. 2. Hatásai ugyan a Teremtés rendje szerint valók (tehát nem természetellenes, látványos csodák), de para-normálisak abban az értelemben, hogy meghaladják a megszokott jelenségek normális mértékét, pl. ilyen egy rendkívül gyors és sikeres gyógyítás, vagy egy keresztre feszített ember szokatlan pszichikai és fizikai megerősítése. Ennyiben szemmel láthatóak, Isten erejének látható „jelei” (*semeia*); de nem kényszerítő bizonyítékok annak számára, aki másképpen *akarja* értelmezni őket (véletlennek, csalásnak vagy démoni hatásnak). „De boldogok azok a szemek, amelyek (elfogulatlanul) látják, amit ti láttok!” (Mt 13,13-16). Jézus nemcsak a bírának mondta meg, hogy mostantól „látni” fogják, hogy a „*dünamis*” jobbján ül, hanem a Tábor-hegyi esemény előtt tanítványainak is, hogy egyesek közülük „látni” fogják, hogy Isten Uralma már eljött „*dünamis*”-ban.

65 Ennek a legmélyebb szükségéből fakadó imádságnak a magva a segítségért kiáltás: „Jahve, én segítségem, siess ide, hogy megmentes engem!” (20. v.), és végpontja a belső bizonyosság: „Ő meghallgatta a szegényt” (25. v.) és végül: „Ő beteljesítette (a megmentést)” (32. v.). Ezért a bevezető vers egyáltalán nem tartalmazza azt a megállapítást, hogy: „Te elhagytál engem” (amint ezt a teológusok ismételten mondják); sokkal inkább azt jelenti: Miért csinálsz úgy, mintha elhagytál volna!? Mert a folytatásban az imádkozó abba a ténybe kapaszkodik, hogy Isten egyáltalán nem hagyhatja el őt: „Hiszen a tulajdonod vagyok kezdettől, anyám méhétől fogva (már születésem előtt, mielőtt 'megérdemelhettem' volna) te vagy az Istenem” (11. v.). – Az ÉLI, ÉLI-zsoltár, ha alaposabban megnézzük, semmiképpen sem bizonyul egy Istentől elhagyott ember kétségbeesett kiáltásának, hanem éppen ellenkezőleg: egy Istenben feltétlenül bízó ember imádságának.

66 A passiótörténetben összesűrűsödött *zsidóellenes polémia* azt eredményezte, hogy minden, a név megadása nélkül áthagyományozott beszédet és történetet később „magától értetődően” Jézus ellenfeleinek rosszindulatú gúnyolódásaként értelmeztek. *Mt szerint* azért háritották el Jézus szenvedésének enyhítését, mivel látni akarták, eljön-e Illés. *Lk szerint* a katonák gúnyolták őt azzal, hogy ecetet adtak neki inni. *Jn szerint* Jézus azt mondta: „Szomjazom”, és azért adtak neki ecetet, „hogy ezáltal beteljesedjék az Írás”. A Zsolt 68,21-22-ben ugyanis ez áll: „Vártam, akad-e valakiben részvét, de nem volt. Epét keverték ételembe, szomjúságomban ecettel itattak.”

67 Amit Mk-nál még teljesen egy belső folyamat képeként kell értelmezni, azt *Mt/Lk* látható látványossággá (bizonyító krisztológiai csodává) *fújta föl*, amelynek eredménye a százados és a néptömeg megtérése: Sötét lett, „mivel a Nap elhomályosodott” (Lk); sziklák repedtek meg, sírok nyíltak meg, halottak jöttek elő, bementek Jeruzsálembe és sokaknak megjelentek, de csak Jézus feltámadása után (Mt).

68 E. Ruckstuhl/J. Pfammatter, Die Auferstehung Jesu Christi. Heilsgeschichtliche Tatsache

und Brennpunkt des Glaubens, Luzern 1968, 44. old.

69 Érdekes, hogy *Lk két küldést* ad a húsvét előtti Jézus szájába. Először a 12 apostolét Izrael 12 törzséhez (6,12-16); aztán (10,1-20) „70 másikat” a „nagy aratással” és a „Sátán lezuhanásával” összefüggésben! A 70 (72) a Ter 10 és Hénoch 89,59 skk szerint a népek száma.

70 A 16. vers úgy, ahogyan most „keresztelési parancsként” előttünk áll, *nem* érthető Jézus útmutatásaként, mivel ő elvetette az Isten előtti kultikus megtisztulást, és az üdvösség kizárólagos feltételeként a szív megtéréséhez ragaszkodott: Mk 7,14-23.

71 Mt 12,3-6 az iskolapéldája annak, hogyan „volt gondban” már a Mt-evangélium redaktora a tekintetben, „mit kell mondani” ahhoz, hogy a szombat problémájának egyszerű jézusi megoldását tudós módon megvédhesse. 1. A Törvény ellenére Dávid is evett a kitett kenyerekből. 2. A papok is dolgoznak szombaton, ellátván templomi szolgálatukat. – De jól megnézve egyik „bizonyíték” sem következetes; mindkettő kiegészítő érvelést kíván; sőt mindkettő *megerősíti* a szombat törvényét mint olyat, amikor megengedett kivételeket keres. – Végző kihatásában tehát nem Jézus egyszerű, világos pozíciójának megvédéséről, hanem szétrombolásáról van szó. „Ha hallgattak volna” Jézus üzenetének okos megjobbítói, ha a keresztény teológusok Jézus útmutatásához igazodtak volna, hogy csak „az Atya LEHELETÉT” hagyják beszélni, amelyet minden „gyerek” megért!, akkor ma nem kellene magunk gyártotta teológiai problémák tömegével kínlódnunk, és a Jó Üzenet „*dünamis*”-a (dinamitja) akadálytalanabban érvényesülhetne.

A témák és a szentírási helyek áttekintése

Témák	Márk	Máté	Lukács
I. Jézus útja			
1. Ki volt Jézus?	1,4.9		
2. Jézus istenélménye	1,10-13		
3. Az istenélménytől az Istenről szóló üzenetig	1,15		
4. Embereket ragad meg, hogy kövessék őt	1,16-20 2,14		
5. Belső teljhatalommal tanít	1,21-22.27		
6. Tisztátalan szellemeket hajít ki	1,23-26		
7. Az első, egyszerű beteggyógyítás	1,29-31		
8. A „meleg fészek” mint kísértés	1,35-39		
9. Egy leprás kockázatos meggyógyítása	1,40-45		
10. Bűnösöket gyógyítani állítólag istenkáromlás		9,2-8	
11. Bűnösökkel eszik	2,15-17		19,2-10
12. Isten közelségének ismertető-jegyje az öröm	2,18-19	11,16-19	
13. Hogyan változtatja a vizet borrá az Istenben való öröm			(Jn 2,1-10)
14. Ne keverjétek össze a régit és az újat!	2,21-22		
15. A szombat van az emberért	2,23-28 3,1-6		
16. A követek kiválasztása és küldése	3,13-15	8,11 9,36-38 10,5-6	
17. Isten Uralmát Istennek tetszően hirdetni	6,8-13	10,7-14	10,7-9
18. Ördöginek minősítik	3,22.28-29		
19. Elválík anyjától	3,21.31-35		
20. Nyugalma a veszélyben	4,36-40		
21. Nem akar csodapropagandát	5,18-20		
22. Megkönyörül a babonás nön		9,20-22	

23. Beteggyógyítás vagy halottfeltámasztás?	5,22-24. 35-43	
24. Szülőfalujában elvetik	6,1-6	
25. Pihenjetek meg egy kicsit!	6,31-32	
26. Ti adjatok nekik enni!	6,34-44 8,1-10 8,14-21	
27. Vízen járt-e?		14,26-31
28. Ami valóban tisztátalanná tesz	7,1-20	15,12-14
29. A szív legyőzi a tervet	7,24-29 10,46-52	
30. Csak karizmatikusan gyógyít?	7,32-34 8,22-25	
31. Megtagadja a csoda-bizonyítékokat	8,11-13	
32. Mi vagyok én? - Egy ember!	8,27-31	
33. Emberként embereknek kiszolgáltatva	8,32-33 9,31-32 10,32-33	9,43-45
34. Követésének kockázata	8,34	10,38
35. Megvilágosítás és megerősítés a Tábor hegyén	9,1-8	
36. A jövőendő gyűjtőhely sziklája		16,16-18
37. Gyógyíts, ha „tudsz”!	9,17-24	17,19-20
38. Valami jót tenni az Úristennek	9,36-37	
39. Aki gyógyít, az értünk van	9,38-40	
40. Az istenakarta szexualitás		19,3-9
41. A rejtélyes eunuch		19,12
42. Isten Uralma csak gyerekeknek való	10,13-16	
43. Nincs térdhajtás Jézus előtt!	10,17-19	11,27-28
44. Bebocsátás csak „csomag” nélkül	10,23-27	13,23-24
45. Mit kapunk érte?	10,28-30	
46. Nincs Krisztus-uralom!	10,35-40	
47. Helyesbíti Izajást		4,16-22
48. Egy pogány bizalma	8,5-13	
49. Béke helyett szakadás	8,19-20 10,34-36	9,59-62
50. Megmagyarázza elválását Jánostól		11,2-11 16,16-17
51. Nők a kíséretében	15,40-41	8,1-3
52. Nem fizet templomadót	17,24-26	
53. Nincs „szent háború”!		13,1-4

II. Jézus beszédei

54. Isten Uralma a nyomorultakért van itt		6,20-21
---	--	---------

55. A szelídek fognak győzni		5,5-9	
		5,38-41	
56. Úgy szeressetek, ahogy Isten: az ellenséget is!		5,43-45	6,35-36
57. Úgy szeressetek, ahogy Isten: ingyen!			6,33-38
			14,12-14
58. Hogyan ismerheti meg az ember Istent?		5,8	
		11,25-27	
		13,12	
59. Ne féljetez emberektől!	3,27	10,28	6,22-23
60. A régi és az új só	9,49-50	15,13	
61. Ne rejtőzzetek el!		5,14-16	
62. A Törvénytől Isten szándékához		5,17-48	
63. Először a testvérrel kell kiengesztelődni!	11,25-26	5,23-26	
		6,12	
		18,23-35	
64. Ne vigy rá másokat bizalmat- lanságra!	9,42		
65. Válaszd a „kisebb rosszat”!	9,45		
66. Csak színészeknek van szükségük tapsra		6,1-18	
67. Ahogyan a gyerekek beszélnek az apjukkal		6,7-8	11,1-4
68. Ahol a kincs, ott a szíved		6,19-21	16,1-9
		25,34-45	
69. A nem-zavaros érzékszerv		7,4-5	11,34-36
		13,12-15	
		15,12-14	
		23,23-26	
70. Ítéljetez magatok!			12,54-58
71. A vagyontól elszakadás elengedhetetlen		6,24-33	
72. Az apák csak jót adnak		7,7-11	
73. Leplezzétez le a hamis prófétákat!		7,15-16	
74. Jézus, a próféta igénye		7,21-29	
75. Minden nyitott lesz Isten és ember között	4,22	10,27	12,3
76. Minden megtisztul majd: így vagy úgy		5,25-26	
		12,36	
77. Az Istenről szóló üzenet magereje	4,3-9		
	4,26-28		
78. Isten Uralma csöndben hat	4,31-32		13,20-21
			17,20-21
79. Mit ér Isten Uralma?		13,44-46	

80. Isten Uralma mindenki számára van itt		12,30	
		13,47-48	
81. Istenellenes vallásosság: a korbán	7,9-13		
82. Az „én”-ünket létrehozni			17,32-33
83. Nagyok szolgálják a kicsiket		18,10	
84. Az Atya anyai			15,11-32
85. Anyaiság: a megmentés öröme		18,12-14	15,8-10
86. Anyaiság: spontán irgalom			10,29-37
87. Megbocsátás határok nélkül			17,3-4
88. Ahogy az önzetlen egyesülés hat		18,19	
89. A Mester jövőjének jelenléte		18,20	
90. Nincs ok az emberektől való félelemre			12,4-7
91. Jézus a terheiről beszél	9,19		12,49-50
92. Könnyedség „szorgalom” helyett		22,2-10	
93. Könnyedség „komolyság” helyett		22,2.11-13	
94. Könnyedség „elővigyázatosság” helyett		25,14-29	
95. Könnyedség „éles tekintet” helyett		20,1-17	
96. Könnyedség „pontos elszámolás” helyett			18,9-14
97. Könnyedség „és” nagy erőbevetés		7,21-27	6,46
		11,28-30	14,33
		25,1-4	

III. A harc Jeruzsálemért

98. Mi célból Jeruzsálembe? Miért most?		6,9-10	
99. Félelemkeltők és félők	3,6		13,31-33
	8,15		
	10,32		
100. Kijózanítás az elsietett ujjongás közepette	14,26-29		
101. Ahogyan ő maga mutatkozik be	11,1-11		
102. Aggódik Izrael fügefájáért	11,11-14		
103. A Templom válják az Atya házává!	11,15-18		
104. Ki adta neked ezt a teljhatalmat?	11,27-33		
105. A Fiú a mértékadó követ	12,1-6		
	12,10-11		
	12,34.37		
106. Tesztkérdés: Adót a császárnak?	12,14.17		
107. Tesztkérdés: Feltámasztás?	12,18.26		
108. Tesztkérdés: Mi a különös?	12,28-34		
109. Óv a teológusok uralmától	12,37-39	23,8-9	

110. Óv a papok uralmától	12,40-43		
	13,1-2		
111. Eleve-elítélt	14,1-2	21,17	21,37
		26,3-4	22,39
			(Jn 11, 48-57)
112. A valódi szeretet nem számítgat	14,3-8		7,36-50
113. A rejtélyes áruló	14,10-11	27,3	
114. Az új pászka	14,12-22		22,15-22
115. Az Új Szövetség	14,23-24	26,27-28	
116. Az Új Szövetség jele: Nincs kiközösítés			22,21
117. Az Új Szövetség jele: Nincs hierarchia			22,24-30
118. Az Új Szövetség jele: Nincsenek fegyverek			22,35-38
119. A sziklaember inogni fog			22,31-34
120. Jézus saját szakítópróbája	14,32-42		22,39
121. A letartóztatás	14,43-52		
122. Elítéli a templomi hatalom	14,48-49	26,63-64	22,59-62
	14,53-65		22,67-68
123. Elítéli az államhatalom	15,1-5		
	15,14-15		
124. Valami szokatlan a keresztre feszítés során	15,17-37	27,42-43	23,27-34
125. A rengés a résztvevők„ben”	15,33-39		

IV. Húsvét – Mi történt valójában?

126. Lazítógyakorlat a továbbkeresés előtt			ApCs 2,23.31
127. „Véletlenek” láncolata	15,42-47		
128. A fiatalember jó híre	16,1-8		
129. Hogyan reagál Magdolna és Péter?			(Jn 20,2-18)
130. Az újrakezdés Galileában			(Jn 20,19-20)
131. A követek új felkészítése			10,18 24,44-45
132. A kitágított küldetés	16,15-18	28,19	24,46-47 ApCs 1,8
133. A tanítványok végső megerősítése	13,3-11 13,28-31		24,48-49 ApCs 13,30-31
134. Eltávolodik és közel marad		28,20	24,50-52

135. **Exkurzus: A húsvéti szövegek
mai egzegéziséről**

V. Visszapillantás és kitekintés

136. **Vélemények Jézusról Páltól Kalkedonig**
137. **Jézus maga - ma**
138. **A valódi Isten**

Ismertető a borítón

A mű, amelyet az Olvasó a kezében tart, a korszerű bibliatudomány eredményeinek felhasználásával, ugyanakkor a teológiában járatlan olvasó számára is érthető nyelven rajzolja meg Jézus portréját, tanítását és tetteit, valamint az elítéltetése nyomán vele történeteket. Herbst úgy látja, hogy Jézus Istene kivétel és feltétel nélkül szeret minden embert, ezzel a szeretetével van jelen „aktívan” a világban, segíti az embert, hogy valóban emberré váljék – de „csodás” módon („felfüggesztve a természeti törvényeket”) nem avatkozik bele sem a természet világába, sem az egyes ember életébe, sem a társadalmi folyamatokba. Másfelől Isten e szeretetének megtapasztalása lehetővé teszi az ember számára, hogy hasonlóképpen szeresse embertársait, és ezzel kibontakoztassa teljes és valódi emberségét, illetve emberhez méltó társadalmat tudjon építeni.

Alaplátását következetesen képviselve a Szerző gyakran jut a hagyományos értelmezésektől merőben eltérő, meglepő, vagy éppen „megbotránkoztató” felfedezésekre. A teológiában járatos olvasó igazat fog adni a német kiadás „fülszövegének”, miszerint „Herbst műve egyedülálló teológiai kísérlet a történeti Jézus portréjának a legősibb forrásokból történő rekonstruálására”.

Karl Herbst 1916-ban született a németországi Spessartban. Rómában és Würzburgban tanult filozófiát és teológiát. A 2. világháborúban szanitéc volt Franciaországban és Oroszországban, majd hadifogságba esett. 1949 és 1971 között lelkipásztorként működött az NDK-ban; 1958-ban létehozta „Az NDK Ökumenikus Levelezőkörét”; hét éven át dogmatikát tanított egy karitás-szemináriumon. Teológiai konfliktusba került az egyházi hatóságokkal, ezért idő előtt nyugdíjazták. 1978 óta Düsseldorfban él.